Lagerlöf, Selma

Gösta Berlings saga / [sättningsförlagan] : Vf 132a

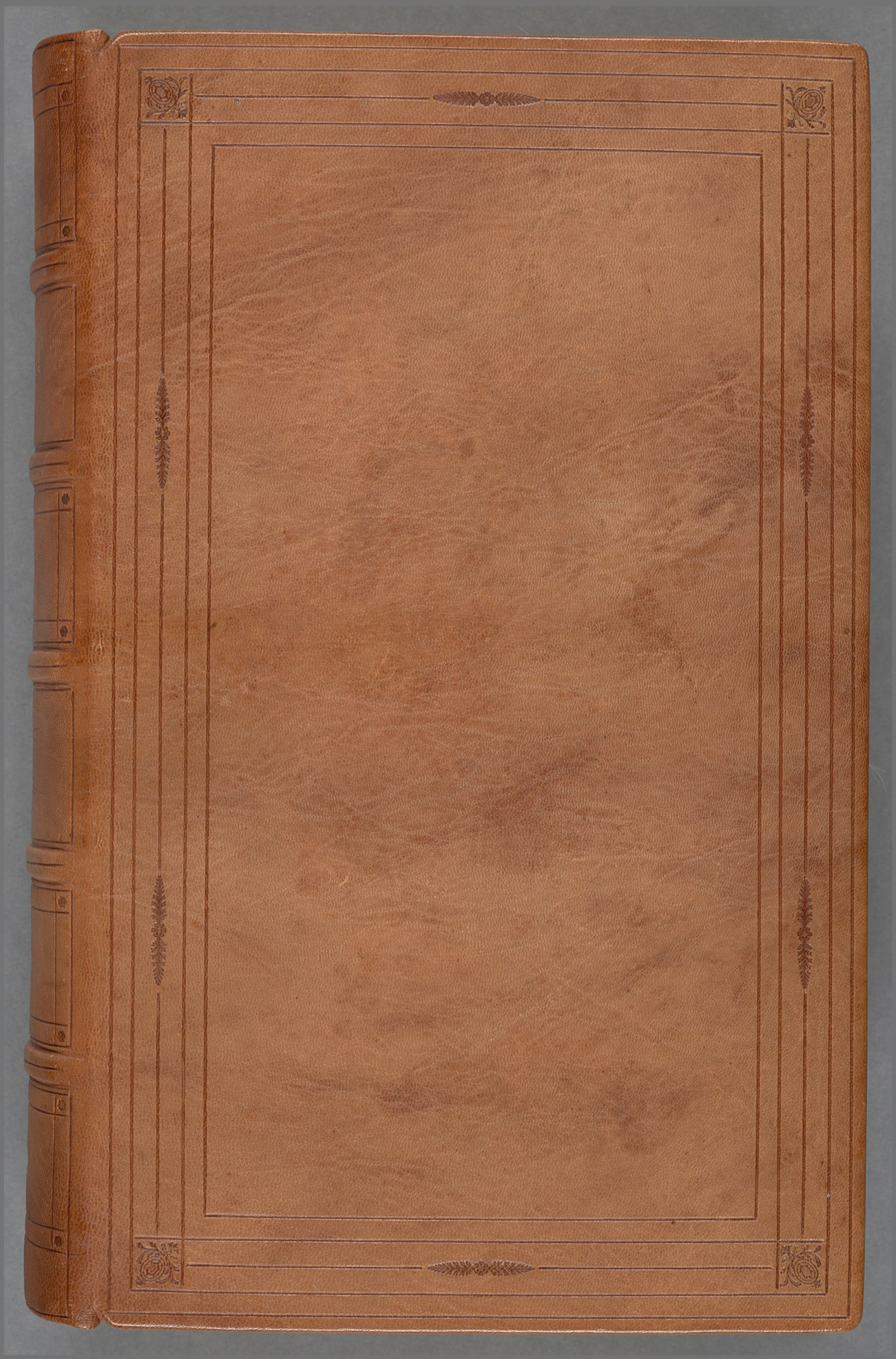

Handskrift Vf 132a

Tillkomstår 189-

Digitaliserad år 2015

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Vf 132a

Vf 132a

V. f. 132 a.

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Vf 132a

KUNGL. BIBLIOTEKET.

Det bevarade originalmanuskriptet till Selma Lagerlöfs Gösta Berlings saga, fullständiga bokupplagan, omfattar vid överlämnandet s. 1 - 231, 231a - 231 f, 232 - 258, 263 - 347. Dessutom finnas blad med hänvisningar till den förut tryckta texten ("Presentupplagan"), vars kapitel icke ingå här. Lakunen mellan sidorna 258 och 263 är endast skenbar. Slutet saknas, motsvarande sidorna 265 - 296 i den tryckta texten av originalupplagan.

Vf 132a

SELMA LAGERLÖF, GÖSTA BERLINGS SAGA.

Vf 132a

S E L M A   L A G E R L Ö F,   G Ö S T A   B E R L I N G S   S A G A.

Originalmanuskript till bokupplagan av Gösta Berlings saga, i egenhändig utskrift med strykningar och rättelser av författarinnan.

Handskriften förvärvades till Kungl. biblioteket 1935 för medel som tillskjutits av Fru Alice Tegnér, seminariekamrat till Selma Lagerlöf, Redaktör Torsten Tegnér, Svenska Akademien och Kungl. biblioteket.

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

GUST.
HEDBERG
HOFBOK-
BINDARE
STOCKHOLM

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Detta manuskript har den 27 mars 1935 inköpts till Kungl. Biblioteket för medel donerade av Fru Alice Tegnér och Redaktör Torsten Tegnér samt med bidrag av Svenska Akademien och Kungl. Biblioteket.

Vf 132a

Vf 132a - 1r

201

Inledning I Presten.

Ändtligen stod presten i predikstolen.

Församlingens hufvuden lyftes. Så där var han än dock. Det skulle ej blifva messfall denna söndagen såsom den förra och många söndagar förut.

Presten var ung, hög, smärt och strålande vacker. Om man hvälft en hjälm öfver hans hufvud och hängt svärd och brynja på honom, skulle man kunnat hugga honom i marmor och uppkallat bilden efter den skönaste af Atenare.

Presten hade en skalds djupa ögon och en fältherres fasta, rundade haka, allt hos honom var skönt, fint, uttrycksfullt, genomglödgadt af snille och andligt lif.

Folket i kyrkan kände sig underligt kufvadt vid att se honom sådan. Det var mera vant vid att han kom raglande ut ur krogen i sällskap med glada kamrater sådana som Beerencreutz, öfversten med de tjocka, hvita mustacherna och den starke kaptenen Kristian Berg.

Han hade supit så förfärligt, att han ej på flera veckor kunnat sköta ~~sitt embete~~ sin tjänst, och församlingen hade måst klaga på honom, först hos hans prost och sedan hos biskop och domkapitel. Nu var biskopen kommen till socknen för att hålla räfst och visitation. Han satt i koret med guldkorset på bröstet, ~~och~~ skolprester från Karlstad och prestar från grannförsamlingarna sutto rundt omkring honom.

Det var ej tvifvel om att prestens uppförande gått öfver det tillåtnas gräns. Då, på adertonhundratjugotalet, var man öfverseende i fråga om att dricka, men denna man hade ~~i skuld~~ försummat sitt embete för dryckenskapens skull, och nu skulle han förlora det.

~~Nu~~ Han stod ~~han tyst~~ på predikstolen och väntade, medan sista versen sjöngs af predikstolspsalmen.

Det kom en visshet öfver honom, medan han stod där,

Vf 132a - 1v

Vf 132a - 2r

att han hade idel fiender i kyrkan, fiender i alla bänkar.
Bland herrskaperna på läktarn, bland bönderna nere
i kyrkan, bland nattvardsbarnen i koret hade han fiender, idel fiender.
Det var en fiende, som trampade orgeln, en fiende, som
spelade den, i kyrkovärdarnas bänk hade han fiender, alla
hatade honom, allt ifrån de små barnen, som burits in i
kyrkan, ända till kyrkväktaren, en stel och styf soldat,
som varit med vid Leipzig.

Presten skulle ha velat störta ned på sina knän och
bedja dem om förbarmande.

Men ögonblicket därpå kom en dof vrede öfver honom.
Han mindes nog, hurudan han varit, då han för ett
år sedan besteg den predikstolen för första gången. Han
var en tadelfri man den gången, och nu stod han där, och
såg ned på ~~en~~ mannen med guldkors om halsen, som var dit-
kommen för att döma honom.

Medan han läste upp inledningen, sköljde blodvåg
efter blodvåg upp i hans ansikte: det var vreden.

— Det var nog sant, att han supit, men hvem hade rätt
att ~~dessa~~ anklaga honom därför? Hade någon sett prestgården, där
han skulle lefva? Granskogen stod mörk och dyster tätt
in på fönstren, fukten dröp ned genom de svarta taken,
utför de mögliga väggarna. Behöfdes det ej brännvin
för att kunna hålla modet uppe, då regnet eller yrsnön jaga-
de in genom bräckta rutor, då den vanskötta jorden ej ville
ge bröd nog för att hålla ~~bekymmet fjerran~~ hungern fjärran.

Han tänkte, att han varit just en sådan prest, som de
förtjenade. De söpo ju allesammans. Hvarför skulle han
ensam lägga band på sig? Mannen, som begraft sin hustru,
söp sig full på grafölet; fadern, som döpt sitt barn, höll sup-
gille efteråt. Kyrk~~karlen~~folket ~~söp sig full af nattvardsvinet~~ drack på hemvägen från kyrkan så
att de flesta voro fulla vid hemkomsten ~~som han hade i sin sacky~~. Det var godt nog åt dem att hafva
en försupen prest.

~~Då han~~ Det var på embetsresor, ~~att~~ då han i sin tunna kappa ~~att~~ mils-

Vf 132a - 2v

Vf 132a - 3r

långt öfver frusna sjöar, där alla kalla vindar stämt möte, ~~då~~ var han kastats omkring på ~~dessa~~ samma sjöar i båt under storm och öregn, ~~då~~ ~~då~~ var han under yrvädler ~~mot~~ sliga-nr slädan och bana hästen väg genom drifvor höga som hus, ~~och~~ eller då han vadat fram genom skogsträsken det var då ~~hade~~ han hade lärt sig att älska bränvinet.

Årets dagar hade ~~Åtgarna~~ släpat sig fram i tung dysterhet. Bonde och herreman hade gått ~~gjorde~~ med alla tankar bundna vid jordens stoft, men om kvällen hade ~~kastade~~ andarna kastat ~~andarna~~ sina bojor, befriade af bränvinet. Ingifvelsen hade kommit: ~~kom~~ hjärtat värmdes, lifvet blef strålande, sången klingade, rosor doftade. Gästgifvargårdens krogrum hade då för ~~honom~~ blifvit ~~blef~~ till en sydländsk blomstergård; drufvor och oliver hängde ned öfver hans hufvud, marmorstoder bländkte i mörkt löfverk, vise och diktare vandrade under palmer och platanen.

Nej, han presten däruppe i predikstolen visste, att utan ~~bröd~~ bränvin kunde ej lifvet lefvas i den landsändan, alla hans åhörare visste det, och nu ville de döma honom.

De ville slita af honom prestkappan, därför att han kommit drucken i deras Gudshus. Ah, alla dessa människor, hade de då, ville de tro, att de hade någon annan Gud än bränvinet!

Han hade ~~xxx~~ läst upp inledningen, och han böjde sig ned för att läsa "Fader vår."

Det var andlös tystnad i kyrkan under bönen. ~~Men~~ plötsligt högg presten med bägge händerna ett säkert tag i ~~fast i kappan~~ banden, som fasthöllo prestkappan. Det föreföll honom, som om hela församlingen med biskopen i spetsen smög sig uppför predikstolstrappan för att rycka kappan af honom. Han låg på knä och vände ej hufvudet, men han kunde just känna hur de ryckte, och han såg dem så tydligt både biskopen och skolpresterna, ~~från Karlstad~~, prostarna, kyrkovärdarna, klockaren och hela församlingen i en lång rad, slitande och bändande för att få

Vf 132a - 3v

Vf 132a - 4r

lors hans kappa. Och han föreställde sig lifligt hur alla dessa, som ryckte så ifrigt, skulle störta öfver hvarandra utför trappan, då kappan lossnade, och hela raden därnere, som ej kommit åt att draga i kappan, utan blott i den framförståendes rockskört, skulle också falla.

Han såg det så tydligt, att han måste småle, där han låg på knä, men på samma gång trängde kallsvetten fram på hans panna. Det var dock för ohyggligt alltsammans.

~~Så att~~ Så nu skulle han varda en förkastad man för bränvinets skull. En afsatt prest skulle han bli. Fanns det på jorden något uslare?

Han skulle bli ~~till~~ en ~~tiggare~~ ~~på~~ af landsvägens tiggare, ligga rusig vid dikeskanten, gå klädd i trasor, umgås med ~~tiggare~~ skojare.

Bönen var slut, åter skulle han börja läsa upp sin predikan. Då kom en tanke öfver honom och hejdade orden på hans läppar. Hans tänkte, ~~på~~ att det var sista gången, han ~~stod~~ fick stå däruppe på predikstolen och ~~fick~~ förkunna Guds ära.

För sista gången, detta grep presten. Han glömde allt om bränvin och biskop, han tänkte, att han måste begagna tillfället och vittna om Guds ära.

Han tyckte, att kyrkgolfvet med alla åhörarna sjönk djupt, djupt ned, och att taket lyftes af kyrkan, så att han såg in i himmelen. Han stod ensam, helt ensam på sin predikstol, hans anda tog sin flykt mot den öppnade himlen ofvan honom, hans röst blef stark och väldig, och han förkunnade Guds ära.

Han var en inspirationens man. Han öfvergaf det skrifna, tankarna kommo ned öfver honom som en flock tama dufvor. Han kände det, som om det ej var han själf, som talade, men han förstod också, att detta var det högsta på jorden, och att ingen i glans och härlighet kunde ~~vara~~ nå högre än han, som stod där och för-

kunnade Guds åra.

Så länge inspirationens eldtunga lågade öfver honom, talade han. Men då den slocknat, och taket sänkt sig ned öfver kyrkan, och golfvet kommit upp igen långt, långt nedifrån, då böjde han sig ned och grät, ty han tänkte att lifvet gifvit honom sin bästa stund och att nu var den förbi.

Efter gudstjänsten kom visitation och kyrkostämma. Biskopen frågade om församlingen hade några klagomål mot sin prest.

Presten var ej längre vred och trotsande som före predikan. Nu blygdes han och sänkte hufvudet. Åh, för alla de lömliga bränvinshistorierna, som nu skulle komma.

Men där kommo inga. Det var helt tyst kring det stora bordet i socknestugan.

Presten såg upp först till klockaren, nej han teg, så på kyrkovärdarna, så på de myndiga bönderna och brukspatronerna, de tego alla. De höllo läpparna hårdt sammantryckta och sågo smått förlägna ned mot bordet.

"De vänta på att någon skall börja," tänkte presten.

Den ena kyrkovärden harskade sig.

"Jag menar det är en rar prest vi ha", sade han.

"Värdig biskopen har själf hört hur han predikar," inföll klockaren

Biskopen talade något om täta messfall.

"Presten får ha lof att vara sjuk han, som en hvar annan," menade bönderna.

Biskopen gjorde en antydan om deras missnöje med prestens lefnadssätt.

De försvarade honom med en mun. Han var så ung presten deras, det var ingen fara med honom. Nej ville han bara ständigt predika så som han gjort i dag, ville de inte byta bort honom mot biskopen själf.

Det fanns inga anklagare, det kunde ej finnas någon

Vf 132a - 5v

Vf 132a - 6r

domare.

Presten kände hur hjärtat vidgades och hur lätt blodet flöt genom ådrorna. Nej, att han ej längre gick bland fiender, att han vunnit dem, då han tänkte det minst, att han skulle få fortfara att vara prest!

Efter visitationen åto biskopen och skolpresterna och prostarna och de förnämste socknemännen middag i prestgården.

En af grannfruarna hade öfvertagit bestyret med ~~[illegible]~~ festen, ty presten var ogift. Han hade ombestyrt allt på bästa sätt, och han fick först upp ögonen för att prestgården ej var så ohygglig. Det långa middagsbordet var dukadt ute under granarna och stod ~~så~~ där helt trefligt med hvit duk, med blått och hvitt porslin, med glittrande glas och brutna ~~serviettter~~ servetter. Två björkar stodo och bugade öfver ingången, enris var strödt öfver golfvet i förstugan, uppe vid takåsen hängde en blomsterkrans, i alla rum stodo blommor, mögellukten var fördrifven, ~~t. r. m.~~ och de gröna fönsterrutorna glittrade kvickt i solskenet.

Han var så hjärtans glad presten, han tänkte, att han aldrig skulle supa mer.

Där var ingen, som ej var glad vid det middagsbordet. De, som varit storsinta och förlåtit, voro glada och de förnämliga presterna voro glada, därför att de sluppit ifrån all skandal. Den gode biskopen höjde sitt glas och talade om att han anträdt denna resa med tungt sinne, ty han hade hört många onda rykten. Han hade gått ut för att möta en Saulus, men se, Saulus var redan förvandlad i en Paulus, som skulle mer arbeta än de alle. Och den fromme herrn talade vidare om de rika gåfvor, som deras unge broder erhållit, och prisade dem. Ej därför, att han skulle högmodas, utan för att han skulle spänna alla krafter och akta väl på sig själf, såsom den måste göra, som bär en öfvermåttan tung och dyrbar börda på sina axlar.

Vf 132a - 6v

Vf 132a - 7r

Presten blef ej drucken den middagen, men rusig var han. All denna stora, oförväntade lycka steg honom åt hufvudet. Himmelen hade låtit inspirationens eldtunga flamma öfver honom, och människorna hade gifvit honom sin kärlek. Blodet fortfor att feberhett och med rasande fart strömma genom hans ådror ännu, då kvällen kom, och gästerna foro, ~~ännu~~ Långt inpå natten satt han vaken i sitt rum ~~och han~~ lät nattluften strömma in genom det öppnade fönstret för att svalka denna lycksalighetsfeber, denna ljufliga oro, som ej tillät honom att sofva.

Då hördes en röst:

"Är du vaken, prest?"

Det kom en man vandrande öfver gräsplanen fram till fönstret. Presten såg ut och kände igen Kapten Kristian Berg, en af hans trogne supbröder. En vägfarande man, utan hus och gård, var han denne Kapten Kristian och en jätte i växt och krafter. Stor var han som Gurlita klätt och dum som ett bergtroll.

"Visst är jag uppe, Kapten Kristian," svarade presten. "Tycker du detta är en natt att sofva i?"

Tänkte just du satt uppe och var orolig lille ~~bror~~ Gösta och så trodde jag att det var bäst gå hit och lugna dig.

Nej inte orolig Kapten, bara glad; nu har jag ingenting mer att vara orolig för.

Sant, sannt, du redde dig som en karl min hjärtans bror men skam tro de där skolpresterna och biskopen med för resten. Är du inte rädd för att de komma igen.

Gösta skrattade:

Det må de gerna göra, Kapten. I morgon fylla vi dricksvatten på flaskor och krus och sjunga Bellman vid en skål svagdricka.

Var det icke det jag visste. Tänkte jag ej att du ej skulle åga supa mer, men nu skall jag säga dig ett ord

Vf 132a - 7v

Och hör nu hvad denne kapten Kristian säger honom.
Jätten har haft sina aningar, han har förstått, att
presten nu skulle bli rädd för att supa. Han skulle
aldrig ha någon ro mer, tänkte kapten Kristian, ty
dessa skolprester från Karlstad, som varit där en gång i
kunde ju komma igen och taga kappan af honom,
om han söp.

Men nu har kapten Kristian lagt sin tunga
hand vid det goda verket, nu hade han lagat så, att dessa
skolprester aldrig komma igen, ej de och ej biskopen. Hä-
danefter kunna ~~de~~ presten och hans vänner supa hur mycket de vilja där i prestgården.
Hör hvilket storddåd han utfört, han, Kristian Bergh,
den starke kaptenen.

Då biskopen och de båda skolpresterna stigit upp i sin
~~kur~~ lätta vagn och dörrarna blifvit väl, väl stängda om dem, då hade
han stigit upp på kuskbocken och skjutsat dem första en mil
eller två i den ljusa sommarnatten.

Och då hade Kristian Bergh låtit de högvördiga känna hur
det lifvet sitter i människokroppen. I galnaste sken hade
han låtit hästarna löpa, det skulle de ha* för att de
ej ville tåla, att en ärlig man tog ett rus.

Tror ni han körde vägen med dem, tror ni han aktade dem
för stötar? Han for öfver diken och stubbåkrar, han for
i svindlande galopp utför backarna, han for utmed sjökan-
ten så att ~~vattnet~~ yrde om hjulen, han var ~~ej~~ nära att fastna
i träsken, och det bar åstad utför kala berg så att hästarna
stodo med styfva ben och kanade. Och under tiden
sutto biskop och skolprester med bleka ansikten bakom
lädergardinerna och mumlade böner. Värre färd hade
de aldrig gjort.

Och tänk er, hur de måtte sett ut, då de kommo till Rissäters gästgifvare-
gård, lefvande, men skakade som hagel i skinnpungen, ~~och~~
~~hur de måtte sett ut, då kapten Kristian öppnade vagns-~~
~~dörren för dem~~

Vf 132a - 8v

Vf 132a - 9r

"Hvad skall detta betyda Kapten Kristian"? säger biskopen, då han öppnar vagnsdörren för den.
"Det betyder, att biskopen skall tänka två gånger, innan ~~Han nästa gång~~ han går ny visitationsresa till Gösta Berling", säger Kapten Kristian och den satsen har han tänkt ut på förhand för att ej komma af sig.
"Helsa då Gösta Berling", säger biskopen, "att till honom kommer hvarken jag eller någon annan biskop vidare".
Se denna bragt står den starke kapten Kristian och berättar för presten vid det öppna fönstret i sommarnatten. — —
Ty kapten Kristian har nätt och jämt gått upp till gästgifvargården med hästarne och så kommer han med till presten med nyheterna.
"Nu kan du vara lugn prest och hjärtebror," säger han.
Ack, kapten Kristian, med bleka ansikten sutto skolpresterna bakom lädergardinerna, men presten i fönstret syntes i den ljusa sommarnatten förfärligt mycket blekare. Ack kapten Kristian!
Presten höjde till och med armen och måttade ett förfärligt slag mot jättens grofva, dumma ansikte, men han hejdade sig. Han drog igen fönstret med en skräll och stannade midt i rummet, skakande sin knutna näfve mot höjden.
Han, som inspirationens eldtunga lågat öfver, han, som fått förkunna Guds ära, stod där och tänkte, att Gud drifvit gäck med honom.
~~Då morgonen kom, var han borta från prestgården. Han ville ej stanna för att invänta biskopens dom, han visste nog att den skulle lyda på afsättning och så blef det.~~

Skulle ej biskopen tro att kapten Kristian varit utsänd af ~~honom~~ presten? Skulle han ej tro, att han hycklat och ljugit hela dagen? Nu skulle han göra allvar af ransakningen mot honom, nu skulle han suspendera och afsätta honom.
Då morgonen kom, var presten borta från prestgården. —
Han hade ej brytt sig att stanna och försvara sig. Gud hade drifvit gäck med honom. Gud ville ej hjälpa honom. Han visste att han skulle bli afsatt. Gud ville det så. Han kunde så gerna gå med ens.

Vf 132a - 9v

Vf 132a - 10r

Detta hände i början af adertonhundratjugutalet i en flägsen socken i vestra Värmland.

Det var detta första olycka, som öfvergick Gösta Berling, det blef ej den sista.

Ty sådana fålar finna lifvet svårt, som ej tåla sporre eller piska. Vid hvarje smärta, som öfvergå dem skena de åstad på vilda vägar mot gapande afgrunder. Så snart vägen vår stenig och färden ~~skral~~ bekymmersam veta de sig ingen annan råd än att vältra lasset och fara åstad i galenskap.

Vf 132a - 10v

Vf 132a - 11r

Inledning II Tiggaren

En kall dag i December kom en tiggare vandrande uppför Broby backar. Han var klädd i de uslaste lumpor och hans skor voro så nötta, att den kalla snön vätte hans fötter.

~~Stora~~ Löfven ~~Hav~~ är en lång, smal sjö i Vermland som på ett ~~och består~~ ~~en~~ ställen ~~vatten~~ afsnöres af ~~en annan, de sammanhänga genom ett~~ långt, smalt sund. ~~och~~ sträcker sig i norr upp till Finnskogarna, i söder ner mot Venern. Flera socknar utbreda sig på dess stränder, men Broby socken är störst och rikast. Den intar en god del af ~~de båda~~ sjöns ~~armar~~ stränder både på östra och vestra sidan, men på vestra sidan ligga de största gårdarna, herresäten sådana som Ekeby och ~~Löfdala~~ Björne, vidtberömda för rikedom och skönhet, samt Broby stora by med gästgifvargård, tingshus, länsmansboställe, prestgård och marknadsplats.

Broby ligger i en brant sluttning. Tiggaren var kommen förbi gästgifvargården, som ligger vid backens fot, och stretade uppåt mot prestgården, som ligger högst uppe.

Framför honom i backen gick en liten flicka, som ~~släpade~~ drog en kälke, lastad med en mjölsäck. Tiggaren hann upp flickan och började tala vid henne.

"Så liten häst för så stort lass," ~~säger~~ sade han.

Barnet vände sig om och såg på honom. Det var en liten n på ~~tio~~ tolf år med spejande, skarpa ögon och en hopknipen mun. ~~som en gumma~~

"Gud gifve hästen vore mindre och lasset större, så förslore det väl ~~mer~~ längre," svarade flickan.

"Är det ditt eget foder, du släpar hem då?"

"Gud nås så visst. Jag får nog skaffa mig födan sjelf, så liten jag är."

Tiggarn grep om kälkstaken för att skjuta på. ——

—Flickan vände sig om och såg på honom.

"Du skall inte tro, att du får någonting för det," sade hon.

Tiggarn föll att skratta.

"Du måtte visst vara dotter till Broby presten, du".

Vf 132a - 11v

Vf 132a - 12r

"Ja, jo men är jag så. Fattigare far har mången, ingen har sämre. Det är dagens sanning. ~~Fast det är skam~~, att hans eget barn skall behöfva säga det."

"Han lär vara snål och slak, far din."

"Snål är han och slak är han, men dotter hans lär bli ändå värre, om hon får lefva", säger folk."

"Jag menar folk har rätt den. ~~Den där mjölsäcken skulle~~ Jag skulle just vilja veta, hvar du kommit öfver den här mjölsäcken."

"Det kan väl inte göra stort häller att tala om det för dig. Jag tog säden på fars mins magasin i morgse och nu har jag varit till kvarnen med den."

"Får han inte se dig, när ~~han k~~ du kommer hemdragande med den?"

"Du har visst gått för tidigt ifrån mästarn. Far är borta sockenbud, kan du förstå?"

"Det kommer någon åkande ~~bakom~~ oss i backen, jag hör, hur det gnisslar under meden. Tänk om det är han som kommer."

Flickan lyssnade och spejade, ~~då~~ så började hon stortjuta.

"Det är far, snyftade hon. Han slår ihjäl mig, Han slår ihjäl mig."

"Ja nu äro goda råd dyra och snabba råd bättre än silfver och guld," sade tiggaren.

"Se, sade barnet, du kan hjälpa mig. Tag repet och drag kälken, så tror far att han är din."

"Hvad skall jag sedan göra med den?" frågade tiggaren och lade repet öfver sina axlar.

"Drag den, hvart du vill nu till en början, men kom upp till prestgården med den, då det blir mörkt. Jag skall nog passa på dig. Du skall komma med säcken och kälken förstår du."

"Jag får försöka".

"Gud nåde dig, om du inte kommer," ropade flickan i det hon sprang ifrån honom, skyndande hem före fadern.

Vf 132a - 12v

Vf 132a - 13r

Tiggaren vände kälken med tungt hjärta och sköt den ned till gästgifvargården.

Den stackaren hade haft sin dröm, där han gått i snön med halfnakna fötter. Han hade gått och tänkt på de stora skogarna norr om ~~Stora~~ Löfven ~~Glan~~, på de stora finnskogarna.

Härnere, i Bro socken, där han var född, utmed sundet, som sammanbinder Öfre och Nedre Löfven ~~med Stora Glan~~, i dessa rikedomens och glädjens ryktbara trakter, där herregård ligger vid herregård, bruk vid bruk, här var ~~är~~ honom hvarje väg för tung, hvarje rum för trångt, hvarje bädd för hård ~~hvarje mat för salt~~. Här måste han bittert längta efter de stora, eviga skogarnas fred.

Här hörde han slagor dåna på hvarje loge, som om säden aldrig kunde bli slutröskad. Timmerlass och ~~ko~~ ryssar komma oupphörligt ned ur de outtömliga skogarna ~~Ändlig~~ ändlösa malmforor drogos fram på vägarna i djupa spår, som hundratal af föregångare uppfilat ~~före dem~~. Här såg ~~ref~~ han slädar fyllda med åkande ila mellan gårdarna, och det tyckte honom som om glädjen hölle tömmarna, och skönhet och kärlek stode på meden. Ah, hvad den stackaren ~~skulle gå~~ gick där och längtade upp till de stora, eviga skogarnas fred.

Däruppe, där träden stå raka och pelarlika upp ur den jämna marken, där snön hvilar i tunga dackor på de orörliga grenarna, där vinden är maktlös och blott spelar helt stilla i topparnas barr, där ville ~~han~~ nu vandra allt längre och längre in ~~Allt längre och längre in~~ till dess en dag krafterna skulle svika honom, och han faller ned under de stora träden, döende af hunger och köld.

Han längtade efter den stora, susande grafven ofvanför Löfven ~~Stora Glan~~, där han skall öfvermannas af förgängelsens makter, där det ändtligen skulle lyckas hungern, kölden, tröttheten och bränvinet att förgöra denna arma kropp, som kund uthärda allt.

Han var nedkommen till gästgifvargården och ville

Vf 132a - 13v

där invänta kvällen. Han gick in i skänkrummet och satt i stö hvila på bänken vid dörren, drömmande om de sviga krogarna.

Gästgifvarmor förbarmade sig öfver honom och gaf honom en sup af sitt starka, söta bränvin. Han gaf honom till och med två, eftersom han bad så ifrigt.

Men mer ville hon ej skänka honom och tiggaren råkade i full förtviflan. Han måste dricka mer af detta starka söta bränvin. Han måste än en gång känna hjärtat dansa i kroppen och tankarna flamma under ruset. O, detta söta sädesvin! Sommarens sol, sommarens fågelsång, sommarens doft och skönhet ~~flyter~~ flöt omkring i dess hvita våg. Ännu en gång innan han försvinner i natt och mörker, ville han dricka sol och lycka.

Så bytte han först bort mjölet, sedan mjölpåsen och sist kälken i bränvin. Af detta fick han ett godt rus och sof bort en god del af eftermiddagen på en bänk i krogrummet.

Då han vaknade förstod han, att det återstod honom blott en sak att göra. Eftersom denna usla kropp tagit allt herravälde öfver hans själ, eftersom han kunnat supa upp hvad ett barn anförtrodt honom, eftersom han var en skam för jorden, måste han befria den från sin börda af så mycken uselhet. Han måste återge sin själ friheten. Låta honom gå till Gud.

Han låg på bänken i krogrummet och dömde sig själf: "Gösta Berling, afsatt prest, anklagad för att hafva supit upp mjölet för ett hungrigt barn, dömes till döden. Hvilken död? Döden i drifvorna."

Han ämnade just gå och grep efter sin mössa, men två bönder[?] som sutto vid brasan och talade så ifrigt att han började lyssna till deras tal.

~~Den ena~~ En af dem berättade en historia om majorskan på Ekeby.

Det var på den tiden, då majorskan ej ännu fått de sju bru-

Vf 132a - 14v

Han fattade sin mössa och vaglade ut. Han var hvarken fullt vaken eller fullt nykter, ~~men~~ han gret af medlidande med sig själf, med sin stackars nedsudlade själ, som han måste ge fri.

Han gick ej långt och vek ej af från vägen, i själfva vägkanten låg en hög drifva, där kastade han sig ned för att dö. Han slöt ögonen och försökte sofva.

~~Han visste~~ ej Ingen vet hur länge han låg så, men det var ännu lif i honom, då Broby prestens dotter kom springande framåt vägen med en lykta i handen och fann honom i drifvan vid vägkanten. Hon hade stått i timtal och väntat på honom, nu hade hon sprungit utför Broby backar för att söka reda på honom.

Hon kände genast igen honom, och så började hon skaka på honom och skrika af all makt för att få honom vaken. Hon måste veta, hvar den mannen gjort af hennes mjölsäck. Hon måste kalla honom tillbaka till lifvet åtminstone för så lång tid, att han kunde säga henne, hvad som blifvit af hennes kälke och hennes mjölsäck. Söta far slår ihjäl henne, om hon slarfvat bort hans kälke. Hon biter tiggaren i fingret och klöser honom i ansiktet och på samma gång ~~kvider~~ skriker hon som en förtviflad.

Då kom någon åkande på landsvägen.

"Hvem tusan är det, som skriker?" frågade en barsk röst.

"Jag vill veta, hvar den här karlen gjort af min mjölsäck och min kälke," snyftade barnet och dunkade med knutna näfvar mot tiggarens bröst.

"Är det en förfrusen, du klöser på det viset? Upp med dig vildkatt!"

Den åkande var en stor och grof kvinna. Hon steg ur släden och kom bort till drifvan. Barnet tog hon i nacken och slängde det upp på vägen. Därpå böjde hon sig ned, sköt armarna under tiggarens kropp och lyfte upp honom. Sedan bar hon honom till släden och lade ned honom där.

Vf 132a - 15v

Vf 132a - 16r

"Kom med in på gästgifvaregården, vildkatt," ropade hon åt prestdottern, "så få vi höra hvad du vet om den här saken."

En timme senare satt tiggaren på en stol nere vid dörren i gästgifvaregårdens bästa rum och framför honom stod den myndiga frun, som rådslat honom ur drifvan.

Så som Gösta Berling nu såg henne, stadd på hemfärd från kolkörning i skogarna, med sotiga händer, kritpipa i munnen, klädd i en kort, ofodrad fårskinnspels och randig hemväfd yllekjol, med beckömsskor på fötterna och knifslidan i barmen, sådan han såg henne med grått hår slätt uppstruket öfver ett gammalt vackert ansikte, sådan hade han hört henne beskrifvas tusen gånger, och han förstod, att han stött samman med den ryktbara majorskan på Ekeby.

Hon var den mäktigaste kvinna i Vermland, herskarinna öfver sju bruk, van att befalla och lydas; och han var bara en stackars lifdömd man, utblottad på allt, vetande att hvarje väg var honom för tung, hvarje rum för trångt. Hans kropp skalf af förfäran, medan hennes blick hvilade på honom.

Hon stod tyst och såg på den menskliga uselheten framför sig, de röda svullna händerna, den utmärglade gestalten och det härliga hufvudet, som ännu i förfall och vanvård strålade i vild skönhet.

"Han är Gösta Berling, den galne presten?" sade hon.

Tiggaren satt orörlig.

"Jag är majorskan på Ekeby, jag."

Det gick en darrning genom tiggarens kropp. Han knäppte sina händer och lyfte ögat till en längtans blick. Hvad skulle hon göra med honom? Skulle hon tvinga honom att lefva? Han bäfvade för hennes styrka. Och dock hade han varit så nära att nå de eviga skogarnas fred.

Hon började striden med att säga honom, att Broby prestens dotter fått sin kälke och sin mjölsäck åter, och att han majorskan hade

Vf 132a - 16v

Vf 132a - 17r

en fristad åt honom som åt så mången annan hemlös stackare i kavaljersflygeln på Ekeby. Han bjöd honom ett lif i lek och lust, men han svarade, att han måste dö.

Då slog hon knytnäfven i bordet och lät honom höra sin tanke rent ut.

Jaså, han vill dö, jaså han vill det. Jag skulle inte undra stort på det, om det vore så att han lefde. Se, en sådan utmagrad kropp och sådana maktlösa lemmar och sådana ~~stora~~ matta ögon och han menar, att han har något kvar att döda. Tror han, att det är tvungen sak att ligga stel och styf, inspikad under ett kistlock för att vara död? Tror han inte jag ~~ser~~ står här och ser hur död han är, Gösta Berling, död, död? —

Jag ser, att han bär en dödskalle på sin hals, och jag tycker att maskarna krypa fram ur hans ögonhålor. Känner han inte, att han har munnen full af mull, hör han inte hur knotorna skramla, då han rör sig.

Han har dränkt sig i bränvin, Gösta Berling, och död är han. Det som nu rör sig hos honom är bara dödningaknotor, och han vill inte unna dem att få lefva, om han vill kalla det lif. Det är just som om han ville missunna de döda en dans öfver grafkullarna i stjärnljuset.

Skäms han för att han varit prest, eftersom han vill dö nu. Det vore mer ära med, att han använde sina gåfvor och blefve till någon nytta på Guds gröna jord, skall jag säga honom. Hvarför kom han inte till mig strax, så skulle jag ställt allt ~~rätt~~ tillrätta igen åt honom. Ja, nu väntar han sig väl mycken heder af att bli svept och lagd på sågspån och kallas ett vackert lik."

Tiggaren satt lugn, nästan småleende, medan hon dundrade fram sina vreda ord. Ingen fara, jublade han, ingen fara. De eviga skogarna vänta, och hon har ingen makt att vända din själ därifrån.

Men majorskan teg, och gick ett par slag upp och ner i rummet, så tog hon plats framme vid spiseln, satte upp fötterna på hällen och stödde armbågarna mot knäet.

Vf 132a - 17v

"Ansan skäfler, ~~säger~~ sade han och ~~sträckte armarna~~ smackrattade för sig själf. Det är så kunnt det jag säger, att jag knappt märkte det själf en gång. Tror han inte Gösta Berling, att de flesta i denna världen äro döda eller halfdöda? Tror han jag lefver? Åh nej då. Åh nej, då!?"

"Ja se på mig han. Jag är majorskan på Ekeby, och jag är väl den mäktigaste frun i Vermland, vill jag tro. Om jag vinkar med ett finger, så springer landshöfdingen och om jag vinkar med två, så springer biskopen och vinkar jag med tre, så dansa både domkapitel och rådmän och alla bruks, patroner i Vermland polska på Karlstad torg. Ansan skäfler, pojke, jag säger honom, att jag inte är något annat än ett påklädt lik. Gud vet, hur litet lif det är i mig."

Tiggaren lutade sig fram på stolen och lyssnade med spända sinnen. Den gamla majorskan satt och vaggade framför elden; han såg ej på honom, medan hon talade.

"Tror ~~han~~ inte, fortsatte hon, att om jag vore en lefvande människa, som såge honom sitta där, usel och bedröflig med själfmordstankar i sinnet. Tror han inte, att jag skulle ta den ur honom i ett andedrag. Då skulle jag hafva tårar för honom, och böner, som vände upp och ned på honom, och jag skulle frälsa hans själ, men nu är jag död, Gud vet hur litet lif det är i mig.

Har han hört, att jag en gång var den vackra Margareta Celsing, det var inte i går, men ändå kan jag sitta och gråta mina gamla ögon röda öfver henne. Hvarför skall Margareta Celsing vara död och Margareta Samzelius lefva, hvarför skall majorskan på Ekeby lefva, säg Gösta Berling.

Vet han ~~att~~ hurudan Margareta Celsing var. Hon var smärt och späd och försagd och ljushårig, hon var vacker och oskyldig, Gösta Berling. Hon var en sådan, på hvilkens graf änglarna gråta.

Hon visste om intet ondt, ingen hade gjort henne sorg, hon var god mot alla. Och vacker var hon, riktigt vacker.

Vf 132a - 19r

Det var en ståtlig man, han hette Altringer. Gud vet hur han kom att färdas fram däroppe i Elfdalens vildmarker, där hennes föräldrar hade sitt bruk. ~~Han såg~~ Honom såg Margareta Celsing: han var en skön herrlig man och han älskade henne.

Men han var fattig och de kommo öfverens att vänta på hvarandra i fem år, som det står i visan.

Då tre år voro gångna, fick hon en annan friare. Han var ful och stygg, men hennes föräldrar trodde att han var rik, och de tvungo Margareta ~~Samzelius~~ Celsing med lock och pock, ~~xxxx xxxxxx~~ med slag och hårda ord att taga honom till man.

Ser du den dagen dog Margareta Celsing.

Sedan dess fanns ingen Margareta Celsing endast majorskan Samzelius och hon var ej god ~~xxxx~~, ej försagd ~~xxxx~~, hon trodde på mycket ondt och gaf ej akt på det goda.

Det vet nog hvad som hände sedan. Vi bodde på Sjö här vid Löfven, majoren och jag. Men han var ej rik, som folk sagt; jag hade ofta svåra dagar.

Då kom Altringer åter och nu var han rik. Han blef herre till Ekeby, som gränsar till Sjö, han gjorde sig till herre öfver de andra bruk vid Löfven ~~och~~ ~~Stora Sten~~. Han var duglig, driftig; en härlig man var han.

Han hjälpte oss i vårt armod: ~~Vi~~ åkte i hans vagnar. ~~Han~~ Han sände mat till vårt kök, vin till vår källare. Han fyllde mitt lif med gillen och nöjen. Majoren reste bort i krig, men hvad brydde vi oss om det. Ena dagen gästade jag Ekeby, andra dagen for ~~jag~~ han till Sjö. Åh det gick en långdans af nöjen rundt om Löfvens strand.

Men det gick ondt tal om Altringer och mig. Hade ~~Gösta~~ Margareta Celsing då lefvat, ~~det~~ skulle detta gjort henne mycken sorg, men mig gjorde det intet. Dock förstod jag ej än, att det var därför att jag var död, som jag var känslolös.

Vf 132a - 19v

Vf 132a - 20r

'Så kom talet om den oss upp till min far och mor, där de gingo bland kolmilorna i Elfdalsskogen. Grefvinnan betänkte sig ej länge; hon reste hit ned för att tala vid mig.

~~Det var~~ En dag, ~~då~~ då majorn var borta o jag satt till bords med Altringer o flera andra ~~då~~ kom hon resande. ~~[illegible]~~ Jag såg henne stiga in i salen, men jag kunde ej känna att hon var min mor, Gösta Berling. ~~Jag~~ helsade henne som en främmande. ~~Då märkte jag~~ o bjöd henne sitta ned vid mitt bord o taga del i måltiden.

~~Hon frågade mig om jag ej var hennes dotter~~

Hon ville tala till mig som om jag vore hennes dotter, men jag sade henne, att hon tog fel, mina föräldrar voro döda, de hade båda dött på min bröllopsdag.

Då gick hon in på leken. ~~Hon var~~ Sjuttio ~~70~~ årig var hon, Tjugu ~~[illegible]~~ mil hade hon åkt på tre dagar, nu satte hon sig utan krus ~~[illegible]~~ till ~~vid~~ middagsbordet och tog mat till sig; hon var en mäktig kraftfull menniska.

Hon sade, att det var sorgligt, att jag gjort en sådan förlust just den dagen.

'~~Än~~ Det sorgligaste var det,' sade jag, 'att ~~ute~~ mina föräldrar ej dött ~~förr~~ en dag förr, så hade ej bröllopet blifvit af.'

'Den nådiga majorskan är då inte nöjd med sitt äktenskap?' frågade hon då.

'Jo,' sade jag, 'nu är jag nöjd. ~~Och~~ Jag skall alltid vara nöjd att lyda mina kära föräldrars vilja!'

En tiggare kom vandrande uppför Broby backen
Det var i December och djup snö hade fallit

En tiggare kom vandrande uppför Broby backen.
Broby är den största byn i Bro socken, den ligger vid sundet som som sammanbinder Löfvens långa sjö med St. Glan, där finnes många åbor

Vf 132a - 21r

~~vilja.~~

Hon frågade, om det var mina föräldrars vilja, att jag skulle hopa skam öfver mig och dem och svika min man. Ringa heder visade jag mina föräldrar genom att göra mig till en visa i hvars mans mun.

'De få ligga, som de ha bäddat,' svarade jag henne. Och för resten skulle den främmande fru förstå, att jag ej ämnade tillåta att någon smädade mina föräldrars dotter.

Vi åto vi två, männen omkring oss sutto tysta och förmådde ej lyfta knif och gaffel.

Gumman stannade ett dygn för att hvila, så reste hon.

Men så länge jag såg henne, kunde jag ej förstå, att hon var min mor. Jag visste blott, att min mor var död.

Då hon skulle fara, Gösta Berling, och jag stod bredvid henne på trappan och vagnen var framkörd, då sade hon till mig.

'Ett dygn har jag varit här utan att du helsat mig som mor. På ödsliga vägar for jag hit, tjugo mil på tre dagar. Och af skam öfver dig skälfver min kropp som vore den piskad med ris. Må du förnekas, som jag förnekats, förskjutas som jag förskjutits. Må landsvägen bli ditt hem, halmstacken din säng, kolmilan din spisel. Skam och smälek vare din lön, må andra slå dig, som jag slår dig.'

Och hon gaf mig ett hårdt slag på kinden.

Men jag lyfte upp henne bar henne utför trappan och satte ned henne i vagnen.

'Hvem är du att du förbannar mig,' sade jag, 'hvem är du att du slår mig. Sådant tål jag af ingen.'

Och jag gaf henne igen örfilen.

Vagnen for i detsamma, men då, i den stunden, Gösta Berling, visste jag, att Margareta Celsing var död.

Hon var god och oskyldig, hon visste om intet ondt. Änglarna hade gråtit på hennes graf. Om hon lefvat, inte hade hon slagit sin mor.'

Vf 132a - 21v

Vf 132a - 22r

Tiggaren borta vid dörren hade lyssnat, och orden hade för ett ögonblick förtagit ljudet af de eviga skogarnas lockande sus. Se, se denna mäktiga fru, hon gjorde sig till hans like i synd, hans syster i förtvifvelse för att ge honom mod att lefva. Så skulle han lära, att det låg sorg och skuld öfver andras hufvuden än hans. Han reste sig och gick bort till majorskan.

"Vill han lefva nu Gösta Berling," sade hon med en stämma som blöts i tårar, "hvad skulle han dö för? Det kunde väl hafva blifvit en bra prest af honom, men aldrig var den Gösta Berling, som han dränkte i bränvin så glimmande oskuldshvit som den Margareta Celsing jag ~~dränkte~~ kväfde i hat. Vill han lefva?"

Gösta föll ned på knä för majorskan.

"Förlåt mig," sade han, "jag kan inte."

"Jag är en gammal kvinna," svarade majorskan, "härdad i mycken sorg och jag sitter här och ger mig själf till pris åt en tiggare, som jag funnit halfförfrusen i en drifva vid vägkanten. Det sker mig rätt. Gå han och ~~döda sig så kan~~ blif en själfmördare. så kan han då åtminstone inte beratta för någon om min galenskap."

"Majorska, jag är ingen själfmördare, jag är en lifsdömd. Gör mig inte kampen för svår. Jag får inte lefva. Min kropp har tagit herraväldet öfver min själ, därför måste jag låta honom slippa fri. Låta honom gå till Gud."

"Jaså han tror att han kommer dit?"

"Farväl majorska och tack."

"Farväl Gösta Berling."

Tiggaren reste sig och gick med hängande hufvud och släpande steg mot dörren. Denna kvinna gjorde vägen upp till de stora skogarna tung för honom.

Då han kom till dörren, måste han se sig om. Då mötte han majorskans blick, där hon satt stilla och såg ~~sig om~~ efter honom. Han hade aldrig sett en sådan förändring i ett ansikte, och han blef stående och stirrade på henne. Hon som nyss varit vred och hotande satt i stilla förklaring och hennes ögon lyste af förbarmande, medlidsam kärlek.

Vf 132a - 22v

Det var något inom honom, ~~som~~ inom hans eget förvildade hjärta, som brast för den blicken; ~~att~~ han lutade pannan mot dörrposten, sträckte armarna öfver hufvudet och gret så att hjärtat kunde brista.

Majorskan slängde kritpipan i spiseln och kom fram till Gösta. Hennes rörelser voro (med en) mjuka som en mors.

"Så så, gossen min."

Och hon fick honom ned bredvid sig på bänken vid dörren så att han gret med hufvudet mot hennes knä.

~~Nu säger jag~~ "Skall han ännu dö?"

Då ville han rusa upp. Hon måste hålla honom kvar med våld.

Nu säger jag honom för sista gången, att han får göra som han vill. ~~välja~~ Men det lofvar jag honom, att om han vill lefva, så skall jag taga till mig Broby prestens dotter och göra folk af henne, så kan hon sen tacka sin Gud, att han stal hennes mjöl. Nå vill han?"

Han lyfte upp hufvudet, slängde håret ur ögonen och såg henne rätt i ögonen. Hvarifrån fick Majorskan en sådan tanke?

Nu är det ~~slut~~ med mig nu måste jag lefva

Jag är en stackare. Jag kan inte strida mot en kvinna," ~~sade han~~. Jag tänkte gå dit upp i finnskogarna och lägga mig att dö där. Men jag kände att Majorskan ej skulle låta mig gå. Ni var mig öfvermäktig.

Han förstår det inte Gösta Berling, men jag har kämpat om honom som om mig själf. Jag sade till Gud. Om det finns något af Margareta Celsing lefvande i mig så tillståd att hon framträder och visar sig, så att jag måtte kunna rädda ett människolif. Och han tillstadde det och du såg Margareta Celsing och då kunde du ej gå. Och mig ingafs der desslikes den tanken på att taga prestdottern till mig. Nu flyga väl dristigt ni vilda foglar, men ~~det~~ Vår Herre känner nog ~~finnes alltid~~ ett nät, som fångar er. ~~Margareta Celsing fann det, han~~ ~~I stackare vet~~ Han har gäckat mig, och förkastat mig, sade Gösta Berling, men han vill ej låta mig dö. Ske hans vilja.

Vf 132a - 23v

Han lyfte upp hufvudet, och såg henne, rätt in i ögonen.
"Är det alvar?"
"Det är det, Gösta Berling."
Då vred han händerna i ångest. Han såg framför sig de spejande ögonen, de hopknipna läpparna och de utmärglade små händerna. Så skulle den unga varelsen få skydd och vård och förnedringens tecken utplånas från hennes kropp, ondskan från hennes själ. Nu stängdes vägen för honom upp till de eviga skogarna.
"Jag skall ej döda mig så länge han står under majorskans ~~tä~~ vård," sade han. "Jag visste nog att ~~majorskan~~ skulle tvinga mig att lefva ~~sade han~~. Jag kände straxt ~~att~~ majorskan var mig öfvermäktig."
"Gösta Berling, sade han högtidligt. Jag har kämpat om ~~med~~ honom som om mig själf. Jag sade till Gud: Om det finns något af Margareta Celsing lefvande i mig, så tillåt att hon framträder och visar sig, så att den mannen ej måtte gå och döda sig. Och han tillstadde det, och du såg henne, och därför kunde du ej gå. Och hon hviskade åt mig, att för det arma barnets skull, torde du väl uppge din afsikt att dö. Ah, ni flyger väl dristigt, ni vilda foglar, men vår Herre känner väl det nät, som fångar er."
"Han är en stor och underlig Gud" sade Gösta Berling. "Han har gäckat mig och förkastat mig, men han vill ej låta mig dö. Ske hans vilje."

Från den dagen blef Gösta Berling kavaljer på Ekeby. Två gånger försökte han att komma därifrån och bana sig väg till att kunna lefva af eget arbete. Ena gången skänkte majorskan honom ett torp nära Ekeby, ~~och~~ han flyttade dit ~~för att~~ och ämnade lefva som arbetare. Detta lyckades honom till en tid, men han tröttnade snart vid ensamheten och det dagliga slitet samt blef åter kavaljer. Andra gången var den, då han blef informator på Borg ~~hos grefvinnan Märta Dohna~~ för grefve Henrik Dohna. Under den tiden förälskade han sig i den unga Ebba Dohna, grefvens syster, men ~~och~~ då han dog, just som han trodde sig nära att vinna henne, öfvergaf han hvarje tanke på att bli annat än kavaljer på Ekeby. Det syntes honom att för en afsatt prest alla vägar till upprättelse voro stängda.

Slut på inledningen.

Vf 132a - 24v

Vf 132a - 25r

Landskapet.

Nu måste jag bedja dem, som redan förut känna den långa sjön, den rika slätten ~~att~~ och de blå bergen, att de gå förbi några sidor; det kunna de gerna göra, boken blir dem lång nog ändå.

Ty det kan ju en hvar förstå, att jag måste beskrifva dessa tre för dem, som ej sett dem förr, eftersom ~~de voro~~ skådeplatsen där Gösta Berling och Ekeby kavaljererna framlefde dessas lustiga tillvaro, men lika lätt att fatta är det ju ock för dem, som sett dem, att sådant är vida öfver dens krafter, som blott kan föra ~~penselen~~. pennan.

Jag skulle ju ~~hällst~~ helst nöja mig med att säga om sjön, att den heter Löfven, att den är lång och smal och att den ~~sträcker~~ sträcker sig från de stora ödsliga skogarna i norra Värmland ända ned till Vänerns lågland i det södra; och om slätten att den löper fram på ömse sidor om sjön; och om bergen att de med sina vågiga kedjor omsluta ~~både~~ hela dalen ~~och sjön~~. Men detta kan ej vara nog, med bättre ord måste jag skildra mina barndomsdrömmars sjö och barndomshjältarnas hemland.

Sjön har sina källor ganska långt upp i norr och där är ett härligt land för en sjö. Skogen och bergen upphöra aldrig att samla vatten åt den, strömmar och bäckar störta ned i den året om. Den har fin hvit sand att sträcka ut sig på, uddar och holmar att afspegla och beskåda, näck och sjörå ha fritt spelrum där. och den växer sig hastigt stor och skön. Däruppe i norr är den glad och vänlig: man skall blott se den en sommarmorgon, då den ligger yrvaken under dimslöjan, för att märka hur munter den är. Den gäckas först en stund; kryper sakta, sakta fram ur det lätta omhöljet, så trolskt skön, att man knappt kan känna igen den en gång, men så kastar den med ett ryck af sig hela täcket och ligger där blott och bar och rosig och glittrar i morgonljuset.

Men sjön nöjer sig ej med detta lekfulla lif, han bryter

Vf 132a - 25v

sig fram genom några sandkullar i söder; hela sjön snör i hop sig till ett smalt sund och söker upp ett nytt rike åt sig. Ett sådant finner han ock, han blir smart åter stor och väldig, bottenlösa djup att fyllas och ett idagt landskap att pryda. Men nu blir ock vattnet mörkare, stranden mindre omvexlande, vindarne skarpare, hela karakteren strängare. En ståtlig och härlig sjö är den dock, många äro de fartyg och timmerflottor som färdas där, sent får den tid att gå i vinterhvila, sällan förr än efter jul. Ofta är den ock i vresigt lynne, den kan skumma hvit af vrede och vräka omkull segelbåtar, men den kan ock så ligga i drömmande lugn och afspegla himlen.

Men än längre ut i världen vill sjön färdas, fastän bergen bli allt sträfvare och utrymmet allt trängre ju längre med den kommer, så att den än en gång måste som ett smalt sund krypa fram mellan sandstränder. Sedan breder han ut sig för tredje gången, men ej mer med samma skönhet och väldighet.

Stränderna sjunka och bli enformiga, mildare vindar blåsa, sjön går i tidig vinterhvila, alltjämt är han vacker, men har mistat ungdomsyran och manskraften, han är en sjö som alla andra. Med två armar famlar han efter vägen till Vänern, och då den är funnen, störtar han sig i ålderdomssvaghet utför stupande branter och går med en sista dånande brågd in i hvilan.

Lika lång som sjön är slätten, summen man må tro att den har vänskligt med att komma fram mellan sjöar och berg, alltifrån Rittelsdalen vid sjöns norra ändpunkt, där den först vågar breda ut sig, och sedan allt framgent, tills den segrande lägger sig till maklig hvila vid Vänerstranden. Det kan ju ej vara tal om annat än att slätten skulle vilja följa sjöstranden så lång den är, men bergen lemna den ingen ro. Bergen äro väldiga gråstensmurar, täckta af skog, fulla af klyftor, svåra att färdas i, rika på mossa och laf, hem för massor af vildt i dessa gamla tider. En sunk myr eller en tjärn med mörkt vatten råkar man ofta midt

Vf 132a - 26v

Vf 132a - 27r

uppe ~~i vildmarken~~ bland de långsträckta åsarna. Här och där finnas ock en kolbotten, eller en öppen plats, där timmer svedt högits eller ett svedjeland och dessa vittna om att bergen också kunna tåla arbetet, men vanligtvis ligga de i sorglös ro och nöja sig med att låta skuggor och dagrar leka sin eviga lek öfver deras sluttningar.

Och med dessa berg för slätten, som är from och rik och älskar arbetet, ett ständigt krig, i all vänlighet för resten.

"Det är ju alldeles nog," säger slätten till bergen, "om ni ställer upp era murar runt omkring mig; det är trygghet nog för mig."

Men bergen vilja ej lyssna till sådant tal. De sända ut långa räckor af kullar och kala högslätter ända ned till sjön. De resa härliga utsiktstorn på hvarje udde och lemna i själfva verket sjöstranden så högst sällan, att slätten blott på några få ställen kan få rulla sig i strandbräddens mjuka sand. Men det lönar sig ej, att den försöker beklaga sig.

"Var du glad att vi stå här," säga bergen. "Tänk på tiden före jul, då de dödskalla dimmorna dag efter dag rulla fram öfver höfven. Vi göra god tjenst, där vi stå."

Slätten klagar öfver att den har liten plats och dålig utsikt.

"Du är dum," svara bergen, "du skulle bara känna, hur det blåser här nere vid sjön. Det behöfs minst sagdt en gråstens rygg och en granpels för att stå ut med sådant. Och för resten ~~kan den se på oss~~. kan den vara nöjd med att titta på oss."

Ja, det är just hvad slätten gör. Den känner väl alla ~~fina~~ de underliga skiftningar ~~öfver~~ af ljus och skugga, som draga fram öfver bergen. Den vet hur de i middags belysning sjunka ned mot horisonten ~~låga och~~ svagt ljusblå, och i morgon eller aftonljus resa sig i vördnadsvärd höjd, ~~och~~ klarblå som himlen i zenit. Stundom kan ljuset falla så skarpt öfver dem, att de bli gröna eller svartblå ~~och~~ hvarje enskild fura, hvarje väg och klyfta synas på milslånga afstånd.

Men så händer det på sina ställen ~~att~~ bergen maka sig åt sidan, och

Vf 132a - 27v

Vf 132a - 28r

låta ~~bergen~~ slätten komma fram och titta på sjön. Men, då den nu får se sjön i sin vrede, då ~~han~~ den fräser och spottar som en vildkatt eller ser den betäckt af den kalla röken, som kommer sig däraf, att sjörån sysslar med brygd och bryk, då ger den snart bergen rätt och drar sig undan i sitt trånga fängelse igän.

Människor hafva ~~kommit och~~ från urminnestid odlat den härliga slätten, och där har blifvit stor byggd. Hvarhelst en å med sin hvit-skubbmiga fors kastade sig utför strandsluttningen där uppkommo bruk och ~~herregårdar~~ kvarnar. På de ljusa, öppna platserna, där slätten kom fram till sjön, blefvo kyrkor och prostgårdar byggda, men i dalkanterna, halfvägs uppåt sluttningen, på steinbunden mark, där ~~skördarna~~ säden ej trifves, ligga böndernas gårdar och officersbeställena och en och annan herregård.

Dock må man märka att på tjugutalet var ej trakten på långt när så uppodlad som nu. Skog och sjö och mosse var då mycket, som nu kan odlas. Folket var ej heller så talrikt och vann sitt ~~mesta~~ uppehälle dels genom körslor och ~~arbete~~ dagsverken vid de många bruken, dels genom att arbeta på främmande orter, åkerbruket kunde ej föda dem. På den tiden klädde sig slättens invånare i hemväfda kläder, åto hafrabröd och nöjde sig med en dagspenning af tolf skilling. Nöden var stor bland många af dem, men den blef ofta lindrad af ett lätt och gladt sinnelag, af en medfödd händighet och duglighet, som i synnerhet på främmande orter kom till en rätt utveckling.

Men alla dessa tre, den långa sjön, den rika slätten och de blå bergen bildade ett vackraste landskap och göra så än, likaså är folket än i dag kraftigt, modigt och väl begåfvadt, ~~och~~ nu har det ock gjort stora framsteg både i välmåga och bildning. ~~Må~~

Må allt gå dem väl, som bo däruppe vid den långa sjön och de blå bergen. Det är några af deras minnen, som jag nu skall skildra.

Vf 132a - 28v

Vf 132a - 29r

Julnatten

Sintram heter den elake brukspatronen på Fors, han med den klumpiga apkroppen och de långa armarna, med det kala hufvudet och det fula grinande ansiktet; han, hvars lust är att anstifta ondt.

Sintram heter han, som endast tar skojare och slagskämpar till drängar och endast har grälaktiga, lögnaktiga pigor i sin tjenst; han, som retar hundar till raseri genom att sticka nålar i deras nos, och lefver lycklig midt bland hätska menniskor och ilskna djur.

Sintram heter han, hvars högsta glädje är att iklåda sig den lede fiendens gestalt, med horn och svans och hästhof och luden kropp, och plötsligt framträdande ur denkla vrår ur bakugn eller vedskjul skrämma rädda barn och vidskepliga kvinnor.

Sintram heter han, som glädes åt att förbyta gammal vänskap i nytt hat och att förgifta hjärtat med lögn.

Sintram heter han, och en gång kom han han till Ekeby.

~~Hurra, hurra, det är julnatt på Ekeby~~

Drag in den stora vedkälken i smedjan, midt på golfvet, stanna midt på golfvet med den och lägg en kärrbotten öfver stakarna. Där ha vi ett bord. Hurra för bordet, bordet är färdigt.

Hit nu med stolar, med allt som duger att sitta på! Hit med trebenta skomakarestolar och tomma lårar. Hit med trasiga gamla länstolar utan ryggstöd och fram med den medlösa kappslädan och den gamla karossen. Ha ha ha fram med den gamla karossen, den blir talarstol.

Ser man på bara, ena hjulet bortkört och hela vagnskorgen. Kuskbocken endast är kvar, dynan är rumponerad, björnmossan ryker om den, lädret är

Vf 132a - 29v

Vf 132a - 30r

rödt af ålder. Högt som ett hus är det gamla skrället, stötta, stötta, annars ramlar det.

Hurra hurra, det är julnatt på Ekeby bruk.

Bakom bredsängens sidengardiner sofva majorn och majorskan; sofva och tro att Kavaljersflygeln sofver. Drängar och pigar må sofva tyngda af gröt och beskt julöl, men ej herrarna i Kavaljersflygeln. Hur kan någon tro att Kavaljersflygeln skulle sofva!

Inga barbenta smeder vända smältstyckena, de sotiga ~~bredmynta~~ pojkarna forsla inga kolkärror, den stora hammaren hänger som en ~~xxx~~ arm med en knuten näfve uppe vid taket, städet står tomt, ugnarna öppna ej sina röda gap för att sluka kol, bälgen gnisslar ej. Det är jul. Smedjan sofver.

Sofver, sofver! O du människobarn, sofver, då Kavaljererna äro vakna. De långa tängerna stå upprätt på golfvet med talgljuskar i klorna. Ur tiokannors kitteln af blank koppar låga brylåns blåa flammor högt upp mot takets mörker. Beerencreutz's hornlykta är upphängd på stångjärnshammaren. Den gula punschen glänser i bålen som en klar sol. Där finnas bord, där finnas bänkar, Kavaljererna fira julnatt i smedjan.

Där är lustighet och stoj musik och sång, men midnattsfestens larm väcker ingen. Allt baller från smedjan dör i forsens mäktiga brus därutanför.

Där är lustighet och stoj. Tänk nu om fru majorskan såge dem.

~~Bah då~~ Hvad mer? Hon skulle helt visst slå sig ned bland dem och tömma en bägare. En duktig kvinna är hon, ej flyr hon för en dundrande supvisa eller ett parti kille. Den rikaste frun i Vermland, morsk som en karl, stolt som en drottning. Sång älskar hon

Vf 132a - 30v

Vf 132a - 31r

och ljudande fioler och valdthorn. Vin och kille tycker han om och bord, omkransade af glada gäster. Han vill se åtgång i visthusen, dans och lustighet i kammare och sal och Kavaljersflygeln full af Kavaljerer.

Se dem nu de gamla herrarna, som först ätit sig mätta af fisk och gröt vid majorskans bord, men nu smugit sig ned i smedjan för att ostörda få rusta om natten igenom. Se dem där, ha de ~~det~~ bra i julnatten? Ha de ~~vin~~ skänkt och kille och Bellmanssång? Ha de punsch och lågande brylå?

Se dem rundt om bålen Kavaljer vid Kavaljer. Tolf äro de, tolf män. Inga dagsländor, inga modehjältar utan män, hvilkas rykte sent dör i Värmland, modige män, starke män.

Inga skinntorra pergament, inga tillknäppta penningpungar, fattige män, sorglöse män, Kavaljerer hela dagen.

Inga morsgrisar, inga sömniga herrar på eget hemman. Vägfarande män, glade män, riddare af hundra äfventyr.

Tom står nu Kavaljersflygeln sedan många år. Ekeby är ej mer hemlöse Kavaljerers utkorade tillflykt. Pensionerade officerare och fattige adelsmän draga ej mer ~~landet~~ rundt om Värmland i rangliga enspännare, men låt de döda lefva, låt dem uppstå de glade, de sorglöse, de evigt unge.

Detta nu är namnen på dem, som sutto kring bålen i julnatten. ~~De hemlöse~~ gamle till åren komne äro de alla utom en. Efter ett lif i äfventyr äga de nu sista fristad på Ekeby.

Beerencreutz öfverste Beerencreutz killespelarn Bellmanssångarn är den kortväxte mannen med de tjocka hvita mustascherna. Ryktbar är han mycket ryktbar. Och ej mindre känd än han är den gamle farbror Eberhard, filosofen och den starke kaptenen Kristian Berg. Glömd är ej heller mannen i spännhalsduk och peruk

Vf 132a - 32r

Alla dessa ryktbare män kunna spela ~~hvarsitt~~ ett eller flera instrument, alla äro de så fulla af egenheter och ordståf och infall och visor, som myrstacken af myror, men en hvar har dock sin särskilda stora egenskaper, sina högt skattade kavaljersdygd, som skiljer honom från de öfriga.

Främst af dem alla, som sutto kring bålen, vill jag nämna Beerencreutz, öfversten med de stora hvita mustacherna, killespelarn, Bellmanssångarn och jämte honom hans vän och krigskamrat, den tystlåtne majoren, den store björnjägaren, Anders Fuchs och som den tredje i laget den lille Ruster, trumslagaren, som länge varit öfverstens tjenare, men vunnit kavaljersrang genom skicklighet i punschbryggd och i generalbas. ~~Han~~ Sedan må omtalas den gamle fänriken Rutger von Örneclou, kvinnotjusarn, klädd i spännhalsduk och peruk, utstyrd i krås och sminkad som en kvinna. Han var en af de ypperste kavaljererna och likaså Kristian Berg den starke kaptenen, ~~hvad~~ hvilken var en dråplig hjälte, men lika lätt att lura som en jätte i sagan. I sällskap med dessa två såg man ~~[illegible]~~ ofta den lille Klotrunde patron Julius, kvick, lustig och väl begåfvad, talare, målare, ~~och~~ vissångare och anekdotberättare. Gerna dref han sitt skämt med den giktbrutne fänriken och den dumme jätten.

Där fanns också den store tysken Kevenhüller, uppfinnaren af den själfgående vagnen och flygmaskinen, han, hvars namn ännu genljuder i de susande skogarna. En riddersman var han till börden och äfven till utseendet med stora, vridna mustacher och spetsigt helskägg, ~~o~~ örnnäsa och smala sneda ögon ur ett nät af korsande rynkor. Där satt den store krigaren, kusin Kristoffer, som ~~sjelfsällan~~ aldrig kom utanför kavaljersflygelns väggar annat än då en björnjakt eller ett förväget äfventyr var att förvänta och bredvid honom farbror Eberhard, filosofen, som ej för lust och dess[illegible] dragit till Ekeby utan för att ostörd af näringsbekymmer få fullfölja sitt stora arbete i vetenskapernas vetenskap.

Sist af alla nämner jag nu de bäste af skaran den

Vf 132a - 33r

blefe Löwenborg, ~~med det fromma hjärtat~~ den fromme mannen, som var för god för denna världen och förstod föga af dess vägar; och Lilliecrona den store musikern, som hade ett godt hem, och alltid längtade dit, men ändock måste stanna på Ekeby, ty hans ande behöfde rikedom och omvexling för att kunna uthärda lifvet.

Dessa elfva ~~äro~~ hafva alla lemnat ungdomen bakom sig, och flere hade gått in i ålderdomen, men midt ibland dem fanns äfven en, som ej var mer än trettio år och ännu ägde alla själens och kroppens krafter obrutna. Det var han Gösta Berling, kavaljerernas kavaljer som ensam ~~han sig förenade~~ för sig var en större talare, sångare, musiker, jägare, ~~och~~ dryckeskämpe och spelare än alla de andra. Han ägde alla kavaljersdygderna. Hvilken man hade ej majorskan gjort af honom!

Se honom nu uppklifven i talarstolen. Mörkret sänker sig ~~med~~ öfver honom från det svarta taket, ~~det~~ i tunga festoner. Hans ljusa hufvud glimmar fram därur som de unga gudars, de unga ljusbärares, som ordnade chaos. Smärt, skön, äfventyrslysten står han där.

Men han talar med djupt allvar.

"Kavaljerer och bröder, det lider mot midnatt, festen är långt framskriden, det är tid att dricka skålen för den trettonde vid bordet."

"Lille bror Gösta," utropar patron Julius, "här finnes ingen trettonde vi äro blott tolf."

"På Ekeby dör hvarje år en man, fortsätter Gösta med allt dystrare röst. En af kavaljersflygelns gäster dör, en dör af de glade, de sorglöse, de evigt unge. Hvad är det mer? Kavaljerer få ej bli gamla. Kunna våra darrande händer ej lyfta glasen, kunna våra slocknande ögon ej skilja korten, hvad är då lifvet för oss och hvad äro vi för lifvet. En måste dö af de tretton, som fira julnatten i smedjan på Ekeby, men hvarje år kommer en ny för att fylla vårt tal, en man förfaren i glädjens handtverk en som skötta fiol och kort måste komma och göra vår skara

Vf 132a - 33v

Vf 132a - 34r

fulltalig. Gamla fjärilar skola veta att dö, medan sommarsolen skiner. Skål för den trettonde."

"Men Gösta, vi äro blott tolf," invända kavaljererna och röra ej sina ~~glas~~ glas.*

Gösta Berling, som de kallade poeten, fastän han aldrig skref vers fortsatte i orubbadt lugn.

"Kavaljerer och bröder! Hafven I glömt, hvilka I ären. I ären de, som ~~sätta~~ hålla glädjen vid makt i Värmland. I ären de, som sätta fart i stråkarna, hålla dansen i gång, låta sång och spel klinga genom landet. I förstån att hålla era hjärtan från guldet, era händer från arbetet. Om I ej funnens, då skulle dansen dö, sommaren dö, rosorna dö, kortspelet dö, sången dö och i hela detta välsignade land skulle ingenting annat finnas än järn och brukspatroner. Glädjen skall lefva så länge som I.

I sex år har jag nu firat julnatten i Ekeby smedja, och aldrig har någon förr vägrat att dricka för den trettonde! Hvem är det, som är rädd för att dö?"

"Men Gösta," ropa de då, "när vi blott äro tolf, hur ska vi då kunna dricka för den trettonde?"

Djupt bekymmer afmålar sig då på Göstas anikte.

"Äro vi blott tolf" säger han, "Hvarför detta. skola vi dö ut från jorden.

Vf 132a - 34v

Vf 132a - 35r

Men hvarje år kommer en ny att fylla vårt tal, en som förfaren i glädjens handverk, en, som kan sköta fiol och glas brukar komma och göra vår skara fulltalig.

~~Hvar är han då nu i kväll hvarför äro vi endast tolf skola vi då ut från jorden~~: Skola vi nästa år vara blott elfva nästa år blott tio. Skall vårt namn bli sagan, vår skara förintas?

Jag kallar honom den trettonde, ty jag har uppstått att dricka hans skål. Ur hafvets djup, ur jordens innandömen, från himlen, från helvetet kallar jag honom, ~~Han~~ som skall fylla kavaljerernas skara."

Då rasslar det i skorstenen, då slås smältugnens lucka upp, då kommer den trettonde.

Luden kommer han med svans och hästhof, med horn och spetsigt hakskägg och vid hans åsyn störta kavaljererna upp med ett skri

Men i hejdlöst jubel ropar Gösta Berling:

"Den trettonde är kommen skål för den trettonde".

Så är han då kommen den gamle människornas fiende, kommen till de oförvägne, som störde den heliga nattens fred. Blåkullafarande hexors vän, som upptecknar sina köpslut i blod på kolsvart papper, ~~Han~~ han som dansade med grefvinnan på Ivarsnäs i sju dagar och ej kunde fördrifvas af sju prester, ~~Han~~ han har kommit.

I stormande hast flyga tankarna genom de gamle äfventyrarnas hufvuden vid hans åsyn. De undra väl, för hvems skull han är ute denna natt.

Den [illegible] kloge [illegible] v. [illegible] som redan haft nog att göra med djäfvulens anfäng [?] i sitt lif
~~Carolus Samuelsine [?] som aldrig gjort större synd än att han pressat lifvet ur vackra blommor och spetsat insekter,~~ han tror nu att hans stund kommit och springer till dess han står hufvudet i smedjans vägg. Den starke kapten Kristian Bergh springer samverli[?] [illegible] hun med. Han minns den natten, då han slet biskop och kolprester [?] känna [?] hur lätt lifvet sitter i en människokropp och känner [?] att nu måste han stå till svars för det äfventyret.

Vf 132a - 35v

Många af dem voro färdiga att skynda bort i skräck, men snart förstodo de, att den behornade ej var kommen för att hemta dem med i sitt mörka rike utan bägarklangen och visorna hade lockat honom. Han ville njuta af menniskors glädje under den heliga julnatten och kasta regeringsbördan under denna glädjens tid.

O kavaljerer, kavaljerer, hvem af er minnes väl mer, att det är julnatt. Det är nu änglar sjunga för fältens herdar, det är nu, barnen ligga och ängslas öfver att somna så hårdt, att de ej vakna i tid till den härliga ottesången. Snart är det tid att tända julljusen i Bro kyrka, och långt borta i skogshemmen har gossen under kvällen gjort färdigt ett ståtligt bloss, hvarmed han skall lysa sin flicka på kyrkvägen. I alla hem har matmor ställt ljusen i fönstren färdiga att tändas, då kyrkfolket drager förbi. Klockaren tar i sömnen upp julpsalmerna och gamle prosten ligger och pröfvar, om han har röst nog kvar för att sjunga: „Ära vare Gud i höjden, frid på jorden, menniskorna en god vilja."

O kavaljerer, bättre hade det varit för er om ni i denna fridens natt legat stilla i edra bäddar än att umgås med det onda furste!

Men de helsa honom med välkomstrop likasom Gösta gjort. En bägare fylld med lågande brylå sätta de i hans hand. Åt honom inrymma de hedersplatsen vid bordet och se honom där med glädje, likasom om hans fula satyrsansikte bure de ljufva drag, som tillhört deras ungdoms älskade.

Beerencreutz inbjuder honom till Killespelet, patron Julius sjunger för honom sina bästa visor, och Örneclou talar med honom om vackra kvinnor, dessa härliga varelser, som förljufva lifvet.

Han trifs godt den behornade, där han med furstlig hållning lutar sig bakåt på den gamla karossens kuskbock, och med klobeväpnad hand för den fyllda pokalen till sin leende mun.

Vf 132a - 36v

Vf 132a - 37r

Men Gösta Berling höll naturligtvis tal för honom.
"Ers nåd", säger han, "Vi ha länge väntat ~~Er~~ er här på Ekeby
ty ~~Ers~~ ni har väl svårligen tillgång till något annat paradis. Här
lefver man utan att så eller spinna, som Ers nåd kanske redan
vet, här flyga de stekta sparfvarna i ens mun, här flyta beskt
öl och sött brännvin omkring i bäckar och strömmar. Här är ett
bra ställe, märk det Ers nåd —

Vi kavaljerer ha minsann också väntat på er, ty vi ha
knappast varit fulltaliga förut. Se, det är så, att vi äro något
förmer än vi ge oss ut för, vi äro ~~den gamla~~ diktens gamla tolfmanna-
kara, som går fram genom tiderna. Tolf voro vi, då vi
styrde världen däruppe på Olympens molnhöljda topp, och
tolf, då vi som fåglar bodde i Ygdrasils gröna topp. Hvarhelst
dikten gick fram, där följde vi. Satte vi oss ej tolf man starka
kring kung Artus runda bord och gingo ej tolf paladiner
i Karl den Stores armé? En af oss har varit Tor, en Jupiter,
sådant måtte hvar man kunna se på oss än i dag. man
förnimmer nog gudaglansen under ~~lejonklos~~ trasorna, lejon-
manen under åsnehuden. Tiden har farit illa med oss, men
vi äro där, blir smedjan en olymp och kavaljersflygeln ett Valhall.
Men Ers nåd, vi ha inte varit fulltaliga. Det vet man nog,
i diktens tolfmannaskara alltid måste finnas en Loke
en ~~Titan~~ Prometeus en en G hanom ha vi saknat.
Ers nåd, jag helsar er välkommen!

"Se, se, se," säger den onde. "Sådana granna ord, granna
ord. Och jag, som inte ~~har~~ tid att svara. Affärer, gossar, affärer,
måste bort på stunder, annars skulle jag så gerna stå till
tjenst, i hvilken som helst roll. Tack för i kväll gamla
vratmakare. Vi ses igen!

Vf 132a - 37v

Vf 132a - 38r

Beerencreutz inbjuder honom till Killespelet, patron Julius sjunger för honom sina bästa visor. Fuchs björndödaren fägnar honom med jakthistorier, smyckade med ealer och dögner och Örneclou talar med honom om vackra kvinnor om dessa härliga varelser som försköna lifvet.

Han trifs der godt den behornade, där han med furstlig hållning ~~lutade~~ lutar sig bakåt på den gamla karossens kuskbock och med klobeväpnad hand för den fyllda pokalen till sin brända mun.

Men då en timma är gången sen midnatt stiger han upp för att gå. Med valda ord tackar han kavaljererna för god välfägnad och förklarar att trängande brådska, angelägna affärer ej tillåta honom att dröja längre.

Då spörja kavaljererna hvart han ämnar sig och han svarar att den ädla majorskan, härskarinnan på Ekeby väntar honom för att få sitt kontrakt förnyadt.

Stor förundran griper då kavaljerna.

En sträng och dugande fru är hon majorskan på Ekeby. Hon lyfter en tunna råg ~~upp~~ på sina breda skuldror. Hon följer malmforan, hemtad i Bergslagens gruffält på den långa vägen till Ekeby. Hon sofver som en forbondes på ladans golf med en säck till hufvudgärd. Om vintern kan hon vakta en kolmila, om sommaren följa en timmerflotta utför löfven. En myndig fru är hon. Hon svär som en gatpojke och regerar som en kung sina egna bruk och sina grannars gårdar, regerar sin egen socken och grannsocknarna ja, hela det sköna Värmland.

Men för hemlösa kavaljerer har hon varit som en mor, och därför ha de hållit sina öron stängda, då förtalet hviskat till dem att hon stått i förbund med djäfvulen.

Alltså fråga de honom med stor förundran, hvad slags kontrakt han ingått med henne.

Och han svarar dem den svarte att han skänkt

Vf 132a - 38v

Vf 132a - 39r

majorskan hennes sju bruk mot löfte, att hon för hvarje år skulle sända honom en själ.

O hvad fasa, som då sammantryckte kavaljerernas hjärtan.

De visste det ju, men de ha ej förstått det förr

"På Ekeby dör hvarje år en man, en af kavaljersflygelns gäster dör, en dör af de glada, de sorglösa, de evigt unga. Hvad är det mer, kavaljerer få ej bli gamla. Förmå deras darrande fingrar ej lyfta glaset, kunna deras slocknande blickar ej skönja korten, hvad är då lifvet för dem och hvad äro de för lifvet. ~~Gamla~~ Fjärilar skola veta att dö medan solen skiner!

Men nu, nu först fattade de tingens rätta mening.

Ve den kvinnan! Därför har hon gifvit dem månget godt mål, därför låter hon dem dricka hennes beska öl och hennes söta brännvin, därför att de från dryckessalarna och spelborden på Ekeby måtte ragla ned till fördömelsens konung, en om året, en för hvarje flyende år.

Ve den kvinnan, den hexan. Starke, härlige män voro komne till detta Ekeby, komne dit för att förgås. Och hon fördärfvade dem där. Svampar voro deras hjärnor, torr aska deras lungor och förmörkad deras ande, då de sjönko ned på dödsbädden och de voro färdiga till den långa resan, utan hopp utan själ, utan dygd.

Ve den kvinnan. Sådana hafva de dött, som varit bättre män än vi och sådana skola vi dö.

Men kavaljererna stå ej länger förlamade af fasans tyngd.

Du fördömelsens konung ropa de, med den hexan skall du aldrig mer uppgöra ett blodskrifvet kontrakt. hon skall dö. Kristian Bergh den starke kaptenen har kastat smedjans tyngsta slägga öfver axeln. Han skall begrafva den till skaftet i trollpackans hufvud. Inga själar skola offras dig af henne.

Vf 132a - 39v

Vf 132a - 40r

Och du sjelf, du bekornade, vi skola lägga dig på städet och släppa stångjärnshammarn lös. Med tänger skola vi hålla dig stilla under hammarslagen och lära dig gå på jakt efter kavaljerssjälar.

Feg är han, det vet man af gammalt, den svarte herrn, och talet om stångjärnshammarn behagar honom ej. Han ropar Kristian Berg tillbaka och börjar underhandla med kavaljererna.

"Tagen de sju bruken detta år, tagen dem sjelfva kavaljerer och gifven mig majorskan"

"Tror du vi äro lika nedriga som han," ropar patron Julius, "Ekeby och alla bruken vilja vi ha, men majorskan får du sköta om sjelf".

Hvar är Gösta, hvar är Gösta? frågar den blefle Löwenborg. Gösta Berling var försvunnen. Det var ängsligt att han var borta vid ett så viktigt afgörande.

"Detta allt är galenskap säger Gösta Berling. Kavaljerer, låten ej narra er af honom. Hvad äro vi mot majorskan. Mot våra själar får det gå hur det vill, men med min vilja skola vi ej bli några otacksamma uslingar och bära oss åt som bofvar och förrädare. Majorskans mat har jag ätit för många år för att nu svika henne"

"Ja, gå till helvete du, Gösta, om du har lust, vi vilja hellre sjelfva regera Ekeby."

"Men ä' ni då rent rasande, eller har ni druckit er från vettet. Tror ni detta är sanning? Tror ni han där är den onde? Märker ni inte att alltihop är en förbannad lögn?

"Se, se, se, säger den svarte herrn, han där märker inte att han är på god väg att bli färdig, och han har varit på Ekeby i sju år. Han märker inte hur långt han kommit."

"Åh hut, Karl. Jag har ju sjelf varit med om att stoppa in dig i ugnen där".

"Som om det skulle göra någon skilnad; som om jag inte skulle vara lika god djäfvul som någon annan. Ja jo men

Vf 132a - 40v

Vf 132a - 41r

Gösta Berling du är allt fast du. Du har allt sedan blifvit i skön under majorskans behandling."

"Det är hon, som räddat mig," säger Gösta. "Hvad vore jag utan henne."

"Se, se, se som om hon inte skulle haft sin egen mening med ~~det~~ att behålla dig kvar på Ekeby. Där kan locka ~~svinga~~ i fällan, du har stora gåfvor. En gång sökte du komma undan henne, du lät henne ge dig ett torp och du blef arbetare, du ville äta ditt eget bröd. Hvar dag gick hon då förbi torpet, och hon hade vackra flickor i sitt sällskap, en gång var Marianne Sinclaire med, då kastade du spaden och förskinnet, Gösta Berling, och blef åter kavaljer."

"Vägen gick fram där ditt nöt."

"Ja, jävisst vägen gick fram där. Sedan kom du till ~~Ekeby~~ Borg, blef informator där för Henrik Dohna och kunde nära nog ha blifvit grefvinnan Märthas svärson. Hvem var det som vållade att den unga Ebba Dohna fick höra, att du bara var en afsatt prest, så att hon gaf dig nej. Det var majorskan, Gösta Berling. Hon ville ha dig åter.

"Stor sak" säger Gösta. "Ebba Dohna dog kort därpå, henne hade jag ändå ej fått."

"Nu kom den svarte herrn tätt inpå honom och hväste rätt in i hans ansikte: "Dog, ja visst dog hon. Mördade sig för din skull, gjorde hon, men de ha ej sagt dig det förr."

"Du är ingen dålig djäfvul," säger Gösta.

"Det var majorskan, som styrde om allt säger jag dig, hon ville hafva dig åter till kavaljersflygeln."

Gösta slog till ett skratt.

"Du är ingen dålig djäfvul, ~~utropade~~ utropar han vildt. Hvarför skulle vi ej kunna göra kontrakt med dig, du kan nog skaffa oss de sju bruken, om du så behagar."

"Väl att du ej längre står emot lyckan."

Kavaljererna drogo en lättnadens suck. Så långt var det kommet med dem, att de ingenting förmådde utan Gösta. Hade han ej velat gå in på affären, då

Vf 132a - 41v

Vf 132a - 42r

hade den ej heller kullkastat kunna till stånd. Och det var likväl en stor sak för utfattiga kavaljerer att få sju bruk att råda öfver.

"Märk nu det," säger Gösta "att vi taga de sju bruken för att rädda våra själar, men inte för att blifva några brukspatroner, som räkna pengar och väga järn, inga skinntorra ~~penningpungar~~ pergament inga tillsnörda penningpungar skall det bli af oss, utan kavaljerer vilja vi vara och förblifva.

"Vishetens egna ord," mumlar den svarte herrn.

Om du därför vill ge oss de sju bruken på ett år så skola vi taga emot dem, men märk det, att om vi under den tiden göra något, som ej är kavaljersmessigt ~~om vi~~ göra något som är klokt eller nyttigt eller käringaktigt, så får du ta oss ~~allihop då~~ alla tolf, då året är ute och ge bruken, till hvem du vill.

Den onde gnuggade händerna i förtjusning.

"Men om ~~du~~ vi alltjämt bära oss åt som sanna kavaljerer fortsatte Gösta, så får du aldrig mer göra upp något kontrakt om Ekeby, och ingen lön får du för detta år hvarken af oss eller majorskan

"Det är hårdt," säger den onde. "Åh, kära Gösta, nog borde jag få en själ, en enda liten fattig själ. Nog kunde jag då få majorskan, hvarför sparar du på majorskan.

Jag drifver ej handel med sådana varor, jag, ryter Gösta, men vill du hafva någon, så kan du taga den gamle Sintram på Fors, han är färdig det kan jag svara för.

Se, se, se det låter höra sig" säger den svarte herrn utan att blinka. "Kavaljererna eller Sintram de kunna gå upp mot hvarandra. Det blir ett godt år.

Vf 132a - 42v

Vf 132a - 43r

Och du själf, du behornade, vi skola lägga dig på städet och släppa stångjärnshammarn lös. Med tänger skola vi hålla dig stilla på städet under hammarslagen och lära dig gå på jakt efter kavaljerssjälar.

Feg är han ~~af ålder~~ det vet man af gammalt den svarte herrn, och talet om stångjärnshammarn behagar honom ej. Han ropar Kristian Bergh tillbaka och bjuder kavaljererna att nytt kontrakt. [Wi vilja ha ett]

"Tagen Ekeby, tagen de sju bruken detta år, kavaljerer, tagen och regeren dem med samma myndighet som majorskan själf, lofven blott —..."

"Inga löften," ropade Gösta Berling, inga vilkor, gif oss de sju bruken, eljest måste du under stångjärnshammarn.

"Lofven blott," fortsatte den svarte att jag nästa år får göra upp mitt kontrakt med majorskan utan att I hindren mig.

~~Detta lofvade kavaljererna.~~ Och så skrifs kontraktet, med blod ur Gösta Berlings ~~g~~ lillfinger, på den ondes svarta papper med hans gåspenna.

Men då det är gjort jubla kavaljererna. Nu skall all världens härlighet tillhöra dem för ett helt år, och sedan [blir det väl alltid någon råd] ~~står det dem fritt att fly förbannelsens hem~~.

De flytta undan stolarna och taga i ring [omkring] ~~på~~ bålkitteln, ställd midt på det svarta golfvet och svänga om i polskedans. Innerst i ringen dansar den onde med höga språng och till sist faller han ~~med~~ raklång bredvid kitteln hvälfver den och dricker.

Då kastar sig Beerencreutz ned bredvid honom och Gösta Berling och efter dem lägga sig alla de andra i krets kring kitteln, som hvälfves från man till man. Till sist får den omkull för den stöt, och den heta, klibbiga drycken öfversköljer de liggande.

Då de svärjande resa sig opp är den onde borta, men hans gyllne löften sväfva som glänsande kronor öfver kavaljerernas hjässor.

Vf 132a - 43v

Julmiddagen.

På juldagen firar majorskan Samzelius stor middag på Ekeby.

Hon sitter ~~,~~ [då som värdinna] vid ett bord, dukadt för ~~[illegible]~~ [femti] gäster. ~~Hon sitter~~ där i glans och härlighet, ~~hon~~ [dit] följer ej [hon] ~~till det middagsbordet~~ af den korta skinnpelsen, den randiga ylletjörteln och kritpipan, nu frasar hon i siden, guldet tynger på hennes bara armar, perlor kyla hennes hvita hals.

Hvar äro då kavaljererna, hvar äro de, som på smedjans svarta golf druckit ur blankskurad kopparkittel skålen för Ekebys nya herrar?

I vrån vid kakelugnen sitta kavaljererna vid ett särskilt bord, denna dag finnes ej rum för dem vid det stora bordet. Dit ned, ~~där de sitta~~, kommer maten sent, vinet sparsamt, dit sändas ej de sköna kvinnornas ögonkast, där lyssnar ingen till Göstas skämt.

Men kavaljererna äro som tämda fålar, som mätta vilddjur. En timmes sömn blott gaf dem natten, sedan foro de till julottan lysta af bloss och stjärnor. De sågo julljusen, de hörde julpsalmerna, deras anleten blefvo som leende barns. De glömde julnatten i smedjan så som man glömmer en ond dröm.

Stor och mäktig är majorskan på Ekeby, hvem vågar lyfta sin arm till att slå henne, hvem sin tunga till att bära vittnesbörd mot henne? Förvisso icke fattiga kavaljerer, som i många år ätit hennes bröd, sofvit under hennes tak. Hon sätter dem, hvar hon vill, hon kan stänga sin dörr för dem, när hon vill, och de mäkta ej ens fly ur hennes våld. Gud vare deras själ nådig. Fjärran från Ekeby kunna de ej lefva.

Vid det stora bordet fröjdas man, där stråla Marianne Sinclaires vackra ögon, där klingar den glada grefvinnan Dohnas låga skratt.

Men hos kavaljererna är det dystert. Voro det

dock ej billigt att dessa, som skola kastas i afgrunden för majorskan, finge sitta vid samma bord som hennes andra gäster. Hvad är det för nedrig tillbakasättning med detta bord nere i kakelugnsvrån? Som om ej kavaljerer voro värda att [sällskapa med bättre folk!] sitta bland andra gäster.

Majorskan yfves af att sitta mellan grefven på Borg och prosten i Bro. Kavaljererna hänga sina hufvuden som försköjtna barn. Och under tiden vakna hos dem nattens tankar.

Som skygga gäster komma de muntra infallen de lustiga lögnerna till bordet i kakelugnsvrån. Där hålla nattens vrede och nattens löften sitt intåg i hjärnorna. Väl inbillar patron Julius den starke kaptenen, Kristian Berg, att de stekta hjärpparna, som nu ~~kringbjudas~~ kringbjudas vid stora bordet, ej kunna räcka till åt alla middagsgästerna, men detta väcker ingen glädje. ~~De kunna.~~

"De kunna ej räcka till," säger han, "jag vet hur många de hade. Men de hafva ej blifvit rådlösa för det, kapten Kristian, de hafva stekt kråkor åt oss här vid lilla bordet."

Men öfverste Beerencreutz läppar krusas undan till ett matt löje under de bistra mustacherna och Gösta ser hela dagen ~~kovicka~~ ut som om han funderade på att slå ihjäl någon. ~~[illegible] gör skämtaren ett trögt bistånd.~~

"Skulle då ej all mat vara god nog åt kavaljerer?" frågar han.

Så kom då ock ett vägadt fat med präktiga järpar fram till det lilla bordet.

Men kapten Kristian är vred. Har han då ej egnadt en lefnads hat åt kråkorna, åt dessa ~~gräl~~ lede, kraxande flygfän?

Så bittert hatade han dem, att han om hösten satte på sig en kvinnas släpande dräkt och band ~~klude~~ duk på hufvudet och gjorde sig till ett åtlöje för hvar man, blott för att få komma dem inom skotthåll, då de åto säd på åkrarna.

Han sökte upp dem vid älskogsdansen på de kala fälten om våren och dödade dem. Han sökte upp deras bon om sommaren och vräkte ut de skrikande, ofjädrade ungarna eller krossade de halfrufvade äggen.

Vf 132a - 45v

Vf 132a - 46r

Nu rycker han till sig de fatet med järparna.
"Tror du inte jag känner igen dem," ryter han åt betjenten;
"Behöfver jag höra dem kraxa för att känna igen dem?
Fy fan, bjuda Kristian Bergh kråkor! Fy fan!
Dermed tar han järparna en för en och stänger dem
i väggen.
"Fy fan," skriker han därunder så att rummet skälfver,
bjuda Kristian Bergh kråkor! Fy fan."
Och på samma sätt som han plägade slunga hjälp-
lösa kråkungar mot klipporna, så låter han järpe efter
järpe susa mot väggen.
Sås och fett stänkte kring honom, de krossade fåglarna
studsa utåt golfvet.
Och kavaljersflygeln jublar.
Då tränger majorskans vreda röst till kavalje-
rernas öron.
"Kör ut honom!" ropar hon åt betjenterna.
Men de våga sig ej på honom han är dock Kristian
Bergh, den starke kaptenen.
"Kör ut honom."
Han hör ropet och fruktansvärd i sin vrede vänder han
sig nu mot majorskan, så som en björn vänder sig från
en fallen fiende till den nya angriparen. Han går fram
mot hästskobordet; tunga däna den väldiges steg mot
golfvet. Han stannar midt emot henne med bordskifvan
emellan dem.
"Kör ut honom"! ryter majorskan än en gång.
Men han är rasande, skräck ingerhans rynkade panna
hans knutna, grofva hand. Han är jättestor, jättestark. Gäster
och tjänare bäfva och våga ej röra vid honom. Hvem skulle
våga röra honom nu då vreden tagit hans förstånd?
Han står midt för majorskan och hotar åt henne.
"Jag tog kråkan och slog henne i väggen, gjorde jag inte
rätt du?"

Vf 132a - 46v

Vf 132a - 47r

"Ut med dig Kapten"

"Hut Käring! Bjuda Kristian Bergh bråkar. Gjorde jag rätt så toge jag dig med din sjn helvetes" . . . . . .

"Tusan djäflar Kristian Bergh svär inte. Har svär ingen mer än jag."

"Tror du jag är rädd för dig trollkäring. Tror du inte jag vet hur du fick dina sju bruk."

"Tig Kapten!"

"Då Altringer dog gaf han dem åt din man, därför att du varit hans käresta."

"Vill hon tiga!"

"Därför att du varit en så trogen hustru, Margareta Samzelius. Och majorn tog emot de sju bruken och lät dig styra dem och låtsade om intet. Och satan har stått för hela verket, men nu skall det bli ~~är det~~ slut för dig."

Majorskan sätter sig ned, hon är blek och darrar. Så bekräftar hon med låg ~~underlig låg~~ röst: "Ja, nu är det slut med mig och detta är ditt verk, Kristian Bergh."

Vid den tonen skälfver Kapten Kristian, hans ansiktes drag förvridas och han får tårar i ögonen af ångest.

~~Så hade han stått der som en forntidens jätte stod på berget och med ett slungat kastade sten på Kyrkan, som han sjelf byggt.~~

~~som en jätte stod på sitt berg med armen lyftad och ett stycke af en klippa i den breda näfven~~ för att kasta. Han böjde sig bakåt, knäna krökte sig, kroppen spändes och så flög stenen hvinande ~~ned~~ mot kyrkan som han själf byggde.

~~Den träffar tornet~~ Då tornet träffades, då klockorna klämtade, byggnaden bäfvade, lossnande stenar fyllde luften, murbruket ryker, fogarna lossna, jättebyggt tempel står utan torn. ~~Men jätten~~ då stod ~~stod på berget och gret öfver att han krossat sitt sköna verk~~ — Så hade han stått där som en forntidens jätte stod

Och en sådan jätte var han Kristian Bergh den starke Kaptenen.

"Jag är full," ropade han, "jag vet inte hvad jag säger jag har ingenting sagt. Hund och träl, hund och träl har jag varit för henne i fyrtio år (och ingenting mer)

Vf 132a - 47v

Vf 132a - 48r

Hon är Margareta Celsing, som jag tjenat hela mitt lif. Jag säger ingenting ondt om henne. Skulle jag säga något om den vackra Margareta Celsing. Jag är hunden, som vaktar hennes dörr, trälen, som bär hennes bördor. Hon må sparka mig, hon må slå mig, men ni ser ju ~~att~~ jag ligger och tål. Jag har älskat henne i fyrtio år. Hur skulle jag kunna säga något ondt om henne.

Och en märklig syn är det att se hur han kastar sig ned på knä och ber om tillgift, och som hon sitter vid bordets andra sida, går han på sina knän runt om bordet, tills han når henne, då böjer han sig ned och kysser hennes kjortelfåll och golfvet vätes af hans tårar.

Men ~~bredvid~~ ej långt från majorskan sitter en liten, stark man. Han har lurfvigt hår, små, sneda ögon och framskjutande underkäk. Han liknar en björn, en fåordig man är han, som helst går sina egna tysta vägar, och låter världen sköta sig sjelf. Han är major Samzelius.

Han reser sig upp, då han hör kapten Kristians sista ord och majorskan reser sig och alla de ~~hundra~~ femtio gästerna. Kvinnorna gråta af ängslan för det, som nu skall komma, männen stå försagda och vid majorskans fötter ligger kapten Kristian kyssande hennes kjortelfåll, vätande golfvet med tårar.

Majorns breda hårbevuxna händer knyta sig långsamt, hans arm lyftes.

Men kvinnan talar först. Hon har en dof ton i rösten, som ej är hennes vanliga.

"Du stal mig," utbrast hon. "Du kom som en röfvare och tog mig. De tvungo mig därhemma med hugg och slag med hunger och onda ord att bli din hustru. Jag har handlat mot dig, så som du förtjenade."

Majorns breda näfve har knutit sig, majorskan ryggar ett par steg tillbaka. Så talar hon åter:

"Lefvande ål slingrar sig under knifven, tvingad hustru tar sig älskare. Skall du slå mig nu för det, som skedde

Vf 132a - 48v

för tjugu år sedan. Hvarför slog du inte till då. Minns du inte hur han bodde på Ekeby, vi på Sjö? Minns du ej hur han bistod oss i vårt armod. Vi åkte i hans vagnar, vi drucko hans vin. Dolde vi något för dig? Voro ej hans tjänare dina tjänare, tyngde ej hans guld i din ficka. Tog du ej emot de sju bruken. Då teg du och tog emot, då skulle du ha slagit till, ~~Bernt~~ Bernt Samzelius, då skulle du ha slagit.

Mannen vänder sig från henne och ~~såg~~ ser på alla de närvarande, han ~~läste~~ läser på deras ansikten, att de ~~gåfva~~ gifva henne rätt, att de alla trott, att han tagit gods och gåfvor för sin tystnad.

"Jag visste det ej," säger han och stampar i golfvet.

"Väl att du vet det nu" faller hon in med gällt klingande röst. Var jag ej rädd för, att du skulle dö utan att ha fått veta det. Väl att du vet det nu, så att jag kan få tala fritt med dig, som varit min herre och fångvaktare. Vet du nu, att jag ~~blef hans~~ i alla fall blef hans, som du stal mig ifrån. Veta de det nu alla, som förtalat mig.

Det är den gamla kärleken, som jublar i hennes röst och lyser ur hennes ögon. Hon har sin man framför sig med lyftad knytnäfve. Hata och förakt läser hon på de ~~hundra~~ femtio ansiktena framför sig, hon känner, att det är hennes makts sista timme, men hon kan ej låta bli att fröjdas, då hon fritt får tala om sitt lifs ljufvaste minne.

"Han var en man, en härlig man. Hvem var du, att du kunde ställa dig mellan oss? Aldrig såg jag hans like. Lycka gaf han mig, gods gaf han mig. Välsignadt vare hans minne".

Då sänkte majoren den lyfta armen utan att slå till, nu ~~visste~~ vet han hur han skulle straffa henne.

"Ut" ~~sög~~ ryter han, "ut ur mitt hus!"

Hon ~~stod~~ står stilla.

~~"Men kavaljererna flyga upp från sina stolar. Med bleka ansikten stirr-~~

"Ut med dig och tigg ditt bröd på landsvägen". Du

~~ade de på hvarandra. Du gamle Gud nu gick ju allt i upplösning. Nu blef~~

skall ej hafva godt mer af hans pengar, du skall ej mer

~~Ekeby taget ifrån majorskan; Så var det sannt hvart ord som han sagt den svarte herren. Majorskan var en hexa, men nu var hennes kontrakt förbrutet förnyadt. Här hjälper intet förnuft detta är fakta, som måste tros. [illegible] och i [illegible], att han ej fått sitt kontrakt förnyadt och nu se vi att hon måste bort. I den hexan mer än tjugu år har hon förskaffat att sända själar till helvetet.~~

Vf 132a - 49v

Vf 132a - 50r

Men kavaljererna stå med bleka ansikten och stirra på hvarann. Nu håller ju allt på att gå i uppfyllelse, som den svarte förutsagt. Nu se vi följderna däraf, att ej ~~hennes~~ majorskans kontrakt blifvit förnyadt. Om nu detta är sant, så är det väl ock en sanning, att han i mer än tjugu år sändt kavaljerer till helvetet och att också vi voro bestämda till den resan. O, den hexan!

~~Men~~ "Ut med dig," fortfar majoren. "Tigg ditt bröd på landsvägen. Du skall ej hafva någon glädje af hans pengar den skall ej få

Vf 132a - 50v

~~"Ut med dig" fortfor majoren, "tigg ditt bröd på landsvägen. Du skall ej ha mer glädje af hans pengar, du skall ej få~~ bo på hans gårdar. Det är slut med majorskan på Ekeby. ~~Den dag,~~ då du sätter din fot i mitt hus, slår jag ihjäl dig."

"Drifver du mig bort från mitt hem?"

"Du har intet hem. Ekeby är mitt."

Det kom~~mer~~ en försagdhetens anda öfver majorskan. Hon viker undan ända till dörren och han ~~följde~~ följer tätt efter henne.

"Du som varit mitt lifs olycka," klagar hon, "skall du nu också hafva makt att göra mig detta?"

"Ut, ut"!

Hon stöder sig mot dörrposten, ~~håller begge händerna för ansiktet~~ och knäpper händerna och håll dem för ansiktet och mumlar ~~mumlande~~. Hon tänker på sin mor och mumlar för sig själf:

"Må du förnekas, som jag förnekat, må landsvägen vara ditt hem, halmstacken din bädd!" Så går det dock därhän. Det går därhän."

Det var den gode, gamle prosten i Bro och lagmannen i Munkerud, de kommo nu fram till major Samzelius och ~~sökte~~ söka lugna honom, de sa~~de~~ säga honom, att han gjorde bäst i att låta alla dessa gamla historier hvila, låta allt vara som det var, glömma och förlåta.

Han skakar undan de milda händerna från sin skuldra. Han var förfärlig att nalkas så som Kristian Bergh nyss varit det.

"Det är ingen gammal historia" ropar han. Jag har ingenting vetat förr än i dag. Jag har ej förr kunnat straffa äktenskapsbryterskan.

Vid det ordet lyfter majorskan sitt hufvud och återtar sitt gamla mod

"Förr skall du ut än jag. Tror du jag viker för dig", säger hon. Och han trädde fram från dörren.

Majoren svarade ej men han vaktar hvarje hennes rörelse, färdig att slå till, om han ej på annat sätt kan bli henne kvitt.

"Hjälp mig, ni gode herrar," ropade hon, "att vi få den här mannen bunden och utförd till dess han får åter sina sinnen

Vf 132a - 51v

Vf 132a - 52r

bruk. ~~Kommer~~ ihåg hvem jag är och ~~hvem~~ han är. Tänk ~~er~~ därpå, innan jag måste vika för honom. Jag styr all Ekeby gerning och han sitter hela dagen och mätar björnar och i björnhålan. Hjälp ~~mig~~ goda vänner och grannar ~~Det~~ Här blir ett ödemark utan gräs, om jag ej mera finnes. Bonden har sin bergning af att hugga min skog och köra mitt tackjärn. Kolaren lefver af att skaffa mig kol, flottkarlen af att föra mitt timmer. Det är jag, som utdelar det rikedomsbringande arbetet. Smeder, handtverkare, timmermän lefva af att tjäna mig. Tror ni, att han där kan hålla mitt ~~värk~~ verk vid makt. Jag säger er det, drifver ni mig bort, då släpper ~~I~~ ni hungersnöden in.

Det lyftes åter en mängd händer för att hjälpa majorskan, det ~~lägges~~ åter milda händer ~~på mig~~ öfvertalande på majorns skuldra.

"Ny", säger han, "bort med er! Hvem vill försvara äktenskapsbryterskan? Jag säger er, jag ~~med~~; att om hon ej går godvillig, då lyfter jag henne på mina armar och ~~slå~~ bär henne ned till mina vilda björnar."

Vid dessa ord sjönko de lyfta händerna.

Då i sin yttersta nöd vänder sig majorskan till kavaljererna.

Skall ~~ni~~ ni ock så tillåta, att jag drifves ur mitt hem, kavaljerer? Har jag låtit er frysa ute i snön om vintern, kavaljerer? ~~Har~~ har jag nekat er beskt öl och sött brännvin? Tog jag lön eller arbete af er, därför att jag gaf er föda och kläder. Har ~~I~~ ni ej lekt vid mina fötter, trygga som barn vid sin moders sida. Har ej dansen gått genom mina salar? Hafva ej lustbarhet och löje varit ert dagliga bröd? Låt ej den här mannen, som varit mitt lifs olycka, drifva mig bort från mitt hem kavaljerer! Låt mig ej blifva en tiggare på landsvägen.

O, att majorskan ej satt kavaljererna vid det fär-skildt bord nere i kakelugnsvrån. Nu hafva nätterna

Vid dessa ord har Gösta Berling smugit sig bort till en vacker mörkirig flicka, som suttit vid stora bordet.

"Du var mycket på Borg för fem år sen, Anna," säger han. "Vet du om det var majorskan, som sade Ebba, att jag var en afsatt prest.

Hjälp majorskan ~~Anna~~ Gösta," svarar flickan blott

Du kan veta att jag först vill ~~veta~~ ha reda på om hon gjort mig till mördare

Vf 132a - 52v

"Ah, Gösta, hvad är detta för tankar. Hjälp henne Gösta!"
"Du vill inte svara, märker jag, då har nog Sintram sagt sant!" Och Gösta
sjönk åter ned bland kavaljererna, han lyfte ej ett finger för att hjälpa majorskan.
O, att majorskan ej satt kavaljererna vid ett särskildt bord nere i kakelugnsvrån. Nu hafva nattens

52 53

tankar vaknat i deras hjärnor, nu lågar på deras ansikten en vrede som ej var större mindre än majorns egen.

I obarmhertig hårdhet stå de stilla vid hennes böner.

Måste ej allt hvad de sågo bestyrka hvad nattens syner?

"Det märks, att hon ej fått sitt kontrakt förnyadt," mumlar en.

"Gå åt helvete trollkäring, skriker en annan, med rätta borde det vara vi, som jagade dig på porten."

"Nå," ropar till kavaljererna den gamle, svage farbror Eberhard ~~filosofen~~. Förstår I ej, att det var ~~Sintram~~ svarar Julius ~~men hvad mer~~. Kan det

"Visst förstå vi, visst veta vi," svarar Julius, "men hvad mer. Kan det ej vara sannt i alla fall? Går ej Sintram den andes ärenden? Ha de ej allt klart sig emellan?"

"Gå du Eberhard, gå den och hjälp henne," hånar de. "Du tror ej på helvetet den." Och Gösta Berling står stilla utan ett ord utan en rörelse.

Nej, ur denna hotande, mumlande, stridande, kavaljersflygel får majorskan ingen hjälp.

Då ryggar hon åter mot dörren och lyfter sina knäppta händer ~~för~~ till ögonen.

"Må du förnekas som jag förnekas," tillropar hon sig själf i sin bittra sorg. "Må landsvägen blifva ditt hem, ~~landsvägen~~ halmstacken din bädd."

Så lade hon ena handen på dörrlåset, men den andra sträkte hon mot höjden.

"Märken det I, som nu låten mig falla. Märken det att er stund snart kommer. Nu skolen I förskingras och er plats skall stå öde. Hur viljen I stå, då jag ej står liever. Du, Melchior Sinclaire, som har en tung hand och låter din hustru känna den, akta dig. Du prest i Broby, nu kommer straffdomen, kaptenskan Uggla se till ditt hus, fattigdomen kommer. I unga, sköna kvinnor, Elizabeth Dohna, Marianne Sinclaire, Anna ~~Stavaskjörna~~ Stjärnhök tron ej, att jag är den enda, som ~~får~~ måste fly från mitt hem. Akten er, kavaljerer, nu kommer en storm

Vf 132a - 53v

Vf 132a - 54r

öfver landet. Nu skolen I bortsopas från jorden, nu är er dag förbi, nu är den sannerligen förbi".

Ej klagar jag för mig själf men för er, ty stormen skall gå öfver edra hufvuden och hvem vill stå, då jag fallit. ~~Hvem skall~~ Och mitt hjärta jämrar sig för det fattiga folket, hvem skall ge det arbete, då jag är borta?

~~Men~~ Nu öppnar majorskan dörren, men då lyfter Kapten Kristian hufvudet och säger.

Här länge skall jag ligga här vid dina fötter Margareta ~~Samzelius~~ Celsing. Vill du ej förlåta mig, så att jag må stå upp och strida för dig.

Då strider majorskan en hård kamp med sig själf men hon ~~tog~~ vet att om hon förlåtit honom, då skulle han nu ~~sett~~ taga sig upp och kämpa med hennes man, och den mannen, som troget älskat henne i fyrtio år skulle ~~ta~~ blifva en mördare.

"Skall jag nu också förlåta," säger hon. "Är du ej skulden till all mina olycka, Kristian Bergh. Gå till Kavaljererna och gläds åt ditt verk."

Så gick majorskan. Hon gick i lugn, lemnande förfäran efter sig. Hon föll, men utan storhet var hon ej ännu i sin förnedring. Ej sänkte hon sig till veklig ånger, utan ännu i sin ålderdom jublade hon öfver sin ungdoms kärlek. Ej sänkte hon sig till klagan och ömklig gråt, då hon lemnade allt, ej läfvade hon för att med tiggarpåse och kryckkäpp vandra kring landet. ~~men~~ Hon ömkande endast sig öfver de fattiga bönderna och de glada, sorglösa människorna på Löfvens strand, öfver de fattiga kavaljererna öfver alla dem, som hon skyddat och upprätthållit.

Öfvergifven af alla var hon och dock hade hon makt att visa ifrån sig sin siste vän för att ej göra honom till mördare.

En märklig kvinna var hon, stor i kraft och i handlingslust. Vi skola ej snart se hennes like.

55a

Nästa dag bröt major Samzelius upp från Ekeby och flyttade till sin egen gård Sjö, som ligger där helt nära det stora bruket.

I Altringers testamente, genom hvilket majorn fått bruken, stod tydligt förordnadt att intet af dem fick säljas eller bortgifvas utan efter majorns död skulle de alla gå i arf till hans hustru eller hennes arfvingar. Då han alltså ej kunde ~~sjelf~~ förskingra det hatade arfvet, satte han kavaljererna att regera öfver det. Troende att han därmed gjorde Ekeby och de andra sex bruken den värsta skada.

Då nu ingen i landet tviflade, att den slake Sintram gick den andes ärenden, och då allt han lofvat dem gått i så glänsande uppfyllelse voro kavaljererna helt vissa att kontraktet skulle till punkt och pricka gå i uppfyllelse och fullt beslutne voro de att ej under året göra något klokt eller nyttigt eller kärringaktigt, fullt öfvertygade voro de ock att majorskan varit en led hexa som velat deras fördärf.

Den gamle farbror Eberhard filosofen gjorde spe af deras tro, men hvem frågade efter en sådan som var så envis ~~att~~ i sin otro att om han legat mitt i afgrundslågorna och sett alla djäflarna stå och grina åt sig, så skulle han dock påstått, att de ej funnos till därför att de ej kunde finnas, ty farbror Eberhard var en stor filosof.

Gösta Berling sade ingen, hvad han trodde. Visst är det, att han tyckte sig vara majorskan föga tack skyldig, därför att hon gjort honom till kavaljer på Ekeby, bättre syntes det honom att nu vara död än att ~~nu~~ gå och bära på medvetandet, att han ~~mördat~~ varit skuld till Ebba Dohnas ~~död~~ sjelfmord.

Han lyfte ej sin hand för att hämnas på majorskan, men ej heller för att hjälpa henne. Han förmådde det ej. ~~Hvad sorg han~~ Men kavaljererna voro ~~nu~~ komna till stor makt och härlighet. ~~och~~ Julen var för handen med fester och nöjen, ~~det låg festernas jubel öfver~~ kavaljerernas hjärtan voro fyllda af jubel och hvad sorg som än tyngde Gösta Berling, ej bar han den i ansiktet eller på läpparna.

Vf 132a - 55v

Vf 132a - 55br

Här ingår Gösta Berling, poeten.
första kapitlet af det redan tryckta.

Vf 132a - 55bv

La Cachuca.

Stridshäst, stridshäst! Du gamle, som nu står tjudrad
på gärdet, minns du din ungdom?
Minnes du kampens dag, du modige? Du sprängde fram
som om du burits af vingar, din man vajade öfver dig
som fladdrande lågor, på din svarta bringa glänste stänk af
blod blandadt löddrigt skum. I seltyg af guld sprängde du fram,
marken dånade under dig. Du skalf af fröjd, du modige. Ah,
hvad du var skön!

Det är en grå skymningsstund uppe i kavaljersflygeln. I det
stora rummet stå kavaljerernas rödmålade skrin utmed
väggarna, och deras helgdagskläder hänga på krokar i vrån. Eld-
skenet ur den öppna eldstaden spelar på hvitrappade väggar och på gulrutiga gardiner,
som dölja väggarnas sängskåp. Kavaljersflygeln är intet
kungligt gemak, intet harems rum med stoppade divaner
och mjuka kuddar.

Men därinne hörs Lilliecronas fiol. La cachuca
spelar han i skymningen. Om och om igen spelar
han den.

Skär af strängarna, bryt sönder stråken! Hvarför
spelar han ~~den~~ denna fördömda dans? Hvarför spelar
han den, då Örneclou fänriken just ligger sjuk i
giktplågor så svåra, att han ej kan röra sig ur sängen?
Nej, ryck fiolen af honom och kasta den mot väggen, om
han ej vill sluta!

La cachuca är den för oss, mästare? Skall den dansas
öfver kavaljersflygelns gungande golftiljor, mellan trånga
väggar, sotade af rök och feta af smuts, under detta låga
tak. Ve dig, så du spelar.

La cachuca är den för oss, för oss kavaljerer. Ute tjuter
snöstormen. Ämnar du lära flingorna dansa i takt, spelar
du för yrvädrets lättfotade barn?

Kvinnokroppar, som skälfva under det heta blodets
pulsslag, små, sotiga händer, som kastat grytan för att gripa
kastanjetten, nakna fötter under uppkjortade kjolar, gård, ~~stenlagd~~ lagd

Vf 132a - 56v

Vf 132a - 57r

med marmorflisor, ~~Har du detta, mästare, eljest låt fiolen~~ nedhukade zigenare med säckpipa och tamburin, moriska arkader, månsken och svarta ögon. Har du detta, mästare; eljest låt fiolen hvila.

Kavaljerer torka [sina] ~~våta~~ kläder framme vid brasan. Skola de svänga om i höga stöflar med järnskodd klack och tumstjock sula. Genom alnsdjup snö hafva de vadat hela dagen för att nå björnidet. Tror du de skola dansa i våta, rykande vadmalskläder med den lurfvige Nalle till moitié.

Aftonhimmel glittrande af stjärnor, röda rosor i mörkt kvinnohår, ängslande ljufhet i kvällens luft, olärd plastik i rörelserna, kärlek stigande ur jorden, regnande från himlen, sväfvande i luften. Har du detta, mästare, eljest, hvarför tvinga oss att längta efter slika ting.

Grymmaste af människor, blåser du till strids för tjudrad stridshäst. Rutger von Örneclou ligger i sin säng, fängslad af giktplågor. Spara honom de ljufva minnenas kval, mästare. Äfven han har burit sombrero och brokigt hårnät, äfven han har ägt sammetsjacka och dolkbesatt gördel. Spara den gamle Örneclou, mästare.

Men Liliecrona spelar la cachuca, ständigt la cachuca. ~~Men~~ [och] Örneclou plågas så som älskaren, då han ser svalan taga vägen till den älskades [fjerran] boning, såsom hjorten då han af det ilande drefvet jäktas förbi den läskande källan.

Liliecrona tar för ett ögonblick fiolen från hakan.
"Fänriken, minns fänriken, Rosalie von Berger?"
Örneclou svär en dyr ed.
"Hon var lätt som en ljuslåga. Hon glimmade och dansade som diamanten i stråkens spets. Fänriken minns henne nog från teatern i Karlstad. Vi sågo henne då vi voro unga, minns fänriken?"

Om fänriken mindes. Hon var liten och yr.

Spritttande lustig var han. Han kunde dansa la cachuca. Han lärde alla unga herrar i Karlstad att dansa cachuca och knäppa kastanjetter. På landshöfdingens bal dansades ett pas de deux af honom och unga fröken von Berger, kostymerade som spanjorer.

Och han hade dansat så som man dansar under fikonträd och plataner, som en spanjor, en riktig spanjor.

Ingen i hela Vermland kunde dansa cachuca såsom han. Ingen kunde dansa den, så att det var värdt att tala om det, mer än han.

Hvilken kavaljer förlorade ej Vermland, då gikten förstelnade hans ben och stora knölar växte ut öfver ledgångarna! Hvilken kavaljer, han varit, så smärt, så vacker, så ridderlig. Den vackre Örneclou kallades han af dessa unga flickor, som hade kunnat råka i dödlig fejd för om en dans med honom.

Så börjar Lilliecrona igen la cachuca, ständigt la cachuca och Örneclou föres bort till gamla tider.

Där står han, och där står hon, Rosalie von Berger. Nyss voro de ensamma inne i toalettrummet. Hon var spanjorska, han spanjor. Han fick kyssa henne, men varligt, ty hon var rädd för hans svärtade mustacher. Nu dansa de. Ah, så som man dansar under fikonträd och plataner. Hon viker undan, han följde, han blef djärf, hon stolt, han sårad, hon försonande. Då han till sist faller på knä och mottar henne i sina utbredda armar, går en suck genom balsalen, en suck af hänförelse.

Han hade varit som en spanjor, en riktig spanjor.

Just vid det stråkdraget hade han böjt sig så, sträckt armarna så och satt fram foten för att svaja fram på tå. Hvilken grace, han hade kunnat huggas i marmor!

Han vet ej, hur det gick till, men han har fått

Vf 132a - 59r

foten öfver sängkanten. han står upprätt, han böjer sig, han höjer armarna, knäpper med fingrarna och vill sväfva fram öfver golfvet på samma sätt som förr, då hon ~~gjorde~~ begagnade så tränga blankskinnsskor att strumpfoten ~~strumpan~~ måste klippas ~~af~~. bort.

"Bravo Örneclou, Bravo Lilliecrona, spela lif i honom".

Foten sviker honom, han kan ej komma upp på tå. Han sparkar med ena benet ett par gånger, men kan han ej, han faller åter ned på sängen.

Vackre sennor, ni har blifvit gammal.

Kanske sennorita också är det?

Det är endast under Granadas plataner la cachucha dansas af evigt unga gitanas. Evigt unga såsom rosorna äro det, därför att hvarje vår kommer med nya.

Så är då stunden kommen att skära af fiolsträngarna.

Nej spela, Lilliecrona, spela la cachucha, ständigt la cachucha. Lär oss, att vi i kavaljersflygeln fått tröga kroppar och stela leder, men till känslorna äro vi alltid desamma, alltid spanjorer.

Stridshäst, stridshäst.

Säg att du älskar trumpetstöten, som narrar dig hän i galopp, om du också drar din fot blodig på fjättrets järnlänkar.

Vf 132a - 59v

Balen på Ekeby.

O, forna tiders kvinnor!

Att tala om er. är som att tala om himmelriket, idel skönhet voren I, idel ljus. Evigt unga, evigt sköna voren I och milda som en mors ögon, då hon ser ned på sitt barn. Mjuka som ekorrungar hängden I om mannens hals. Aldrig skalf er röst i vrede, aldrig tog er panna rynkor, er mjuka hand blef aldrig sträf och hård. I ljufva helgon, som smyckade bilder stoden I i hemmets tempel. Rökverk och böner offrades er, genom er utförde kärleken sina under, och kring er hjässa anbragte poesien den guldglänsande glorian.

O forna tiders Kvinnor, ! ~~D~~etta är berättelsen om hur ännu en af er gaf Gösta Berling sin kärlek.

Knappast hade Anna Stjärnhöks kyssar slocknat på hans läppar, knappast hade han upphört att känna trykningar af hennes hvita armar kring sin hals och redan mötte honom ännu skönare läppar, redan sträcktes ännu ~~bj~~ hvitare armar mot honom.

Han kunde ju intet annat göra än mottaga den ljufvaste af gåfvor. Obevekligt är hjärtat i sin gamla vana att älska. För hvarje ny kärleks sorg vet det ingen annan lisa än ny kärleks lycka. Så måste den, som bränner sig på hett järn, döfva svedan genom att bränna sig än en gång. ~~Så måste ledan efter ruset fördrifvas med morgonens dryckeslag~~.

Fjorton dagar efter balen på Borg var där fest på Ekeby.

~~För Frå~~ Det var den härligaste af fester, men fråga ej för hvem, fråga ej för hvad. ~~Fest var det~~, för det enda, för hvilket ~~som~~ det af ålder är lönt att göra fester, var den anordnad: ~~fest~~ för att ögonen skola stråla, hjärtan klappa, fötter dansa, för att glädjen måtte stiga ned bland människorna, för att händer skola mötas, sköna läppar kyssa.... – –

Åh nej, tyst, tala inte om kyssar!

Hvilken fest var det ej! Gamla män och kvinnor kunde bli unga på nytt le och fröjdas bara de talade

Vf 132a - 60v

Vf 132a - 61r

om den.

Men så voro ock kavaljererna ensamma herrar på Ekeby vid den tiden. Majorskan gick kring landet med tiggarpåse och kryckkäpp och majorn bodde på Sjö. Han kunde ej ens öfvervara festen, ty på Sjö hade kopporna utbrutit, ~~och~~ han var rädd att föra smittan ~~med sig~~ vidare.

Hvilken mängd af njutning rymdes ej inom dessa tolf ljufliga timmar, allt ifrån ~~den~~ knallen af första ~~champagnekorken~~ vinbuteljens kork ~~knallt~~ vi vid middagsbordet ända till det sista stråkdraget, då midnatten längesedan förlidit. Ned sjönko de i tidens afgrund dessa kransade timmar, bedårade af det ädligaste
3) vin, af den läckraste mat, af den härligaste musik, af de kvickaste teaterstyckena, af de skönaste tablåer. Ned sjönko de yra af ~~dans öfver de glattaste tiljor~~ den yraste dans. Hvar ~~någon~~ funnos så glatta golf, så hofviska kavaljerer, så sköna kvinnor!

~~O de gamle, de kunde dansa.~~ O forna tiders kvinnor, väl ~~förstoden I att förstå väl förstoden I att~~ ~~Men så funnos ej på den tiden kvinnor som kunde~~ förstoden I att lysa upp en fest. Strömmar af eld, af snille och ungdomskraft genomilade en hvar, som nalkades ~~dem~~ er. Det var mödan värdt att slösa ~~tusentals riksdaler~~ sitt guld på de vaxljus, som skulle upplysa ~~deras~~ er fägring, på vinet, som födde munterheten i ~~deras~~ edra hjärtan, det var mödan värdt att för ~~deras~~ er skull dansa skosulorna till stoft och gnida ~~armen~~ lam, som förde fiolstråken.

O forna tiders kvinnor, det var ni, som egde nyckeln till paradisets port.

Ekeby salar vimla af de ljufvaste af ~~varelser~~ er ljufva skara, där är den unga grefvinnan Dohna sprittande glad och lysten efter lek och dans såsom det anstår hennes tjugu år, där äro lagmannens i Munkerud vackra döttrar och de glada fröknarna på Berga, där är Anna Stjärnhök, tusen gånger vackrare än förr i det ~~ljufva~~ blida svårmod, som kommit öfver henne allt sedan den natten, då hon jagades af vargarna, där äro ännu många fler, som väl ej ~~äro~~ ännu glömda, men snart skola vara det, och där är äfven den sköna Marianne Sinclaire.

Vf 132a - 61v

Vf 132a - 62r

Ah ~~Fauk blott~~ öfver hon, den skönaste bland de sköna, en furstinna bland människor, den gudomliga, den bedårande Marianne Sinclaire har värdigats komma.

Hon den ryktbara, som lyst vid kungens hof, glänst i grefveslotten, skönhetens drottning, som dragit ~~från land till~~ rundt om landet och tagit hyllning öfverallt ~~af alla folk~~, hon, som tände kärlekens gnista hvar hon visade sig, hon hade värdigats komma på kavaljerernas fest.

Högt strålade den tiden Värmlands ära, buren af många stolta namn. Mycket hade det vackra landets glada barn att yfvas öfver, men då de nämnde sina härlige, då försummade de aldrig att nämna Marianne Sinclaire.

Sagan om hennes segrar fyllde landet. ~~Hon~~
Man talade om de grefvekronor, som ~~lagts för hennes fötter~~ sväfvat öfver hennes hufvud, om de millioner, som lagts för hennes fötter, om de krigarsvärd och skaldekransar, hvilkas glans lockat henne.

~~Och i blott~~ Och i blott skönhet ägde hon. Hon var snillrik och lärd, ~~vise män~~ tidens bäste män gladdes åt att ~~samtala~~ med henne. Hon ~~skref~~ författade ej själf, men ~~hennes~~ många af hennes idéer, ~~lefde upp i sång~~ som hon nedlagt i sina diktande vänners själar, lefde upp i sång.

I Värmland, i tjänstlandet ~~Hatt stadsvarde~~ uppehöll hon sig sällan. ~~Hennes inflytande sträckte sig vida öfver Värmland~~ ~~ty~~ Hennes lif tillbragtes på ständiga resor. Hennes far, den rike Melchior Sinclaire satt jämte sin ~~moder~~ hustru hemma på ~~Löfdala~~ Björne och lät Marianne fara till hennes förnäma vänner i de stora städerna eller på de mäktiga herregårdarna. Han ~~skröt~~ hade sin glädje åt att berätta om alla de pengar hon förstörde, ~~ut~~ båda de gamla lefde lyckliga i glansen af Mariannes strålande tillvaro.

Hennes var ett lif af nöjen och hyllning. Luften omkring henne var kärlek, kärlek var hennes ljus och lykta, kärlek hennes dagliga bröd.

Ofta hade hon själf älskat, ofta, ofta, men aldrig hade slik lusteld varat nog länge att därvid kunde smidas de bojor, som binda för lifvet.

”Jag väntar honom den starke stormaren”, brukade hon säga, ~~då~~ om kärleken. ~~Då han för mig~~ ”Hittills

Vf 132a - 62v

Vf 132a - 63r

har hon ej ~~brutit~~ klättrat öfver några vallar eller simmat öfver några ~~vallar~~ grafvar. Fram har han kommit utan vildhet i blicken och dår-skap i hjärtat. Jag väntar den väldige, som för mig utom mig själf. ~~Vete~~ Så stark ville jag ~~hur den~~ veta kärleken ~~var att för~~ inom mig ~~hvilken man bäfvar, nu känner jag blott~~ att jag måste bäfva för honom; nu känner jag blott den kärlek, åt hvilken min klokhet ler."

Marianne Sinclaire hade en förnäm kvinnas mjuka röst och fina väsen. Alla böjde sig för henne i hennes hembygd och betäckte sin ringhet och brist på fint vett, men hon behöfde blott tala, blott småle, och allt var godt. En drottning var hon, och skapade hoffolk och hofseder, hvar hon visade sig.

Hvilken förtrollning omgaf henne ej, denna sköna strålande kvinna. Hennes närvaro gaf eld åt talet, lif åt vinet. Hennes glödande själ satte fart i stråkarna, dansen sväfvade i yrfvare ysel än förr öfver de tiljor, som hon berörde med sin smala fot, hon strålade i tablåerna, hon gaf snille åt lustspelen, hennes sköna läppar .....

Ah tyst, det var ej hennes fel, aldrig var det hennes mening! Det var balkongen, det var månskenet, spetsslöjan, riddardräkten, sången, som hade skulden. De stackars, unga människorna voro oskyldiga.

Allt detta, som ledde till så mycken olycka, var dock gjort i stor välmening. Patron Julius, som förstod sig på allt, hade anordnat en tablå enkom för att Marianne skulle få stråla i full glans.

På teatern, som var uppsatt i stora salongen på Ekeby, sutto ~~de~~ ~~hundrade~~ många gästerna och sågo på scenen Spaniens gula måne vandra fram öfver en mörk natthimmel. En Don Juan kom, ~~höljd i munkkåpa~~, smygande längs Sevillas gator och stannade under en murgrönoklädd balkong. ~~Mörk var natten och mörk munkkåpan~~ Han var förklädd till munk, dock kunde man ~~se~~ höra ~~riddarsporrar klirra~~ ~~men~~ se en broderad ~~spets~~ manschett sticka fram under ärmen och en blank värjspets under kåpans fåll.

Den förklädde höjde sin röst till sång:

Vf 132a - 63v

Vf 132a - 64r

Jag kysser ingen flickas mun,
Och ej min läpp till bägarns rand.
Till skummig drufsaft för.
En kind, hvars hy så fin och brun
Mitt öga en gång satt i brand,
En blick, som söker min ibland,
Slikt ej mitt hjärta rör.

Kom icke i ~~din~~ er skönhets glans,
Senora, fram till gallret här.
Jag för ~~di~~er närhet skyr.
Jag kåpa bär och rosenkrans,
Madonnan är min hjärtans kär,
Och vattenkrukan tröstarn är,
Dit jag i sorgen flyr.

Så han tystnade ~~framträdde~~ Marianne ~~i svart~~ ut på balkongen, klädd i svart ~~siden~~ sammet och spetsslöja, han lutade sig ut öfver ~~balkongen och~~ gallerverket och sjöng ~~först långsamt och ironiskt~~, långsamt och ironiskt:

Hvarför slå dröja fromme man
I midnattstid vid min balkong?
Säg ber ni för min själ?

Men så med ens varmt och ~~el~~ lifligt:

Nej fly, fly fort, man komma kan.
Din värja sticker fram så lång
Man bör nog, trots all helig sång
Sporrklangen från din häl.

Vid dessa ord kastade munken sin förklädnad, och Gösta Berling stod under balkongen i riddardrägt af silke och guld. Han aktade ej den skönas varning, tvärtom klättrade han uppför en af balkongpelarna, svingade öfver balustraden, och så som patron Julius anordnat det, föll han på knä ~~för~~ vid den sköna Mariannes fötter.

Huldrikt smålog hon mot honom, räckte honom sin hand att kyssa och medan de unga ~~[illegible]~~ tu betraktade hvarandra, försjunkna i kärlek, föll ridån.

Vf 132a - 64v

Vf 132a - 65r

Man hade aldrig sett något vackrare på Ekeby än dessa båda unga på den månskensbelysta balkongen. Ridån måste dragas upp gång på gång. Ett åskmoln ~~var~~ var den, ur hvilket himmelens härlighet framblixtrade, och hvarje ny ljungeld följdes af en dånande åska af applåder.

~~Ja~~ Hon är skön, underbart skön denna Marianne. Hon har ljust hår och mörkblå ögon under svarta ögonbryn. Hennes näsas svängning är ojämförlig ~~hade~~ i sin djärfhet och elegans, hennes mun, kinder, haka äga utsökta former. Bredvid henne blifva alla ansikten grofva, inför hennes genomskinliga hy tyckes allt annat mörkt och fult. ~~Ännu i dag stannar man i tyst förtviflan inför hennes bild. Natur säger man Natur store mästare hvilken spel lek med bågslinier~~

Och dessutom ligger behag i hvarje ~~rörelse~~ blick, i hvarje ord, i ~~hvarje~~ hvarenda ~~den~~ af den ställiga figurens rörelser.

Och framför henne låg Gösta Berling ~~på~~ med ett ansikte vekt som en skalds och djärft som en fältherres ~~ungt och rörligt som en flickas~~, med djupa ögon, som glittra af skälmskhet och smile, som tigga och truga. Smidig och ~~vek~~ kraftfull var han, eldig och intagande.

Medan ridån gick upp och gick ner, stodo de unga alltjämt kvar i samma ställning. Göstas ögon fasthöllo den sköna Marianne, de tiggde, de trugade.

Så upphörde applåderna, ridån ~~haller~~ höll sig stilla, ingen såg dem.

Då böjde den sköna Marianne sig ned och kysste Gösta Berling. Hon vet icke hvarför, hon måste. Han sträckte upp armarna kring hennes hufvud och höll henne fast. Han kysste henne gång på gång.

Men det var balkongen, det var månskenet, det var spetslöjan, riddardräkten, sången, applåderna, som hade all skulden, de stackars unga människorna voro oskyldiga. ~~Inte~~ Icke hade de velat det. ~~Inte~~ Ej hade hon vikit undan ~~furstli~~ grefliga kronor, som sväfvat öfver hennes hufvud, och gått förbi millioner, som legat för hennes fot, ~~för att nu kyssa~~ af längtan efter Gösta Berling, ej hade han redan glömt Anna Stjärnhök. Nej de voro utan skuld, ingen af dem hade velat detta.

Det var Sten blide Löwenborg, han med tåren i ögat och löjet på läpparna, som den dagen var ridåuppdra-

Vf 132a - 65v

Vf 132a - 66r

gare. Förströdd af många sorgens minnen, märkte han föga af denna världens ting och hade aldrig ~~rätt~~ lärt att sköta den ~~rätt~~. Då han nu såg, att Gösta och Marianne intagit en ny ställning, trodde han att detta också hörde till tablån och så började han rycka i ridåsnöret.

De unga på balkongen märkte intet, förrän applådåskan åter dundrade emot dem.

Marianne ryckte till och ville fly, men Gösta höll fast henne, hviskande:

"Stå stilla, de tro, att det hör till tablån."

Han kände, hur hennes kropp skalf af en rysning, och hur kyssarnas glöd slocknade på hennes läppar.

"Var inte rädd," hviskade han, "sköna läppar hafva rätt att kyssa."

De måste stå kvar, medan ridån gick upp och gick ner, och hvarje gång de hundra par ögonen sågo dem, framdundrade deras händer en stormande applåd.

Ty det är vackert att se två sköna, unga människor ge en framställning af kärlekens lycka. Ingen kunde tro att dessa kyssar voro annat än teater bländverk, ingen anade, att senoran skalf af blygsel och riddaren af oro. Ingen kunde tro, att ej alltsammans hörde till tablån.

Ändtligen stodo Marianne och Gösta bakom scenen.

Hon strök sig öfver pannan uppåt hårfästet.

"Jag förstår mig ej själf" sade hon.

"Fy skam, fröken Marianne," sade han, grimaserande och slog ut med händerna. "Kyssa Gösta Berling, fy skam."

Marianne måste skratta. ~~Han förstod att hon~~

~~"Herr Berling" sade hon~~ "En och hvar vet ju, att Gösta Berling är oemotståndlig, mitt fel är ej större än andras."

Och de kommo i all sämja öfverens att hålla god min, på det att ingen skulle misstänka sanningen.

~~Hon behöll~~ De behöllo sina kostymer och han förde henne ut bland gästerna.

Stolt och strålande mottog hon allas hyllning. en berömde hennes sång en hennes hållning, alla berömde hennes skönhet. Ingen misstänkte något.

Så bjöd han upp henne till ~~dans~~ en vals.

Vf 132a - 66v

Vf 132a - 67r

"Kan jag ~~vara~~ säker på att sanningen aldrig kommer ut, herr Gösta?" frågade hon, då ~~Gösta~~ de skulle gå in bland åskådarna.

"Det kan, fröken Marianne. Kavaljererna kunna tiga, för dem svarar jag."

Hon fällde ögonlocken och ett egendomligt leende krusade hennes läppar.

"Om ändå sanningen komme ut, hvad skulle då människor tro om mig, herr Gösta?"

"De skola ej tro någonting, de skola veta, att detta ingenting betyder, de skola tänka, att vi voro inne i rolen och fortsatte att spela."

Ännu en fråga kom smygande fram under de fällda ögonlocken under det påtagna leendet.

"Men herr Gösta själf. Hvad tänker herr Gösta själf om saken?"

"Jag tänker att fröken Marianne är kär i mig" skämtade han.

~~Hon ryckte till så häftigt att han~~

"Tro ingenting sådant," smålog hon, "då måste jag genomborra herr Gösta med denna min spanska dolk för att visa, att herr Gösta har orätt."

"Dyra är kvinnokyssar," sade Gösta. "Kostar det lifvet att kyssas af fröken Marianne?"

Då kom en blick ljungande mot honom ur Mariannes ögon så skarp, att den kändes som en stöt.

"Jag ville se honom död, Gösta Berling, död, död."

Dessa ord tände gammal längtan i poetens blod.

"Ack," sade han, "att dessa ord vore mer än ord, att de voro pilar, som kommo hvinande ur ett mörkt snår, att de voro dolk ~~och~~ eller gift ~~med~~ och hade makt att förgöra denna usla kropp, samt ~~gifva~~ gifva min själ friheten."

Hon ~~lemnade~~ var åter lugn och smålende.

"Barnsligheter," sade hon och tog hans arm för att bege sig ut bland gästerna.

De bibehöllo sina kostymer och deras triumfer förnyades, då de visade sig utom scenen. Alla berömde dem. Ingen misstänkte något.

Balen började åter, men Gösta flydde bort från balsalen.

Vf 132a - 67v

Vf 132a - 68r

~~Han kände Mariannes blick svida i hjärtat som~~
Hans hjärta sved efter Mariannes blick, som om det sårats af skarpt stål. Han förstod nog meningen med hennes ord

Skam var det att älska honom, skam var det att ~~hyllas~~ älskas af honom, ~~då~~ en skam värre än döden.

~~Ingen af dessa sköna ögon, dessa röda kinder lågade för honom~~ ~~Han flydde en~~ Han skulle aldrig dansa mer, han ville ej se dem mer, de sköna kvinnorna.

Han visste det nog. ~~Alla~~ Dessa sköna ögon, dessa röda kinder lågade ej för honom. Ej för honom sväfvade dessa lätta fötter, klingade dessa låga skratt.

~~Skam var det att älska honom, skam var det~~

Ja, dansa med honom, svärma med honom, det kunde de, men ingen af dem hade på alvar velat bli hans.

Poeten begaf sig in i rökrummen till de gamle herrarna och tog plats vid ett af spelborden. Han råkade slå sig ned vid samma bord, där den väldiga herrn till Björne satt och spelade "knack", ~~knack~~ omvexlande med det, att han höll Polsk bank och samlade en stor hög af sexstyfrar och tolfskillingar fram för sig.

Spelet gick redan högt, nu satte Gösta än värre fart i det. De gröna bankosedlarna kommo fram, och alltjämt växte penninghögen framför den väldiga ~~herrn till B~~ Melchior Sinclaire.

Men äfven framför Gösta samlades både slantar och sedlar, och snart var han den ende, som höll ut i kampen med den store brukspatronen på Björne. Snart vandrade till och med den stora penninghögen öfver från Melchior Sinclaire till Gösta Berling.

~~Den store brukspatronen spelte bort allt ~~som~~ han ~~hade~~ fanns i plånbok och börs och ~~tog sedan~~ ~~bl~~ satte därpå ut klocka och bäfverpels, alltjem~~

"Gösta, min gosse," ropade brukspatronen skrattande, då han spelat bort allt som fanns i plånbok och börs. "Hur skola vi nu bära oss åt? Jag är pank och jag spelar aldrig med lånta pengar, det har jag lofvat mor min."

Han fann dock på råd, han ~~spelte~~ spelade bort klockan och bäf-

Vf 132a - 68v

Vf 132a - 69r

vargpelsen och var just i färd med att sätta ut häst och släde, då Sintram hejdade honom.

"Sätt opp något att vinna på," rådde honom den elake brukspatronen på Fors. "Sätt opp något som kan bryta oturen"

"Vete tusan, hvad jag då skall finna på."

"Spela om ditt rödaste hjärteblad, bror Melchior, spela om dotter din."

"Det kan brukspatron tryggt våga" ~~skrattade~~ sade Gösta skrattande. "Den vinsten får jag aldrig under tak."

Den väldige Melchior kunde ej häller göra annat än skratta. Han tålde ej gerna, att Mariannes namn nämndes vid spelborden, men detta var så rasande galet, att han ej kunde bli ond. Spela bort Marianne till Gösta, ja, det kunde han gerna våga.

"Det vill säga" förklarade han, "att om du kan vinna hennes jaord, Gösta, så sätter jag ut min välsignelse till äktenskapet på det här kortet."

Gösta satte ut hela sin vinst och spelet började. ~~Han vann och så kunde han fin gå ut att vinna den~~ ~~tillkämpa sig~~ ~~sköna Mariannes jaord. Men därpå tänkte han ej.~~

Han vann, och brukspatron Sinclaire upphörde att spela. Han kunde ej strida med oturen, det såg han.

Den kvällen var Gösta Berling ingen eröfrare. Såradt var hans hjärta, men ej af kärlek utan af förödmjukelse. Han hade ingen lust att söka vinna sköna Marianne. Han följde ej ödets anvisning. Han var likgiltig och led vid världen.

Natten skred framåt, midnatt var gången. De sköna kvinnornas kinder började blekna, lockarna raknade, volangerna voro skrynklade. De gamla damerna reste sig ur soffhörnen och sade att festen varat i tolf timmar och att det nu vore tid att draga hem.

Och den sköna festen skulle vara slut, men då tog Lilliecrona själf fatt på fiolen och spelte upp den sista polskan. Hästarna stodo för porten, de gamla fruarna klädde sig i pelsar och bahytter, de gamle herrarna tvinnade resskärpen och knäppte bottforerna

Vf 132a - 69v

Vf 132a - 70r

Nå, Gösta Berling, Gösta Berling, klappar ej ditt hjärta vid allt detta. Förstår du ej ditt eget öde. Hvad betydde Mariannes kyssar, hvad betydde hennes vrede, förstår du ej mer ett kvinnohjärta? Och nu detta vunna parti! Ser du ej, ödet vill, ~~det~~ hvad kärleken vill, upp Gösta Berling!

Nej, den kvällen är ej Gösta Berling i eröfrarlynne. Han knotar öfver hjärtats obeveklighet. Hvarför botas kärlek blott med kärlek. Han vet dock slutet på alla dessa vackra visor. Ingen kan hålla ut med honom. Kärlek finns ~~[illegible]~~ för honom, men ej en hustru. Det är ej lönt att försöka.

Natten skred framåt, midnatt var gången. De sköna kvinnornas kinder började blekna, lockarna raknade, volangerna voro till skrynklade. De gamla damerna reste sig ur soffhörnen och sade, att som festen nu varat i tolf timmar, kunde det vara tid på att draga ~~sig tillb~~ hem.

Och den sköna festen skulle vara slut, men då tog Lilliecrona själf fatt på fiolen och spelte upp den sista polskan. Hästarna stodo för porten, de gamla fruarna klädde sig i ~~dam~~ pelsar och bahytter, de gamla herrarna tvinnade resskärpen och knäppte bottforerna.

Vf 132a - 70v

Vf 132a - 71r

Men de unga kunde ej slita sig från dansen. Där dansades i ~~bahytter~~ ytterkläder, där dansades fyrmans-polska, slängpolska, ringpolska, ett ursinnigt dansande var det, så snart en dam ~~släpptes~~ öfvergafs af en kavaljer, kom en annan och ryckte henne med sig.

Och äfven den sorgbundne Gösta Berling ryckles med i hvirfveln. ~~Bort med sorgen~~ Han skulle dansa bort sorgen och förödmjukelsen, han ville ha grande lifs-lust in i blodet igen, han ville vara glad han, som alla de andra. Och han dansade så, att rummets väggar gingo rundt, och hans tankar yrade.

Så, hvad var det för en dam han ryckt till sig midt i flocken, hon var lätt och smidig, och han ~~tög~~ kände som om ~~han ändtl~~ det gick strömmar af eld mellan honom och henne. Ah Marianne!

Medan Gösta dansade med Marianne ~~stod hennes~~ far satt Sintram redan i sin släde nere på gården och bredvid honom stod Melchior Sinclaire.

Den ~~fruktansvärde~~ store brukspatronen var otålig öfver att nödgas vänta på Marianne. Han stampade i snön med stora bottforor och ~~stampade~~ slog ut med armarna, ty det var bittert kallt.

"Du skulle kanske ej spelt bort Marianne till Gösta du Sinclaire", sade Sintram.

"Hvad sa?"

Sintram gjorde i ordning tömmarna och lyfte piskan, innan han svarade:

"Det hörde inte till tablån det där kyssandet."

Den väldige brukspatronen höjde armen till ett dråpslag, men Sintram var redan borta. Han for piskande hästen till vild fart ~~ty Melchio~~ utan att våga se sig om, ty Melchior Sinclaire hade en tung hand och ett kort tålamod.

~~Den~~ Brukspatronen på Björne gick nu ~~upp~~ i danssalen för att söka sin dotter och såg då, hur Gösta och Marianne dansade.

Vild och yr syntes ~~dansen~~ den sista polskan. Somliga par voro bleka, andra ~~röda~~ blossande, dammet låg som rök öfver salen, vaxljusen glödde, nedbrända i piporna, och midt

Vf 132a - 71v

Vf 132a - 72r

att den spöklika förstörelsen flög av från Gösta och Marianne. Kungliga, i sin ~~ovger~~ oträttade styrka, fri utan vank på sin skönhet, lyckliga af att hänge sig åt den härliga rörelsen.

Melchior ~~Sinclaire~~ såg på den en stund, men så gick han och lät Marianne ~~så gjorde han bort~~ dansa. Han ~~var~~, stängde hårdt igen dörren, stampade fruktansvärdt i trappan ~~gick ned~~ och satte sig utan vidare i släden, där hans hustru redan väntade samt körde hem.

Då Marianne slutat dansa och frågade efter sina föräldrar, voro de resta.

Då hon fick vishet härom, lät hon dock ~~ingentiny~~ märka någon förvåning. Hon ~~utan~~ klädde sig tyst och gick ut på gården. Damerna i afklädningsrummet trodde, att hon åkte i egen släde.

Men hon skyndade i sina tunna sidenskor vägen framåt. utan att ~~tala om~~ för någon om nöd. I mörkret kände ~~henne~~ ingen igen henne, där hon gick vid vägkanten, ~~och~~ ingen kunde tro att denna sena vandrerska, som af förbiilande slädar drefs upp i de höga drifvorna, var den sköna Marianne.

Då hon kunde ~~gå~~ vara trygg midt på vägen, började hon springa. Hon sprang så länge hon orkade, så gick hon, ~~åter~~ därpå sprang hon åter. En ohygglig, pinande ångest dref henne.

Från Ekeby till ~~Löfdala~~ Björne kan det ej vara längre väg än på sin höjd en fjärndedels mil. Marianne var snart hemma, men hon ~~blef~~ trodde sig nästan hafva gått orätt. Då hon nådde gården, voro alla dörrar stängda, alla ljus släckta, ~~det var som om hon kommit~~ hon undrade om hennes föräldrar ej kommit.

Hon gick fram och slog ett par tunga slag på ingångsdörren. Hon fattade i ~~låset~~ dörrvredet och skakade, så att det dånade i hela huset. Ingen kom och öppnade, men då hon ~~sent~~ ville släppa järnet, som hon med bara händer fat gripit i, slets det fastfrusna skinnet från handen.

Den store brukspatron Melchior Sinclaire hade rest hem för att stänga ~~Löfdala~~ Björne portar för sitt enda barn.

Han var rusig af mycket drickande, vild af vrede. Han hatade sin dotter, därför att hon ~~dragit~~ ~~kysst~~ tycktes om Gösta ~~Berling~~. Nu stängde han in tjänarna i köket och sin hustru på sängkammaren med dyra eder lofvade han dem, att den, som försökte släppa in Marianne, skulle han slå ~~ihjäl~~ fördärfvad. De visste nog att han skulle hålla ord.

Vf 132a - 72v

Vf 132a - 73r

~~268~~ 73

Så vred hade ännu ingen sett honom. Värre sorg hade aldrig gått öfver honom. Hade dottern kommit inför hans ögon, hade han kunske dödat henne.

Smycken af guld, kläder af siden hade han gifvit henne, fint vett och boklig lärdom hade han låtit inplanta hos henne. Hon hade varit hans stolthet, hans ära. Han hade yfts öfver henne, som om hon burit en krona. Åh hans drottning, hans gudinna, hans firade, sköna, stolta Marianne! Hade han sparat något för henne? Hade han ej hållit sig rent för grof att vara hennes far. Åh Marianne, Marianne.

Skulle han ej hata henne, då hon ~~kysser~~ är förälskad i Gösta Berling och kysser honom? Skulle han ej förkasta henne, stänga sin dörr för henne, då hon vill vanära sin höghet med att älska en sådan man. Må hon stanna på Ekeby, må hon löpa till grannarna för att få nattkvarter, må hon ~~dö~~ sofva i snödrifvorna, det är detsamma, hon är redan släpad i ~~smutsen~~ smutsen den sköna Marianne. Glansen öfver henne är borta. Glansen öfver hans lif är borta.

Han ligger därinne i sin säng och hör, hur hon slår på förstugudörren. Hvad rör det honom, han sofver. Därute står den, som vill gifta sig med en afsatt prest, han har intet hem för sådana. ~~Han hal~~ Om han älskat henne mindre, om han varit mindre stolt öfver henne, så kunde han låtit henne komma in.

Ja, sin välsignelse kunde han ej neka den, den hade henne han spelat bort, men öppna sin dörr för det prestherrskapet det skulle han ej. Åh Marianne!

Den sköna, unga kvinnan stod alltjämt utan för hemmets dörr, än skakade hon låset i vanmäktig vrede, än föll hon på knä, knäppte sina sargade händer och bad om tillgift.

Men ingen hörde henne, ingen svarade, ingen öppnade.

O, är ej detta förskräckligt. Jag gripes af ångelan, när jag berättar det. Hon kom från en fest, hvars drottning hon varit, hon hade varit stolt, rik, lycklig och inom ett ögonblick var hon inkastad i ett sådant bottenlöst elände. Utestängd från sitt hem, prisgifven åt kölden, ej hånad, ej slagen, ej förbannad, endast med kall, obeveklig kärlekslöshet, utestängd.

Jag tänker på den kalla, stjärnklara natten, som hvälfde sig omkring henne, den stora, vida natten med de

Vf 132a - 73v

Vf 132a - 74r

tomma, öde snöfälten, med de tysta skogarna. Allt sof, allt var sänkt i smärtfri sömn, endast en lefvande punkt fanns i allt detta sofvande hvita. All ~~hvad~~ sorg och ångslan och fara, som annars äro fördelad öfver världen, kröpo fram mot denna ensamma punkt. O Gud, att lida ensam midt i den förisade sofvande världen!

För första gången i hennes lif mötte henne obarmhertigheten och hårdheten. Hennes mor brydde sig ej om att lemna sin bädd för att rädda henne, gamla trotjänare, som ledt hennes första steg, hörde henne och rörde ej en led för hennes skull. För hvad brott straffades hon så? för en barnslig nyck. Om ~~hon mördat~~, skulle hon dock ~~trott~~ troende att de därinne skulle ha förlåtit henne. Hvar kunde hon vänta ~~mun~~ kund om ej där, vid denna dörr? ~~klappat på den~~ Om hon fallit till den uslaste af varelser, kommit härjad och i trasor, se hon skulle dock tryggt gått upp till denna ~~port~~ dörr och väntat kärleksfull välkomst. ~~Hon stod ju vid ingån~~ Denna ~~port~~ dörr var ingången till hennes hem, därbakom kunde hon endast möta kärlek.

Hade ~~hon~~ inte ~~nu~~ hennes far pröfvat henne nog? Skulle de inte snart öppna?

"Far, far," ropade hon, "låt mig komma in. Jag fryser, jag bäfvar. Det är ~~trygg~~ förfärligt härute."

"Mor, mor, du, som gått så många steg för att tjena mig. Du, som vakat så många natter öfver mig, hvarför sofver du nu? Mor, mor vaka denna enda natt ännu, och jag skall aldrig mer göra dig sorg."

Hon ropade och ~~tiger~~ sjunker sedan i andlöst ~~[illegible]~~ tystnad för att lyssna efter svar. Men ingen hörde henne, ingen lyckte henne, ingen svarade.

Då vrider hon händerna i ångest, men hennes ögon ägde ~~och tår ur hennes ögon~~ inga tårar. ~~störta tårar ner på hemmets tröskel, där de frysa till perlor af is.~~

Det långa, mörka huset med sina stängda dörrar ~~och ~~små~~ ~~ oupplysta fönster låg hemskt, orörligt i natten. Vore då ej här ~~de~~ tak, som gett henne skydd, de väggar som sett henne födas. Var ej detta hennes hem. Hvad skulle det nu bli af henne, som var hemlös

Vf 132a - 74v

Brännmärkt och vanärad var hon, så länge jordens himmel ~~sänkte~~ hvälfde sig öfver henne. Och hennes far själf tryckte det röda järnet ned i hennes skuldra.

"Far," ropar hon än en gång, "hvad skall det bli af mig? Människorna skola tro allt ondt om mig."

Hon gråter ~~och vänd~~ och vändades hennes kropp var stel af köld. ~~hennes ögon~~ tårar stelna till perlor af is.

Ve, att dock sådan jämmer kan sänka sig öfver den, som nyss stod så högt. ~~Att så bottnen i glädjens lätta båt är så tunn. Färden i den går~~ i lekar och fröjd. Att det går så lätt att förflyttas i det djupaste elände. Må vi ej ängslas öfver lifvet. Hvem seglar i en trygg farkost? Rundt om ossvallar sorgen, som ett böljande haf, se vågorna slicka hungriga skeppets sidor, se: de rusa upp till äntring. O, intet säkert fäste, så ingen fast mark, intet ~~säkert skepp~~ ingen trygg farkost, så vidt blicken når, blott en okänd himmel öfver en ocean af sorg!

Men tyst, ändtligen, ändtligen. Där kommer lätta steg genom förstugan.

"Är det mor," frågade Marianne?

"Ja barnet mitt."

"Får jag nu komma in?"

"Far vill inte låta dig komma in."

"Jag har sprungit i drifvorna i mina tunna skor ifrån Ekeby och hit. Jag har stått här en timme och bultat och ropat. Jag fryser ihjäl härute. Hvarför for ni ifrån mig?"

"Barnet mitt barnet mitt, hvarför kysste du Gösta Berling?"

Men så säg då, far att jag ej tycker om honom fördet. Det var på lek. Tror han att jag vill ha Gösta?"

"Gå till rättargården, Marianne, och bed att du får vara där i natt. Far är full. Far har ej reson. ~~Jag~~ Han har hållit mig länge däruppe. Jag smög mig ut, när jag trodde han sof. Han slår ihjäl dig, om du kommer in."

"Mor, mor skall jag gå till främlingar, då jag har ett hem. Är ~~du~~ Mor lika hård som far. Hur kan Mor låta det ske att jag stänges ute. Jag lägger mig i drifvan här utanför, om Mor ej släpper in mig."

Då lade Mariannes mor sin hand på låset för att öppna

Vf 132a - 75v

Vf 132a - 76r

men i detsamma hördes tunga steg i vindstrappan och en sträf röst kallade henne.

Marianne lyssnade: hennes mor skyndade bort, den sträfva rösten bannade henne och så — — —

Marianne hörde något förfärligt – hon kunde höra hvarje ljud ur det tysta huset.

Hon hörde skrällen af ett slag, af ett käppslag eller en örf; så förnam hon ett svagt buller och så återigen ett slag.

Han slog hennes mor, den förskräcklige, den kämpastore, jättestarke Melchior Sinclaire slog sin hustru.

Och i blek förfäran kastade sig Marianne ned på tröskeln och vred sig i ångest. Nu grät hon och hennes ~~häftande~~ tårar frös till is på hemmets tröskel.

Nåd, förbarmande! Öppna, öppna, så att hon måtte kunna böja sin egen rygg under slagen. Ack, att han kunde slå mor, ~~Hon s stå~~ slå henne, för att hon ej ville se sin dotter död i drifvan nästa dag, för att hon velat trösta sitt barn.

Stor förnedring gick den natten öfver Marianne. Hon hade drömt sig vara drottning, och hon låg där föga bättre än en piskad trälkvinna.

Men hon reste sig ~~stolt i sin~~ i kall vrede. Än en gång slog hon sin blodiga hand mot dörren och ropade.

"Hör hvad jag säger dig, du, som slår mor. Du skall få gråta, Melchior Sinclaire, gråta."

Därpå gick den sköna Marianne och lade sig till hvila i drifvan. Hon kastade af sig pelsen och låg i sin svarta sammetsklädning, lätt skönjbar mot den hvita snön. Hon låg och tänkte på, huru hennes far skulle komma ut ~~i morgon~~ nästa dag på sin tidiga ~~pro-menad~~ morgonvandring och finna henne där. Hon önskade blott detta, att han själf ~~måtte~~ finna henne.

O död, bleke vän, är det lika sant som tröste rikt, att jag aldrig kan undgå att möta dig. Äfven till mig, den trögaste ~~den totar tatade~~ af jordens arbetare, skall du komma, lossa den slitna läderskon från min fot, rycka vispen och mjölkkärlet ur min hand, taga arbetskläderna af min kropp. Med milt våld sträcker du ut mig på spetsprydd bädd, i sida draperade linnekläder smyckar du mig, mina fötter behöfva ej

Vf 132a - 76v

mer
handl
åt h
Den
med
uppt

h
mot
i de
blod
D
död,
piga
D
man
vater
barn
då
från

Kava
kring
Då
tider
om h
vigt
med
mann
vrede
stråf
femp
räkv
Kring

hans
Den
~~dräg~~

men några skor, men mina händer klädas i snöhvita och
handskar, som inga sysslor skola smutsa. Helgad af dig
åt hvilans ljufhet, ~~skall~~ sofver jag tusenårig sömn. O förintare,
Du trägaste af jordens arbetare är jag, och jag drömmer
med en rysning af vällust om den stund, då jag skall
upptagas i ditt rike.

Bleke vän, mot mig må du fritt öfva din styrka,
te men jag säger dig det, hårdare var din kamp
mot ~~den~~ de forna tidernas kvinnor. Lifvets krafter voro starka
i deras smärta kroppar, ingen köld kunde kyla deras heta
blod.

Du hade lagt den sköna Marianne på din bädd O
död, och du satt vid hennes sida så som en gammal barn-
piga sitter vid vaggan för att vyssja barnet till sömns.
Du trogna, gamla sköterska, som vet hvad som är godt för
människors barn, hur måste det ej harma dig, då betkan-
vater komma, ~~och~~ som med stoj och ras ~~taga~~ väcka ditt sofvan-
barn. Hur måste du ej vredgas, då ~~de~~ kavaljererna lyfte ~~henne~~, den sköna Marianne ur bädden
då en man lade henne mot sitt bröst, och varma tårar föllo
från hans ögon ned i hennes ansikte.

På Ekeby voro alla ljus släckta, och alla gäster resta.
Kavaljererna ~~stodo~~ sutto ensamma uppe i kavaljersflygeln ~~och~~
kring den sista, halftömda bålen.
Då klingade Gösta i bålkanten och höll ~~x~~ tal för er forna
tiders kvinnor. Att tala om er, sade han, var som att tala
om himmelriket, idel fägring voren I, idel ljus. Evigt unga,
evigt sköna voren I, och milda som en mors ögon, då hon såg
ned på sitt barn. Mjuka som ekorrungar hängden I om
männens hals. Aldrig fick man höra er röst skälfva af
vrede, aldrig tog er panna rynkor, er mjuka hand blef aldrig
sträf och hård. Ljufva helgon, smyckade bilder i hemmets
~~tempel~~ voren I. Männen lågo för er fot, tjudande er
rökverk och böner. Genom er utförde kärleken sina under,
kring er panna fäste poesien den guldglänsande glorian.

Och kavaljererna sprungo upp yra af vin, yra af
hans ord med blodet brusande i festglädje. ~~De satte kar~~
Den gamle farbror Eberhard, och den late ~~Kevenhüller~~ kusin Kristoffer
~~dröjde ej mer~~ drogo sig ej undan från leken. I ilande

Vf 132a - 77v

Vf 132a - 78r

fort spände kavaljererna hästar för ~~sina långa slädar och~~ bredåkor och kappsläder och skyndade ~~bort~~ ut i den kalla natten för att ge ännu en hyllning åt dem, som aldrig hyllats nog, för att sjunga en serenad åt en hvar af dem, som egde de röda ~~läppar~~ kinder och de klara ögon, som nyss lyste i Ekeby vida salar.

O forna tiders kvinnor, väl måtte det ~~att~~ behagat er, där I ~~sofvo~~ färdades in i ljufva drömmars ~~sömn~~ himmel att väckas af en serenad från de trognaste af era riddare. Väl måtte det behagar er såsom det väl behagar en hänsomnad själ att väckas af himlarnas ljufva musik.

Och då I åter somnaden in i ljufva drömmars sömn då följde kavaljerernas namn in i de ljusa rymderna.

Men kavaljererna kommo ej långt på detta fromma tåg, ty redan, då de kommo till ~~Löfstala~~ Björne, funno de den sköna Marianne liggande i ~~sn~~ ~~ko~~ drifvan, just vid porten till hemmet.

~~Hon hade i sin skönhet och förnämhet varit en glädje för deras vilda hjärtan~~. De bäfvade och vredgades vid att se henne där. Det var som att finna ett tillbedt helgon ligga stympadt och plundradt utanför kyrkoporten, det var som om en ohängd missdådare knäckt halsen och sprängt strängarna på en Stradivarius.

Gösta skakade sin knutna hand mot det mörka huset. "Ni hatets barn," ropade han, "ni hagelskurar, ni nordanstormar, ni förhärjare af Guds lustgård."

Beerencreutz tände sin hornlykta och lyste ned i det blåbleka ansiktet. Då sågo kavaljererna ~~hon~~ Mariannes sargade händer och tårar, som frusit till is i hennes ~~h~~ ögonhår, och de jämrade sig som kvinnor, ty hon var dock ej blott en helgonbild eller ett strängaspel utan en skön kvinna, som varit till en glädje för gamla hjärtan. Gösta Berling kastade sig ned på knä bredvid henne.

"Här ligger hon nu min brud," sade ~~Gösta~~ han. "Hon gaf mig brudkyssen för några timmar sen, och hennes far ~~gaf mig~~ har gifvit sin välsignelse. Hon ligger och väntar, att jag skall komma och dela hennes hvita bädd."

~~"Hon lefver," sade öfversten~~.

~~Då lyfte Gösta henne på starka armar~~

Vf 132a - 78v

Vf 132a - 79r

Och Gösta ~~höjde sig med sam~~ lyfte upp ~~till~~ den liflösa på starka armar.

"Hem till Ekeby med henne," ropade han. "Nu är hon min. I drifvan har jag hittat henne, nu skall ingen taga henne ifrån mig. Vi skola ej väcka dem därinne. Hvad skall hon göra där inom de portar, mot hvilka hon slagit sina händ i blod."

Han fick göra, som han ville. ~~Beerencreutz stod på medan och körde i främsta släden.~~ ~~Gösta och~~ Han lade ned Marianne i främsta släden och satte sig vid hennes sida. Beerencreutz ställde sig bakpå och tog tömmarna.

"Tag snö och gnid henne," befallde han.

O död, bleke vän, ensam och tålig satt du kvar i drifvan, väntande att åter få börja ~~din~~ att söfva ditt barn, men hur troget du satt där, hur mjukt du än bäddat din säng, kom hon ej åter. Bleke vän, de äro ej många, som älska dig.

Du satt tåligt kvar i drifvan med dina tunna knän uppdragna mot din spetsiga haka och vaggande fram och åter stirrade du på allt, som skedde i natten. Du såg hur Gösta Berling förde bort ditt söfde barn. Du såg hur han låg på knä i släden och omsom gned hennes händer och ansikte med kall snö, omsom värmde dem med kyssar och tårar. Och öfver dina läppar af ben gick ett sakta kvidande, då du såg, att hans verk hade framgång, att ~~hon~~ Marianne redan på färden till Ekeby återkom till sans och lif.

Kölden hade förlamat hennes lemmar ej mer, det vildt upprörda hjärtat klappade ~~henne~~ ännu. ~~blodet brusade ännu i hennes inre.~~ Hon hade ej ens förlorat medvetandet, hon visste allt om kavaljererna, ~~där~~ och hur de funnit henne, men hon kunde ej röra sig. Så låg hon styf och stel i släden, medan Gösta Berling gned henne med snö och omsom grät och kysste, och hon erfor ett oändligt begär efter att kunna lyfta bara en hand, så mycket, att hon skulle återgälda en smekning.

Hon mindes allt, låg där stel och orörlig och tänkte redigt som aldrig förr. Var hon kär i Gösta Berling? Ja, det var hon. Var det blott ett infall för kvällen? Nej, det hade varat länge, i många år.

Vf 132a - 79v

Vf 132a - 80r

Hon jämförde sig med honom och de andra människorna i Värmland. De voro allas oundelbara som barn. Hvad lust som dref dem, följde de. De bara lefde; [det yttre lifvet] hade aldrig rannsakat djupen i sin själ. Men hon var blifven sådan som man blir [genom att föras] ute ibland människor: hon kunde aldrig hänge sig helt åt något. Om hon älskade, [så] hvad hon [än] gjorde, stod liksom ena hälften af hennes jag och såg på med ett kallt hånlöje. Hon hade längtat efter en passion, som kom och ryckte henne med sig i vild besinningslöshet. Och nu var han där. [kommen den väldiga] Då hon kysste Gösta Berling på balkongen, då hade hon för första gången glömt ~~att~~ sig själf.

Och nu kom det [passionen] åter öfver henne, hennes hjärta arbetade så hon hörde det slå; skulle hon ej snart bli herre öfver sina lemmar. Hon kände en vild glädje öfver att vara utstött från sitt hem, nu skulle hon bli ~~hans~~ [älskas] utan tvekan. Så dum hon varit, så många år hon gått och betvingat sin kärlek. Åh härligt, härligt är det att ge vika för kärleken att känna blodet brusa. — Men skulle hon då aldrig aldrig bli fri ur dessa isbojor. ~~Hon~~ Hon har varit is i det inre och eld på ytan, nu är det tvärtom en eldsjäl i en iskropp.

Så känner Gösta ~~med en~~ hur två armar sakta lyftas upp kring hans hals i en svag, maktlös tryckning.

~~Men Marianne menade att denna omfamning var så~~ lätt och jämnt kände han den, men Marianne menade, att hon gifvit luft åt den sammansnörda passionen inom sig i en kväfvande, ~~het~~ hetsig omfamning.

~~Hon log:~~

Men då Beerencreutz [såg detta,] lät [han] hästen löpa hur ~~han~~ [den] ville på den kända vägen. Han lyfte blicken och riktade envist och oaflåtligt på sjustjärnorna.

Vf 132a - 80v

Vf 132a - 81r

~~Balnatten~~. De gamla åkdonen.

Tänker, människors barn! Om det skulle hända er, att ni sitter eller ligger och läser detta om natten, liksom jag skrifver det under de tysta timmarnas tid, då skall ni ej här draga en suck af lättnad och tänka, att de gode herrar kavaljererne på Ekeby fingo sofva en ostörd sömn, sedan de ~~hade~~ kommit ~~vändt~~ hem med Marianne och skaffat henne en god bädd i det bästa gästrummet, ~~som låg~~ innanför stora salongen.

Till sängs gingo de, och somnade gjorde de, ~~men en ostörd sömn fingo de ej njuta~~ men ej blef det deras lott, att i lugn och ro sofva ända till middagen, såsom det möjligen kunde få bli min och er, käre läsare, om vi vakat till fyra, och våra lemmar värka af trötthet.

~~Det fanns på Ekeby en gammal vagnsbod det sättes någon kvart~~ Det var nämligen så, att den gamla majorskan ~~på Ekeby~~ hade funnit på att just den natten vilja göra ett slut på kavaljerernas regemente på Ekeby ~~och~~ Hon var aldrig känd för att akta mycket på en uttröttad syndares nattro efter en bal lika litet som en forbondes på en bergslagsfärd.

Nu hade hon i flera veckor gått tiggande kring landet med påse på ryggen, kryckkäpp i handen, ~~men om kunde det vara svårt med~~ och allt medan hon gick där bister i hågen och ej god att tala med

Det må nämligen ej förglömmas, att i den tiden gick den gamla majorskan kring landet med tiggarpåse och kryckkäpp, och att det aldrig var hennes sak, då hon hade något viktigt före, att akta på en uttröttad syndares bekvämlighet. ~~Nu var det så att~~ Nu kunde hon så mycket mindre göra det, som hon beslutat att i den natten drifva kavaljererna från Ekeby.

Gången var den tid, då hon satt i glans och härlighet på Ekeby och sådde glädje öfver jorden, såsom Gud sår stjärnor öfver himlen. Och medan hon drager hemlös kring landet, ~~är~~ var den stora gårdens makt och ära

Vf 132a - 81v

Vf 132a - 82r

lemnad i kavaljerernas ~~vård att de måtte förströ den som vinda~~ händer, att vårdas af dem, som vinden vårdar askan, som ~~vårfloden~~ vårsolen vårdar snödrifvan.

Stundom hände det att kavaljererna ~~komma~~ åkte ut sex eller åtta på en lång släde ~~och~~ med spann och dombjällror, ~~med~~ och flätade tömmar. ~~Knutna näf och öfver hästarnas ryggar och brokiga tofsar vid deras öron.~~ Möta de då majorskan, där hon går som en tiggare, slå de ej ner sina ögon.

Knutna näfvar sträcktes den larmande skaran mot henne. ~~då hon~~ Med en häftig sväng af släden ~~drefvo de henne~~ tvingades hon upp i snökantens drifvor och major Fuchs, björndödaren passade alltid på att spotta tre gånger för att förtaga all ond verkan af ett dylikt möte.

~~Ty människor hafva ofta~~

~~Och~~ De hade ingen misskund med henne. Led var hon dem som en hexa, ~~kommande genom luften ridande på~~ ~~som red till Blåkulla på en Kvastkäpp~~ där hon gick längs vägen. Om en olycka träffat henne skulle de ej sörjt mer än den, som ~~skjuter~~ på påskaftonen skjuter ~~påskkatt~~ af en bössa laddad med messingshäktor, sörjer öfver att han ~~träffat~~ råkat en förbiflygande trollkärring.

~~De sågo~~ En salighetssak var det dem, de stackars kavaljererna att förfölja majorskan. Människor hafva ofta varit grymma och pinat hvarann i stor hårdhet, då de bäfvat för sina själar.

Då kavaljererna långt fram på nätterna ragglade från dryckesborden fram till fönstren för att se om natten var ~~lugn lugn lugn~~ lugn och stjärnklar, märkte de ofta en mörk skugga, som gled fram öfver ~~den hvita~~ gårdsplanen och förstodo, att majorskan kom för att se sitt älskade hem, men då ~~fylldes~~ skakades kavaljersflygeln af de gamle syndarnas hånskratt, speglosor ~~och hån~~ flögo genom de öppnade fönstren ned till henne.

I sanning kärlekslöshet och öfvermod började inkräkta de fattige äfventyrarnas hjärtan. Hat hade Sintram inplantat i dem. ~~Större fara voro de ej var det att deras själar skulle dödas af deras egen fruktan än af majorskans anslag~~

Ej hade deras själar varit i större fara, om majorskan suttit kvar på Ekeby. Fler dö i flykten än under slaget.

Majorskan hyste ingen ~~stor~~ alltför vrede mot dessa kavaljerer

Vf 132a - 82v

Vf 132a - 83r

Hade makten varit hennes, skulle hon tuktat dem med ris liksom okynniga pojkar och därpå skänkt dem sin nåd och huldhet åter.

Men nu fruktade hon för den älskade gården, lemnad i kavaljerernas händer att vaktas af dem, såsom vargarna vakta fåren, såsom tranorna vakta vårsäden.

Det finns ~~ej nog~~ många, som lidit af samma sorg. Ej är hon den enda, som sett förstöringen gå fram öfver ett älskadt hem ~~gård~~, ~~Många av~~ och känt hur det är, då de väl vårdade gårdarna förfalla. Som ett såradt djur ha de sett barndomshemmet blicka på dem. Många känna sig som missdådare, då ~~hon~~ de se träden där förtvina under lafvar, och sandgångarna täckas af grästufvor. De ville kasta sig ned på knä på dessa fält, som fordom yfdes af rika skördar, och bedja dem att ej anklaga dem för den skam, som öfvergår dem. Och de vända sig bort från de stackars gamla hästarna, må en djärfvare möta deras blickar, och de våga ej stå vid grinden och se boskapen komma hem från betet. Ingen fläck på jorden är så förhatlig att beträda som ett förfallet hem.

O, jag ber er, I alla, som vårda fält och ängar och parkerna och de älskade fröjdbringande blomstergårdarna: vårda dem väl! Vårda dem i kärlek, i arbete! Det är ej godt, att naturen sörjer öfver människorna.

Då jag tänker på, hvad detta stolta Ekeby måste lida under kavaljerernas styrelse, då önskar jag, att majorskans anslag nått sitt mål och att Ekeby varit taget från kavaljererna.

Det var ej hennes tanke att själf komma åter till väldet

Vf 132a - 83v

blott ett mål hade hon, att befria sitt hem från dessa galningar dessa gräshoppor, dessa vilda röfvare, efter hvilkas framfärd intet gräs växte.

Medan hon gick tiggande kring landet och lefde af allmosor måste hon ständigt tänka på sin mor och den tanken bet sig fast i hennes hjärta, att ingen ~~förlåtelse~~ bättring ~~fanns~~ kunde finnas för henne, förr än hennes mor lyftat förbannelsen från hennes skuldror.

Ingen hade ännu ~~talat om hennes~~ omförmält den gamlas död, så månde hon då lefva kvar däruppe på bruket i Elfdalsskogarna. Nittioårig lefde hon ~~kvar~~ ännu i oafläktligt arbete, vakande öfver mjölkbunkar om sommaren, öfver kolmilor om vintern, arbetande in i döden, längtande efter den dag, då hon fyllt sitt lefnadskall.

Och majorskan tänkte, att den gamla hade måste lefva så länge för att vara i stånd att lyfta förbannelsen från hennes ~~lifvad~~ tillvaro. Icke ej kunde den mor få dö, som nedkallat slikt elände öfver sitt barn.

Så ville majorskan gå till den gamla, på det att de båda måtte få ro. Hon ville draga upp genom de mörka skogarna längs den långa ~~Elfven, som~~ älfven till sitt barndomshem. Förr kunde hon ej finna någon hvila. Många voro de, som i de dagarna bjödo henne varma hem och ~~tro~~ all en trogen vänskaps gåfvor, men hon stannade ingenstädes, bister å vred gick hon från gård till gård, ty hon tryckes af förbannelsen.

Hon skulle draga upp till sin mor, ~~hon skulle~~ men först ville hon sörja för den älskade gården. Hon vill ej gå och lemna den i händerna på lättsinniga slösare, på oduglige dryckeskämpar, på vårdslöse förskingrare af Guds gåfvor.

Skall hon gå för att återkomma och finna sitt arf förhärjadt, sina hammare tysta, sina hästar utkörda, sina tjänare förskingrade.

Åh nej, ännu ~~e~~ en gång skall hon resa sig i sin kraft och köra bort kavaljererna.

Väl förstod hon, att hennes man med glädje såg, att hennes arf förskingrades, men hon kände honom nog

Vf 132a - 84v

Vf 132a - 85r

för att veta, att ~~nu intet skulle~~ om ~~h~~ hon blott drefve bort hans gräshoppor, skulle han vara för trög att skaffa nya. Vore Kavaljererna aflägsnade, då skulle hennes gamla rättare och inspektor sköta Ekeby gerning i de invanda spåren.

Och så hade hennes mörka skugga i många nätter glidit fram på de svarta bruksvägarna. Hon hade smugit ut och in i torparnas stuga, hon hade hviskat med mjölnaran och kvarndrängarna i den stora kvarnens nedre våning hon hade öfverlagt med smederna i det mörka kolhuset.

Och de hafva alla svurit att hjälpa henne. Det stora brukets ära och makt skulle ej längre vårdas i händerna på vårdslöse kavaljerer att vårdas af dem såsom vinden vaktar askan, såsom vargen vaktar fårhjorden.

Och i denna ~~natten~~ natt, då de ~~munter herrarna~~ dansat, lekt och druckit till dess de i dödstrött sömn sjunkit ned på sina bäddar, i denna natt måste de bort. Hon har låtit dem yfvas, de sorglöse. Hon har i bister väntan suttit i smedjan och förbidat slutet på balen, Hon har väntat ännu längre, till dess kavaljererna skulle komma åter ~~till~~ från sin nattliga färd; hon har setat i tyst förbidan, ända tills det bådas henne, att den sista ljuslågan ~~är~~ vore slückt i Kavaljersflygelns fönster, och att den stora gården sofver. Då steg hon upp och gick ut. Klockan var redan fem på morgonen, men ännu hvälfde sig den mörka, stråblanka Februarinatten öfver jorden.

Majorskan befallde, att ~~alle gar~~ brukets folk skulle samlas uppe vid Kavaljersflygeln, själf gick hon förut upp till gården. Där ~~steg~~ gick hon upp till stora byggningen, knackade på och blef insläppt. Broby prestens unga dotter, som hon uppfostrat till en duglig tjenarinna, var henne till mötes.

"Min fru skall vara så hjärtligt välkommen" sade tjänarinnan och kysste hennes hand.

"Släck ljuset" sade majorskan. "Tror du inte jag kan gå här utan ljus"?

Och så började hon en vandring genom det tysta huset. Hon gick från källaren till vinden och sade farväl. Med smygande steg ~~och tysta~~ gingo de ur rum i rum.

Vf 132a - 85v

Vf 132a - 86r

Majorskan talade med sina minnen. Tjenarinnan hvarken snuftade eller snyftade, men tår på tår flöt ohejdadt ur hennes ögon, medan hon följde sin matmor. ~~Majorskan stannade ofta för att med handen öfverfara ett kärt föremål.~~

~~Hon~~ Majorskan lät öppna för sig linneskåpet och silfverskåpet och strök med handen öfver de fina damastdukarna och öfver de mäktiga silfver kannorna. Hon ~~for~~ kände smekande ~~öfver~~ på den väldiga högen med dunbolstrar uppe på handkammaren. All Redskap: ~~och~~ väfstolar, spinnrockar och härfstolar måste hon känna på, hon stack handen, ~~med~~ pröfvande i kryddlådan och kände på de raden af talgljus, som hängde på spett i taket.

"Ljusen äro torra," sade hon. "De kunna nu tagas ned och läggas in".

Nere i källaren var hon, lyfte varligt på dricktunnorna och famlade öfver raderna af vinbuteljer.

Hon var inne i skafferi och kök, hon kände på allt, undersökte allt. Hon räckte ut sin hand ~~till~~ och sade farväl till allt i sitt hus.

Sist gick hon in i rummen. ~~Hon var Invatoatet~~ I matsalen famlade hon öfver det stora fällbordets skifvor.

"Många hafva ätit sig mätta vid detta bord" ~~sagt~~ sade hon.

Och hon gick genom alla rum. Hon ~~finner~~ fann de långa, breda sofforna på sin plats, hon ~~lägger~~ lade sin hand på marmorbordens svala skifvor, som ~~på förgyllda~~ uppburos af förgyllda gripar, under förgyllde speglar, ~~omgifna af~~ ~~och hade en fris af~~ hvilka hade en fris af ~~med svulade ramar och friser svarta fri glasmålningar i kanten med~~ dansande gudinnor.

"Detta är ett rikt hus," sa~~gde~~ hon. "En härlig man var han, som gaf mig allt detta att råda öfver."

I salongen, där dansen nyss yrat stodo redan de stelryggade länsstolarna i styf ordning utmed väggarna.

Där gick hon fram till klaveret och slog ~~ett~~ helt sakta en ton.

"Icke häller i min tid saknades här glädje och munterhet," sa~~gde~~ hon.

~~Den unga tjenarinnan kunde visste ingenting om att Marianne var återkommen till Ekeby och att hon låg sjuk där, hon i gästrummet innanför salongen. Alltså lät hon majorskan~~

Majorskan ~~går~~ gick ock in i gästrummet innanför salongen.

Vf 132a - 86v

Därinne var kolmörkt. majorskan ~~fick~~ trefvade med handen och kom just upp i tjänarinnans ansikte.

"Gråter du", ~~säger~~ sade hon. ty hon kände handen våt af tårar.

Då brister den unga flickan ut i snyftningar.

"Min fru," ropade hon. "min fru, de skola ödelägga allt. Hvarför går min fru ifrån oss och låter kavaljererna förhärja hennes hus."

Då drar majorskan i gardinsnöret och pekar ut på gården.

"Är det jag, som lärt dig gråta och jämra dig" utbrast hon. "Se ut, gården är full af folk. i morgon finns ej mer en kavaljer på Ekeby."

"Kommer då min fru igen?" säger tjänarinnan. ~~"Skall då min fru upphöra att tigga sitt bröd"~~

"Min tid är ännu ej kommen," säger majorskan. "Landsvägen är mitt hem och halmstacken min säng. Men du skall värda Ekeby åt mig, flicka, medan jag är borta."

Och de gå(nga) vidare. Ingen af dem vet(te) att Marianne sofver i just detta rum eller tänkte på...

Sofver gör hon ej häller. hon är fullt vaken, hör allt och förstår allt.

Hon har legat där på bädden och diktat en hymn till kärleken.

"Du härlige, som har lyftat mig öfver mig själf," säger hon. "I bottenlöst elände låg jag, och du har förvandlat det till ett paradis. ~~Hug jag ej min~~ På den stängda portens järnhandtag fastnade mina händer och sargades; på mitt hems tröskel ligga mina tårar frusna till perlor af is. ~~Vrede~~ Vredens köld genomisade mitt hjärta, då jag hörde slagen på min mors rygg. I den kalla drifvan har jag velat sofva bort min ~~smärta~~ vrede, men du har kommit, ~~Eros~~ O kärlek, du barn af eld har kommit, till den af mycken köld förfrusna har du kommit. Om jag jämför mitt elände med den härlighet jag därmed ~~vunnit~~, synes det mig intet. Lös är jag från alla band, ej har jag fader, ej moder, ej hem. Människorna skola tro allt ondt om mig och vända sig ifrån mig. Väl, så har det behagat dig, O kärlek, ty ~~min älskade är fattig~~ hvarför skulle jag stå högre än min älskade. Hand i hand skola vi vandra ut i världen. Fattig är Gösta Berlings brud. I snödrifvan hitta de ~~hennes~~ hon. Så låt oss sätta bo samman, ej i de höga salarna, men i torpstugan i skogsbrynet. Jag skall hjälpa ~~dig att~~ honom vakta på milan, jag skall hjälpa

Vf 132a - 87v

~~dig att spåra vargen~~ honom att sätta snarar för tjäder och hare. Jag skall ~~laga dem~~ koka hans mat och ~~toppa~~ laga ~~dina~~ hans kläder. O min älskade. Skall jag sakna och sörja, medan jag sitter ensam i skogshemmet och väntar dig tron? ~~hvar den jag skall längta efter~~ den dit? Det skall jag, det skall jag, men ej efter rikedomens dagar, blott efter dig, blott efter dig skall jag spana och längta. Efter dina fotsteg på skogsstigen, efter dina glada sång, då du kommer med yxan på ryggen. O min älskade, min älskade. Så länge mitt lif varar, kunde jag sitta å vänta ~~efter~~ på mig.

Så hade hon legat och diktat hymner till den allhärskande hjärtats gud ~~då~~ och ej alls slutit sina ögon till sömn, då majorskan kom in.

Då hon aflägsnat sig stiger Marianne upp & sätter på sig ~~dina~~ kläderna. ~~kläderna. Hon har kappa pels och sjal, men och behöfver ej frysa annat än om fötterna dessa~~ ridgångsskor Ännu en gång måste hon ikläda sig den svarta sammetsdräkten och de tunna balskorna. Hon svepte täcket omkring sig som en sjal och skyndade ännu ~~ej~~ en gång ut i den förfärliga natten.

Lugn, stjärnklar och bitande kall hvilade Februarinatten ännu öfver jorden, det var som om hon aldrig ville taga ett slut. ~~Solen skulle hon väl kommer en gång och bryta hennes välde ok~~ Och det mörker och den köld, hon spred denna långa natt, varade på jorden länge, länge efter sedan solen gått upp, länge efter sedan de drifvor, som den sköna Marianne genomvandrade gått upp i vatten.

Marianne skyndade bort från Ekeby för att skaffa hjälp. Hon kunde ej låta det ske, att de män förjagades, som lyft henne ur drifvan och öppnat hjärtan och hem för henne. Hon ville gå ner till Sjö till major Samzelius ~~och sk~~ Bråttom hade hon. Först om en timme kunde hon vara åter.

Då majorskan sagt farväl till sitt hem, ~~gick~~ går hon ut på gården, där folket väntar henne, och ~~står tag nås~~ striden om kavaljersflygeln begynner.

Majorskan ställer opp folket emotan det stora höga smala huset, hvars öfre våning är kavaljerernas beryktade hem. I det stora rummet däruppe med de kalkrappade väggarna ~~med~~ de rödmålade kistorna, ~~med~~ och det stora slagbordet, där kille-

Vf 132a - 88v

Vf 132a - 89r

Korken simma i utspillot ~~vin~~ bränvin, där de breda sängarna skylas af gulrutiga sparlakan, där sofva kavaljererna. Ah de sorglöse!

Och i ~~vagnsbodgen~~ i den stängda vagnsboden, som aldrig öppnas, där står en samling gamla åkdon vissa om att i ro få falla sönder, men om svänges dörren på tröga gångjärn ~~och~~ i lyktor och bloss lysa på de gamla fordonen

Och i stallet framför fyllda spiltan sofva kavaljerernas hästarna och drömma om sina ungdoms färder. Ljuft är det att i hvilans dagar drömma om ungdomens vilda bragder, om marknadsresor, då de nätter och dagar måst stå ute ~~under bar himmel~~, om kappkörningen från julottan, ~~om~~ profkörning före ett hästbyte ~~bytesdagarna~~ då fulla herrar med tomlyktan i högsta hugg ~~stått~~ sträckt sig ur åkdonet fram öfver deras ryggar och skrålat svordomar i deras öron. Ljuft är det dem att drömma, då ~~man~~ de veta, att de aldrig mer skola lemna de fyllda krubborna, de varma spiltan på Ekeby. Ah de sorglöse!

~~I vagnskjulet~~ I ett ruskigt gammalt vagnsskjul dit sönderkörda karosser och afdankade slädar brukas föras ~~sofva som plats~~ finns en underbar samling gamla åkdon. Där stå skrindor målade i grönt och pinnvakor i rödt och gult. Där står den första kariolen, som sågs i Värmland, ~~bragt dit~~ vunnen af Bezenvercutz som krigsbyte år 1814. Där stå de alla tänkbara slag af enspännare, schäsar med gungande fjädrar och skjutskärror, ~~på~~ underliga pinoredskap, ~~på~~ med stolar hvilande på träfjädrar. Där finnas alla de mördande kappbrännarna och halfanningarna och rapphönorna, som besjungits i landsvägarnas tider. Och där finnes den långa släden, som rymde tolf kavaljerer, och den frusne ~~Beren~~ kusin ~~Kullers~~ Kristoffers kurslåda och Örneclous gamla familjesläde med malätna ~~och~~ björnhud och ett ~~bro~~ afnött vapen på skärmen och kappslädar... Ah, en oändlighet med kappslädar. ~~och med till och med en stor kolrysso finns där~~

~~I de~~ Många äro de kavaljerer, som lefvat och dött på Ekeby. Deras namn är glömdt på jorden och de äga ingen plats mer i människors hjärtan, men majorskan har gömt de åkdon, i hvilka de kommit

Vf 132a - 89v

Vf 132a - 90r

till gården. Hon har samlat dem alla i den gamla vagnsboden.

Och därinne stå de och sofva o låta dammet falla tätt tätt öfver dem.

Naglar och spikar släppa sitt tag i det murknande träverket, målningen faller af i långa flingor, stoppningen i kuddar och dynor tränger fram ur hål, som malen upparbetat. "Låt oss hvila, låt oss falla sönder," säga de gamla åkdonen. "Vi ha skakat nog länge på vägarna, vi ha sugit i oss nog mycken väta under regnskurarna. Låt oss hvila. Längesedan var det vi körde åstad med de unga herrarna till deras första bal, längesedan var det vi foro nytvättade och skinande ut på slädpartiets gjufva öfver tyr, längesedan vi bragte de muntre hjältarna på dyiga vårvägar ned till Trossnäs fält. De sofva de flesta af dem, des siste och de bäste ämna aldrig mer lemna Ekeby, aldrig mer.

Också spricka lädret i fotsacken så brista fjädrarna, så lossna hjulringar, så murkna ekrar och naf. De gamla åkdonen bry sig ej om att lefva de vilja dö.

Dammet ligger redan öfver dem som ett bårtäcke och under dess skydd låta de ålderdomen få makt med sig. I skuflig lätja stå de där och förfalla. Ingen rör dem och dock falla de i spillror. Stundom en gång om året öppnas vagnsboden, ifall en ny kamrat har kommit, som på allvar vill slå sig ned på Ekeby, och så fort dörrarna äro stängda, lägga sig tröttheten, sömnen, förfallet, ålderdomssvagheten öfver äfven denne. Råttor och trägnagare och mal och dödsur, och allt hvad de heta, de roflystna, kasta sig öfver dem och den rostar och förmultnar i dröm[illegible] ljuflig ro.

Men nu i Februarinatten lät Majorskan öppna dörren till vagnsskjulet.

Och vid lyktor och bloss lät hon söka ut de åkdon, som tillhörde Ekeby nuvarande kavaljerer.

Berencreutz gamla kariol och Örneclous vapenprydda åka och den smala kuren, som skyddat kusin Kristoffer.

Vf 132a - 90v

Vf 132a - 91r

Hon brydde sig ej om, ~~at~~ hvilket det ~~var~~ är åkdon för sommar eller vinter hon ~~såg~~ ler blott till, att en hvar skall få sitt.

Och nu i stallet väckas de nu alla de gamla kavaljershästarne, som nyss drömde framför fyllda ~~spiltror~~ krubbor.

Drömmen skall än en gång bli sanning. I sorglöse! De branta backarna ~~finnas kvar~~ skolen I åter pröfva och det unkna hölt i gästgifvargårdarnes skjul, ~~Ha Och~~ och rusige hästbytaregs piska och de ursinniga kappkörningar på glanskisis så hal, att ~~ni~~ I ~~stå~~ knappt ~~fötter~~ på att beträda den.

Nu få de sitt rätta skick de gamla åkdonen, ~~när~~ när de små grå norrbaggarne sättas framför en hög spöklik schäs, eller när de ~~stelbenta~~ högbenta knotiga ryttarhästarne spännas för låga kappslädar. ~~I Betslen~~ De gamla djuren grina och frusta, då betslen läggas i deras tandlösa munnar, de gamla åkdonen gnissla och knarra. Ömklig bräcklighet, som hade bort få sofva i ro till världens sista tid drages nu fram till beskådande; stela hasleder, haltande framben, spatt och kvarka komma i dagen.

Stalldrängarne mäkta dock få ~~dragarna i selen~~ dragarne spända för åkdonen, sedan gå de fram och fråga majorskan i hvad fordon Gösta Berling skall åka, ty som veterligt är för hvar man, kom han till Ekeby åkande i majorskans kolryss.

"Spänn Don Juan för vår bäste kappsläde säger majorskan och ~~lägg~~ bred björnskinnet med silverklorna ut öfver den. Och då stalldrängen knotade, fortfor hon. ~~Han kom~~ Det finns ej en häst på mitt stall, som jag ej kunde ge för att bli af med den karlen, minns det. ~~Han kom~~

Så-nu äro åkdonen väckta och hästarne, men kavaljererna sofva alltjämt. ~~Ah de sorglöse.~~

Nu är det deras tid att föras ut i vinternatten, men det är en vådligare gerning att angripa dem i deras bäddar än att föra ut stelbenta hästar och rangliga gamla åkdon. De äro djärfve, starke, ~~farofärdige~~ män, härdade i hundra äfventyr. Färdiga äro de att försvara sig intill döden, det är ingen lätt sak, att mot deras vilja föra dem ur ~~sina~~ deras bäddar och ned i ~~stallen~~ åkdonen, som skola bortföra dem.

Vf 132a - 91v

~~Väck den befaller~~ Så låter majorskan sätta eld på en halmstack, som står gården så nära, att lågan måste lysa in till kavaljererna, där de sofva.
"Halmstacken är min, hela Ekeby är mitt," säger hon. Och då stacken står i ljus låga, ~~lågar~~ ropar hon.
"Väck dem nu."
Men kavaljererna sofva, innom väl stängda dörrar. Hela folkhopen därutanför tar till att ropa detta förfärliga, fruktansvärda: "Elden är lös, dalen är lös," men kavaljererna sofva.
Mästersmedens tunga slägga dånar mot ingångsporten, men kavaljererna sofva.
En hårdt kramad snöboll krossar rutan och flyger in i rummet studsande mot sängarnas sparlakan, men kavaljererna sofva.
De drömma, att en vacker flicka kastar en näsduk mot dem, de drömma om appläder bakom fälld ridå, de drömma om muntra skratt o ~~fester~~ midnattsfesters dofvande larm.
Ett kanonskott vid deras öra, ett haf af iskallt vatten, skulle det behöfts för att väcka dem.
De hafva bugat, dansat, musicerat, ~~spelat~~ agerat, sjungit. De äro tyngde af vin, uttömde på krafter och sofva en sömn, djup som dödens.
Denna välsignade sömn håller på att rädda dem. Folket ~~kan~~ börjar tro, att detta lugn döljer en fara. Hvad, om det betyder att kavaljererna redan äro ute att skaffa hjälp. Hvad, om den betyder att de stå vakne färdige med fingret på trycket på vakt bakom fönstret eller vid dörren, färdiga att fälla den förste, som inträder. Dessa män äro sluge, stridbare, något måste de mena med sin tystnad, hvem kan tro det om dem, att de skulle låta ~~fånga~~ öfverraska sig i sitt ide ~~som en björn~~ som en björn ~~(densofvande~~.
Folket vrålar fram sitt, "dalen är lös," gång på gång, men intet hjälper.
Då, ~~spr~~ när alla bäfva, tar majorskan själf en yxa och spränger den yttre dörren.
Så rusar han ensam uppför trappan, rycker upp dörren

Vf 132a - 92v

Vf 132a - 93r

till Kavaljersflygeln och ~~vrålar~~ ryter in åt rummet
"Elden är lös."
Det är en röst, som finner bättre genklang i Kavaljerernas
öron än folkets skrål. Vana att lystra till den stämman
~~komma~~ störta på en gång tolf män upp ur bädden, se eld-
skenet rycka till sig kläderna ~~utan att tänka på~~
~~att göra upp eld~~ och störta utför trappan ut på gården.
Men ~~som de står~~ & i porten står den store mästersmeden
och ~~den~~ två handfasta ~~[illegible]~~ mjölnardrängen och stor nesa öfvergår
då Kavaljererna. Allt efter, som de komma ner, ~~bindas~~ gripas de,
kastas om kull på marken och få fötterna bundna, därpå
bäras de utan vidare bort i det åkdon, som för hvar
och en af dem är bestämdt.
~~Majorskan~~ Ingen undkom, de fångades alla. ~~alla så~~
~~som blev fångas af~~ ~~Talljoxen~~ Beerencreutz ~~med~~ den bistra
~~hvita~~ öfversten ~~mustacherna~~ blef bunden och bortförd; likaså
Kristian Bergh den starke Kaptenen och farbror Eberhard,
filosofen.
Äfven den ofvervinnerlige, den fruktansvärde Gösta
Berling var fångad. Majorskan hade lyckats. hon är dock
större än alla kavaljerer.
Ömkliga att se voro de, där de ~~sutto~~ sitta med bundna benen
i de ruskiga gamla åkdonen. Hängande hufvuden o
vreda ögonkast funnos där och gården skälfver af svordomar
och vilda utbrott af ~~vrede~~ vanmäktig.
Men majorskan ~~gick~~ går från den ena till den andre.
"Du skall ~~svära~~" säger hon, "att aldrig komma åter till Ekeby."
~~Jag svär~~ "Åh kut trollkäring!"
"Du skall svära," säger hon, "eljest är det jag, som kastar
dig in i kavaljersflygeln ~~igen~~ så bunden, som du är, och så skall du få brinna
upp därinne, ty i natt bränner jag ned Kavaljersflygeln,
så mycket du vet det.
"Det törs inte majorskan".
Törs jag inte. Är inte Ekeby mitt. Åk din skälm.
~~om jag velat det kunde ni om varv arka allihop. Hade~~
~~jag~~ Tror du inte jag minns hur du spottat efter mig
på landsvägen. Hade jag inte lust, tror du, att tända
eld här nyss och låta er brinna inne allihop. Lyfte

Vf 132a - 93v

du din hand för att försvara mig då jag drefs från mitt hem. Nej svär du."

Och majorskan stod där så fruktansvärd, ~~att de svuro~~ fast han kunde
~~Alla svuro de, ty hon var förfärlig i sin vrede.~~
(och) försäkrade sig vara oredare än han var och så många män, beväpnade med yxor stå omkring henne, att de måste förgätta någon stor olycka måtte ske.
Så låter majorskan hemta ned deras kläder och skrin ~~ut~~ ur kavaljersflygeln och låta lossa deras handbojor.
Derpå lägges tömmarna i deras händer.

~~Men då, syntes en såg någon~~

Men under allt detta hade mycken tid gått, och Marianne ~~hade~~ har hunnit ned till Sjö.
Majorn var ingen morgonsömnig herre, hon var klädd, då hon kom, hon råkade honom på gården han hade varit inte med frukost till sina björnar.
Han svarade ej stort på hennes tal, gick blott in i stall till sina björnar, lade nosgrimma på dem och ledde dem ut och.

~~Och~~ så skyndade ~~han~~ bort till Ekeby.
Marianne följde honom på afstånd. Hon höll på att stupa af trötthet, men så såg hon att klart eldsken på himmelen och hon höll på att skrämmas till döds.

Hvad var då detta för en natt. ~~Hemsk~~. En man rör slår sin hustru och låter sitt barn frysa ihjäl utan för sin dörr, ämnade sina en kvinna ~~ämnar~~ bränna sina fiender inne, ämnade den gamle majorn släppa björnarna ~~kamslarna~~ lösa öfver sitt eget folk.

Han öfvervann sin trötthet, skyndade förbi majorn och ilade i vild fart upp mot Ekeby.
Och i det ögonblick, då kavaljererna skulle till att fara rusade hon in på gården och skriker af alla krafter.
"Majorn" skriker hon "majorn ~~och~~ kommer med björnarna."
Då kom skräck öfver de hatande. Tyglarna släpptes, kistorna ~~tappades~~ tappade ner, vansinnig fruktan kom öfver folket. Smeder och mjölnare springo. drängar och pigor ilade bort. Den stora mästersmeden och den lille tjocke mjölnaren ryckte majorskan med sig och springa. ~~Inne~~ Karlar med liar, med yxor, med sluggar, starke män, välbeväpnade ~~ilade~~ undan, flyende för den onde mannen med de två björnarna

Vf 132a - 94v

Vf 132a - 95r

Han vann stort försprång. Väl inkommen på
gården, banade han sig väg genom folkskaran. Då
han stod midt i ringen ansikte mot ansikte med ma-
jorskan, ropade han så högt han kunde:
"Majorn, majorn kommer med björnarna!"
Det blef bestörtning bland folket, allas blickar sökte
majorskan.
"Du har hemtat honom" sade hon till Marianne.
"Flyn," ropade denna allt ifrigare. "Bort för Guds skull
Jag vet inte, hvad majorn tänker på, men han har
björnarna med sig."
Alla ~~stego~~ stodo stilla med ögonen riktade på majorskan.
"Jag tackar er för hjälpen, kära barn, sade denna
lugnt till folket. "Allt som skett i natt har varit så
anordnadt, att ingen af er skulle kunna dragas inför rätta
eller komma i olycka därför. Gån nu hem! Jag vill
ej se någon af mitt folk mörda eller mördas. Gån nu
Folket stod ändock stilla.
Majorskan vände sig till Marianne.
"Jag vet, ~~hvem~~ att du älskar," sade hon, "Du handlar
i kärlekens vansinne. Må aldrig den dag komma,
då du vanmäktig måste åse ditt hems sköfling. Må
du alltid vara herre öfver din tunga och din hand,
då vrede fyller själen."
"Kära barn kommen nu, kommen," fortfor hon
vänd till folket. "Må nu Gud skydda Ekeby, jag
~~är vanmäktig~~ måste gå till min mor. Åh, Marianne,
när du åter blifvit klok, när Ekeby är härjadt och
landet suckar i nöd, tänk då på hvad du gjort i
natt och ~~för~~ tag vård om folket.
Därmed gick hon, följd af allt folket.

Vf 132a - 95v

Vf 132a - 96r

Då majorn kom upp på gården, fann hon där intet
lefvande utom Marianne och ~~den~~ en lång rad af hästar
~~och f~~ med fordon och åkande, en lång bedröflig rad, där
hästarna ej voro sämre däran än åkdonet, ej åkdonet
sämre än ägaren. Illa medfarna i lifvets strid voro de
alla.

Marianne gick fram till dem och löste deras
bundna fötter.

Hon märkte ~~[illegible]~~ hur de beto hop läpparna och sågo bort.
De blygdes så som aldrig förr. Större nesa hade aldrig gått
öfver dem.

"Jag hade det ej bättre, då jag ~~med mig~~ låg på knä ~~vid~~
på trappan på Björne för ett par timmar sedan" sade
Marianne.

Och så kära läsare, hvad som vidare hände den
natten, hur ~~kavaljererna~~ de gamla åkdonen kommo
in i skjulet, hästarna i stallet och kavaljererna i
kavaljersflygeln, det skall jag ej vidare förtälja.

Morgongryningen började visa sig öfver de östra
bergen och dagen kom med klarhet och lugn. Hur
mycket lugnare äro de ej de ljusa solbelysta dagarna än de
mörka nätterna under hvars ~~snör~~ skyddande vinge
rofdjuren jaga och ufvarna tjuta.

Endast detta vill jag säga att då kavaljererna voro
åter inkomna och då ~~än~~ den sista bålen funnit några droppar
att fylla i sina glas, då kom en plötslig hänförelse öfver dem,

"Skål för majorskan," utropade de.

Ack hon är en makalös kvinna. Hvad begära de de
bättre än att få tjena henne, dyrka henne.

Är det ej bittert att djäfvulen fått makt med henne
och att all hennes sträfvan går ut på att sända kaval-
jers själar till helvetet.

Vf 132a - 96v

Vf 132a - 97r

~~Den store björnen i Gurlita klätt.~~

I skogarnas mörker bo ohegliga djur, hvilkas käkar äro väpnade med hemskt glimmande tänder eller hvassa näbbar, hvilkas fötter bära skarpa klor, som längta efter att klänga sig fast vid en blodfylld hals och hvilkas ögon brinna af mordlust.

Där bo vargarna, som komma fram om vintern, och jaga bondfolkets släde ända tills hustrun måste taga ~~sitt~~ det lilla barnet ~~som~~ ~~som hålles i knäet som~~ sitter i hennes knä ~~ur släden~~ och kasta ut det till dem för att rädda sitt eget lif och sin mans.

Där bor lodjuret, som folket kallar göpa, ty ~~åtminstone~~ i skogen åtminstone är det farligt att nämna dess rätta namn. ~~Har man~~ Den, som talat om det om dagen, må väl se om fårhusets dörrar och gluggar ~~om~~ mot natt kvällen, ty eljest kommer det. Det klättrar rätt uppför fårhusväggen, ty dess klor äro starka som stålnaglar, glider in genom den trängsta glugg och kastar sig öfver fåren. Och göpa hänger sig vid deras strupe och dricker blod ur halsådern och mördar och rifver ända tills hvartenda får är dödt. Den upphör ej med sin vilda dödsdans bland de förskrämda djuren, så länge något af dem ger ett tecken till lif.

~~Där bor ufven~~ Och på morgonen finner ~~flygan~~ bonden alla fåren liggande döda med rifna strupar, ty göpa ~~har dansat sitt dödsdans i bland~~ dem ~~och han~~ lemnar intet lefvande kvar, där han härjat.

Där bor ufven som tjuter i skymningen. Vakta er, vakta er väl ni som vandrar i skogen att ej härma hans läte ty då kommer han susande ned öfver er på breda vingar

Vf 132a - 97v

Där bor lodjuret, som folket kallar göpa, ty det är farligt
att nämna dess rätta namn. Har man nämnt dess namn
då må man väl se till [att stänga] ~~fårhusgluggen~~ om natten, ty annars
kommer det. Klättrar rätt uppför [fårhus-]väggen ty det ~~kan gå~~
har klor som stålnaglar glider in genom den trängsta
glugg och kastar sig öfver fåren. Och göpa slutar aldrig
förr än de alla äro dödade.

Där bor ufven, som tjuter i skymningen. Om man då
härmar honom, kommer han susande ned öfver en på
breda vingar och hugger ut ~~ens~~ [ens] ögon, ty han är visst in-
gen riktig fågel, en gast är han.

Och där bor den förfärligaste af dem alla, björnen bor där,
~~han~~ [som] har tolf mans styrka och [som] då han blifvit slagbjörn, ~~kan~~
~~han~~ blott [kan] fällas med silfverkula. Kan något ge ett djur
mera af förskräckelsens nimbus än detta, att han blott kan
fällas med silfverkula. Hvad ~~är~~ [äro] det för dolda, förfärliga
krafter, som bo inom honom, och göra honom hård för
vanligt bly? Kan ej ett barn ligga vaket i många timmar
rysande för detta onda djur, som de onda makterna skydda.
Och om man skulle möta honom i skogen, stor och hög
som en vandrande klippa, då skall man ej springa, ej hellre
försvara sig utan kasta sig ned på marken och [låtsa] vara död.
När jag tänker på hur många, [små] barn, som i
tankarna legat på marken och haft björnen [öfver] ~~invid~~
sig, han har med nosen rullat dem rundt om, och de ha
känt hans heta flåsande andedräkt i sitt ansikte, men de
ha legat stilla, tills han gått bort för att gräfva en grop att
gömma dem i. Då ha de sakta rest sig, och smugit
~~sig~~ bort först långsamt, men sedan med ilande hast.
Men tänk, tänk om björnen ej funnit dem riktigt döda
utan bitit till ett tag, eller om han varit mycket hungrig
och velat äta dem strax, eller om han sett dem, då de rört
sig, och sprungit efter dem. O Gud!

En hexa är fasan. Sitter hon ännu kvar i [de Värmländska] skogar-
nas skymning och sjunger trollsånger. [och hyr hon] För den klädde
~~hon ännu~~ bende trakters skönhet, [hyr hon] förtannar ~~hon~~ lifvets
glädje? ~~Må hon vara borta och gången ty en hexa är hon~~
Jag vet det jag, som känt hennes järnhand kring mitt hjärta.

Vf 132a - 98v

Vf 132a - 99r

En hexa är ~~fruan~~ ~~nidKopalan~~ sitter i skogarnas skymning, diktar trollsånger för människors barn öron, fyller deras hjärtan med hemska tankar. Däraf kommer förlamande fruktan, som tynger lifvet och skymmer bort leende trakters skönhet. Ondskefull är naturen, lömsk som en sofvande orm, intet kan man tro. Där ligger Löfvens sjö i härlig skönhet, men tro honom ej, han lurar på rof, hvarje år ~~tar~~ måste han uppbära ~~sitt~~ skatt af drunknade. Där ligger skogen, lockande fridfull, men tro ej honom ej, skogen är full af oheliga djur, besatta af onda trollpackors och mordlystna skogrås själar.

Tro ej bäcken ~~som sakta~~ sorlar med det lena vattnet, ~~då~~ det har häftig ~~är~~ sjukdom och död med sig att vada i den efter solnedgången. Tro ej göken, som gal sömnmättet om våren, mot hösten blir han hök med bistra ögon och hemska klor, tro ej mossan, ej tjärngen, ej berghällen, ond är naturen besatt af osynliga makter, som hata människan. Intet ställe finns, där den kan sätta din fot i trygghet; underligt är det, hur ditt svaga släkte kan undkomma så mycken förföljelse.

En hexa är ~~fruan~~ ~~nidKopalan~~. Sitter hon ännu kvar i den Värmländska skogarnas mörker och sjunger trollsånger? Fördunklar hon ännu leende trakters skönhet, förlamar hon ännu glädjen öfver att lefva. ~~M~~ Stort har hennes välde varit, jag vet det jag, som haft stål i vaggan och dalkol i badvattnet, jag vet det jag, som känt hennes järnhand kring mitt hjärta.

Men det skall ingen tro, att jag nu vill berätta om något hemskt och förfärligt. Det är bara en gammal ~~jakt~~historia om den store björnen i Gurlita Klätt ~~som jag måste tala om~~, och det står ~~står~~ en hvar dock fritt att tro den eller icke tro den, ~~alldeles som han vill efter eget behag~~ såsom det nu bör vara med alla riktiga jakthistorier.

Den store björnen hade sitt hem på den präktiga bergstoppen, som kallas Gurlita Klätt och hvilken tvärbrant och svårbestiglig reser sig på stranden af St. Glan.

x x

Den store björnen har sitt hem på den präktiga bergstoppen, som kallas Gurlita Klätt och hvilken tvärbrant och svårtillgänglig reser sig på stranden af öfre Löfven.

Vf 132a - 99v

Vf 132a - 100r

~~Den store björnen i Gurlita klätt.~~

Den store björnen

~~Han~~ Hade sin bostad ~~på den store bergstoppen~~ uppe vid ~~St. Afoen,~~ Lufsen på den präktiga, tvärbrantade toppen, som reser sig fält vid stranden och ~~kallas Gurlita klätt hänger ute öfver sjön och~~ kallas Gurlita klätt.

En kullvräkt furas rötter, mellan hvilka mosstorfvan hängde kvar, bildade vägg och tak kring hans boning, grenar och ris skyddade den, snön gör den tät. Han kan ligga därinne och sofva en godt lugn sömn från sommar till sommar. Är han ändå en poet, en verklig drömmare, denne ludne skogskonung, denne snedögde röfvare. Han vill han sofva bort den kalla vinterns kulna nätter och färglösa dagar för att väckas af porlande bäckar och fågelsång. ~~Han ligger~~ Vill ligga där och drömma om rodnande lingonbackar och om myrstackar fyllda af bruna, läckra vaselser och om de hvita lammen, som beta på de gröna sluttningarna. Vill han, den lycklige, undgå lifvets vinter?

Ute far yrsnön hvinande in mellan furorna, ute ~~stryka~~ ströka vargar och räfvar omkring, vansinniga af hunger. Hvarför skulle björnen ensam få sofva? Må han uppstå och känna, hur kölden biter, må hur tungt det är att vada i ~~tung~~ djup snö. Må han uppstå! ~~Hvarför skulle han lyckligast af i skapelsen undgå lifvets vinter.~~

Han hade bäddat in sig så väl. Han är sagans sofvande prinsessa, så som hon väcktes af kärleken så vill han väckas af våren. Af en solstråle, som silar in genom riset och värmer hans nos, af några droppar från den smältande drifvan, som väta igenom pelsen, vill han väckas. Ve den, som stör honom i otid.

Om nu bara någon frågade efter hur skogskonungen vill forma sin värld. Om ej helt hastigt en svärm hagel kommer, insusande mellan riset, och bete sig in i huden × som ilskna myggor.

~~Hör~~ Han hörde plötsligt ~~sofva~~, larm och skotten. ~~den iaringade förhärdat~~ ~~omkring sig.~~ ~~våren.~~ Han Ruskade sömnen ur lederna och bräkte undan riset för att se hvad det var. Det var arbete att utföra för ~~honom~~ för den gamle slagskämpen. Våren var det ej, som larmade och bullrade utanför idet, ej heller vinden, som ~~rifver~~ rastade

Vf 132a - 100v

Den store björnen i Vurliten Klått.

Djupt inne i skogarnas mörker bo oheliga djur, hvi[l]
käkar äro väpnade med hemskt glimmande tänder, hvilkas f
bära klor som längta efter att klänga sig fast i blodfyllda åd
och hvilkas ögon brinna af mordlust.

För stora människor, för stora starka människor, som
bössa och knif är väl ej tanken härpå outhärdlig. men förf
lig hemskt förskräcklig är den för de små barnen.

Vf 132a - 101r

omkull ~~granö~~ granar och ~~rester~~ upp granö, men Kavaljererna ~~Vad~~ är det, kavaljererna från Ekeby.

Gamla bekanta till skogkonungen. Han minnes nog den natten, då Fuchs och Beerencreutz sutto på lur i en dygårdsbondes ladugård ~~[illegible]~~ ~~och väntade honom~~ der man väntade ett besök af honom. De hade just sommat in öfver sin bränvinsflaska, då ~~den~~ han svingade ~~dig~~ sig in genom torftaket, men de vaknade, då han skulle lyfta den dödade kon ur spiltan och föllo öfver honom med bössa och knif. Kon toga de från honom och det ena ögat, men lifvet bergade han.

Ja, sannerligen äro ej kavaljererna och han gamla bekanta. ~~Han~~ Skogskonungen minnes nog, hur de kommo öfver honom en annan gång, då han och hans höga gemål just lagt sig ned i vintersömn i den gamla kungaborgen här på Gurlita klätt och hade ungar i boet. Han minnes nog hur de kommo öfver dem oförvarandes. Själf kom han undan, vräkande åt sidan allt som hejdade, och springande utan att akta på kulorna ~~i bogen~~, men halta måste han för lifvet af ett skott, som han då fick i låret, och då han om natten vände åter till kungaborgen, var ~~marken~~ snön rödfärgad af hans höga gemåls blod, och de kungliga barnen bortförda i slafveri till människoboningarna för att växa upp där och blifva människors tjänare och vänner.

Ja, nu darrar marken, nu skakas drifvan, som täcker idet, nu ~~bryter~~ bryter han sig ut den store björnen, den gamle kavaljersfienden. Gif nu akt Fuchs, gamle björndödare, gif nu akt Beerencreutz, öfverste och killespelare, gif nu akt Gösta Berling, hjälte i hundra äfventyr. –

Ve, öfver alla poeter, alla drömmare, alla kärlekshjältar! Där ~~står~~ står nu Gösta Berling med fingret på trycket och björnen ~~kommer~~ kommer rätt emot honom. Hvarför ~~skjuter~~ skjuter han inte, hvad tänker han på.

Hvarför sänder han ej ~~bedan~~ genast en kula in i den breda bringan? ~~Ingen~~ han står på rätta platsen för att göra det. De andra kommo ej åt att skjuta just i rätta ögonblicket. ~~Trodde~~ han då att han ~~står~~ stod på parad för skogsmajestätet.

Men Gösta ~~stod~~ står naturligtvis ~~att drömde~~ stått och drömt om den sköna Marianne, som i dessa dagar ~~ligger~~ låg svårt sjuk på Ekeby, förkyld efter den natten, då hon sofvit i drifvan ~~naturligtvis~~.

Han ~~var~~ tänker på henne, som ~~öfver~~ hon är ett offer för hatets förbannelse, som hvilar öfver jorden, och han

Vf 132a - 101v

Vf 132a - 102r

reste öfver sig själf, som har ~~kommit~~ gått ut för att förfölja och döda.

Och där ~~kommer~~ den store björnen rätt emot honom blind på ena ögat af ett hugg med en kavaljers knif, halt ~~på ena lår~~ benet af en kula från en kavaljers bössa, vresig och ruggig, ensam, alltsedan de dödat hans hustru och bortfört hans barn. Och Gösta ser honom sådan han är ~~var~~: ett ~~Ett~~ fattigt förföljt djur, som ~~och~~ han ~~gvill~~ vill beröfva ~~honom~~ lifvet, det sista han har kvar, sedan människorna ~~de~~ tagit ifrån honom allt annat.

"Må han döda mig," tänkte Gösta, "men jag skjuter ej."

Och medan björnen bröt ~~bryter~~ fram mot honom stod han stilla ~~och där~~ alldeles som på parad, och då skogskonungen står ~~reste sig på tvåbeen~~ rätt fram ~~ss~~ för honom, gör skyldrar han gevär och tar ett steg åt sidan.

Så fortsätter björnen sin väg, väl vetande, att han ej har ~~ingen~~ någon tid att förspilla, bröt ~~bryter~~ in i skogen, banar sig väg genom manshöga drifvor, rullar utför branta sluttningar och flyr så åter Kallelig, under det att alla de, som stått med spänd hane och väntat på Göstas skott, skjuta ~~skjuter~~ af sina bössor efter honom.

Men det är förgäfves, ringen är bruten och björnen borta. Fuchs grälade, Beerencreutz svor ~~svär~~, men Gösta bara skrattade.

Hur kunna ~~(de dock kunde)~~ begära, att en människa så lycklig som han, skulle göra illa åt någon af Guds skapade väsen.

~~Björnen var borta, men väckt ur~~ Den store björnen i Gurlita Klätt kom således med lifvet från saken ~~tofda alltså som~~ och väckt ur vintersömnen var han, det fingo ~~få~~ bönderna erfara. Ingen björn har haft mer färdighet än han att rifva sönder taken på de låga, kullar lika fäbodar, ingen ~~Ämm~~ bättre lista sig undan ett utlagdt försåt.

Folket däruppe vid öfre Löfven ~~St. Glan~~ visste sig snart ingen råd med honom. Bud på bud sändes ned efter kavaljererna, att de åter skulle ~~skola~~ komma ned ~~och skola honom~~ dit opp och döda björnen.

Dag efter dag, natt efter natt under hela Februari ~~och Mars~~ drogo nu kavaljererna opp till öfre Löfven ~~Stora Glan~~

Vf 132a - 102v

Vf 132a - 103r

för att finna björnen, men han undgår ~~dk~~ dem. Hade han lärt slughet af räfven och snabbhet af vargen. Om de lågo på vakt i en gård, då härjade han i grannegården, om de sökte honom i skogen, då förföljde ~~öfverföll~~ han bonden, som kom körande öfver isen. Han har blifven till den djärfvaste af röfvare, han kröp in på loftet och tömde ett mors honungskruka, han slog ihjäl hästen fram för fars släde ~~på kyrkvägen~~.

Men så småningom började man ~~och~~ förstå hvad detta var för en björn och hvarför ej Gösta kunnat skjuta på honom. Hemskt att säga, förfärligt att tro, men ~~denna~~ detta var ej någon vanlig björn. Ingen kunde tänka på att fälla honom så vida han ej har en silfverkula i bössan. En kula af silfver och klockmalm stöpt en torsdagskväll vid nymåne i kyrktornet utan att prest och klockare eller någon människa veta af det, skulle helt visst döda honom, men en sådan är kanske ej så lätt att komma åt.

En svart hexa ~~är fasatt~~, sitter i skogens skymning, diktar trollsånger för människors ~~och~~ öron, fyller deras hjärtan med hemska tankar. Däraf kommer ~~Förlamande~~ fruktan som tynger lifvet och skymmer bort leende trakters skönhet. Ondskefullt är all naturen lömsk som en sofvande orm intet kan man tro. Där ligger Löfvens sjö i härlig skönhet, men tro honom ej, han lurar på rof, hvarje ~~vår~~ vinter måste han ha sin tribut af drunknade. Där ligger skogen lockande fridfull men tro honom ej skogen är full af oheliga djur hvilkas käkar äro väpnade med hemskt glimmande tänder, hvilkas fötter bära klor som längta efter att klänga sig fast vid en blodfylld hals och hvilkas ögon brinna af mordlust.

Hvem vet om något af dem är ett verkligt djur Trollpackors och mordlystne skojares själar bo i dem Må Gud bevara oss för dem.

~~Gud bevare oss för alla de oheliga djuren som bo i skogarnas mörker. för varg~~ En hexa får fasan, sitter i skogarnas skymning och naturen genljuder af hennes trollsånger förlamande fruktan tynger lifvet.

Därifrån komma ~~Där bo~~ vargarna, som komma fram om natten och jaga bondfolkets släde ända till dess hustrun måste taga sitt lilla barn och kasta ut det till dem för att rädda sitt lif och sitt eget. Och då de om julorna komma ned från Dovre rida trollpackor på deras rygg tusen gånger farligare än djuren själfva.

Vf 132a - 103v

Vf 132a - 104r

På Ekeby finnes en man, som mer än någon annan måste grämas sig öfver ~~af~~ allt detta. Det är, som man väl kan förstå, Anders Fuchs, björnstödaren. Han förlorar både matlust och sömn i harmen öfver att ej kunna fälla den store björnen i Gurlita Klätt. Till sist förstår öfven han, att björnen blott kunde fällas med silfverkula.

Den biskre majoren Anders Fuchs var ingen fager man. Han hade en tung, klumpig kropp och ett bredt, rödt ansikte med hängande ~~kin~~ påsar under kinderna och mångdubbel haka. Styfva som borst sutto de små, svarta mustacherna ofvanför hans tjocka läppar, och det svarta håret stod i strüfva och tätt rätt ut från hufvudet. ~~Han va~~ Därtill var han en fåordig man och en storätare. Han var ej en sådan ~~man~~, som kvinnor möta med soliga leenden och öppnade armar, ej heller gaf han dem blida blickar tillbaka. ~~och~~ Man trodde ej att han någonsin skulle få se en kvinna, som han kunde ha fördrag med, och allt som hörde till kärlek och svärmeri var fjärran från honom.

Om han därför gick och bidade på månsken, så må man ej tro, att han ville välja den goda fru Luna till förtrogen af ömma hjärteaffärer, utan han tänkte blott på silfverkulan, som måste stöpas vid nymåne.

Så kommer en torsdagskväll, då månen just är två finger bred, och dröjer ofvan horisonten ett par timmar efter ~~sedan~~ solen sjunkit, ~~och~~ då beger sig major Fuchs bort från Ekeby utan att tala om, hvart han ämnar sig. ~~men~~ Han har eldstål och kulform i jaktväskan och bössan på ryggen och går upp mot Bro kyrka för att se, hvad lyckan kan vilja göra för en ärlig man.

Kyrkan ligger på östra stranden af det smala sundet mellan öfre och nedre Löfven, och major Fuchs måste gå öfver Sundsbron för att komma dit. Alltså går han ned mot den i tunga tankar, utan att se upp mot Broby backar, där husen skarpt aftecknade sig mot den klara aftonhimlen, eller mot Gurlita Klätt, som höjer sin smala

Vf 132a - 104v

Vf 132a - 105r

hjässa upp i aftonglansen, han ser blott mot marken och grubblar öfver hur han skall få fatt i kyrknyckeln, utan att någon vet om det.

Då han kommer ned på bron, får han höra någon skrika så förtvifladt, att han måste lyfta upp ögonen.

På den tiden var den lille tysken Faber organist i Bro. Han är en spenslig karl, klen både i vikt och värde och klockare är Jan Larsson, en duktig bonde, men fattig, ty Brobyprästen hade lurat af honom hans fädernearf, hela femhundra riksdaler.

Klockaren vill gifta sig med organistens syster, den lilla fina jungfru Faber, men organisten vill ej låta honom få henne, och därför äro de två ej vänner. Denna kväll har klockaren mött organisten nere på Sundsbron och sprungit sätt på honom. Han griper honom för bröstet och sätter honom på rak arm utöfver broräcket och lofvar dyrt och heligt, att han skall kasta honom ner i sundet, om han ej ger honom den lilla fina jungfrun. Den lille tysken vill dock ej ge med sig, han sprattlar och skriker och "nej," säger han alltjämt, fastän han djupt under sig ser den svarta fåran af öppet vatten forsa fram mellan hvita bräddar.

"Nej, nej", skriker han. "Nej, nej."

Och oviss är det, om ej klockaren i sin vrede låtit honom dansa ned i det kalla, svarta vattnet, ifall ej major Fuchs just då kommit ned på bron. Nu blir klockaren rädd, sätter ned Faber på fast mark och springer sin väg det fortaste han kan.

Den lille Faber faller nu majorn om halsen för att tacka honom för sitt lif, men majorn skuffar undan honom och säger, att detta är ingenting att tacka för. Majorn har ingen kärlek för tyskar, allt sedan han låg i kvarter i Pultusk på Rügen under pommerska kriget. Han hade aldrig i lifvet varit så nära att svälta ihjäl som där under den tiden.

Vf 132a - 105v

Så vill den lille Faber springa upp till länsman Scharling och ~~bjuda klockarn~~ ~~ananfla~~ anklaga klockarn för mordförsök, ~~som mördare~~ men majorn låter honom veta att sådant ej lönar sig där i landet, ty där kostade det ingenting att slå ihjäl en tysk, inte en styfver en gång och för att bevisa sanningen af sina ord erbjöd han sig att ~~själf~~ kasta ner i sundet honom ~~i sundet~~.

Då lugnar sig den lille Faber och bjuder majorn med hem för att äta fläskkorf och dricka mumma.

Majorn följer honom, han tänker att organisten visst måste ha en kyrknyckel därhemma och så gå de upp för Kullen, där Bro kyrka ligger, med prostgård, klockargård och organistboställe ~~liggande i krets~~ rundt om sig.

"Ursäkta, ursäkta," säger den lille Faber, då han och majorn träda in i hans hem. "Här är inte riktigt fint inne i dag. Vi ha haft stök för oss min syster och jag. Vi ha slaktat en ~~kraka~~ hane."

"Det var tusan!" utropar majorn.

Den lilla, fina jungfru Faber kommer strax därpå in med mumma i stora ~~ste~~nmuggar. ~~och~~ Nu vet en hvar, att majorn inte såg kvinnor med blida blickar, men på den lilla jungfru Faber måste han dock blicka med välbehag, där hon kom så nätt i stycke och mössa. Det fina håret låg så slätstruket kring pannan, den hemväfda klädningen var så nätt och så blårandade ren, hennes små händer voro så beställsamma och ifriga och hennes lilla ansikte så ~~sö~~

Vf 132a - 106v

Vf 132a - 107r

rosigt och rundt, ~~och h så~~ att han kunde ej låta bli att tänka, ~~honom att det kanske ändå ej vore så ett sådant litet kvinfolk kunde vara godt att ha~~ att om han sett ett sådant litet kvinfolk för tjugufem år sedan, så hade han visst måst åstad och fria.

~~Och isynnerhet var det därför~~ Så nätt och rödrosig och behändig hon än var, voro dock hennes ögon alldeles förgråtna. Det var just detta, som ingaf honom så milda tankar om henne.

Medan männen åto och drucko, hade hon sin gång ut och in i rummet. En gång kommer hon fram ~~väg för~~ till sin bror, niger och säger:

"Hur befaller min bror, att vi skola ställa korna i skjulet?"

"Ställ ~~Tolf~~ tolf till venster och elfva till höger, så stångas de inte," säger den lille Faber.

~~Det var så att han hade blot~~

"Det var tusan, har Faber så många kor," utbrast majorn.

Men med den saken var det så, att organisten hade blott ~~blott tolf~~ två kor, men han kallade den ena elfva och den andra tolf för att det skulle låta stort, när han talade om dem.

Också fick majorn veta, att Fabers ladugård hölls på att byggas om, så att korna ~~gingo~~ gå ute om dagen och om natten stå i vedskjulet.

Den lilla jungfru Faber hade sin gång ut och in i kammaren, åter kommer hon fram till sin bror, niger för honom och säger, att ~~smo~~ timmermannen ~~Kuren~~ hade frågat ~~önskade veta~~ hur ~~stor~~ hög ladugården borde göras.

"Märka kon", säger då organist Faber. "Märka kon."

Det tyckte major Fuchs var bra svaradt.

Rätt som det var började majorn fråga organisten, hvarför hans systers ögon voro så röda och då fick han veta, att hon gråt, därför att han ej velat tillåta henne att gifta sig med den fattige klockarens, gudabenådade och arflöse, som han var.

Af allt detta kommer major Fuchs att försjunka i allt djupare och djupare tankar. Han tömmer mera kanna på kanna och åter korf på korf utan att han märker det. Den lille Faber måste hissna för en sådan aptit och törst, men ju mer majorn åt och drack, ju klarare blir han ~~majoren~~ i hjärnan och beslutsammare i hågen.

Ändtligen gick han. Natten var då kommen, men han tog sig fram till klockargården. Där skall man tro, att han skrämde upp klockarn, som ej visste annat än att han drunkit tyskan.

"Här är folk ute på alla vägar och söka dig," säger han. "Snart har du länsmannen öfver dig, om du ej gömmer dig. Vet du

Vf 132a - 107v

Vf 132a - 108r

Desto fastare blir också hans beslut att göra något
för den lilla jungfru Faber.

Det var major Fuchs, björndödaren den märklige
mannen, som på en natt åt upp en presylta för lag-
mannen i Munkerud, som han tänkte skulle räcka julen ut.
Han blef så glad och blid till sinnes vid tanken på, ~~huru~~ hvilken
ypperlig fläckkorf detta var. Ja, han skulle bestämdt se
till, att jungfru Fabers ögon ~~skulle~~ ej behöfde gråta mer.

Han har ~~nog~~ emellertid hållit sina ögon på den stora nyckeln
med det krusiga axet, som hänger på en knapp vid dörren,
och ej förr inträffar det, att den lille Faber, som måst hålla
majorn sällskap vid dryckeskannan, lägger hufvudet mot
bordet och snarkar, än major Fuchs får fatt i nyckeln sätter
på sig mössan och skyndar bort.

En minut senare famlar han sig uppför torntrapporna,
lyst af sin lilla hornlykta och kommer så ändtligen upp i
klockrummet, där klockorna öppnade sina vida svalg öfver honom.
Däruppe skrapar han först med en fil af litet klockmalm
och skall just till att ta fram kulform och fyrfat ur jakt-
väskan, då han märker, att han saknar det allra viktigaste,
han har ej fått något silfver med sig. Om det skall bli nå-
gon kraft i kulan, måste den ju stöpas där i tornet. ~~och~~
Nu var allt i ordning. Torsdagskväll ~~var det~~ och nymåne, och
ingen hade aning om, att han var där. och nu kunde ~~han~~ ingenting göra ~~Han~~ sånöts står
i nattens tystnad upp en ed med sådan klåm i sig att
det sjöng ~~uppe~~ i klockorna.

Strax därpå hör han ett svagt buller nerifrån kyrkan
och tror sig märka steg i trappan. Ja, sannerligen så var det,
tunga steg komma ~~allt högre~~ och tog uppför trappan, ~~allt~~
~~närmare och närmare~~.

Vf 132a - 108v

Två voro de, som kunde spela Värmlandspolska i de
-erna Ulrika Dillner var den ena, den andra var Liljå-
-rona den store mästaren.
Ack ni arbetströtta, arbetsbrutna om ni hört Liljåcrona
-ela Värmlandspolska!
Upp till dans hade Idå ropat, upp till dans

Vf 132a - 109r

Majorn Fuchs, som ~~stått~~ däruppe och svär, så att klockorna ~~kallnade~~, ~~började~~ ~~blef~~ blir en smula betänksam vid detta. Han ~~kunde~~ just undra, hvem det är som kommer för att hjälpa honom med kulstöpandet. Stegen komma allt närmare och närmare. Den, som kommer, ~~ämnade~~ sig nog ända upp till klockrummet.

Majorn smyger sig undan längst in bland bjelkar och sparrar och släcker hornlyktan, inte är han rädd precis, men hela historien blefe ju förderfvad, om någon finge se honom däroppe, och ~~så hann~~ ej förr är han gömd än den nykomne sticker upp hufvudet genom ~~lg.~~ luckan öfver golfvet.

Majorn känner ~~kände~~ honom väl, det är den snåle Broby-prosten. Han, som var hurot när vansinnig af girighet hade ~~som fått~~ för vana att gömma sina skatter på de underligaste ställen, nu kommer han med en packe sedlar, som han ville sticka undan i ~~sig~~ tornrummet. Inte ~~visste~~ vet han att någon ~~såg~~ ser honom, han lyfter upp en planka i golfvet och lägger ned pengarna och så begifver han sig bort igen.

Men majorn är ej sen, han lyfter upp samma planka. Åh, så mycket pengar. Packe vid packe af sedlar och emellan dem bruna läderpåsar, fulla af silfvermynt. Majorn ~~tog~~ tar jämt så mycket silfver, som behöfves ~~behöfdes~~ till en kula, det andra låter han vara.

Då han kommer ned på marken igen, hade han silfver-kulan i bössan. ~~och~~ Han ~~kommer~~ går och ~~ej låta bli att~~ undrar på hvad lyckan ~~skulle~~ nu skulle ha i beredskap åt honom denna natt. Det är förunderligt med Lardagsnätterna, som en hvar vet. Han ~~gjorde~~ går för det första ett slag upp mot ~~klockargården~~ organistbostället. Tänk om, om den kavaljen till björn visste, att Fabers kor stå i ett uselt lider, ~~som~~ så godt som under bar himmel. ~~Nästan~~

Nå sannerligen, ser han ej något svart och stort komma ~~upp~~ öfver fälten fram mot vedskjulet, det ~~var~~ måste vara björnen.

Han lägger bössan till kinden och är just ämnad att skjuta, men så ångrar han sig.

Jungfru Fabers förgråtna ögon visa sig för honom i mörkret, han tänker, att han ville hjälpa henne och klockarn en smula, men nog kostade

Vf 132a - 109v

det på honom, att ej själf få döda den store björnen i Gurlita Klätt. Han sade själf ~~att~~ sedermera att ingenting i världen kostat så på honom, men eftersom ~~han~~ den lilla junkern var ett så fint och rart kvinfolk, så fick det ske.

Han gått till Klockargården, väckt klockaren, förde ut honom, halfklädd och halfvaken och säger, att han skulle skjuta på björnen, som ~~ing~~ gick omkring utanför Fabers vedskjul „Om du skjuter den björnen, så ger han dig nog sin syster," säger han, ty ~~då ville jag räkna dig~~ då blir du med ens en brad man det är ingen vanlig björn den där och de bäste män i landet skulle hålla det för en heder att fälla den."

Och han sätter i hans hand sin egen bössa, laddad med kula af silfver och klockmalm, stöpt i ett kyrktorn, en torsdagskväll vid ny~~månen~~ fårorning och han kunde ej låta bli att darra af afund, därför att en annan än han skulle få skjuta den store skogskonungen, den gamle björnen i Gurlita Klätt.

Klockaren sikta~~de och sköt~~ ~~sigtade~~, Gud hjälpe oss, siktade som om han skulle ~~skjutit~~ ämna fälla på den stora björnen, eljest Karlavagnen kallad, som högt uppe på himlen går i kretsom polstjärnan, och ~~gerså~~ ~~xx~~ å släta marken vandrande björn, och skottet gick af med en knall, som hördes ända upp till Gurlita Klätt.

Men hur han än siktat, så föll björnen. Det är så, när man skjuter med silfverkula. Man träffar björnen i hjärtat äfven om man ~~skjutit~~ siktat på karlavagnen.

Folk kom ~~skrad~~ efteråt utrusande ur alla närliggande gårdar och undrar hvad som stode på, ty aldrig hade ett skott skrällt värre och äfven väckt fler sofvande ekon än detta, och klockaren blir mycket prisad, ty björnen hade varit en riktig landsplåga.

Den lille Faber kommer ut, men nu blir major Fuchs grymt bedragen. Där står klockaren höljd af ära, och till på köpet hade han frälst Fabers kor, men den lilla organisten får hvarken rörd eller tacksam. Han öppnade ej sina armar för honom och helsade honom ej som svåger och hjälte.

Klockaren och några unga karlar skulle flå björnen, de gingo till slipstenen för att hvässa sina knifvar, alla andra återvände till

Vf 132a - 110v

Vf 132a - 111r

Majorn står och rynkar sina ögonbryn och stampar med foten i vrede öfver en sådan uselhet. Han vill tala och förklara för den snikne, tranghjärtade lille karlen, hvilken bragd detta är, men då börjar han stamma, så att han ej får fram ett ord. Och allt ondare och ondare blir han vid tanken på, att han till ingen nytta försakat äran af att fälla den stora björnen.

Åh, det är honom platt omöjligt att fatta ~~att~~ den, som har ~~har~~ gjort en sådan bragd, ej skulle vara ~~bli~~ värd ~~tvekad~~ att vinna ~~som svåger och hjälte af~~ den stoltaste ~~brud~~.

Klockaren, och några unga karlar skola flå björnen, de ~~öfriga~~ gå bort till slipstenen och hvässa knifvarne, de andra gå in och gå till sängs, major Fuchs står ensam kvar hos den döda björnen.

Då går han upp till kyrkan än en gång, sätter åter igen kyrknyckeln i låset, klättrar upp för smala trappor och sneda stegar, väcker de sofvande dufvorna och når än en gång tornrummet.

Sedermera, då björnen flås, under majorns öfverinseende, finner man mellan hans käftar en sedelpacke på femhundra riksdaler. Omöjligt är det att säga, hur den kommit dit, men detta är ju en underlig björn, och eftersom klockaren fällt björnen så äro pengarna hans, det är ju en tydlig sak.

Då detta blir känt, förstår också den lille Faber, hvilken ärofull bragd klockaren utfört, och han förklarar, att han skulle vara stolt öfver att få blifva hans ~~taga honom till~~ svåger.

På fredagens kväll vänder major Anders Fuchs om till Ekeby efter att hafva varit med om skottgille i klockargården och förlofningskalas på organist bostället. Han går vägen fram med tungt hjärta, ingen glädje har han åt, att hans fiende är fallen, och ingen fröjd känner han öfver den präktiga björnhuden, som klockaren skänkt honom.

Nu skola många kanske tro, att han sörjer öfver att den lilla, fina jungfrun ~~som~~ skall tillhöra en annan,

Vf 132a - 111v

Ånej ~~men~~ däröfver gör han sig ingen sorg. Men detta är det, som går honom till hjärtat, att den gamle enögde skogskonungen är fallen, utan att han fått skjuta af silfverkulan mot honom.

Så kommer han då upp i kavaljersflygeln, där kavaljererna sitta ~~omkring om~~ brasan, och kastar utan ett ord ned björnskinnet midt ibland dem. Må ingen tro, att han berättade om sin färd; det var ~~långt~~ länge, långt efteråt. någon kunde locka ur honom sakens rätta sammanhang. Icke heller förrådde han Broskyrkoprestens gömställe, och denne märkte kanske aldrig, att kavaljererna undersökte fällen.

"Det är ett vackert skinn" säger Beerencreutz. "Han kan undra hur den här gossen kommit upp ur vinterhvilan, eller kanske du sköt honom i idet?"

~~"Sköt på honom i Bro"~~ "Han sköts i Bro".

"Ja så stor som Gurlita-björnen var han då inte," säger Gösta, "men det har varit ett duktigt djur."

"Om han hade varit enögd," säger Kevenhüller "så skulle jag tro, att det vore den gamle själf, så stor är han, men denne har intet sår eller var vid ögonen, så den kan det ej vara."

Fuchs svär till öfver sin dumhet, men sedan strålar hans ansikte upp, så att han blir riktigt vacker. Så är då den stora björnen fallen för annan mans skott.

"Herre Gud så god du är!" säger han och knäpper händerna.

Vf 132a - 112v

Vf 132a - 113r

Auktionen på Björne.

Ofta måste vi unga mycket undra på de gamles berättelser. "Var det då bal hvarje dag, så länge som er strålande ungdom varade?" frågade vi dem. "Var lifvet då ett enda långt äfventyr?"

"Voro alla unga damer sköna och älskvärda på den tiden, och slutade hvarje gästabud därmed, att Gösta Berling enleverade en af dem?"

Då skakade de gamle sina ärevördiga hufvuden och gingo att berätta om spinnrockars surrande och väfstolars rassel, om kökets gerning, om slagors dunkande och yxans gång i skogen, men det varade ej länge, förr än de åter voro inne på den gamla stråten. Då körde slädarne upp till förstugutrappan, då ilade hästarne ~~med~~ de glada unga människorna, bort genom mörka skogar, då yrade dansen, och fiolsträngarne sprungo. ~~och äfventyrens vilda jakt~~ Med dunder och brak brusade äfventyrens vilda jakt rundt om Löfvens långa sjö. På långt håll hördes dess dån, skogen sviktade och föll, alla ödeläggelsens makter sluppo lösa: vådelden flammade, forsen härjade, vilddjuren strövo hungriga kring gårdarna. Under de åttafotade hästarnas hofvar trampades all stilla lycka till stoft: Hvarhelst jakten brusade förbi, där lågade männens hjärtan upp i vildhet, och kvinnorna måste i blek förfäran fly från sina hem.

Och vi unga sutto andlösa, tysta, hemska till mods och dock lycksaliga. "Sådana människor, tänkte vi. Vi skola aldrig se deras likar."

"Tänkte aldrig den tidens människor på hvad de gjorde," frågade vi.

"Visst tänkte de barn," svarade de gamla.

"Men inte som vi tänka," envisades vi.

Och så förstodo ej de gamla, hvad vi menade.

Men vi tänkte, vi, på självfiakttagelsens underliga ande, som redan hållit sitt intåg i vårt inre. Vi tänkte på honom med isögonen och de långa, krokiga fingrarna, han, som sitter därinne i själens mörkaste vrå, och plockar sönder vår varelse, såsom gamla kvinnor plocka sönder lappar af siden och ylle.

Bit för bit hade de långa, hårda, krokiga fingrarna plockat tills vårt hela jag låg där som en hög trasor, och så hade våra bästa känslor, våra ursprungligaste tankar, allt hvad vi gjort och sagt undersökts, genomforskats, sönderplockats, och isögonen hade sett på, och den tandlösa munnen hade hånlett och hviskat: "Se det är trasor bara trasor."

Vf 132a - 113v

Vf 132a - 114r

Det fanns väl ock en af våra dagars menniskor, som hade upplåtit sin själ för anden med isögonen. ~~Der~~ Hos en af dessa satt han, vaktande vid handlingarnas källa, hånleende åt ondt och godt, begripande allt, fördömmande intet, undersökande, letande, sönderplockande, förlamande hjertats rörelser och tankens kraft genom att hånle utan återvändo.

Den sköna Marianne bar själfiakttagelsens ande inom sig. Hon kände hans isögon och hånleenden följa ~~hvarje~~ hvarje steg, hvarje ord. Hennes lif hade blifvit till ett skådespel, där han var den ende åskådaren. Hon var ej menniska mer, hon led ej, gladdes ej, älskade ej, hon utförde den sköna Marianne Sinclaires roll och själfiakttagelsen satt med stirrande isögon och flitiga sönderplockande fingrar och såg henne uppträda.

Hon var delad i två hälfter. Blek, osympatisk och hånande satt ena hälften af hennes jag och såg hur den andra hälften handlade, och aldrig egde den underliga varelsen, som plockade sönder hennes varelse, ett ord af känsla eller sympati.

Men hvar hade han då varit den bleke väktaren vid handlingarnas källa den natten, då hon lärt sig känna lifvets fullhet. Hvar var han, då den kloka Marianne kysste Gösta Berling inför hundra par ögon och då hon i vredesmod kastade sig ned i snödrifvan för att dö. Då voro isögonen förblindade, då var hånlöjet förlamadt; ty passionen hade

Vf 132a - 114v

stormat fram genom hennes själ. Bruset af äfventyrens vilda jakt hade dånat i hennes öron, hon hade varit en hel människa under denna ende förskräckliga, hjefliga natt.

O, du själfförkonandets gud, då Marianne med oändlig möda lyckades lyfta sina förstenade armar och slå dem om Göstas hals, då måste du, som den gamle Beerencreutz vända dina ögon bortfrån jorden och se på stjärnorna.

I den natten hade du ingen makt; död var du, medan hon diktade ~~sina~~ kärlekshymner, du sköna Marianne, död, medan hon skyndade ned till Sjö efter majoren, död, då hon såg lågorna färga himmelen röd ofvan skogstopparna.

Se, de hade kommit de starka stormfåglarna, de demoniska passionernas gripar. Med vingar af eld och klor af stål hade de kommit, susande ned öfver dig, du ande med isögonen, de hade slagit sina klor i din nacke och slängt dig hän i det okända. Död och krossad hade du varit.

Men nu hade de susat vidare, de stolta, de våldiga, de, hvilkas väg ingen beräkning känner, och ingen iakttagare följt; och ur det okändas djup var själfiakttagelsens underliga ande återuppstånden och hade ännu en gång slagit sig ned i den sköna Mariannes själ.

Under hela februari månad låg Marianne sjuk på Ekeby. Då hon uppsökt majoren på Sjö, hade hon blifvit smittad af kopporna. Den förskräckliga sjukdommen hade med hela sin våldsamhet kastat sig öfver henne, som var förförligt förkyld och utmattad; döden hade varit henne nära, men mot slutet af månaden var hon dock återställd. Isyg var hon alljämt och mycket vanställd. Hon skulle aldrig mer kallas den sköna Marianne.

Denna förlust; som skulle bringa sorg öfver hela Värmland, som om en af nationens dyrbaraste skatter förlorats, var dock ej ännu känd af någon mer än Marianne och hennes sköterska. Kavaljererna själfva visste det ej ens. Det sjukrum, där smittkopporna härskade, stod ej öppet för hvar man.

Men när är själfiakttagelsens makt större än under

Vf 132a - 115v

Vf 132a - 116r

tillfriskmadets långa timmar. Då sitter den och stirrar och stirrar med sina isögon och plockar och plockar med de knotiga, hårda fingrarna. Och ser man rätt efter, ~~så~~ så sitter bakom den första ~~ännu~~ en ännu gulblekare varelse som stirrar och förlamar och hånler, och därbakom ännu en, och ännu en, hånleende åt hvarandra och åt hela världen.

Och medan Marianne låg och såg på sig själf med alla de stirrande isögonen, dogo alla ursprungliga känslor inom henne.

Hon låg där och spelade sjuk, hon låg där och spelade olycklig, spelade förälskad, spelade hämndlysten.

Hon var allt detta, ~~hon gjorde~~ och dock var det blott spel. Allt blef till spel och overklighet under isögonen, som vaktade henne, under det att de återigen vaktades af ett par bakom den, som vaktades af ett annat par i ett ändlöst perspektiv.

Alla lifvets starka krafter voro inslumrade. Hon hade haft makt till glödande hat och hängifven kärlek under en enda natt, ej mer.

Hon visste ej ens, om hon älskade Gösta Berling. Hon längtade efter att få se honom för att få pröfva, om han kunde flytta henne utom sig själf.

~~Så länge~~ ~~Under~~ Medan sjukdomens ~~och febern varit starka hade hennes~~ ~~herravälde~~ ~~brutits~~ varade hade hon haft bara en redig tanke: hon hade sörjt för att hennes sjukdom ej skulle bli känd. Hon ville ej se sina föräldrar, hon ville ej försoning med sin far, hon visste, ~~ej~~ att han skulle ångra sig, om han finge veta hur sjuk hon var. Därför befallde hon, att ~~världen~~ hennes föräldrar och alla människor för öfrigt, skulle få veta, att den besvärande ögonsjukdomen, som ~~ofta öfverfaller~~ alltid öfverföll henne, när hon besökte ~~sitt~~ hembygden, tvang henne att sitta inne bakom fällda gardiner. Hon förbjöd sin sköterska att tala om, hur sjuk hon var, hon förbjöd kavaljererna att hämta doktor från Karlstad. Hon hade visserligen smittkopporna, men blott helt lindrigt, i husapoteket på Ekeby fanns medel nog att rädda hennes lif.

Hon tänkte aldrig på att dö, hon låg blott och väntade på en helsans dag för att få fara till prosten

Vf 132a - 116v

stormat fram genom hennes själ. Brusat af ~~Äf~~ventyrens vilda jakt hade dånat i hennes öra, hon hade varit en hel människa under denna enda förskräckliga, ljufliga natt.

O, du själfförhäfvandets gud, då Marianne med oändlig möda lyckades lyfta sina förstenade armar och slå dem om Göstas hals, då måste du, som den gamle Beerencreutz vända dina ögon bort från jorden och se på stjärnorna.

~~Hvar var din makt?~~ I den natten hade du ingen makt, död var du, medan han diktade sina kärlekshymner till den sköna Marianne, död, medan hon skyndade med till Sjö efter majoren, död, då hon såg lågorna färga himmelen röd ofvan skogstopparna.

Se de hade kommit de starke stormfoglarna, de demoniska passionernas gripar. Med vingar af eld och klor af stål hade de kommit, susande med öfver ~~hämnds~~ dig du ande med isögonen; de hade slagit sin klor i din nacke och slängt dig hän i det okända. Död och krossad hade du varit.

Men nu hade de susat vidare, de stolta, de väldiga de, hvilkas väg ingen beräkning känner och ingen iakttagare följt, och ur det okändas djup var själfiakttagelsens underlige ~~gud~~ ande återuppstånden och hade än en gång slagit sig ned på den sköna Mariannes själ.

Under hela Februari månad låg Marianne sjuk på Ekeby. Då hon uppsökt majoren på Sjö, hade hon blifvit smittad af kopporna. Den förskräckliga sjukdomen hade med hela sin våldsamhet kastat sig öfver henne, som var förfärligt förkyld och utmattad. döden hade varit henne nära men mot slutet af månaden var hon dock återställd. Svag var hon alltjämnt och mycket vanställd. Hon skulle aldrig mer kallas den sköna Marianne.

~~Detta~~ Förlust, som skulle bringa sorg öfver hela Vermland, som om en af provinsens dyrbaraste skatter förlorats, var dock ännu ej ~~allmänt~~ känd af någon mer än Marianne och hennes sköterska. Kavaljererna själfva visste det ej ens. Det sjukrum, där smittkopporna härskade, stod ej öppet för hvar man.

Men när är själfiakttagelsens makt större än un

Vf 132a - 117r

med Gösta och taga ut lysning.

Men nu var sjukdomen och febern borta. Hon var åter kall och klok. Det var henne, som om hon ensam vore klok i denna värld af dårar. Hon hvarken hatade eller älskade. Hon förstod sin far; hon förstod dem alla. Den, som förstår, hatar ej.

Hon hade fått veta, att Melchior Sinclaire ämnade ställa till auktion på Björne och förstöra alla sina egodelar, så att ~~att~~ hon ej måtte få något af efter honom. ~~Han~~ Man sade, att han skulle göra förödelsen så grundlig som möjligt: först skulle han sälja möbler och husgeråd, så boskap och redskap och sist själfva gården, och alla pengar skulle han stoppa i en säck och sänka i Löfvens djup. ~~Sade men~~ Förskingring, förvirring och förödelse skulle hennes arf heta. Marianne småleg gillande, när hon hörde detta: sådan var hans karakter, så måste han handla.

Sällsamt tycktes det henne, att hon diktat den stora kärlekshymnen. Hon hade drömt om kolarhyddan, hon, som andra. Nu syntes det henne underligt, att hon någonsin haft en dröm.

Hon suckade efter naturen. Hon var trött på detta ständiga spel. Aldrig hade hon en stark känsla. Hon sörjde knappt sin skönhet; men hon ryste för främlingars medömkan.

O, en sekund af glömska af sig själf! En ~~gest~~ åtbörd, ett ord, en handling, som ej vore beräknad!

En dag, då smittan blifvit rensad bort ur rummen och hon låg klädd på en soffa, lät hon kalla Gösta Berling. Det svarades henne, att han var rest till auktionen på Björne.

x x

x

På Björne var i sanning en stor auktion. Där var ett gammalt, rikt hem. Folk hade kommit långa vägar för att öfvervara ~~dess~~ försäljningen.

Den store Melchior Sinclaire hade vräkt samman allt husets egendom i den stora salongen. Där lågo tusental af föremål, sammanförda i högar, som nådde från golf till tak.

Han hade själf gått rundt ~~om~~ huset som en förstö~~ringslysten~~relsens ~~domedagens~~ ängel på domens dag och släpat samman hvad han ville sälja. Kökets tillhörigheter: de svarta grytorna,

Vf 132a - 117v

trästolarna, tennstopen, kopparfaten, allt detta fick vara i fred för honom, ty hos dem fanns intet, som påminde om Marianne; men detta var ock det enda, som undkom hans vrede.

I Mariannes rum bröt han in, i förhärjande ~~vrede~~ alt. ~~At~~ Hennes dockskåp stod där, och hennes ~~böcker~~ bokhylla, den lilla stolen, han låtit snickra åt henne, hennes nipper och kläder, hennes soffa och säng, allt ~~detta~~ måste bort.

Och sedan gick han ur rum i rum, ~~Bef~~ han rev till sig allt han fann misshagligt och bar stora bördor ned i auktionsrummet. Han flåsade under tyngden af soffor och marmorskifvor; men han höll ut. Och han vräkte samman allt i förfärlig villervalla. Han hade slagit upp skänkarna och tagit fram det ~~härliga~~ präktiga familjesilfret. ~~Bort med det!~~ Marianne hade vidrört det." Han fyllde famnen med snö~~hvitt~~ hvit damast, ~~med~~ och med glatta linnedukar med handsbred hålsöm, ärligt hemmagjordt arbete, frukterna af många års mödor, och vräkte ~~det~~ ned ~~allt~~ sammanhopadt på högarna. Bort med det! Marianne var ej värd att äga det." Han stormade genom rummen med högar af porslin, föga aktande sig för att bräcka tallrickar i dussinvis, och han ~~skonade~~ grep ej de äkta kopparna, på hvilka familjevapnet var inbrändt. Bort med dem! Må hvem som vill begagna dem! Han välträde ned berg af sängkläder från vinden: bolstrar och kuddar så mjuka, att man i dem sjönk ned som i en mjuk våg. Bort med dem! Marianne hade sofvit på dem."

Han kastade förgrymmade blickar på de gamla välkända möblerna. Fanns där en stol, som hon ej någon gång ~~sitat~~ suttit på, eller en soffa, som hon ej begagnat, eller en tafla, som hon ej ~~begagnat~~ betraktat, en ljuskrona, som ej lyst henne, en spegel, som ej återgifvit hennes drag! Dystert knöt han näfven mot denna värld af minnen. Gärna hade han rusat på dem med svängd klubba och krossat allt i små smulor och spillror.

Dock föreföll det honom som en ännu dråpligare hämd att göra auktion på allt detta. Bort till främmande skulle det! Bort för att smutsas i torparstugor, förätto

Vf 132a - 118v

med Gösta och taga ut lysning.

Men nu var sjukdomen och febern borta. Hon var åter kall och klok. Det var henne, som om hon ensam var klok i denna värld af dårar. Hon hvarken hatade eller älskade Hon förstod sin far, hon förstod dem alla. Den, som förstår, hatar ej.

Hon hade fått veta, att Melchior Sinclaire ämnade ställa till auktion på Björne och förstöra alla sina egodelar så att hon ej måtte få något arf efter honom. Han skulle göra förödelsen så grundlig som möjligt, först skulle han sälja möbler och husgeråd, så boskap och ~~yttre~~ redskap och sist själfva gården och alla pengar skulle han ~~sänka i en~~ stoppa i en säck och sänka i Löfvens djup. sedermera Förskingring, förvirring, förödelse skulle hennes arf heta. Marianne smålog gillande, när hon hörde detta: sådan var hans karakter, så måste han handla.

Sällsamt tycktes det henne, att hon diktat den stora kärlekshymnen. Hon hade drömt om kolarhyddan hon, som andra. Nu syntes det henne underligt att hon någonsin haft en dröm.

Hon suckade efter naturen. Hon var trött på detta ständiga spel. Aldrig hade hon en stark känsla, hon sörjde knappt sin skönhet, men hon ryste för främlingars medömkan.

O, en sekund af glömska af sig själf, en gest, ett ord, en handling, som ej vore beräknad!

En dag, då smittan blifvit rensad bort ur rummen och hon låg klädd på en soffa, lät hon kalla Gösta Berling. Det svarades henne, att han var rest till auktionen på Björne.

x x x

På Björne var i sanning en stor auktion, där var ett gammalt och rikt hem. Folk hade kommit långa vägar för att öfvervara den.

Den store Melchior Sinclaire hade vräkt samman all husets egendom i den stora salongen. ~~På~~ Där lågo tusental af föremål, sammanförda i högar, som nådde från golf till tak.

Han hade själf gått omkring i huset som en förstörings[illegible] domedagens ängel och släpat samman, hvad han ville sälja. Kökets tillhörigheter: de svarta grytorna

Vf 132a - 119r

förfalla under likgiltiga främlingars vård. Kände han dem ej, de karlstadsauktionsmöblerna i bondstugorna, fulna i vanära liksom hans sköna dotter. Bort med dem! Må de stå med uppristen stoppning och afnött förgyllning, med bräckta ben och fläckade skifvor och längta efter sitt forna hem! Bort med dem åt himlens alla hörn, så att intet öga kan finna dem, ingen hand samla dem!

Då auktionen började, hade han fyllt halfva salen med ett oroligt virrvarr af uppstaplade husgeråd.

Tvärt öfver rummet hade han ställt en lång disk. Bakom den stod auktionsförrättaren och gjorde utropen, där satte skrifvarna och antecknade och där hade Melchior Sinclaire en bränvinsankare stående. I rummets andra hälft, i förstugan och på gården funnos köparna. Det var mycket folk, mycket stojande och munterhet. Inropen voro täta, och auktionen liflig. Men vid brännvinsankaren, med all sin egendom i gränslöst virrvarr bakom sig, satt Melchior Sinclaire, halffull och halfgalen. Håret reste sig i stråfva tofvor öfver hans röda ansikte, ögonen rullade bistra och blodfylda. Han skrek och skrattade, som om han varit i sitt bästa lynne, och en hvar, som gjort ett godt bud, kallade han fram till sig och bjöd ~~honom~~ på en sup.

Bland dem, som sågo honom där, var ~~ock~~ Gösta Berling, som smugit sig in bland hopen af köpare, men undvek, att komma inför Melchior Sinclaires ögon. Han blef betänksam vid den synen, och hans hjärta sammantrycktes, som vid förkänslan af en olycka.

Han undrade mycket, hvar Mariannes mor kunde finnas under allt detta. Och nu gick han, drifven af ödet, motspänstig i sin vilja, men med en fast hand i nacken, som dref honom framåt, att finna fru Gustafva Sinclaire.

Han fick gå genom många dörrar, innan han fann henne. Den store brukspatroonen hade ~~sitt~~

Vf 132a - 119v

Vf 132a - 120r

kort tålamod och föga lust till jämmer och kvinnors
klagan. Han hade tröttnat på att se hennes tårar
flyta vid det öde, som öfvergick hennes hemskatter.
Han blef rasande öfver att hon kunde begråta linne
och sängkläder, då hvad, som mera var, då ~~själfva~~
hans sköna dotter själf var förlorad, och så hade han
med knutna näfvar ~~och bistra blodsprängda ögon~~
jagat henne framför sig genom våningen ut i
köket, ända in i skafferiet. ~~Då hon kommit så långt~~

Längre kunde hon ej komma undan, och han hade
nöjt sig med att se henne där nedhukad bakom trappste-
gen, väntande hårda slag, kanske döden. Han lät
henne vara kvar därinne, men dörren låste han och
stoppade nyckeln i sin ficka. Så kunde hon sitta
där, medan auktionen varade. ~~Svälta~~ behöfde han ej,
och hans öra hade ro för hennes jämmer.

Där satt hon ännu fången i sitt eget skafferi, då Gösta
kom gående framåt ~~en~~ korridoren mellan köket och salen.
Där såg han fru Gustafsons ansikte i ett litet fönster, som
satt högt upp på väggen. Hon stod uppklifven på trappstegen
och stirrade ut ur sitt fängelse.

"Hvad gör tante Gustafson däruppe?" frågade Gösta.

"Han har stängt in mig," hviskade hon. ~~Och kör nu~~
~~Gösta var snäll~~ "Brukspatron?"

"Ja, jag tänkte han skulle rent slå ihjäl mig. Men
hör nu, Gösta, tag nyckeln till salsdörren och gå in i
köket och lås upp skafferi-dörren med den, så jag kommer
ut. Den nyckeln går hit."

Gösta lydde, och om ett par minuter stod den lilla kvin-
nan ~~fri~~ ute i ~~sitt~~ köket, som var alldeles folktomt.

"Tante skulle ha låtit en af pigorna öppna med salsnyckeln,"
sade Gösta.

"Tror du jag ville lära dem det knepet. Så skulle jag aldrig
få ha någonting i fred i skafferiet mer. Och för resten
~~så har jag haft göromål~~ tog jag mig för att städa på de öfversta hyllorna ~~med att städa~~. Det behöf-
des minsann ~~[illegible]~~. Jag begriper ej, att jag kunnat låta dem bli så
fulla af skräp."

"Tante har så mycket att ställa med," sade Gösta urskuldande.

"Ja det må du tro. ~~Allt skall~~ Om jag inte är med öfver-

Vf 132a - 120v

förfalla under likgiltiga främlingars vård. Kanske hade dem ej de kantstötta auktionsmöblerna i bondstugorna, fallna i vanära liksom hans sköna dotter. Bort med dem, må de stå med uppslitna stoppning och afnött förgyllning, med bräckta ben och fläckade skifvor och längta efter sitt forna hem. Bort med dem åt himlens alla hörn, så att intet öga kan finna dem, ingen kund samla dem.

Då auktionen började ~~satt~~ hade han ~~som förödelsens gud~~ fyllt ~~kaffe~~ salen ~~midt~~ med i ett otroligt virrvarr af uppstaplad husgeråd. ~~Han skrek och svor och skrattade halffull och halfgalen. Håret reste sig i stråfva tofvor öfver hans eldröda ansikte, ögonen rullade bistra och blodfyllda.~~ ~~Auktionsförrättarn och~~

Tvärt öfver rummet ~~toppte~~ hade han ställt ~~stof~~ en lång disk, ~~där stod~~ bykomaltsen auktionsförrättarn och gjorde utropen, där satte skrifvarna och antecknade, och där hade Melchior Sinclaire en bränvinsankare ståënde. ~~...~~ I rummets andra hälft i förstugan, på gården funnos köparna. ~~Alla dörrar stodo öppna, ute var folk. Ut- Där ropades~~ Det var mycket folk, mycket stojande och munterhet, ropen voro täta ~~kvickt~~ och auktionen ~~var~~ liflig. Men ~~midt~~ vid bränvinsankaret med all sin egendom i gränslöst virrvarr ~~bakom sig~~ satt Melchior Sinclaire, halffull och halfgalen. Håret reste sig i stråfva tofvor öfver hans röda ansikte, ögonen rullade ~~blo~~ bistra och blodfyllda. Han skrek och skrattade, som om han varit i sitt bästa lynne, och ~~till~~ en hvar, som gjort ett godt bud, kallade han fram till sig ~~för att~~ och bjöd ~~på en sup~~ honom på en sup.

Bland dem, som sågo honom där, var ock Gösta Berling, som smugit sig in bland hopen af köpare, men undvek att komma inför Melchior Sinclaires ögon. Han blef betänksam vid den synen, och hans höjda ~~ögon~~ ~~ett beklämmande~~ sammantryckter, som vid förkänslan af en olycka.

Han undrade mycket, hvar Mariannes mor kunde finnas under allt detta, ~~och nu~~ gick han drifven af ödet, motspänstig i sin vilja ~~med~~ med en fast hand ~~förmkand~~ i nacken, som dref honom framåt, att finna ~~Mari~~ fru Gustafva Sinclaire.

Han fick gå genom många dörrar, innan han fann henne. Den store brukspatronen hade ett

allt; så kommer hvarken väfstol eller spinnrock i rätt takt. Ock om...."

Här stannade hon och torkade en tår ur ögonvrån.

"Gud hjälpe mig så jag talar," sade hon, "jag lär väl ej ha något att se efter mera, jag. Han säljer ju bort allt hvad vi hafva."

"Ja det är ett elände," sade Gösta.

"Du vet den stora spegeln i förmaket, Gösta. Den var så märkvärdig, ty glaset var helt i den, utan skorf, och det var intet fel alls på förgyllningen. Jag hade fått den af min mor, och nu vill han sälja den."

"Han är galen."

"Du må väl säga det. Det är väl inte stort bättre med honom. Han slutar ej, förrän vi få gå och ligga på landsvägen, vi som majorskan."

"Så långt skall det dock ej gå," svarade Gösta.

"Jo, Gösta. Då majorskan gick bort från Ekeby, spådde hon oss olycka, och nu kommer den. Hon skulle ej låtit det ske, att han fått sälja Björne. Och tänk du, hans eget porslin, de äkta kopparne från hans eget hem skola säljas. Majorskan skulle ej ha tillåtit det."

"Men hvad är det åt honom?" frågade Gösta.

"Åh det är bara det du, att Marianne inte kommit igen. Han har gått här och väntat och väntat. Han har gått upp och ner i alén hela dagarne och väntat på henne. Han längtar sig väl galen; men jag törs ingenting säga, jag."

"Marianne tror, att han är ond på henne."

"Det tror hon inte, du. Hon känner honom nog; men hon är stolt och vill ej taga första steget. De äro stela och hårda båda två och på dem går det ingen nöd. Det är jag, som får sitta emellan."

"Tänk det väl, att Marianne skall gifta sig med mig."

"Ack du, Gösta, det gör hon aldrig. Hon säger det bara för att reta honom. Hon är för bortskämd för att gifta sig med en fattig man och för stolt ocksså. Far du hem och säg henne, att om hon ej kommer snart, så går allt hennes arf till spillo. Åh, han vräker väl bort allt utan att få något för det."

Gösta blef rent af ond på henne. Där satt hon på ett

stort köksbord, och hade ej hjärta för något annat än sina speglar och sitt porslin.

"Tante borde skämmas", for han ut. "Där kastar ni ut er dotter i snödrifvan, och så tror ni, att det är bara elakhet af henne att ej komma tillbaka. Och ni tror, att hon ej är bättre, än att hon öfverger den hon tycker om, vore det ock en sådan stackare som jag, bara för att hon annars skulle bli arflös."

"Kära Gösta, blif nu inte ond, du också. Jag vet ju ej hvad jag pratar. Jag försökte allt att öppna för Marianne, men han tog mig och drog mig bort. De säga jämt, att jag ingenting förstår här hemma. Jag skall inte missunna dig Marianne, Gösta, om du kan göra henne lycklig. Det är inte så lätt att göra en kvinna lycklig, Gösta."

Gösta såg på henne. Hur ickså han kunnat höja sin röst i vrede mot en sådan människa som hon, förskrämd och utjagad, var hon ~~och~~ mjuk med ett så godt hjärta.

"Tante frågar inte efter, hur Marianne har det," sade han sakta.

Hon brast ut i gråt.

"Blir du inte ond, om jag frågar dig," sade hon. "Jag har längtat efter att fråga dig hela tiden. Tänk jag vet ej mer om henne, än att hon lefver. Inte ~~ett ord~~ en helsning har jag fått från henne på hela tiden, inte en gång, när jag sände ~~kläder till henne~~, och så tänkte jag, att du och hon ej ville låta mig veta något om henne."

Gösta stod ej ut längre. Han var vild, han var yr, stundom måste Gud sända sina vargar efter honom för att tvinga honom till lydnad; men de gamles tårar, de gamles ~~föt~~ ~~milda~~ klagan var honom värre att tåla än vargars tjut. Han lät henne veta sanningen.

"Marianne har varit sjuk hela tiden," sade han. "Hon har haft smittkopporna. Hon skulle komma opp i dag och ligga på soffan. Jag har ej sett henne sedan första natten."

Fru Gustafva stod med ett språng på golfvet. Hon lät Gösta stå där och rusade utan ett ord vidare in till sin man.

Folket i auktionsrummet såg henne komma fram till honom och ifrigt hviska något i hans öra ~~till honom~~. De sågo, hur hans ansikte blef ändå rödare och hans hand, som hvilade

Vf 132a - 122v

allt på kommer hvarken väfstol eller spinnrock i rätt takt. Och om ..." ~~här sta~~

Här stannade hon och torkade en tår kur ögonbrynen.

"Gud hjälpe mig så jag talar," sade hon, "jag lär väl ej ha något att se efter mera jag. Han säljer ju bort, allt hvad vi hafva."

"Ja det är ett elände," sade Gösta.

"Du vet den stora spegeln i förmaket Gösta, den var så märkvärdig, ty glaset var helt i den utan skarf och det var intet fel alls på förgyllningen. Jag hade fått den ~~af~~ min mor och nu vill hon sälja den."

"Han är galen."

"Du må väl säga det. Det är väl inte stort bättre med honom. Han ~~vill~~ slutar ej förrän vi få gå tiggande på landsvägen, vi som majorskan."

"Så långt skall det dock ej gå," svarade Gösta.

"Jo Gösta, då majorskan gick bort från Ekeby, spådde hon oss olycka, och nu kommer den. Han skulle ej låtit det ske att han fått sälja Björne. Och tänk den, hans eget porslin, de äkta kopparna från hans ~~[illegible]~~ eget hem skola säljas. Majorskan skulle ej ha tillåtit det."

"Men hvad är det åt honom," frågade Gösta.

"Åh det är bara det den, att Marianne inte kommit igen. Han har gått här och väntat och väntat. Han har gått upp och ner i alléen hela dagarna och väntat på henne. Han längtar sig väl galen, men jag törs ingenting säga, jag."

"Marianne tror, att han är ond på henne."

"Det tror hon inte, du. Hon känner honom nog, men hon är stel och vill ej taga första steget. De äro stela och hårda båda två och på den går det ingen nöd. Det är jag, som får sitta emellan.

"Tante vet väl, att Marianne skall gifta sig med mig"

"Ack du Gösta, det går hon aldrig! Hon ~~vill bara~~ säger det bara för att reta honom. Hon är för kortskämd ~~till~~ för att kunna gifta sig med en fattig och man och för stolt också. Far du hem och säg henne, att om hon ej kommer snart, så går allt hennes arf till spillo. Åh hon svälter väl bort allt utan att få något för det."

Gösta blef rent af ond på henne. Där satt hon på ett

Vf 132a - 123r

på kranen, vred den rundt, så att brännvinet strömmade ut åt golfvet.

Det föreföll alla, som om fru Gustafva kommit med så viktiga nyheter, att auktionen strax måste sluta. Auktionistens klubba slog ej, skrifvarnas pennor stannade, inga nya bud hördes.

Melchior Sinclaire for upp ur sina tankar.

"Nå," ropade han, "blir det något af?"

Och auktionen var i full gång på nytt.

Gösta satt kvar i köket, och fru Gustafva kom gråtande ut till honom.

"Det halp inte," sade hon. "Jag tänkte han skulle sluta, då han fick höra, att Marianne varit sjuk; men han låter dem fortsätta. Han ville nog; men nu skäms han."

Gösta ryckte på axlarna och bjöd henne utan vidare farväl.

I förstugan mötte han Sintram.

"Tusan så rolig tillställning, detta," utbrast Sintram och gnuggade händerna. "Du är en mästare, du Gösta. Kors hvad du kannat ställa till!"

"Roligare blir det om en stund," hviskade Gösta. "Brobyprästen är här med släden full ~~med~~ pengar. Man säger, att han vill köpa hela Björne och betala kontant. Då ville jag just se den store brukspatronen, farbror Sintram."

Sintram drog hufvudet ned mellan axlarna och skrattade invärtes en lång stund. Men så bar det af med honom in i auktionsrummet och ända bort till Melchior Sinclaire.

"Ska du ha en sup, Sintram, så får du djäflar anacka göra ett bud först."

Sintram kom ~~ändtlen~~ ända fram till honom.

"Bror har tur, nu som alltid," sade han. "Här har kommit en storkarl till gården med släden full ~~med~~ af pengar. Han köper Björne och alla både yttre och inre inventarier. Han har talat vid en hel mängd att ropa in åt honom. Han vill visst inte visa sig än så länge."

"Bror kan väl säga, hvem han är, så får jag väl bjuda på supen för besväret."

Vf 132a - 124r

Sintram tog ~~två steg~~ surpen och gick två steg baklän-
ges, innan ~~att~~ han svarade:
„Det lär vara Broby-presten, bror Melchior."

Melchior Sinclaire hade många bättre namn än
Brobyprästen. Det hade varit en årslång fejd mellan
dem. Det gick sägner om hur den store brukspatronen
legat på lur i mörka nätter ~~och i skymningen~~ på vägar, där presten
skulle fram, och hur han gifvit honom mångt ärligt
kok stryk, den lismaren och bondplågaren.

Väl hade Sintram dragit sig ett steg tillbaka, ~~men~~ dock
~~han undkom dock~~ han ej alldeles den store mannens vrede.
~~Ett~~ bränvins glas fick han mellan ögonen och hela bränvinsan-
karen på fötterna. Men så följde ock ~~hans~~ en scen, som
för långa tider gaf hans hjärta glädje.

„Vill Brobypresten ha min gård," röt patron Sinclaire.
„Står ni här och ropar in mina saker åt Brobypresten?
Åh, ni borde skämmas! Ni borde veta hut! ..."

Han fick fatt i en ljusstake och ett bläckhorn och
slungade dem ut bland folkhopen.

Det var all hans stackars hjärtas bitterhet, som änd-
ligen fick ge sig luft. Rytande som ett vildt djur, knöt
han näfven mot ~~folket~~ de kringstående och slungade, hvad kastvapen
han hade, mot ~~dem~~ dem. Bränvinsglas och buteljer flögo
tvärs öfver rummet. Han visste ej till sig i sin vrede.

„Det är slut på auktionen," röt han. „Ut med er!
Aldrig i min tid skall Brobypresten ha Björne.
Ut med er! Jag skall lära er, jag, att ropa in för Broby-
presten!" Ho

Han gick lös på auktionistern och skrifvarna. De ru-
sade undan. ~~stjälpande~~ I villervallan stjälpte de omkull disken, och ~~så bröt~~ brukspatronen bröt ~~han~~ med
obeskrifligt raseri in i folkhopen af fredliga människor.

Där blef flykt och vild förvirring. Ett par hundra
människor trängdes mot dörren, ~~på flykt~~ flyende för en enda
man. Och han stod stilla, rytande sitt: „Ut med er!"
~~i en obeskriflig tonart.~~ Han sände ~~Ropandes~~ efter dem förbannelser
efter dem ~~och~~ då och då svepte ~~han stolen~~ hans till i högen med en stol,
som han svängde som klubba.

~~Så ocke en~~ Han följde dem ut i förstugan, men

Vf 132a - 124v

på Kranen ~~blef ändlö rödare~~ vred den rundt så att
brännvin strömmade utåt golfvet.

Det föreföll alla som ~~om~~ fru Gustafva kommit
med så viktiga nyheter, att auktionen stora måste
sluta. Auktionistens klubba ~~ho~~ slog ej; ~~at~~ skrifvarnas
pennor stannade, inga nya bud hördes.

Melchior Sinclaire for upp ur sina tankar.

"Nå," ropade han "blir det något af?"

Och auktionen var i full gång på nytt.

Gösta ~~satt~~ kvar i köket och fru Gustafva kom grå-
tande ut till honom.

"Det hjelp inte," sade hon, "Jag tänkte han skulle sluta,
då han fick höra, att Marianne varit sjuk, men han låter
den fortsätta. Han ville nog, men nu skäms han.

~~Jaså är det inte annat utbrast Ja~~ Gösta ryckte på axlarna
~~Han och lemnade henne~~ och bjöd henne utan vidare far[väl]
~~Bror han~~ I förstugan mötte han Sintram.

"Tusan så rolig tillställning, detta," utbrast Sintram
och gnuggade händerna. "Du är en mästare, du Gösta. Kors hvad
du kunnat ställa till."

"Roligare blir det, om en stund," hviskade Gösta. Broby-
presten är kommen här med släden full med pengar. Han säger, att
han vill köpa hela Björne och betala kontant. Då vill jag
just se, den store brukspatronen, ~~s~~ bror Sintram!"

Sintram drog hufvudet ned mellan axlarna och skrattade
~~tyst~~ invärtes en lång stund. Men så bar det af med honom
in i auktionskammaret och ända bort till Melchior Sinclaire.

~~Gör ett goot~~ "Ska du ha en sup Sintram, så får du djäf-
lar anamma göra ett bud först."

Sintram kom alltjemt fram till honom

~~Bror Sinclaire, sade han.~~ "Bror har tur," sade han, "som
~~som alltid~~, här har kommit en storkarl till gården
med släden full med pengar. Han köper Björne och
alla både yttre och inre inventarier. ~~Men Alla har~~ Han har talat vid
en hel mängd ~~att~~ ~~köpa nu åt~~ honom. Han vill visst inte visa sig än
så länge."

~~Hvem~~ "Bror kan väl säga, hvem han är, så får jag
väl bjuda på supen för besväret."

Vf 132a - 125r

ej längre. Då den siste främlingen kommit trappan, då gick han tillbaka in i salongen och reglade ~~stängde~~ dörren efter sig. Så drog han tillhopa ~~åt sig~~ en madrass och ett par kuddar, lade sig ned på dem ~~och~~ somnade in midt i all förödelsen och vaknade ej förr än nästa dag.

Då Gösta kom hem, fick han veta, att Marianne ville tala med honom. Det träffade godt samman. Han hade just undrat hur han skulle komma till tals med henne.

Då han kom in i det skumma rummet, där hon låg, ~~kom~~ måste han stanna ett ögonblick nere vid dörren. Han såg ej, hvar hon fanns.

„Stanna, nere där du är, ~~vid dörren~~ Gösta", sade då Marianne till honom. Det kan vara farligt att komma mig nära."

Men Gösta hade kommit, tagande trappan i två steg, skälfvande af iver och längtan. Hvad brydde han sig om smittan. Han ville njuta saligheten af att se henne.

Ty hon var skön, hans älskade. Ingen ägde ett så mjukt hår, en så klar, strålande panna. Hela hennes ansikte var ett spel af skönt svängda linier.

Han tänkte på ögonbrynen, skarpt och klart tecknade som honungstecknen på ~~ett~~ en liljablad och på näsans djärfva kroklinie och på läpparna, mjukt svängda som rullande vågor, och på kindens långsträckta oval och hakans utsökt fina form.

Och han tänkte på hyns skära färg, på det trollska intrycket af de matta svarta ögonbrynen under det ljusa håret, och på de blå ögonstenarna, simmande i klart hvitt, och på ljusglansen i ögonvrån.

Härlig var hon, hans älskade. Han tänkte på hvilket ~~hennes~~ varmt hjärta hon gömde under sin stolta yta. Hon hade krafter till hängifvenhet och uppoffring, dolda under det fina skicket och de stolta orden. Det var salighet att se henne.

I två språng hade han stormat uppför trappan, och hon trodde, att han skulle stanna nere vid dörren. Han stormade genom rummet och knäföll vid hennes hufvudgärd.

Men hans mening var att se henne, kyssa henne och säga henne farväl.

Han älskade henne. Hon var den sista, hon var den högsta. Han skulle helt visst aldrig upphöra att älska henne, men hans hjärta var vant vid att förtrampas.

Må vi lida, vi, som äro unga, blott de gamla kvinnor slippa att gråta. ~~Gösta Berling kunde ej låta fatt kvinnor gråta för hans skull~~

O, hvar skulle han finna henne, denna ~~planta~~ ros utan stöd och rötter, som han kunde upptaga och kalla sin. ~~Denna fagra Marianne, hvars lefnad~~ Ej ens henne, som han hittat utkastad halfdöd vid vägkanten, skulle han få behålla.

När skulle hans kärlek stämma upp sin visa så hög och ren att intet missljud skar igenom? När skulle hans lyckas slott byggas ~~så strålande och så fast, att ej~~ på en så grund, som intet ~~med~~ annat hjärta med oro och saknad längtade efter.

~~Farväl min älskade skulle han säg~~

Han tänkte på hur han skulle säga henne farväl.

"Det är stor jämmer i ditt hem," skulle han säga. "Mitt hjärta söndersliter vid tanken därpå. Du måste fara hem och återge din far sitt förstånd. Din mor lefver i ständig lifsfara, du måste hem min älskad".

Se sådana försakelsens ord hade han på läpparna, men de blefvo ej uttalade.

Han föll på knä vid hennes ~~säng~~ hufvudgärd och han tog hennes hufvud mellan sina händer och kysste henne, men sedan fann han inga ord. Hjärtat började slå så häftigt, som om det ville spränga bröstet.

Det var Marianne och det var dock ej hon. Det tjusande spelet af färger och linier i hennes ansikte var borta, och det rika böljande håret var afklippt.

Kopporna hade gått fram öfver det fagra ansiktet. Hyn hade blifvit grof och ärrig, aldrig mer skulle det röda blodet skimra fram ~~vid tinningen~~ på kinderna eller de fina blå ådrorna synas vid tinningen. Ögonen låga matta under svullna ögonlock, ögonbrynen voro bortfallna och hvitögats emaljglans bruten i gult.

Allt var förhärjadt. De djärfva linierna voro förbytta i grofva och tunga.

De voro ej få, som ~~sörjde den~~ sedermera fagra Mariannes Sinclaires gångna fägring. ~~Rundt~~ om Värmland skulle folket klaga

Vf 132a - 126r

Han älskade henne. ~~Hon var den sista, han var den hög-ste~~. Han skulle helt visst aldrig upphöra att älska henne; men hans hjärta var vant vid att förtrampas.

O, hvar skulle han finna henne, denna ros utan stöd och rötter, som han kunde upptaga och kalla sin. Ej ens henne, som han hittat* utkastad och halfdöd vid vägkanten, skulle han få behålla.

När skulle hans kärlek stämma upp sin visa, så hög och ren, att intet missljud skar igenom? När skulle hans lyckas slott byggas på en grund, som intet annat hjärta med oro och saknad längtade efter.

Han tänkte på hur han skulle säga henne farväl.

"Det är stor jämmer i ditt hem," skulle han säga. "Mitt hjärta söndersliter vid tanken därpå. Du måste fara hem och återge din far sitt förstånd. Din mor lefver i ständig lifsfara. Du måste hem, min älskade."

Ja, sådana försakelsens ord hade han på läpparne, men de blefvo ej uttalade.

Han föll på knä vid hennes hufvudgärd, och han tog hennes hufvud mellan sina händer och kysste henne; men sedan fann han inga ord. Hjärtat började slå så häftigt, som om det ville spränga bröstet.

Kopporna hade gått fram öfver det fagra ansiktet. Hyn hade blifvit grof och ärrig. Aldrig mer skulle det röda blodet skimra fram på kinderna, eller de fina blå ådrorna synas vid tinningen. Ögonen lågo matta under svullna ögonlock, ögonbrynen voro bortfallna, och hvitögats emaljglans bruten i gult.

Allt var förhärjadt. De djärfva linierna voro förbytta i grofva och tunga.

De voro ej få, som sedermera sörjde Marianne Sinclaires gångna fägring. Rundt om i Värmland skulle folket klaga

Vf 132a - 126v

Vf 132a - 127r

efter förlusten af den lysa hyn, de blixtrande ögonen och det blonda håret. Där skattas skönheten så som ingenstädes. Det glada folket sörjde, som om landet mistat en ädelsten i sin öras krona, som om tillvaron fått en fläck på sin solglans.

Men den förste man~~nen~~, som såg henne, sedan hon ~~förlo~~ mistat sin skönhet, hängaf sig ej åt sorg.

Outsägliga känslor fyllde hans själ. Ju längre han såg på henne, ~~desto~~ dess varmare blef det inom honom. Kärleken växte och växte som en flod om våren. I vågor af eld vällde den fram ur hans hjärta, den fyllde hela hans varelse, den steg honom upp i ögonen som tårar, suckade på hans läppar, darrade i hans händer, i hela hans kropp.

O, att älska henne, försvara henne, hålla henne skadeslös, skadeslös.

Att vara hennes slaf, hennes skyddsande.

Stark är kärleken, sedan den undfått smärtans eldsdop. Han kunde ej tala vid Marianne om skiljsmessa och försakelse. Han kunde ej lemna henne. Han var skyldig henne sitt lif. Han kunde begå dödssynder för hennes skull.

Han sade ej ett förnuftigt ord, bara gråt och kysste henne, ända tills den gamla sköterskan fann det vara tid att föra ut honom.

Då han var gången, låg Marianne och tänkte på honom och hans rörelse. "Det är godt att vara så älskad," tänkte hon.

Ja det var godt att vara älskad, men hur var det med henne själf? Hvad kände hon? Ak, intet, mindre än intet.

Var den död hennes kärlek, eller hvart hade den flytt? Hvar dolde det sig, hennes hjärtas barn!

Lefde det ännu, hade det krupit in i hjärtats mörkaste vrå och satt där, frysande under isögonen, skrämdt af de bleka hånskratten, halfkväfdt under de knotiga fingrarne.

"Ak, min kärlek," suckade hon, "mitt hjärtas barn! Lefver du, eller är du död, död som min skönhet?"

Nästa dag steg den store brukspatronen i god tid in till sin hustru.

"Se till, att här blir ordning i huset igen, Gustafva!" sade han. "Jag skall fara och hemta hem Marianne."

"Ja, kära Melchior, här skall visst bli ordning igen," svarade

hon."

Därmed var allt klart dem emellan.

En timme därefter var den store brukspatronen på väg till Ekeby.

Det stod ej till att få se en noblare och mer välvillig gammal herre än brukspatronen, där han satt i den nedfällda kurssläden i ~~ba~~ sin ~~finna~~ bästa pels och sitt bästa skärp. ~~Hans låg~~ hans hår slätkammadt öfver hjässan, men ansiktet var blekt och ögonen hade sjunkit ned i sina hålor. Och det var heller ingen måtta med den glans, som ~~tog~~ från den klara himlen strömmade ned öfver ~~den solblanka~~ Februaridagen. Snön glittrade som unga flickors ögon, då ~~det~~ första valsen spelas ~~upp~~. Björkarna sträckte sitt fina spetsverk af tunna brunröda kvistar mot skyn, och på somliga af dem satt en frans af små glittrande isspiggar.

Det var glans och festligt skimmer öfver dagen. Hästarna kastade dansande upp frambenen, och kusken måste smälla med piskan af idel glädje.

Den store brukspatronens släde höll efter en kort resa utanför ~~Ekeby~~ stora trappan på Ekeby.

Betjänten kom ut.

"Hvar har du husbönderna?" frågade brukspatronen.

"De jaga den store björnen i Gurlita klätt."

"Allihop?"

"Allihop, ~~Bruk~~ patron. Den, som ej går med för björnens skull, går väl med för matsäckens."

Brukspatronen skrattade, så att det genljöd öfver den tysta gården. Han gaf betjänten en speciedaler för ~~det~~ svaret.

"Säg nu till dotter min, att jag är här för att hemta henne. Hon ~~skall~~ skall inte behöfva frysa. Jag har kurssläde och ~~var~~ en vargskinnspels att svepa om henne."

"Behagar ej patron stiga in?"

"Tack du. Jag sitter bra, som jag sitter."

Karlen försvann, och ~~bergsrådet~~ brukspatronen började sin ~~långa~~ väntan.

~~Som han nu sitter där och väntar står han i ljus för~~

Den dagen var han ~~så~~ i sådant strålande humör, att ~~han~~ intet kunde förtreta honom. Han hade nog tänkt, att han skulle få vänta litet på Marianne. Kanske

Vf 132a - 128v

öfver ~~den ljusa hyn, de blixtrande ögonen~~ förlusten af / det ~~sjuva~~ blonda håret

Där skattas skönheten så som ingenstädes. Det glada folket sörjde som om ~~det mistat~~ landet en ädelsten i sin äras krona, som om himlavalvet fått fö~~rlorat~~ en fläck på sin solglans, ~~som om~~

Men den förste mannen, som såg henne sedan hon mi[st] sin skönhet, han gaf sig ej åt sorg.

Outsägliga känslor fyllde hans själ. Ju längre han såg på h[enne] desto varmare blef det inom honom. Kärleken växte och vä[xte] såsom en flod om våren. I vågor af eld välldde den fram u[r] hans hjärta, den fyllde ~~honom~~ hela hans varelse, den steg honom upp i ögonen som tårar, suckade på hans läppar, darra[de] i hans händer, i hela hans kropp.

O att älska henne, försvara henne, hålla henne skadeslö[s] skadeslös.

Att vara hennes slaf, hennes skyddsande.

Stark är kärleken sedan den undfått smärtans eldop. H[an] kunde ej tala vid Marianne om skiljsmessa och försakel[se]. Han kunde ej lemna henne, han var skyldig henne sitt lif. Han kunde begå dödssynder för hennes skull.

Han sade ~~h~~ ej ett förnuftigt ord, bara grät och kysste hen[ne] ända tills den gamla sköterskan fann det vara tid att ~~drifva~~ föra ut honom.

Då han var gången, låg Marianne och tänkte på honom och hans rörelse. Det är godt att vara så älskad, tänkte hon.

Ja det var godt att vara älskad, men hur var det med henne själf? Hvad kände hon? Åh intet, mindre än intet.

~~Hvar~~ Var den död hennes kärlek, eller hvart hade det flytt? ~~hennes hjärtas barn~~. Hvar dolde det sig, hennes hjärtas ba[rn]?

~~H~~ Lefde det ännu, hade det krupit in i hjärtats mörka[ste] vrå och ~~vågade~~ satt där ~~förfruset~~ frysande under isögonen, skrämdt af de bleka händerna, half kväfdt under de knotiga fingrarne?

"Åh, min kärlek," suckade hon, "mitt hjärtas barn! Lefver d[u] eller är du död, död som min skönhet."

Nästa dag steg den store brukspatronen i god tid in till sin hustru

"Se till att här blir ordning i huset igen, Gustafva," sa[de] han. "Jag skall fara och hemta hem Marianne".

"Ja, käre Melchior" här skall visst bli ordning igen," svara[de]

Vf 132a - 129r

hon inte en gång var uppstigen. Han fick roa sig med att se sig om så länge.

Där hängde en lång istapp vid takliften, som solskenet hade ett gruffligt besvär med. Det började med den uppifrån, smälte lös en droppe och ville sedan ha denna att falla till jorden längs istappen. Men, innan den hann halfvägs, var den stelnad på nytt. Och solskenet gjorde alltjämt nya försök och misslyckades alltjämt. Men ändtligen var det en fribytare till stråle, som hängde sig fast i istappens spets, en liten en, som lyste och gnistrade af ifver, och rätt som det var hade han nått sitt mål; en droppe föll klingande till marken.

Brukspatronen såg på och skrattade: "Du var inte så dum du," sade han till solstrålen.

Gården var tyst och ödslig. ~~Icke~~ ett ljud hördes ur det stora huset. ~~Men den store~~ brukspatronen blef ej otålig. Han visste, att kvinnor behöfva mycken tid på sig, innan de bli i ordning.

Han satt och såg på dufslaget. Foglarna hade galler för gluggen. De voro instängda så länge vintern varade, för att ej höken måtte utrota dem. Tid efter annan kom en dufva och stack ut sitt hvita hufvud mellan maskorna.

"~~Du~~ Hon väntar på våren hon," sade Melchior Sinclaire. "Men ~~du~~ hon får ha tålamod än så länge."

Dufvan kom så regelbundet, att han tog upp klockan och gaf akt på henne med uret i hand. Precis hvar tredje minut stack hon ut hufvudet.

"Nej min lilla vän," sade han, "tror hon våren blir färdig på tre minuter? Hon får lära sig vänta."

Och vänta fick han själf; men han hade god tid.

Hästarna skrapade först otåligt i snön, men så blefvo de sömniga af att stå och blinka i solskenet. De lutade samman sina hufvuden och sofvo.

Kusken satt rak på bocken med piska och tömmar i hand, och ansiktet vändt rätt mot solen och sof, sof, så att han snorkade.

Men brukspatronen sof ej. Han hade aldrig varit

Vf 132a - 129v

Vf 132a - 130r

mindre betänkt på att sofva. Sällan hade han haft nöjsammare timmar än under dessa glada väntan. Marianne hade ~~inte~~ varit sjuk, Hon hade inte ikke kunnat komma förr, men nu skulle hon komma. Ål, naturligtvis skulle hon det. Och allt skulle bli godt igen.

Nu kunde han ju förstå, att hon ej var ond på honom, ~~då~~ Hon hade ju kommit själf med två hästar och kursläde.

Borta på flustret utanför bikupan satt en talgörc i förd med ett riktigt sataniskt knep. Han skulle ha sig middag förstås, och rätt, som det var, knackade han mot ~~träet~~ flustret med sin lilla, skarpa roffogelsnäbb. Men inne i kupan hänga bien i en stor, mörk prug. Allt är i den strängaste ordning, i skafferna dela ut matran inom-va, munskänkerne springer från mun till mun med nektar och ambrosia. De, som hänga innerst, byta under beständigt krälande plats med de yttre, på det att värme och bekvämlighet må jämnt fördelas.

Då höra de talgörens knackning därute, och ~~det~~ hela kupan blir ett surr af nyfikenhet. Är det vän, eller är det fiende? Är det en fara för samhället? Drottningen har dåligt samvete. Hon kan ej vänta i lugn och ro. Månne det är mördade drönares vålnader, som spöka därute? "Gå ut och se hvad det är!" befaller hon syster portvakterskan. Och ~~hon~~ denna går. Med ett "Lefve drottningen!" störtar hon ut, och hej, där är talgören öfver henne. Med framsträckt hals och af ifver darrande vingar griper han henne, prassar henne, äter henne och ingen bär bud om hennes öde in till härskarinnan. Men talgören börjar åter knacka, och bidrottningen fortfar att sända ut sina portvaktare, och alla försvinna de, ~~alla~~. Ingen kommer åter för att tala om hvem, som knackat. Hu, hu, det blir hemskt inne i den mörka kupan. Hämndlystna andar drifva sitt spel därutanför. Den, som blott ~~hade~~ vore utan öron! Den, som blott kunde låta bli att vara nyfiken! Den som blott kunde vänta i ro!

Den store Melchior Sinclaire skrattade, ~~så~~ så att han fick tårarna i ögonen, åt de dumma kvinfolken inne i kupan, och åt den ~~k~~ kvicke, gulgröna kanaljen därutanför.

Det ~~vår~~ är då ingen konst att vänta, när man är fullt säker på sin ~~sak~~ ~~den~~ sak och då det finnes så mycket att förströ tanken med.

Vf 132a - 130v

hon inte en gång var uppstigen. Hon fick roa sig med att se sig om så länge.

Där hängde en lång istapp vid takkisten, som solskenet hade ett gruffligt besvär med. Det började ~~med~~ den uppifrån smälte lös en droppe och ville sedan ha ~~den~~ denna att falla till jorden längs istappen. Men innan den hunne halfvägs var den stelnad på nytt. Och solskenet gjorde alltjämt nya försök och misslyckades alltjämt. Men ändtligen var det en friby till stråle, som hängde sig fast i istappens spets, en ~~ifrig och argsin~~ liten en, som lyste och gnistrade af ifver och rätt som det var, hade hon nått sitt mål en droppe föll klingande till marken.

Brukspatronen såg på och skrattade: "Du var inte så dum du," sade han till solstrålen.

Gården var tyst och ödslig, inte ett ljud hördes ur det stora huset, men den store brukspatronen blef ej otålig. Han visste att kvinnor behöfva mycken tid på sig innan de bli i ordning.

Han satt och såg på dufslaget. Foglarna hade galler för gluggen, de ~~fingo~~ ej voro instängda så länge vintern varade, ~~so~~ för att ej höken måtte utrota dem. Tid efter annan kom en dufva och stack ut sitt hvita hufvud mellan maskorna.

"Du väntar på våren du," sade Melchior Sinclaire, "men du får ha tålamod än så länge."

Dufvan kom så regelbundet, att han tog upp klockan och gaf akt på henne med uret i hand. Precis hvar tredje minut stack hon ut hufvudet.

"Nej min lilla vän," sade han, "tror du våren blir färdig på tre minuter? Du får lära dig vänta.

Och vänta fick han sjelf, men han hade god tid.

Hästarna skrapade först otåligt i snön, men så blefvo de sömniga af att stå och blinka i solskenet. De lutade samman sina hufvuden och sofvo.

Kusken satt rak på bocken med piska och töm var i h och ansiktet vändt rätt mot solen och sof, sof, så att han snarkade.

Men brukspatronen sof ej. Han hade aldrig varit

Vf 132a - 131r

Där kommer den store gårdshunden. Han smyger fram på yttersta tåspetsarna, håller ögonen på marken och svänger smått med svansen, som om han ämnade sig åstad i det likgiltigaste ärende. Med ens börjar han ifrigt gräfva i snön. Helt visst hade den gamle skälmen där gömt orätfånget gods. Men just som han lyfter hufvudet för att se, om han nu kan förtära det i ro, blir han helt snopen vid att se två skator sitta framför sig.

"Tjufgömmare," säga skatorna och se ut som samvetet själft. "Vi äro polisbetjänter, vi. Hit med tjufgodset!"

"Åh, tyst era rackare! Jag är gårdsfogden."

"Just den rätte," håna de.

Hunden kastar sig öfver dem, och de fly med tröga vingslag. Hunden rusar efter, hoppar och skäller. Men medan han jagar den ena, är den andra redan tillbaka; hon flyger ned i hålet, slitar i köttstycket, men orkar ej lyfta det. Hunden rycker till sig köttet, håller det mellan tassarna och biter i det. Skatorna sätta sig tätt framför honom och säga elakheter. Han bligar bistert på dem, medan han äter, och när det blir alltför galet, rusar han upp och drifver bort dem.

Solen började sjunka ned mot de vestra bergen. Den store brukspatronen såg på sin klocka. Hon var tre. Och mor, som haft middagen färdig klockan tolf.

I detsamma kom betjänten ut och anmälde, att fröken Marianne önskade tala med honom.

Brukspatronen lade vargskinnspelsen öfver armen och gick i strålande humör uppför trappan.

Då Marianne hörde hans tunga steg i trapporna, visste hon ej ännu, om hon skulle följa honom hem eller ej. Hon visste blott, att hon måste ha ett slut på denna långa väntan.

Hon hade hoppats, att kavaljererna skulle komma hem; men de kommo ej. Så fick hon själf laga, att allt detta toge slut. Hon stod ej ut längre.

Hon hade tänkt, att han i vredesmod skulle fara sin väg, då han väntat fem minuter, eller att han skulle slå in dörrarna eller försöka sätta eld på huset.

Men där satt han lugn och småleende och bara väntade.

Vf 132a - 131v

Vf 132a - 132r

Hon hyste hvarken hat eller kärlek till honom. Men det fanns en inre röst hos henne, som liksom varnade henne för att än en gång ge sig i hans makt. Och dessutom ville hon hålla sitt ord till Gösta.

Om han somnat, om han talat, om han varit orolig, om han visat något tecken till tvekan, om han ~~hört~~ låtit köra vagnen bort i skuggan! Men han var bara tålamod och visshet.

Säker, så smittsamt säker, att hon skulle komma, bara hon väntade!

Det värkte i hennes hufvud, det ryckte i hvarje nerv. Hon kunde ej få ro, så länge hon visste, att han satt där. ~~Hon kunde ej få ro, så länge han satt där.~~ Det var, som om hans vilja släpade henne, bunden, ned för trapporna.

Så skulle hon åtminstone tala med honom.

~~Hon~~ Innan han kom, lät hon draga ~~upp~~ gardinerna, och hon lade sig så, att hennes ansikte kom i full dager. Därmed hade hon helt visst åsyftat att ställa honom på ett slags prof; men Melchior Sinclaire var en märklig man den dagen.

~~Hon blinkade ej~~ Då han såg henne, ~~han~~ gjorde han ej en åtbörd, gaf ej till ett utrop. Det var, som om han ej sett någon förändring hos ~~honom~~ henne. Hon visste ~~att~~ hur högt han dyrkat hennes fagra yttre. Men han lät ej märka någon sorg. ~~to~~ Han behärskade hela sin varelse för att ej bedröfva henne. ~~Hon började~~ Det grep henne ~~Detta~~. Hon började förstå, att hennes mor alltjämt höll honom kär.

Han visade ingen tvekan. Han kom hvarken med förebråelser eller urskuldanden.

~~Du~~ "Jag skall svepa om dig vargskinnspelsen, Marianne. Den är ej kall. Den har legat i mitt knä hela tiden."

I alla fall gick han fram till brasan och värmde den.

Sedan ~~ser~~ hjälpte han henne att resa sig från soffan, svepte pelsen om henne, ~~band en~~ hängde en sjal ~~om~~ öfver hennes hufvud, drog ned den under armarna och knöt den ~~under~~ på ryggen.

Hon lät det ske. Hon var viljelös. Det var godt att bli omhägnad, det var ljufligt att ej behöfva vilja. Fram-

Vf 132a - 132v

Där kom ~~den~~ mer den stora gårdshunden. Han smög fram på yttersta tåspetsarna, höll ögonen på ~~marken och svängde~~ smått med svansen, som om han ämnade sig åstad i det likgiltigaste ärende. Med ens började han ifrigt gräfva i snön. Helt visst hade ~~han~~ där den gamle skälmen, där gömt orättfånget godt, men just som han lyfter hufvudet för att se om han nu kan förtära det i ro ~~komma~~ ~~kom~~ ~~blef~~ blir han helt snopen vid att se två skator rätt framför sig.

"Tjufgömmare", säga skatorna och se ut som samvetet själf.
"Tjufvar ~~kanske~~ äro ni sjelfva", glefser ~~band~~gårdshunden.
"Vi äro polisbetjänter, vi. Hit med tjufgodset"
"Åh tyst era rackare! Jag är gårdsfogden."
"Just den rätte", håna de.

Hunden kastar sig öfver dem och de fly med tröga vingslag. Hunden rusar efter hoppar och skäller, men medan han jagar den ena, är den andra redan tillbaka, nere i hålet slitande i köttstycket, men orkar ej lyfta det. Hunden rycker till sig köttet, håller det mellan tassarna och biter i det. Skatorna sätta sig tätt framför honom och säga elaka saker. Han bligar bistert på dem, medan han äter, och när det blir för galet rusar han opp och drifver bort dem.

Solen började sjunka ~~mot~~ ned mot de vestra bergen. Den store brukspatronen såg på sin klocka. Hon var tre. Och ~~kl~~ mor som haft middagen färdig klockan ~~tt~~ tolf.

I detsamma kom betjänten ut och anmälde att fröken Marianne önskade ~~se~~ tala med honom.

Han lade då vargskinnspelsen öfver armen och gick stridande uppför trappan.

Då Marianne hörde hans tunga steg i trapporna, visste se ej ännu, ~~hvad~~ om han skulle följa henne hem eller ej. Hon visste blott, att hon måste ha ett slut på denna långa väntan.

Hon hade hoppats, att kavaljererna skulle komma hem men de komma ej. Så fick hon själf laga, att allt detta tog slut. Hon stod ej ut ~~mer~~ länge.

Hon hade väntat, att han i vredesmod skulle fara sin väg då han väntat fem minuter, eller att han skulle slagit in dörrarna eller försökt sätta eld på huset.

Men där satt han lugn och smålende och bara väntade.

Vf 132a - 133r

föraktl- godt för den, som var så sönderplockad som hon,
för den, som ej ägde en tanke eller en känsla, som var
hennes egen.

Den store brukspatronen lyfte upp henne, bar henne ned
i släden, slog upp kuren, stoppade fällen om henne och kör-
de bort från Ekeby.

Hon slöt ögonen och suckade, dels af välbehag, dels af saknad.
Hon lemnade lifvet, det verkliga lifvet; men så kunde det ju ock
vara detsamma för henne, ~~Hon~~ hon, som ej ~~kunde~~ lefva, blott spela.

Ett par dagar därefter ställde hennes mor om, att hon fick
råka Gösta. Hon sände efter honom, medan brukspatronen gjorde
sin långa promenad upp till timmerkörarna, och förde honom
in till Marianne.

Gösta kom in; men han hvarken helsade eller talade. Han
blef stående nere vid dörren och såg i marken som en
genstörtig pojke.

"Men Gösta," utbrast Marianne. Hon satt i sin länstol och såg
på honom, half road.

"Ja, så heter jag."

"Kom hit, kom ända fram till mig, Gösta!"

Han gick sakta fram till henne, men lyfte ej ögonen.

"Kom närmare, fall på knä här!"

"Herre Gud, hvad skall allt detta tjäna till?" utbrast han, men
han lydde.

"Gösta, jag vill säga dig, att jag tror det var bäst, att jag
kom tillbaka hem."

"Man får hoppas, att de ej mera skola kasta ut fröken
Marianne i snödrifvan."

"O Gösta, tycker du inte om mig mer? Tycker du jag är
för ful?"

Han drog ned hennes hufvud och kysste henne, men såg
lika kall ut.

Hon var egentligen road. Om han behagade vara svart-
sjuk på hennes föräldrar, hvad mer. Det måtte väl gå öfver.
Nu roade det henne att försöka återvinna honom. Hon visste
knappt hvarför hon ville hålla honom kvar, men hon ville
det. Hon tänkte, att han dock för en enda ~~natt~~ gång

Vf 132a - 133v

Vf 132a - 134r

lyckats befria henne från sig själf. ~~Han~~ Han var väl den ende, som skulle kunna göra det än en gång.

Och nu började hon ~~säga allt hvad hon kunde för~~ tala, ifrig att återvinna honom. Hon sade, att det ej varit hennes mening att för alltid öfvergifva honom; men för en tid måste de ju för syns skull bryta sin förbindelse. Han hade ju själf kunnat se, att hennes far stod på ~~dödsbäddens~~ vansinnets tröskel, att hennes mor gick i ständig lifsfara. Han ~~måtte~~ måste ju förstå, att hon varit tvungen att fara hem.

Då bröt hans vrede ut i ord. Hon behöfde ej göra sig till. Han ville ej längre vara hennes lekboll. Hon hade öfvergifvit honom, så snart hon fått fara hem, och han kunde ej älska henne mer. Då han i ~~förrgår~~ förgår kom hem från ~~fakten utan en~~ jagten och fann henne borta utan en helsning, utan ett ord, då hade hans blod stelnat i ådrorna; han hade varit nära att dö af sorg. Men han kunde ej älska den, som gjort honom så stor sorg. Hon hade för resten aldrig älskat honom. Hon var en kokett, som ville ha någon, ~~att älska och smeka~~ som kysste och smekte henne också här i hemtrakten, det var allt.

Trodde han då, att hon brukade låta unga herrar smeka sig?

Åhja, det trodde han nog. Kvinnorna voro ej så heliga, som de sågo ut ~~för~~. Själfviskhet och koketteri från början till slut! Nej, om hon vetat hur han kändt det, då han kom hem från jagten. Det var, som om han vadat i isvatten. Han skulle aldrig öfvervinna den smärtan; den skulle följa honom genom hela lifvet. Han kunde aldrig bli människa mer.

Hon försökte förklara för honom hur allt gått till. Hon sökte påminna honom om att hon alltjämt var trogen.

Ja, det var detsamma, ty nu älskade han henne ej mer. Nu hade han genomskådat henne. Hon var själfvisk. Hon älskade honom ej. Hon hade rest utan att ge honom en helsning.

Oupphörligen kom hon tillbaka till detta. Hon njöt nog njöt af uppträdet. Ond kunde hon ej bli. Hon förstod hans vrede så väl. Någon verklig brytning fruktade hon ej heller. Till sist blef hon dock orolig. Hade det verkligen inträdt ett sådant omslag hos honom, att han ej mer kunde tycka om henne?

"Gösta," sade hon. "Var jag själfvisk, ~~då~~ när jag gick till Sjö efter

Vf 132a - 134v

för allt godt för den, som var så sönderplockad som hon, för den, som ej ägde en tanke eller en känsla, som ej var hennes egen.

Den stora brukspatronen lyfte upp henne, bar henne ned i släden, steg upp i kuren, stoppade fällen om henne och körde bort från Ekeby.

Hon slöt ögonen och suckade, dels af välbehag, dels af saknad. Hon lämnade lifvet, det värkliga lifvet, men så kunde det ju ock vara detsamma för henne. Hon som ej kunde lefva blott spela.

*

Ett par dagar därefter ställde hennes mor om att hon fick råka Gösta. Hon sände efter honom medan brukspatronen gjorde sin långa promenad upp till timmerkörarna och förde honom in till Marianne.

Gösta kom in, men han hvarken helsade eller talade, han blef stående nere vid dörren ~~s~~ och såg i marken som en genstörtig pojke.

"Men Gösta" utbrast Marianne. Hon satt i sin länstol och såg på honom half road.

"Ja, så heter jag".

"Kom hit, kom ända fram till mig Gösta."

Han gick sakta fram till henne, men lyfte ej ögonen.

"Kom närmare, fall på knä här."

"Herre Gud, ~~Marianne~~, hvad skall allt detta tjäna till?" utbrast han, men han lydde.

"Gösta jag vill säga dig, att jag tror det var bäst, att jag kom tillbaka hem."

"Man får hoppas, att de ej mera skola kasta ut fröken Marianne i snödrifvan."

"~~Gösta~~, O Gösta, tycker du inte om mig mer? Tycker du jag är för ful?"

Han ~~kyss~~ drog ned hennes hufvud och kysste henne, men ~~det var ingen värme~~ såg lika kall ut.

Hon var egentligen road. Om han behagade vara svartsjuk på hennes föräldrar, hvad mer. Det måtte väl gå öf[ver] nu roade det henne att försöka återvinna honom. Hon visste knappt hvarför hon ville hålla honom kvar, men hon ville det. Hon tänkte, att han dock för en enda vä

Vf 132a - 135r

majoren. Jag minnes nog, att de hade kopporna där. Icke heller är det godt att gå ute i tunna skor i köld och snö.

"Kärleken lefver af kärlek och ej af tjänster och välgerningar," sade Gösta.

"Du vill då, att vi skola vara främlingar hädanefter, Gösta."

"Det vill jag."

"Gösta Berling är mycket ombytlig."

"Man brukar beskylla mig för dylikt."

Han var kall, omöjlig att värma, och egentligen var han själf ännu kallare. ~~Isögonen~~ Själfiakttagelsen satt och hånlog åt hennes försök att spela förälskad.

"Gösta," sade hon, i det hon gjorde ännu ett ~~med ett sista~~ bemödande. "Jag har aldrig med min vilja förorättat dig, om det än kan se så ut. Jag ber dig: Förlåt mig!"

"Jag kan inte förlåta dig."

Hon visste, att om hon ägt en hel känsla, skulle hon vunnit honom åter. Och hon försökte spela passionerad. ~~Ly~~ Isögonen hånade henne, men hon försökte i alla fall. Hon ville ej förlora honom.

"Gå inte, Gösta! Gå inte i vrede! Tänk på hur ful jag blifvit! Ingen kan älska mig mer."

"Jag gör det ej häller," sade han. "Du får finna dig i att se ditt hjärta förtrampas, du som andra."

"Gösta, jag har aldrig kunnat älska någon annan än dig. Förlåt mig! Öfvergif mig ej! Du är den ende, som kan frälsa mig från mig själf."

Han sköt henne ifrån sig.

"Du talar ej sanning," sade han med isande lugn. "Jag vet ej hvad du vill mig; men jag ser, att du ljuger. Hvarför vill du hålla kvar mig? Du är så rik, att friare aldrig skola saknas dig."

Därmed gick han.

Och ej förr hade han stängt dörren, än saknaden och smärtan i hela sitt majestät höllo sitt intåg i Mariannes hjärta.

Det var kärleken, hennes eget hjärtas barn, som kom fram ur den vrå, dit isögonen förvisat honom. Han kom, den efterlängtade, nu när det var för sent. Nu trädde han fram, allvarlig och allsmäktig, och saknad och smärta uppburo hans kungamantel.

~~Marianne erfor en~~ Då Marianne kunde med verklig visshet säga till sig själf, att Gösta Berling öfvergifvit henne, erfor hon en rent kroppslig smärta, så förfärlig, att hon nästan bedöfvades. Hon ~~knäppte~~ tryckte sina händer ~~om~~ mot hjärtat och satt i timtal på samma ställe, kämpande med tårlös sorg.

Och det var hon sjelf som led, ej en främling ej en skådespelersk Hon sjelf var det.

Hvarför hade hennes far kommit och skiljt dem åt! Hennes kärlek hade ju ej varit död. Det var blott i sitt svaghetstillstånd efter sjukdomen, som hon ej kunna erfara hans makt.

O Gud, O Gud att hon förlorat honom. O Gud att hon vaknat s sent.

Ah, hur var den ende, hon var hennes hjärtas ~~älskare~~ behärskare. Af honom kunde hon lida allt. Hårdhet och onda ord från honom böj henne blott till ödmjuk kärlek. Om han slagit henne, skulle hon som en hund krupit fram till honom och kysst hans hand.

Hon visste ej hvad hon skulle göra för att skaffa sig lindring i denna dof smärta. ~~Så ville hon skrifva till honom och säga honom detta.~~

Hon ryckte till sig penna och papper och ej skref med förfärlig Först skref hon om sin kärlek och saknad, sedan bad hon ej om h kärlek, endast om hans förbarmande. ~~Det var ej ett vanligt bref, det~~ Det var något slags vers hon skref.

Då hon slutat tänkte hon, att om han finge se detta, så skulle han dock tro ~~ej~~ att hon älskat honom. Nå, hvarför skulle hon ej sända det skrifva till honom? Nästa dag skulle hon sända af det och hon trodde nog, att det skulle föra honom åter till henne

Nästa dag gick hon i ångest och strid med sig sjelf. Hvad d skrifvit förefoll henne så ömkligt och dumt. Det ~~var~~ hade hvarken rim eller meter, det var bara prosa. Han skulle väl bara skratta åt så dana vers.

Hennes stolthet vaknade också. Om han ej älskade henne m då var det en så förskräcklig förnedring, att ~~söka~~ tigga om ha kärlek.

Stundom kom klokheten och sade henne, att hon borde vara glad att ~~hennes~~ hon sluppit ut ur förbindelsen ~~med~~ med Gösta och alla de bedröf förhållanden, som den skulle dragit med sig.

Hennes hjärtas kval voro dock så förskräckliga, att det till sl vann sin seger. Tre dagar efter den, då hon blifvit medveten om sin ~~sorg~~ ~~egen~~ kärlek, hade hon fått verserna inlagda och Gösta Berlings namn skrifvet på omslaget. De blefvo dock ej afsända; innan hon funnit en lämplig budbärare, hade h fått höra sådana ting om Gösta Berling, att hon insåg, att det redan var för sent att vinna honom åter.

Men det blef hennes lifs sorg att hon ej sändt af de versern

Vf 132a - 136r

Och det var hon sjelf, som led, ej en främling, ej en skådespelerska. Hon sjelf var det.

Hvarför hade hennes far kommit och skiljt dem åt? Hennes kärlek hade ju ej varit död. Det var blott i sitt svaghetstillstånd efter sjukdommen, som hon ej kunnat erfara hans makt.

O Gud, O Gud, att hon förlorat honom! O Gud, att hon vaknat så sent!

Ack, han var den ende, han var hennes hjertas behärskare! Af honom kunde hon lida allt. Hårdhet och onda ord från honom böjde henne blott till ödmjuk kärlek. Om han slagit henne, skulle hon som en hund krupit fram till honom och kysst hans hand.

Hon visste ej hvad hon skulle göra för att skaffa sig lindring i denna dofva smärta.

Hon ryckte till sig penna och papper och skref med förtörlig ifver. Först skref hon om sin kärlek och saknad. Sedan bad hon, ej om hans kärlek, endast om hans förbarmande. ~~Dedt~~ Det var något slags vers hon skref.

Då hon slutat, tänkte hon, att om han finge se detta, så skulle han dock tro, att hon älskat honom. Nå, hvarför skulle hon ej sända det skrifna till honom? Nästa dag skulle hon sända af det, och hon trodde nog, att det skulle föra honom åter till henne.

Nästa dag gick hon i ångest och strid med sig sjelf. Hvad hon skrifvit förefoll henne så ömkligt och dumt. Det hade hvarken rim eller meter. Det var bara prosa. Han skulle väl bara skratta åt sådana verser.

Hennes stolthet vaknade också. Om han ej älskade henne mer, då var det en så förskräcklig förnedring att tigga om hans kärlek.

Stundom kom klokheten och sade henne, att hon borde vara glad, att hon sluppit ut ur förbindelsen med Gösta och alla de bedröfliga förhållanden, som den skulle dragit med sig.

Hennes hjertas kval voro dock så förskräckliga, att ~~det~~ känslorna till sist ~~vann sin seger~~ fingo råda. Tre dagar efter den, då hon blifvit medveten om sin ~~s~~kärlek, hade hon fått verserna inlagda och Gösta Berlings namn skrifvet på omslaget. De blefvo dock ej afsända. Innan hon funnit en lämplig budbärare, hade hon fått höra sådana ting om Gösta Berling, att hon insåg, att det redan var för sent att vinna honom åter.

Men det blef hennes lifs sorg, att hon ej sändt af de verserna

Vf 132a - 136v

Vf 132a - 137r

tid, medan hon kunnat vinna honom.

All hennes smärta kröt sig fast vid denna punkt: "Om jag ej dröjt så länge, om jag ej dröjt så många dagar!"

Lifvets lycka eller åtminstone lifvets verklighet skulle de hafva vunnit henne, dessa skrifna ord. Hon var viss om, att de skulle hafva fört honom tillbaka till henne.

Sorgen kom dock att göra henne samma tjänst som kärleken. Den gjorde henne till en hel människa, mäktig att hänge sig, så åt godt som ondt. Sjudande känslor strömmade fritt genom hennes själ utan att hämmas af själfiakttagelsens iskyla. Så blef hon dock, trots sin fulhet, mycket älskad.

Dock säger man, att hon aldrig glömde Gösta Berling. Hon sörjde honom så, som man sörjer ett förspilldt lif.

Och hennes stackars verser, som en tid blefvo mycket lästa, äro för längesedan glömda. Dock te de sig så sällsamt rörande, då som jag ser dem, skrifna på gulnadt papper med bleknadt bläck och en till prydlig handstil. Det är en hel lefnads saknad knuten till dessa arma ord, och jag skrifver af dem med en viss mystisk bäfvan, som om det bodde hemliga krafter i dem.

Jag ber er läsa dem och tänka på dem. Hvem vet dock hvad makt de haft, om de blifvit afsända. De äro dock lidelsefulla nog för att bära vittne om en ~~sann~~ känsla. Kanske hade de kunnat föra honom åter till henne.

De äro berörande nog, ömma nog i sin tafatta formlöshet. Ingen kan önska dem annorlunda. Ingen kan vilja se dem insnörda i rimmets och meterns bojor, och dock är det så vemodsfullt att tänka, att kanske just denna ofullkomlighet hindrade henne från att sända dem i tid.

Jag ber er läsa dem och älska dem. Det är en människa, stadd i ~~stor~~ nöd, ~~som~~ skrifvit dem.

Barn, du har älskat; men aldrig ~~mer~~ mer
Skall du smaka kärlekens fröjd.
Lidelsens storm har skakat din själ.
Var glad, den är gången till ro!
Ej mer skall du vräkas i tornhög fröjd.
Var glad, du är gången till ro!
Ej mer skall du sänkas till smärtans djup.
O, aldrig mer!

Vf 132a - 137v

Vf 132a - 138r

Barn, du har älskat; men aldrig mer
Lågar i flammor din själ.
Du var som ett fält af torkadt gräs.
Du fyldes af eld för en kort sekund.
För vältrande rökmoln och flingor af kol
Flydde himmelens fåglar med höga skrän.
Må de vända hem! Du ej brinner mer,
Kan ej brinna mer!

Barn, du har älskat; men aldrig mer
Skall du höra kärlekens röst.
Ditt hjärtas krafter som trötta barn,
Hvilka sitta på skolans hårda bänk,
Längta ut till frihet och lekar;
Men ingen kallar dem mer.
De sitta som en kvarglömd postering,
Ingen kallar dem mer.

Barn, den ende är gången
Och med honom all kärlek och kärleks fröjd.
Han, som du älskat så, som om han lärt dig
Att med vingar flyga i luftens rymd.
Han, som du älskat så, som om han skänkt dig
Den enda säkra platsen i öfversvämmad by.
Han är gången, han, som ensam förstod
Öppna ditt hjärtas dörr!

x + x

Jag vill bedja dig om en enda ting, du min älskade:
"Lägg aldrig uppå mig hatets börda!"
Det svagaste af allt svagt, är det ej ett människohjärta?
Hur ville det lefva under den ~~[illegible]~~ sargande tanken
Att det vore en annan till plåga.

O, min älskade, ville du mörda mig,
Skaffa dig ingen dolk, köp ej gift eller rep!
Men låt mig blott veta, att du ville se mig försvinna
Från jordens grönskande ängder, från lifvets riken,
Och jag skulle sjunka i grafven.

Vf 132a - 138v

Du gaf mig lifvets lif. Du mig kärlek gaf.
Och du tar din gåfva igen. O, jag vet det väl.
Men byt den icke i hat!
Jag älskar ändock att lefva. O, minns det!
Men jag vet: jag skall dö under hatets börda.

Vf 132a - 139v

Vf 132a - 140r

Unga grefvinnan.

Unga grefvinnan sofver till klockan tio om morgonen och vill hvar dag se färskt bröd på frukostbordet. Unga grefvinnan syr tambursöm och läser poesi. Hon förstår intet af väfning och matlagning. Unga grefvinnan är bortskämd.

Men unga grefvinnan är ~~också~~ glad och låter sin munterhet lysa öfver allt och alla. Man förlåter henne så gerna den långa morgonsömnen och det färska brödet, ty hon slösar ~~så många~~ med väl gerningar ~~på~~ mot de fattiga och är vänlig mot hvar man.

Unga grefvinnans far är en svensk adelsman, som bott i Italien hela sitt lif, kvarhållen där af det vackra landet och af en af det vackra landets sköna döttrar. Då grefve Henrik Dohna reste i Italien, hade han blifvit mottagen i denne ädlinges hem, gjort bekantskap med hans döttrar, gift sig med en af dem och fört henne med sig till Sverige.

Hon, som alltid kunnat svenska och blifvit uppfostrad till att älska allt svenskt, trifves väl uppe i björnlandet. Hon svänger om så gladt i den långdans af nöjen, som hvirflar rundtom Löfvens långa sjö, att man kunde tro, att hon alltid lefvat däruppe. Litet nog förstår hon emellertid hvad det vill säga att vara grefvinna. Det finnes ingen ståt, ingen stelhet, ingen nedlåtande värdighet hos denna unga, glada varelse.

De gamle herrarna voro de, som tyckte mest om ~~den~~ unga grefvinnan. Det var märkvärdigt, hvilken framgång hon hade hos gamla herrar. Då de sett henne på en bal, så kunde man vara viss om, att de ~~allihop~~ allesammans, både lagmannen i Munkerud och prosten i Bro och Melchior Sinclaire och kaptenen på Berga skulle förklara för sina hustrur i djupaste förtroende, att om de ~~sett henne~~ råkat unga grefvinnan för fyrtio eller trettio år sedan - - - -

"Ja, då var hon visst inte född," säga de gamla fruarna.

Och nästa gång de råkas, bry de ~~den~~ unga grefvinnan för att hon tar de gamle herrarnas hjärtan ifrån dem.

De gamla fruarna se henne med en viss ängslan. De komma så väl ihåg grefvinnan Märta. Lika glad och god och

Vf 132a - 140v

Vf 132a - 141r

älskad hade hon varit, då hon första gången kom till Borg. Och af henne hade det endast blifvit en fåfäng och nöjeslysten kokett, som numera icke förmådde tänka på något annat än sina förströelser. "Om hon bara hade en man, som kunde hålla henne till arbete!" säga de gamla fruarna. "Om hon bara kunde sätta upp väfvar!" Ty att sätta upp väfvar, det tröstar för all sorg, det slukar alla intressen, det har varit många kvinnors räddning.

Unga grefvinnan vill gärna bli en bra husmor. Hon vet intet bättre än att som en lycklig hustru bo i ett godt hem, ~~men de~~ och ofta kommer hon på de stora bjudningarna och slår sig ned hos de gamla.

"Henrik vill så gerna, att jag skall lära mig bli en duglig husmor," säger hon, "likasom hans mor är. Lär mig, hur man sätter upp väfvar!"

Så höja de gamla en tvåfaldig suck; för det första öfver grefve Henrik, som kan tro, att hans mor var en duglig husmor, och för det andra öfver svårigheten att inviga denna unga, okunniga i så ~~svåra~~ invecklade ting. Man behöfde bara tala vid henne om ~~kusnar~~ pasman och ~~sälp~~ solf, om skaft och vinklar, om entämning och tuskaft för att det skulle löpa rundt i hennes hufvud, än ~~sedan~~ mera då, när talet blef om konsdräll och gåsöga och vandringsman.

Ingen, som ser unga grefvinnan, kan låta bli att undra öfver hvarför hon gift sig med den ~~dumme~~ grefve Henrik, ~~en man "lika dum, som Gud är vis"~~.

Stackars den, som är dum! Det är synd om honom, hvar han är. Och mest synd är det om den, som är dum och bor i Värmland.

Allestädes finnes det många historier om grefve Henriks dumhet, och han är ej mer än några och tjugu år gammal. Man kan tala om hur han underhöll Anna Stjärnhök på ett slädparti för några år sedan.

"Du är vacker, du Anna," sade han.

"Du pratar Henrik."

"Du är den vackraste i hela Värmland."

"Det är jag visst inte."

Vf 132a - 141v

Vf 132a - 142r

"Den vackraste på skådspartiet är du i alla fall."
"Ack, Henrik, det är jag inte heller."
Ja, men nog är du vackrast i denna släkten. Det kan du då icke neka."

Nej, det kunde hon inte.

Ty grefve Henrik är inte vacker, han. Han är lika ful som den. De bruka säga om honom, att ~~han~~ ~~ärft~~ det hufvud, som sitter på hans tunna hals, gått i arf inom släkten i ett par hundra år. Det är därför hjärnan är så utnött hos den siste arfvingen. "Det är ju klart, att han ej har ~~eget~~ något eget hufvud," säger man. "Han har lånat far sina. Han törs ju ej böja på det. Han är rädd för att mista det." — "Han har ju allaredan gul hy och rynkor i pannan. Hufvudet har nog varit i bruk hos både far och farfar. Hvarför skulle annars håret vara så tunnt, och läpparna så blodlösa och hakan så spetsig."

Ständigt har han spektakelmakare omkring sig, som locka honom att säga dumheter och sedan bevara dem, sprida ut dem, hjälpa upp dem.

Lycka är det för honom, att han inte märker något. Han är så högtidlig och värdig själf i allt sitt uppträdande. Han kan tänka sig, att andra ej också äro det? Värdigheten har satt sig i kroppen på honom: han rör sig afmätt, han går rak, han vrider aldrig på hufvudet, utan att hela kroppen följer med.

Han hade varit i Munkerud på besök hos lagmannens för några år sedan. Ridande hade han kommit, i ~~blank~~ bucklig hög hatt, gula byxor och blanka stöflar och suttit styf och stolt i sadeln. ~~Då han skall~~ Vid ankomsten gick allt väl. Men då han skulle rida bort igen, hände sig, att en af de nedhängande kvistarna i björkallén slog af honom hatten. Han steg af, satte på sig hatten och red åter fram under samma kvist. Åter blef hatten afslagen. Det upprepades fyra gånger.

Lagmannen gick till sist fram till honom och sade: "Om bror skulle fara på sidan om kvisten nästa gång?"

Femte gången kom han lyckligen förbi kvisten.

Men det är dock så att unga grefvinnan tycker om

Vf 132a - 142v

Vf 132a - 143r

honom i trots af hans gammalmanshufvud. Hon vet ju inte att han ~~omges~~ i sitt eget land omgafs af en sådan dunkelhetens mak-tygloria, ~~därute~~ då hon såg honom ~~ute i Italien~~ nere i Roma. Därute hade det varit något af ~~tif och~~ ungdoms glans öfver honom, och ~~de~~ de hade ~~råkats~~ blifvit förenade under så ytterst romantiska omständigheter. Man skulle bara höra grefvinnan berätta om huru grefve Henrik måst enlevera henne. Munkar och kardinaler hade råkat i vrede, öfver att hon ~~ville~~ velat öfverge sin moders religion, (som hon förut tillhört) och bli protestant. Hela pöbeln hade varit i uppror. Hennes fars palats belägrades, Henrik förföljdes af banditer. Mor och systrar bönföllo henne om att afstå från giftermålet. Men hennes far blef rasande öfver att det italienska packet skulle hindra honom att ge sin dotter åt hvem han ville. Han befallde grefve Henrik att enlevera henne. Och så, eftersom det var omöjligt för dem att bli vigda hemma, utan att det upptäcktes, så ~~smög~~ smögo sig hon och Henrik på bakgator och alla möjliga mörka vägar till svenska konsulatet. Och då hon där afsvarit sin katolska tro och blifvit protestant, så ~~blefvo~~ blefvo de ögonblickligen vigda och sända åstad norrut i en raskt körd resvagn. "Det kunde ~~inte~~ icke hinnas med någon lysning, ser ni. Det kunde det rakt inte," brukar unga grefvinnan säga. "Och det var ju dystert att bli vigd på ett konsulat och ej i en af de vackra kyrkorna, men ~~det kunde ej gå på annat sätt~~, annars hade Henrik fått resa utan mig. Därnere äro alla så häftiga, både pappa och mamma och kardinaler och munkar, ~~och~~ alla äro häftiga. Det var därför allt måste gå så hemligt till, och om folket (fått se att vi smyga hemifrån,) hade det säkert slagit ihjäl oss båda två, bara för att rädda min själ. Henriks var naturligtvis redan ~~förderfvad~~ förkastad."

Men unga grefvinnan tycker om sin man, äfven sedan de kommit hem till Borg och lefva ett lugnare lif. Hon älskar hos honom glansen af det gamla namnet och de bragdrika förfäderna. Hon tycker om att se, hur hennes närvaro uppmjukas stelheten i hans väsen och att höra hur hans röst mjuknar när han talar med henne. Och dessutom så

Vf 132a - 143v

håller han af henne och skämmer bort henne, och så är hon nu en gång gift med honom. ~~Hon~~ Unga grefvinnan kan just inte tänka sig, att inte en gift kvinna skulle tycka om sin man.

På visst sätt motsvarar han ock hennes ideal af manlighet, ~~så~~ Han är rättrådig och sanningsälskande. Han har aldrig svikit sitt gifna ord. Hon håller honom för en sann ädling.

Den åttonde i Mars månad firar länsman Scharling sin födelsedag, och då färdas mycket folk uppför Broby-backar. Människor ~~komma~~ från öster och vester, kände och okände, bjudne och objudne brukade då komma till länsmansgården. Alla såro välkomna, Alla fåhur nog af mat och dryckjom, och i balsalen finnes svängrum nog för de danslystna från tjugo kyrksocknar.

Unga grefvinnan kommer också, såsom hon kommer allestädes, där man kan vänta sig dans och lustighet.

Men den unga kvinnan är ej glad, när hon kommer. Det är, som om hon har en förkänsla af, att nu är det hennes tur att indragas i äfventyrens vilda jagt.

På vägen har hon ~~setat~~ suttit och betraktat den sjunkande solen. Den gick ned från en himmel utan moln och efterlemnade inga guldkanter på ~~skyarne~~ lätta. Gråblek skymningsluft, genomjagad af kalla stormilar, betäckte nejden.

Unga grefvinnan såg hur dagen och natten kämpade, och hur rädsla grep allt lefvande vid de väldiges strid. Hästarna hastade bort med det sista lasset för att snart komma under tak. Timmerhuggarna skyndade hem från skogen, pigorna från ladugården. Vilddjuren tjöto i skogsbrynet. Dagen, människornas älskling, besegrades.

Färgerna slocknade, glimset förvann. Köld och fulhet var allt hon såg. Hvad hon hoppats, hvad hon älskat, hvad hon verkat tycktes henne också inhöljas i skymningens grå dager. Det var trötthetens, nederlagets, vanmaktens timma så för henne som för all naturen.

Hon tänkte på, att hennes eget hjärta, som nu, i sin sprittan-

Vf 132a - 144v

Vf 132a - 145r

de fröjd,x höljde tillvaron i purpur och guld, hon tänkte på, att detta hjärta kanske en gång skulle förlora sin kraft att upplysa hennes värld.

"O, vanmakt, mitt eget hjärtas vanmakt!" sade hon till sig själf. "Kväfvande gråa skymningsgudinna, en gång skall du bli härskarinna i min själ. Då skall jag se lifvet fullt och grått, som det kanske ock är, då skall mitt hår ~~förvinna~~ hvitna och min rygg krökas, min hjärna förlamas."

I detsamma svängde släden in på länsmansgården, och då ~~den~~ som unga grefvinnan just då ~~såg~~ såg upp, ~~hade~~ föllo hennes ögon ~~fallit~~ på ett gallerfönster i en flygelbyggnad och på ett bistert blickande ansikte där bakom.

Detta ansikte tillhörde majorskan på Ekeby, och den unga kvinnan kände, att nu var hennes nöje förstördt för den aftonen.

Det går väl an att vara glad, då man ej ser sorgen, blott hör henne omtalas som en gäst ~~från~~ främmande land. Värre är det, att bevara hjärtats glädje, då man står öga mot öga med nattsvart, bistert blickande nöd.

Grefvinnan vet nog, att länsman Scharling satt majorskan i häkte, och att hon skall undergå ransakning för de våldsbragder hon utförde på Ekeby, samma natt som den stora balen stod där. Men hon har just ej tänkt på, att hon skulle hållas i förvar där på länsmansgården, så nära dansalen att man ~~kände~~ därifrån kunde se in i hennes rum ~~ut~~, så nära att hon måste höra dansmusiken och det glada stojet. Och nu tar tanken på henne bort all ~~hennes~~ grefvinnans glädje.

Unga grefvinnan dansar nog både vals och kvadrilj; hon är nog ~~uppe~~ uppe både i menuetten och angläsen, men mellan hvarje dans måste hon smyga fram till fönstret och se öfver till flygelbyggnaden. Där ~~var~~ är ljus i majorskans fönster, och hon ~~kunde~~ kan se huru ~~majorskan~~ denna går fram och åter ~~där~~ i sitt rum. Hon tycktes aldrig hvila, utan går ständigt.

Hon hade alls ingen glädje af dansen. Hon bara tänker på huru majorskan går fram och åter i sitt fängelse som ett ~~vildt~~ fån- fångadt ~~vild~~djur. Hon undrade på att alla andra ~~kan~~ kunna dansa. Helt

Vf 132a - 145v

Vf 132a - 146r

visst äro där många, som äro lika upprörda [som hon] öfver att majorskan vara den så nära, ~~som hon~~ och dock är det ingen, som visar något. Det bor ett fördragsamt folk i Värmland.

Men för hvarje gång hon sett ut, vara sig hennes fötter tyngre i dansen, och ~~[illegible]~~ skrattet vill fastna i hennes strupe.

Länsmannens hustru ger akt på henne, då hon stryker imman af fönsterrutan för att se ut, och kommer fram till henne.

"Ett sådant elände! Åh, ett sådant elände detta är!" hviskar hon till grefvinnan.

"Jag tycker det är nästan omöjligt att dansa i afton," hviskar grefvinnan tillbaka.

"Inte är det heller med min vilja, som vi hafva bal här, medan hon sitter där instängd," svarar fru Scharling. "Hon har varit i Karlstad hela tiden, sedan hon blef häktad. Nu skall ransakning [snart] ske med henne, och därför blef hon hitförd i dag. Inte kunde vi sätta henne i det usla häktet i tingshuset, utan hon fick vara i flygeln, i väfkammaren. Hon skulle fått vara i mitt förmak, grefvinna, om ej alla dessa människor kommit just i dag. Grefvinnan känner henne knappast, men hon har varit som en mor och en drottning för oss alla. Hvad skall hon tänka om oss, som dansa här, medan hon är i så stor nöd. Väl är det, att de flesta ej veta, att hon sitter där."

"Hon borde aldrig hafva blifvit häktad," säger [unga] grefvinnan strängt.**

"Nej, det är ett sannt ord, grefvinna, men det var ingen annan råd, om ej ännu värre olyckor skulle ske. Inte var det någon, som förmenade henne, att sätta eld på sina egna halmstackar och köra bort kavaljererna, men majorn strök jämt omkring på jakt efter henne. Gud vet, hvad han tagit sig till, om hon ej blifvit insatt. Scharling har fått hafva mycken förargelse af, att han häktade majorskan, grefvinna. Till och med i Karlstad har vara de missnöjda med honom, därför att han ej såg genom fingrarna med allt, som händer på Ekeby; men han gjorde hvad han trodde vara bäst.

Vf 132a - 146v

"Men nu blir hon väl dömd?" säger grefvinnan.

Åh nej, grefvinna, dömd blir hon ej. Majorskan på Ekeby blir nog frikänd, men det är ändock för mycket för henne, allt detta, som hon måst bära i dessa dagar. Hon blir ~~väl~~ visst tokig. Ni kan veta en så stolt fru, hur kan hon tåla att behandlas som en brottsling! Jag tror, att det varit bäst, om hon fått gå fri. Hon hade kanske undkommit på egen hand."

"Släpp henne lös," säger grefvinnan.

"Det kan ju en hvar annan göra än länsmannen ~~och~~ eller hans hustru," hviskar fru Scharling. "Vi måste ju vakta henne, vi. Särskildt i natt, då så många af hennes vänner äro här, sitta två karlar på vakt utanför dörren, och det är stängdt och bommadt om henne, så att ingen kan komma åt henne. Men om någon toge ut henne, grefvinna, vi skulle bli så glada, både Scharling och jag."

"Kan jag inte få gå till henne," säger unga grefvinnan.

Fru Scharling fattar henne ifrigt om handleden och för henne med sig ut. I förstugan kasta de öfver sig ett par schalar, och så skynda de öfver gården.

"Det är ej sagdt, att hon talar till oss ens" säger länsmannens hustru. "Men hon kan dock se, att vi ej glömt henne."

De komma in i flygelns första rum, där de två männen sitta och vakta vid den tillbommade dörren, och träda, utan att hindras, in till majorskan. Hon bodde i ett stort rum, ~~med öppen spis~~ uppfylldt med väfstolar och annan redskap. Det begagnades egentligen till väfkammare, men det hade galler för fönstret och starka lås för dörren för att i nödfall kunna användas till häkte.

Därinne fortfor majorskan att gå utan att ge synnerlig akt ~~till~~ på den.

Vf 132a - 147v

Hon är stadd på en lång vandring i de dagarna. Hon kan ej finnas annat, än att hon går de tjugo milen upp till sin mor, som sitter däruppe i Elfdalsskogarna och väntar på henne. Hon har aldrig tid att hvila. Hon måste gå. Rastlös brådska är öfver henne. Hennes mor är mer än nittio år. Hon skulle snart vara död.

Hon har mätt upp golfvets längd i alnar, och nu räknar hon hvarfven, läggande hop alnarna till famnar och famnarna till halfmil och mil.

Tung och lång synes henne vägen, och dock vågar hon ej hvila. Hon vadar fram genom djupa drifvor. Hon hör de eviga skogarna susa öfver sig, där hon går. Hon rastar i finnarnas porten och i kolarens riskyda. Stundom, där ingen människa finnes på flera mil, måste hon bryta sig kvistar till ett läger och sofva under roten till en kullvräkt gran.

Och slutligen har hon nått målet: de tjugo milen äro slut, skogen öppnar sig, röda boningshus stå på en snötäckt gård. Klarelfven rusar skummande fram i en rad af små forsar, och på det välkända bruset hör hon, att hon är hemma.

Och hennes mor, som fått se henne komma, tiggande, så som hon velat det, kommer henne till mötes.

Då majorskan kommit så långt, ser hon alltid upp, blickar omkring sig, ser den stängda dörren och vet hvar hon är.

Då undrar hon, om hon håller på att bli tokig och sätter sig att tänka och hvila. Men om en stund är hon i färd på nytt, sammanräknar alnar och famnar till halfmil och mil, håller små korta raster i finnportarna och sofver hvarken natt eller dag, förrän hon åter har tillryggalagt de tjugo milen.

Under hela den tid hon suttit fången, har hon nästan aldrig sofvit.

Och de båda kvinnorna, som kommit för att se till henne, sågo på henne med ångest.

Den unga grefvinnan skall sedan alltid minnas henne, sådan hon gick där. Hon ser henne sedan ofta i sina drömmar och vaknar då upp från synen med ögonen våta af tårar och en klagan på läpparna.

Den gamla är så ängsligt förfallen; håret ser så tunnt ut, och lösa tofvor tränga sig ut ur den smala flätan. Ansiktet är slappt och insjunket, kläderna oordnade och trasiga. Men med allt

Vf 132a - 149r

-ette, ~~hade~~ hon kvar så mycket af den högt-stående, åt hvem bjudarne hörskorinnan, att hon ej gingaf medlidande blott, utan äfven vördnad.

Men hvad grefvinnan längst mindes var ögonen, insjunkna, inåt vända, ej ännu beröfvade att förståndets ljus, men nästan färdiga att slockna, ~~Och~~ och med ~~ak~~ vildhetens gnista lurande på djupet, så att man måste fasa och frukta för att i nästa ögonblick ~~hatten~~ den gamla [..]es öfver sig, med tänderna färdiga att bita, fingrarna att klösa.

De hafva nu stått där en god stund, då majorskan med ens stannar inför den unga kvinnan och ser på henne med en sträng blick. Grefvinnan tar ett steg baklänges och griper fru Scharlings arm.

Majorskans drag få med ens lif och uttryck, hennes ögon se ut i världen med fullt förstånd.

"Åh nej, åh nej," säger hon och småler, "så illa är det ändå inte, min kära unga dam."

Hon bjuder dem nu sitta med och sätter sig äfven själf. Hon tar än en air af gammaldags ståtlighet, känd från de stora kalasen på Ekeby och kungabalerna i landshöfdinge-residenset i Karlstad. De glömma trasorna och häktet och se endast den stoltaste och rikaste frun i Värmland.

"Min kära grefvinna," säger hon. "Hvad kan förmå er att lemna dansen för att uppsöka en ensam gammal gumma som jag? Ni måtte vara mycket god."

Grefvinnan Elisabeth ~~kan~~ ej svara. Hennes röst är kväfd af rörelse. Fru Scharling svarar i hennes ställe, att hon ej kunnat dansa, därför att hon tänkt på majorskan.

"Kära fru Scharling," svarar majorskan. "Är det nu så långt kommet med mig, att jag stör de unga i deras glädje? Ni skall ej gråta öfver mig, min kära unga grefvinna," fortfar hon. [Jag är en elak gammal kvinna, som förtjänar mitt öde. Ni håller det ej för rätt att slå sin mor.

"Nej men - - -"

Majorskan afbryter henne och stryker det krusiga ljusa håret upp ur hennes panna.

"Barn, barn," säger hon, "hur kunde ni gå och gifta er med den dumme Henrik Dohna?"

"Men jag älskar honom."

"Jag ser hur det är, jag ser hur det är," säger majorskan. "Ett snällt barn och ingenting mer, gråter med de bedröfvade och

Vf 132a - 149v

skrattar med de glada. Och tungan att säga "ja" till den förste, som säger: "Jag älskar dig." Ja visst, ja. Gå nu in och dansa, min kära unga grefvinna, dansa ni och var glad! Det ~~finnes~~ ingenting ondt i er."

"Men jag ville göra något för majorskan."

"Barn," säger majorskan högtidligt, "det bodde en gammal kvinna på Ekeby, som höll himmelens vindar fångna. Nu är hon fängslad, och vindarna äro fria. Är det underligt, att det går en storm genom landet?

Jag, som är gammal, har sett den förr, grefvinna. Jag känner den. Jag vet, att den dånande ~~det är grannt att se~~ Guds storm kommer ~~dånande~~. Än susar den fram öfver oss öfver de stora rikena, än öfver de små bortglömda samhällena. Guds storm glömmer ingen. ~~Den~~ den kommer så öfver stora som öfver små. Det är grannt att se Guds storm komma.

Guds storm, du välsignade Herrans väder, blås öfver jorden! Röster i luften, röster i vattnen, ljuden och förfären! Gören Guds storm dånande! Gören Guds storm skräckinjagande! Må stormbyarna draga ut öfver landet, störta fram mot de vacklande väggar, ~~husen~~ bryta de lås som rostat, och de ~~väggar~~ hus, som luta till fall.

Ångest skall ~~ta~~ ~~falla~~ breda sig öfver landet. De små fågelnästena skola falla från sitt fäste på grenen. Hökboet i furans topp skall rista till jorden med stort dån, och ända in till ufnästet i bergsklyftan skall vinden hväsa med sin draktunga.

Vi tyckte, att allt var godt här hos oss; men det var ej så. Guds storm behöfs nog. Jag förstår det, ~~nog~~ och jag klagar ej. Jag ville blott, att jag finge gå hem till min mor."

Hon faller med ens samman.

"Gå nu, unga kvinna," säger hon. "Jag har ej tid mer. Jag måste gå. Gå nu, och akta er för dem, som rida på stormmolnen!"

Därmed återtar hon sin vandring, dragen slappas, blicken blir inåtvänd. Grefvinnan och fru Scharling måste lemna henne.

Så snart de åter ~~voro~~ äro inne bland de dansande, går unga grefvinnan rätt fram till Gösta Berling.

"Jag skall helsa herr Berling från majorskan," säger hon. "Hon ~~sitter och~~ väntar, ~~på~~ att herr Berling skall taga henne ut ur fängelset."

"Då får hon också vänta, grefvinna."

"Ack, hjälp henne, herr Berling!"

Gösta blickar mörkt framför sig. "Nej," säger han, "hvarför skulle jag hjälpa henne? Hvad är jag henne för tack skyldig? Allt hvad

Vf 132a - 150v

Q.

Vf 132a - 151r

hon gjort för mig har varit till mitt fördärf."

"Men herr Berling — —"

"Om hon ej funnits," säger han häftigt, "sofve jag nu däruppe under de eviga skogarna. Skall jag vara skyldig att våga lifvet för henne, därför att hon gjort mig till kavaljer på Ekeby? Tror grefvinnan, att det följer mycken berömmelse med det ämbetet?"

Den unga grefvinnan vänder sig ifrån honom utan att svara. Hon får ondt.

Hon ~~gick~~ går till sin plats, tänkande bittra tankar om kavaljerna. Hit foro de komna med ~~valthorn~~ valdhorn och fioler och ämnade låta stråkarna gnida öfver strängarna, tilldess taglet nötts ut, utan att tänka på att de lustiga tonerna klinga öfver till den fångnas usla rum. Hit komma de för att dansa, tilldess skosulorna ~~blifvit~~ blifva till stoft, och tänka ej på att deras gamla välgörarinna kan se deras skuggor många förbi innanför de immade rutorna. Ack hvad världen blef grå och ful! Ack hvilken skugga nådens och härlighetens kastade öfver unga grefvinnans själ.

Om en stund kommer Gösta för att bjuda upp henne till dans.

Hon nekar tvärt.

"Vill icke grefvinnan dansa med mig?" frågar han och blir mycket röd.

"Hvarken med er eller med någon annan af Ekeby kavaljerer," säger hon.

"Vi äro då icke värdiga en sådan ära."

"Det är ingen ära, herr Berling. Men jag finner intet nöje i att dansa med dem, som glömma alla tacksamhetens bud."

Gösta har redan svängt sig om på klacken.

Denna siste scen hörs och ses af många. Alla gifva grefvinnan rätt. Kavaljerernas otacksamhet och hjärtlöshet mot majorskan har väckt allmän harm.

Men i de dagarna är Gösta Berling farligare ~~att möta~~ än ett vildt djur i skogen. Allt sedan han ~~kommit~~ kom hem från ~~jakten~~ jagten och ~~funnit~~ fann Marianne borta, har hans hjärta varit som ett ömt sår. Han ~~hade~~ har god lust att tillfoga någon en blodig oförrätt och att sprida sorg och kval i vida kretsar.

Vill hon ha det så, säger han till sig själf, då skall också det gå, som hon vill. Men hon får ej heller spara sitt eget skinn. Unga grefvinnan tycker om enleveringar. Hon skall få sitt lystmäte. Han har ingenting emot ett äfventyr. I åtta dar har han gått och sörjt för en kvinnas skull. Det kan vara nog länge

Vf 132a - 151v

tid. Han kallar Beerencreutz, öfversten, och Kristian Berg, den starke kaptenen, och den tröge kusin Kristoffer, som aldrig tackar ~~nej~~ vid ett vansinnigt äfventyr, och lägger råd med dem, om hur man skall hämnas kavaljersflygelns kränkta ära.

× ×

×

Så kommer gästabudets slut. En lång rad af slädar kör upp på gården. Herrarna taga på sig pelsarna. Damerna söka sina kläder i afklädningsrummets förtviflade oreda.

Den unga grefvinnan ~~hade~~ haft brådt att få lemna denna förhatliga bal. Hon är först färdig af damerna. Hon står leende midt på golfvet och ser på förvirringen, då dörren slås upp och Gösta Berling visar sig på tröskeln.

Ingen man ~~hade~~ har dock rätt att tränga in i detta rum. Gamla damer stå där i sitt tunna hår, sedan de lagt af de prydande mössorna, och de unga hafva vikit ~~opp~~ upp klädningskjolarna under pelsarna, på det att de styfva volangerna ej skola tryckas under färden.

Men utan att akta på de hejdande ropen störtar Gösta Berling fram till grefvinnan och griper henne.

Och han lyfter henne i sina armar och rusar ur rummet ut i förstugan och därifrån ut på trappan med henne.

Icke kunde de öfverraskade kvinnornas skri hejda honom. Då de skynda efter, se de blott hur han kastar sig i en släde med grefvinnan i famnen.

De höra kusken smälla med piskan och se hästen sätta af. De känna kusken. Det är Beerencreutz. De känna hästen. Det är Don Juan. Och i djupt bekymmer öfver grefvinnans öde kalla de på männen.

Och dessa förspilla ej tiden med många frågor, utan störta till slädarna. Och med grefven i spetsen jaga de efter kvinnoröfvaren.

Men han ligger i släden, fasthållande den unga grefvinnan. All sorg ~~hade~~ har han glömt och yr af äfventyrets berusande fröjd sjunger han med full hals en visa om kärlek och rosor.

Tätt intill sig håller han henne tryckt; men hon ~~gjorde~~ gör intet försök att fly. Hennes ansikte ligger, hvitt och förstenadt, vid hans

Vf 132a - 152v

Vf 132a - 153r

bröst:

Ack, hvad skall en man göra, då han har ett blekt, hjälplöst ansikte så nära sig, då han ser det ljusa håret, som eljest skuggar den hvita, strålande pannan, undanskjutet, och då ögonlocken tungt slutit sig öfver de grå ögonens skälmska glitter?

Hvad skall en man göra, då de röda läpparna blekna bort under hans ögon?

Kyssa, naturligtvis, kyssa de bleknande läpparne, de slutna ögonen, den hvita pannan.

Men då vaknar den unga kvinnan ~~opp~~ upp. Hon kastar sig undan. Hon är som en spänd fjäder. Och med hela sin makt måste han kämpa med henne, för att hon ej skall kasta sig ur släden, tills han tvingar henne, kufvad och darrande, ned i slädens ena hörn. ~~Men lifvets skuggor falla allt dystrare ned öfver henne.~~

"Se," säger Gösta då helt lugnt till Beerencreutz. "Grefvinnan är den tredje, som Don Juan och jag bortföra denna vinter. Men de andra hängde kring min hals med kyssar, och hon vill hvarken kyssas af mig eller dansa med mig. Kan du bli klok på dessa kvinnor, Beerencreutz?"

Men då Gösta körde från gården, då kvinnorna skreko och männen svuro, då dombjällrorna klingade och piskorna smällde och allt var ~~skri~~ rop och förvirring ~~där på gården~~, blefvo de män, som vaktade majorskan, underliga till mods.

"Hvad står på?" tänkte de. "Hvad skrika de för?"

Med ens slås dörren upp, och en röst ropar åt dem: "Hon är borta. Nu for han med henne."

De ut, springande som galningar, utan att se efter, om det var majorskan eller hvem det var, som var borta. Lyckan var med dem, så att de till och med kommo upp i en bortilande släde. Och de foro både länge och väl, innan de fingo veta hvem man förföljde.

Men Berg och kusin Kristoffer gingo i god ro fram till dörren, sprängde låset och öppnade för majorskan.

"Majorskan är fri," sade de.

Hon kom ut. De stodo, raka som pinnar, på ömse sidor om dörren och sågo ej åt henne.

"Majorskan har häst och släde här utanför."

Vf 132a - 153v

Hon gick då ut, satte sig i åkdonet och körde bort. Henne förföljde ingen. Ingen visste heller hvart hon for.

Utför Broby backar skyndar Don Juan mot Löfvens isbelagda yta. Den stolta springaren flyger fram. Stärkande, iskall luft hviner om de åkandes kinder. Bjällrornas klinga. Stjärnor och måne blänka. Snön ligger blåhvit och skiner af sin egen glans.

Gösta känner poetiska tankar vakna inom sig. "Beerencreutz," säger han, "se, detta är lifvet. Så som Don Juan ilar bort med ~~denna~~ unga kvinna, så ilar tiden bort med människan. Du är nödvändigheten, som styr färden. Jag är begäret, som fängslar viljan. Och så ryckes hon, den maktlösa, allt djupare och djupare nedåt."

"Prata inte!" ryter Beerencreutz. "Nu komma de efter oss."

Och med hvinande piskslag eggar han Don Juan till allt vildare fart.

"Där äro vargarna, här ~~byte~~ bytet," utropar Gösta. "Don Juan, min vän, tänk, att du är en ung elg. Störta fram genom busksnåren, vada genom myren, tag ett språng från fjällryggen ned i den klara sjön, sim ~~simm~~ öfver den, med modigt upplyft hufvud, och försvinn, försvinn i den täta granskogens frälsande dunkel! Spring, Don Juan, gamle kvinnoröfvare. Spring som en ung elg!"

Fröjd fyller hans vilda hjärta vid den ilande farten. Jubelsång är för honom de förföljandes skri. Fröjd fyller hans vilda hjärta, då han känner grefvinnans kropp skakas af skräck, då han hör hennes tänder skallra.

Plötsligt lossnar det grepp af järn, hvarmed han hållit henne. Han ställer sig upp ~~opp~~ i släden och svänger sin mössa.

"Jag är Gösta Berling," ropar han, "herre ~~hans~~ till tiotusen kyssar och trettontusen kärleksbref. Hurra för Gösta Berling! Tag honom, den som kan!"

Och i nästa ögonblick hviskar han i grefvinnans öra: "Är inte farten god? Är inte färden kunglig? Bortom Löfven ligger Vänern. Bortom Vänern ligger hafvet, öfverallt ~~öfverallt~~ oändliga vidder af klar blåsvart is, och därbortom en strålande värld. Rullande tordön i den frysande isen, gälla rop bakom oss, stjärnskott i höjden och klingande bjällror framför oss! Framåt! Alltjämt framåt! Har ni lust att pröfva den färden, unga, sköna dam?"

Han hade släppt henne fri. Hon stöter ~~stötte~~ honom häftigt

Vf 132a - 154v

ifrån sig.

Nästa sekund finner hon honom på knä vid hennes fötter.

"Jag är en usling, en usling. Grefvinnan skulle inte hafva retat mig. Grefvinnan stod där så stolt och fin och trodde aldrig, att en kavaljers näfve kunde nå er. Himmel och jord älska er. Ni skulle ej öka dens börda, som himmel och jord förakta.

Han rycker till sig hennes händer och för dem till sitt ansikte.

"Om ni dock visste," säger han, "hvad det vill säga att veta sig vara en förkastad. Man frågar ej efter hvad man gör. Nej det gör man ej!"

I samma ögonblick märker han, att hon ej har något på händerna. Han drar då ett par stora skinnvantar ur fickan och sätter på henne.

Därmed har han på en gång blifvit alldeles lugn. Han sätter sig tillrätta i släden, så långt från den unga grefvinnan som möjligt.

"Det är inte lönt, att grefvinnan är rädd," säger han. "Ser inte grefvinnan hvart vi fara? Ni kan ju begripa, att vi inte töras göra er något ondt."

Hon, som nästan varit från sina sinnen af fasa, ser nu, att de redan farit öfver sjön, och att Don Juan nu ~~trafvade~~ stråfvar uppför de branta backarna vid Borg.

De stanna hästen utanför trappan till grefvegården och låta den unga grefvinnan stiga ur släden vid porten till sitt eget hem.

Men då hon omges af utskyndande tjänare, återfår hon mod och sinnesnärvaro.

"Tag vara på hästen, Andersson," säger hon till kusken. "Dessa herrar, som skjutsat mig hem, äro väl så goda och stiga in en stund. Grefven kommer strax."

"Som grefvinnan önskar," säger Gösta och stiger genast ur släden. Beerencreutz kastar tömmarna ifrån sig utan ett ögonblicks tvekan. Men unga grefvinnan går före dem och visar dem, med illa dold skadefröjd, in i salen.

Grefvinnan hade nog väntat, att kavaljererna skulle tvekat vid förslaget att invänta hennes man.

De visste då ej, hvilken sträng och rättrådig man han var

Vf 132a - 155v

De fruktade ej för den vägen han skulle hålla med dem, som våldsamt gripit henne och tvingat henne att åka med dem. Hon ville höra honom förbjuda dem att någonsin mer sätta sin fot i hennes hem.

Hon ville se honom kalla in tjänarna för att ~~visa~~ utpeka kavaljererna ~~såsom de~~ män, ~~som~~ hvilka de ~~hädan~~ änefter aldrig skulle släppa inom Borgs portar. Hon ville höra honom uttala sitt förakt ej blott öfver det de gjort henne, utan äfven öfver deras handlingssätt mot den gamla majorskan, deras välgörarinna.

Ja, han, som för henne var idel ömhet och undseende, han skulle visa sig i rättvis stränghet mot hennes förföljare. Kärleken skulle ge eld åt hans tal. Han, som beskyddade och aktade henne, som ett väsen af finare art än en hvar annan, han skulle ej tåla att råe män ~~slå~~ slunga ned på henne som roffåglar på sparfvar. Hon glödde af hämdlust hela den lilla kvinnan från hufvud till fot. ~~Hennes man~~

skulle hjälpa ~~henne~~ i ~~hennes vanmakt~~ och ~~fördrifva~~ de svarta skuggorna —

Beerencreutz, öfversten med de tala hvita mustascherna, steg dock förförad in i matsalen och gick fram till brasan, som alltid skulle vara tänd, då grefvinnan kom hem från en bjudning.

Gösta stannade i dunklet nere vid dörren och betraktade tyst grefvinnan, medan betjänten befriade henne från ytterplaggen. Där han satt och såg på denna unga kvinna, blef han så glad, som han ej varit på många år. Det gick så klart upp för honom, det var honom så visst som en uppenbarelse, fastän han ej förstod hur han upptäckt det, att hon hade inom sig en den skönaste själ.

Än så länge låg den bunden och slumrande; men den skulle nog komma fram. Han blef så glad öfver att hafva upptäckt all den renhet och fromhet och oskuld, som bodde innerst i henne. Han var nästan färdig att skratta åt henne, för att hon såg så ond ut och stod med blossande kinder och sammandragna ögonbryn.

"Du tror ej hur mild och god du är," tänkte han.

Den sida af hennes väsen, som var vänd mot sinnevärlden, skulle aldrig göra hennes inre jag full rättvisa, tänkte han. Men Gösta Berling måste från denna stund vara hennes tjänare, såsom man måste tjäna allt skönt och gudomligt.

Ja, det stod ej till att ångra, att han nyss farit fram så våldsamt mot henne. Om hon ej [varit så rädd, om hon ej stött undan honom så häftigt, om han ej förnummit

Vf 132a - 157r

hur hela hennes väsen upprördes af hans råhet, så skulle han aldrig veta - hvilken fin, hvilken ädel ande, som bodde inom henne.

Han hade inte kunnat tro det förr. Han hade ju bara varit danslystnad och munterhet. Och så hade han ju kunnat gifta sig med den dumme grefve Henrik.

Ja, nu skulle han vara hennes slaf till sin död: ~~Hand~~ hund och träl, som kapten Kristian brukade säga, och ingenting mer.

Han satt därnere vid dörren, Gösta Berling, med knäppta händer och höll ett slags gudstjänst. Alltsedan den dagen, då han första gången kände inspirationens eldtunga flamma öfver sig, hade han ej erfarit en sådan helighet i sin själ. Han lät ej störa sig, fastän grefve Dohna kom in med en mängd människor, som svuro och beskärmade sig öfver kavaljerernas tusen upptåg.

Han lät Beerencreutz taga emot stormen. Han själf hade annat att tänka på. I makligt lugn stod den i många äfventyr pröfvade framme vid ~~spiseln~~, satte upp foten mot spiselgafvel, stödde armbågen mot ~~knätt~~ knäet och hakan mot handen och såg på de instormande.

"Hvad skall nu allt detta betyda?" röt den lille grefven åt honom.

"Det betyder," sade han, "att så länge det finns kvinnfolk på jorden, så länge finnes det ock fånar, som dansa efter deras pipa."

Den unge grefven blef röd i ansiktet.

"Jag frågar hvad detta betyder?" upprepade han.

"Det frågar jag ock," hånade Beerencreutz. "Jag frågar hvad det betyder, att Henrik Dohnas grefvinna ej vill dansa med Gösta Berling, ~~ej trycka hans hand~~."

Grefven vände sig frågande mot sin hustru.

"Jag kunde det ej, Henrik," utbrast hon. "Jag kunde ej dansa med honom eller någon af dem. Jag tänkte på majorskan, som de låta försmäkta i häktet."

Den lille grefven rätade på sin stela kropp och sträckte upp sitt gammalmanshufvud.

"Vi kavaljerer," sade Beerencreutz, "tillåta ingen att skymfa

Vf 132a - 157v

Vf 132a - 158r

oss. Den, som ej vill dansa med oss, måste åka med oss. Det har ej skett grefvinnan någon skada, och därmed kan saken få vara slut."

"Nej," sade grefven. "Därmed kan den ej vara slut. Det är jag, som svarar för min hustrus gerningar. Nu frågar jag hvarför ej Gösta Berling vände sig till mig för att få upprättelse, då min hustru förolämpat honom."

Beerencreutz smålog.

"Jag frågar," upprepade grefven.

"Man ber inte räfven om lof att få dra huden af honom," sade Beerencreutz.

Grefven lade handen på sitt smala bröst.

"Jag har ord om mig att vara en rättvis man," utbrast han. "Jag kan döma öfver mina tjänare. Hvarför skulle jag ej kunna döma öfver min hustru? Kavaljererna ha ej rätt att döma henne. Det straff de tillämpat på henne förintar jag. Det har aldrig funnits till, förstår ni, mina herrar. Det har aldrig funnits till."

Grefven skrek ut orden i högsta falcett. Beerencreutz sände en snabb blick utöfver församlingen. Det var ej en af de närvarande, Sintram och Daniel Bendix och Dalberg och alt hvad det kunde vara för ena, som följt med in, som ej sköt och småmyste åt hur han lurade den dumme Henrik Dohna.

Unga grefvinnan förstod ej genast. Hvad var det, som skulle räknas för intet? Hennes ångest, kavaljerernas hårda grepp om hennes späda kropp, den vilda sången, de vilda orden, de vilda kyssarna, skulle detta ej finnas till? Fanns det denna kväll intet, öfver hvilket den gråa skymningsgudinnan ej rådde

"Men Henrik – – –"

"Tyst!" sade han. Och han reste upp sig för att hålla strafftalet till henne. "Ve dig, att du, som är kvinna, har velat sätta dig till domare öfver män," säger han. "Ve dig, att du som är min hustru, vågar förolämpa någon, hvars hand jag gerna trycker. Hvad har du att göra med att kavaljererna satt majorskan i häkte! Hade de ej rätt? Aldrig kan du veta hur en man måste vredgas i djupet af sin själ, då han hör talas om kvinnors otro. Ämnar du själf son-

Vf 132a - 158v

Vf 132a - 159r

på den onda vägen, efter du tar en sådan kvinnas försvar."

"Men Henrik — — —"

Hon klagade som ett barn och sträckte ut armarna som för att afvärja de onda orden. Hon hade kanske aldrig förr hört hårda ord riktade till sig. Hon var så hjälplös bland dessa hårda män, och nu vände sig hennes enda försvarare sig mot henne. Aldrig mer skulle hennes hjärta hafva kraft att upplysa världen.

"Men Henrik, det är ju du, som skulle skydda mig."

Gösta Berling var uppmärksam nu, då det var för sent. Han visste innerligen ej hvad han skulle göra. Han ville henne ~~[illegible]~~ så väl. Men han vågade ej kasta sig mellan man och hustru.

"Hvar är Gösta Berling?" sade grefven.

"Här," sade Gösta. Och han gjorde ett erbarmligt försök att skämta bort saken. "Grefven höll visst på att hålla tal, och jag somnade in. Hvad säger grefven om vi skulle fara hem nu och låta er få gå och lägga er?"

"Gösta Berling, eftersom min grefvinna nekat att dansa med dig, befaller jag, att hon kysser din hand och ber dig om förlåtelse."

"Min kära grefve Henrik," säger Gösta småleende, "det är ingen hand som passar för en ung kvinna att kyssa. I går var den röd af blod från en skjuten elg, i natt svart af sot efter ett slagsmål med en kolare. Grefven har fällt en ädel och högsinnad dom. Det är upprättelse nog. Kom Beerencreutz!"

Grefven ställde sig i hans väg.

"Gå inte," sade han. "Min hustru måste lyda mig. Jag vill, att min grefvinna skall veta, hvart det leder att handla själfrådigt."

Gösta stannade hjälplös. Grefvinnan stod alldeles blek; men hon rörde sig ej.

"Gå!" sade grefven.

"Henrik, jag kan ej."

"Du kan," sade grefven hårdt. "Du kan. Men jag vet hvad du vill. Du vill tvinga mig att slåss med den mannen, derför att du i din nyckfullhet ej tycker om honom. Nåväl då, om du ej vill ge honom upprättelse, så skall jag det. Alltid är det kärt för er kvinnor, om män blifva dödade för er skull. Du har begått felet, men vill ej försona det. Alltså måste jag göra det. Vi skola duellera, min grefvinna. Om några timmar skall jag vara ett blodigt lik."

Hon gaf honom en lång blick. Och hon såg honom, sådan

Vf 132a - 159v

~~154~~ 160

han var: ~~Dum~~ dum, feg, uppblåst af högmod och fåfänga, den ömkligaste af människor.

"Tygna dig," bad hon. "Och hon hade blifvit kall som is. "Jag skall göra det."

Men nu blef Gösta Berling rent utom sig.

"Grefvinnan får inte! Nej, ni får inte! Ni är ju bara ett barn, ett ~~naft~~ oskyldigt barn, och ni skulle kyssa mina händ. Ni har en så hvit, skön själ. Jag skall aldrig mer komma er nära. Åh, aldrig mer! Jag bringar död och förderf öfver allt godt och skuldlöst. Ni skall ej röra vid mig. Jag ryser för er, som eld för vatten. Ni får inte!"

Han stack händerna bakom ryggen.

"Det gör mig ingenting mer, herr Berling. Och mera gör det mig ingenting. Jag ber er om förlåtelse. Jag ber er, låt mig kyssa er hand!"

Gösta höll sina händer ~~kvar~~ på ryggen. Han öfversåg slutningen. Han närmade sig dörren.

"Om du ej mottar den upprättelse min hustru bjuder, måste jag slå med dig, Gösta Berling, och måste dessutom pålägga henne ett annat, svårare straff."

Grefvinnan höjde på axlarna. "Han är ju tokig af feghet," hviskade hon. "Låt det nu ske! Det betyder ingenting, att jag blir förödmjukad. Det är ju detta ni velat hela tiden."

"Har jag velat det? Tror ni, att jag velat det? Nå, om jag ej har några händer kvar att kyssa, så måste ni väl se, att jag ej velat det," utbrast han. Han sprang fram till brasan, sträckte sina händer in i den. Lågen slog tillsammans om dem, huden rynkade sig, naglarna knastrade. Men i samma sekund fick Beerencreutz honom i nacken och slängde honom handlöst utåt golfvet. Han snafvade mot en stol och blef sittande. Han satt nästan och blygdes öfver sitt dumt tilltag. Skulle hon tro att ~~hon~~ han blott velat göra det på skryt? Att göra så i det folkuppfyllda rummet måste ju te sig ut som dumt skryt. Det hade ej varit en skymt af fara.

Innan han kunde tänka på att resa sig, låg grefvinnan på knä bredvid honom. Hon fattade de röda, sotiga händerna, skydade dem.

"Jag skall kyssa dem, kyssa dem," utbrast hon, "så snart de ej äro för ömma och ömma!" Och tårarna störtade ur hennes ögon, medan hon såg brännblåsorna höja sig under den svedda huden.

Så blef han för henne som en uppenbarelse af en okänd

Vf 132a - 160v

Vf 132a - 161r

härlighet. Att det dock ännu kunde ske sådana ting på jorden, att sådant kunde göras för henne! Nej, hvilken man, hvilken man var då ej denne, färdig till allt, väldig i godt som i ondt, ~~Stordådens~~ stordådens man, de starka ordens, de lysande gerningarnas man! En hjälte, en hjälte!

Skapad af annat ämne än andra. Slaf af en nyck, af stundens lust, vild och förskräcklig, men ägare af en rasande kraft; skyende intet.

Han hade varit så betryckt hela kvällen, ej sett annat än sorg och grymhet och feghet. Nu var allt ~~glömt~~ glömdt. Unga grefvinnan var åter glad öfver att vara människa. Skymningsgudinnan var slagen. Unga grefvinnan såg ljus och färger upplysa världen.

Det var sämre ställt uppe i kavaljersflygeln.

Där ropade de ve och förbannelse öfver Gösta Berling. De gamla herrarna ville sofva; men det var omöjligt. Han lät dem ej få ro. Fåfängt var det, att de droga för sänggardinerna och släckte ljusen. Han bara pratade.

Nu lät han dem veta, hvilken ängel unga grefvinnan var och huru han tillbad henne. Han skulle tjäna henne, dyrka henne. Han var nöjd nu med att alla öfvergifvit honom. Nu kunde han ägna sitt lif åt hennes tjänst. Hon föraktade honom naturligtvis. Men han skulle vara nöjd med att ligga vid hennes fötter som en hund.

Hade de gifvit akt på Lagön ute på Löfven? Hade de sett den söderifrån, där den skrofliga klippan reser sig tvärbrant ur vattnet? Hade de sett den norrifrån, där den sjunker mot sjön i sakta sluttning och där smala sandrefven, bevuxna med stora, härliga granar, slingra sig fram i vattenbrynet och bilda de ~~un~~ underbaraste småsjöar? Däruppe på den branta klipptoppen, hvarest ännu spillror efter en gammal sjöröfvarborg kvarligga, skulle han bygga ett slott åt unga grefvinnan, ett slott af marmor. Breda trappor skulle huggas i berget ned till sjön, vid hvilka vimplade båtar skulle landa. ~~Höga~~ 4) och höga torn med förgyllda ~~tornar~~ tinnar. 2) skulle 1) Där finnas ~~ny~~ ~~och~~ 3) af strålande salar. Det skulle bli en ~~bostad~~ passande bostad åt unga grefvinnan. Det gamla tråruckel på Borgs udde var inte värdt, att hon beträdde det engång.

~~Jag~~ När han hållit på så en stund, började en och annan snarkning ljuda bakom de gulrutiga gardinerna. Men de flesta svoro och harmade sig öfver honom och hans dårskaper.

"Människor," säger han då högtidligt, "jag ser den gröna jorden täckt af människoverk eller af spillror efter människoverk.

Vf 132a - 161v

Vf 132a - 162ar

Pyramiderna tynga jorden, babelstornet har genomborrat skyn,
de sköna templen och de grå borgarna hafva rest sig ur gruset.
Men af allt, som händer byggt, hvad är det som ej fallit eller
skall falla?
O människor, kasten murslefven och lerformen! Breden murar-
förklädet öfver ert hufvud och lägger ~~er~~ eder att bygga drömmarnes
ljusa slott!
Hvad skall anden med tempel af sten och ler! Lären att bygga
oförgängliga ~~torn~~ slott af drömmar och syner! ~~gören det människor!~~
Därmed gick hon skrattande till hvila.
Då grefvinnan Rost därpå fick veta, att majorskan var be-
friad, gjorde hon middagsbjudning för kavaljererna.
Därmed började hennes och Gösta Berlings långa vänskap.

Vf 132a - 162av

Vf 132a - 162br

162 b

Här ingå andra och tredje kapitlen af det redan tryckta.

Kap. 11 Spökhistorier [= 2 kap. ur "G. B. S." "Blod är en ganska egen saft."

Kap. 12. Ebba Dohnas historia [= Ur. G. B. S. 3 kap.: "Så länge människan strävar far hon vill"

Vf 132a - 162v

Vf 132a - 163r

Mamsell Marie

Åh, tyst, för all del tyst!

Det surrar öfver mitt hufvud. Det måste vara en humla, som kommer flygande.

Nej, stilla bara! Känn en sådan doft! Så sant jag lefver är det ej åbrodd och lavendel och hägg och syrén och pingstliljor. Det är en härlighet att erfara detta i den grå höstkvällen midt inne i staden. Bara jag ställer fram den där lilla välsignade jordbiten för mina ögon tankar, strax börjar det surra och dofta rundt omkring mig, och jag flyttar helt oförmärkt in i ett litet fyrkantigt roskvarter, fyllt af blommor och skyddadt af en ligusterhäck. I hörnen stå syrénbersåer med smala träbänkar, och rundt om blomplanerna, som äro formade i hjärtan och stjärnor, gå smala gångar, beströdda med hvit sjösand. På tre sidor om roskvarteret står skogen. Rönnen och häggen, som äro halfciviliserade och hafva vackra blommor, stå närmast och blanda doft med syrenerna. Bortom dem stå några hvarf björkar, och sedan vidtager granskogen, den riktiga skogen, tyst och mörk och skäggig och stickande.

Och på fjärde sidan ligger en liten grå stuga.

~~I den stugan som jag~~ Det roskvarteret, som jag nu tänker på, ägdes för sextio år sedan af gamla fru Marcus i Svartsjö, hon, som födde sig af att sticka täcken åt bönderna och laga ~~till~~ deras gillesmat.

Kära vänner! Bland allt godt jag önskar er, vill jag först nämna en täckbåge och ett roskvarter. En stor, ranglig, gammaldags täckbåge med ~~nötta~~ gängor och kantiga ~~stötta~~ trissor önskar jag er, ~~en~~ en sådan, vid hvilken ~~där~~ fem, sex personer kunna arbeta på en gång, där man syr i kapp och täflar om att få vackra styng på afvigsidan, där man äter stekta ~~öpten~~ äpplen och pratar och „reser till Grönland" och „gömmer ringen med förbehåll" och skrattar, så att skorrarna borta i skogen falla hufvudstupa till marken af förskräckelse.

En täckbåge för vintern, kära vänner, och ett roskvarter för sommaren! ~~Hvilt~~ Inte en trädgård, där man måste lägga ner mer pengar än nöjet är värdt, ~~Nej~~ nej, ett roskvarter, såsom det hette förr i världen! ~~Ett~~ ~~[illegible] skulle ni ha [illegible]~~ Ni skulle ha ett sådant, ett, ~~som ni kan sköta med egna händer, där en liten~~ som ni skulle kunna sköta med egna händer. Inne törnrosbuskar

xs8 164

~~Törnrosbuske~~ skulle står på toppen af de små jordkullarna, och en krans af förgätmigej ringlar fram rundt om deras fot; där skulle ~~vill~~ den stora, flaxiga vallmon, som sår sig själf, ~~vill~~ komma upp öfver allt, både på gräslisten och i sandgången, och där skulle finnas ~~stå~~ en brunbränd torfsoffa, ~~där~~ ~~finnes~~ i hvilken det ~~växer~~ skulle växa aklejor och kejsarkronor både i sitsen och på ryggstödet.

Gamla fru Moreus var på sin tid ägare af många ting. Hon ägde tre glada och flitiga döttrar och en liten stuga vid vägkanten. Hon hade en samlad styfver på kistbottnen, styfva silkessjalar, rakryggade länstolar och kunskap i många ~~nyttiga ting~~ handla, som är nyttigt att veta för den, som själf måste förtjäna sitt bröd.

Men det bästa hon ägde var täckbågen, som gaf henne ~~uppehälle~~ arbete året om, och roskvarteret, som gaf henne glädje, så länge sommaren varade.

Nu är ock att berätta, att i fru Morei lilla stuga fanns en hyresgäst, en liten, torr mamsell, omkring fyrtio år gammal, som bodde i ett gafvelrum på vinden.

Mamsell Marie, som hon alltid kallades, hade sina egna ~~tankar~~ åsikter om många ting, så som den gärna får, som sitter mycket ensam och låter sina tankar hvälfva kring allt, som ens egna ögon sett.

Mamsell Marie ~~var~~ trodde, att kärleken var roten och upphofvet till allt ondt i denna sorgfyllda värld.

Hvarje kväll, innan hon somnade, brukade hon knäppa sina händer ~~till bön~~ och ~~läsa~~ göra ~~Fader Vår och Herren välsigne oss, men sedan~~ sin aftonbön. Sedan hon då ~~slutat~~ läst "Fader Vår" och "Herren välsigne oss," slutade hon alltid med att bedja Gud bevara henne för kärleken.

"Det blefve bara elände af," sade hon. "Jag är gammal och ful och fattig. Nej, måtte jag bara slippa att bli kär!"

Hon satt dag efter dag uppe på vindskammaren i fru Morei lilla stuga och stickade gardiner och dukar i fjällstickning. Alla dessa sålde hon sedan till bönder och herrskap. Hon höll på att sticka ihop en stuga åt sig.

Ty en liten stuga på utsiktsbacken midt emot Svart-

Vf 132a - 164v

Vf 132a - 165r

sjö kyrka, det var ~~hennes dröm~~ hvad hon ville ha, en stuga, som låg högt på en backe, så ~~att~~ hon kunde se fritt och långt ~~(det~~ därifrån) var hennes dröm. Men kärleken ville hon ej höra talas om.

Då hon om sommarkvällen hörde fiolen ljuda från korsvägen, där spelmannen satt på gärdesgårdens stätta och de unga svängde om i polskedans, så att dammet yrde, då gick hon en lång omväg genom skogen för att slippa höra och se.

Då bondbrudarna kommo annandag jul en fem, sex stycken för att bli klädda af fru Moreus och hennes döttrar, då de pryddes med kransar af myrten och höga kronor af siden och glaspärlor, med granna silkesskärp och bröstbuketter af hemgjorda rosor och kjorteln kantades med girlander af taftblommor, då stannade hon uppe på sitt rum för att slippa se, huru de utpyntades, kärleken till ära.

Då flickorna Moreus sutto vid täckbågen om vinterkvällarne och ~~att~~ det stora rummet till venster i farstun strålade af hemtrefnad, då glasäpplena svängde och svettades borta i spiseln, upphängda framför den lågande brasan, då den vackre Gösta Berling eller den snälle Ferdinand, som kommit på besök, passade på att rycka tråden ur nålen för flickorna eller narrade dem att sy sneda styngn, och rummet genljöd af munterhet och glam och kurtis, och tryckande händer möttes under täckbågen, då rullade hon förtrestad samman stickarbetet, och gick sin väg, ~~ty hon~~ hatade kärleken och kärlekens vägar.

Men kärlekens illgerningar kände hon, och om dem visste hon att förtälja. Hon undrade på, att han ännu vågade visa sig på jorden, att han ej skrämdes härifrån af öfvergifnas klagan, af förbannelser från dem, som han gjort till brottslingar, af veropen från dem, som han kastat i förhatliga bojar. Hon undrade på, att hans vingar kunde bära honom så fritt och lätt, att han ej, tyngd af kval och skam, sjönke i vattenlöst djup.

Nej, ung hade hon väl varit, hon som andra, men kärleken hade hon aldrig älskat. Aldrig

Vf 132a - 165v

Vf 132a - 166r

hade hon låtit locka sig till dans och smek. Hennes mors guitarr hängde, dammig och osträngad, på vinden. Aldrig knäppte hon den till bleka kärlekskväden.
Hennes mors rosenträd stodo i hennes fönster. Hon gaf dem nätt och jämt vatten. Hon älskade ej blommorna, dessa kärlekens barn. Bladen hängde ~~dammade~~ dammiga, spindlar lekte mellan grenarna, och ~~ros~~ knopparna slogo aldrig ut.

Och i fru Moreüs roskvarter, där fjärilar fladdrade och foglar sjöngo, där doftande blommor sände kärleksbud till svärmande bin, där allt talade om den förhatlige, där satte hon sällan sin fot.

Kom så en tid, då Svartsjö församling lät sätta in en orgel i sin kyrka. Det var ~~xxx~~ sommaren ~~något~~ före det året då kavaljererna regerade. En ung orgelbyggare kom dit. ~~och satte upp denna orgel och~~ Han blef, äfven han, en hyresgäst hos fru Moreüs och ~~blef~~ inhyst, han ock, i ett litet gafvelrum på vinden.

~~Ingen~~ Så satte han då upp denna orgel, som har så underliga toner, ~~som då den ryter fram i bas där den~~ hvars förfärliga basunstämma allt emellanåt (ingen kan veta hvarför och hur) bryter fram midt i en frojdig psalm och kommer barnen att gråta i kyrkan om julottan.

Om den unge orgelbyggaren var en skicklig mästare i sitt yrke, det må väl gärna betviflas. Men en munter fyr var han, med solsken i ögonen. Han hade vänliga ord för en och hvar, för rik och fattig, för gammal och ung. Han blef snart god vän med sitt hyresfolk, ~~ack~~ ack mer än vän.

Då han om kvällarna kom hem från arbetet, höll han fru Moreüs garnhärfva och arbetade vid de unga flickornas sida i roskvarteret. Då deklamerade han "Axel" och sjöng "Frithiof". ~~hjälpte och bistod på tusen sätt och satte ~~~~~~ Då tog han upp ~~upp~~ mamsell Maries trådnystan, hur ofta hon än toppade det, och satte till och med hennes pendyl i gång.

Han slutade ingen bal, innan han dansat med alla, från den äldsta frun till den yngsta flickan, och

Vf 132a - 166v

Vf 132a - 167r

Ja, det ~~var en man~~, sådan kvinnorna drömma sig den.
om ~~Om~~ en motgång skakade honom, satte han sig vid
sidan af den första kvinna ~~sida~~ han råkade och gjorde henne till
sin förtrogna. Ja, det var en man, sådan som kvinnorna skapa i sina drömmar!

Det skall ej sägas om honom, att han med ngon talade om kärlek. Men då han bott några veckor i fru Marcis lilla gafvelrum, voro alla flickorna kära i honom, och den stackars mamsell Marie visste, äfven hon, att hon bedt sina böner förgäfves.

Det var en sorgens tid och en glädjens tid. Tårar föllo på täckbågen och utplånade kritstrecken. Om kvällarna satt ofta en blek drömmerska i syrénbersån, och uppe i mamsell Maries lilla kammare knäpptes den nysträngade gitarren till bleka kärleksvisor, som hon ~~ärft~~ lärt af sin mor.

Den unge orgelbyggaren gick där dock lika sorglös och glad och strödde ut leenden och tjänster bland dessa trånande kvinnor, som tvistade om honom, då han var borta vid arbetet. Och ~~och~~ ändtligen kom den dag, då han måste resa.

Skjutsen stod för dörren. Kappsäcken var ~~redan~~ fastbunden bakpå kärran, och den unge mannen tog farväl. Han kysste fru Marcis på hand och tog de gråtande flickorna i famn och kysste dem på kinden. Han grät själf öfver ~~vid~~ att ~~se~~ nödgas resa ~~de andras rörelse~~, ty han hade haft en solig sommar i den lilla grå stugan. ~~men~~ Till sist såg han sig om efter mamsell Marie.

Då kom hon utför den smala vindstrappan i sin bästa stat. ~~Hon hade hängt guitarren om sin hals~~ Gitarren hängde om hennes hals på ~~med~~ ett bredt, grönt sidenband, och i handen höll hon en bukett månadsrosor, ty i år hade hennes mors rosenträd blommat. Hon stannade framför den unge mannen, och knäppte på gitarren och sjöng:

"Du reser ifrån oss. Välkommen igen!
Hör vänskapens stämma, som talar!
Var lycklig, och glöm ej en älskande vän
I Värmelands skogar och dalar!"

Därpå satte hon blommorna i hans knapphål och

Vf 132a - 167v

kysste honom midt på munnen. Ja, och så försvann hon uppför vindstrappan igen, den gamla uppenbarelsen. Kärleken hade hämnat sig på henne och gjort henne till ett spektakel för hvar man. Men hon klagade aldrig mer på honom. Hon tuide aldrig mer bort gitarren och glömde aldrig mer att ansa sin moss rosenträd.

Hon hade ~~fått~~ lärt sig älska kärleken med all hans plåga, hans tårar, hans längtan.

"Bättre sorgsen med honom, än glad utan honom," sade hon.

x x x

Tiden gick. ~~och~~ Majorskan på Ekeby blef bortdrifven, kavaljererna kommo till makten, och det hände sig, såsom nyss är omtaladt, att Gösta Berling en söndagskväll läste upp ett poem för grefvinnan på Borg, och sedan af henne blef förbjuden att visa sig i hennes hus.

Det säges, att då Gösta slöt förstugudörren efter sig, såg han ~~en lång rad af~~ några slädar köra upp till Borg. Han kastade en blick på den lilla damen, som satt i främsta släden. Dyster, som stunden var för honom, blef den än dystrare vid den synen. Han skyndade bort för att ej blifva igenkänd, ~~Hon satt där, som frambesvuren Det var~~ men aningar om ofärd fyllde ~~honom~~ hans sinne. ~~grefvinnan Märta som kom alldeles som frambesvuren af samtalet därinne. Han skyndade bort~~ Hade samtalet därinne frambesvurit ~~henne~~ denna kvinna? Stålse föder en olycka en annan. ~~Han skyndade bort för att ej bli igenkänd Det var skymning och han skyndade bort för att ej bli igenkänd~~

Men betjänter skyndade ut, fotsäckar knäpptes upp, fällar kastades undan. Hvem hade kommit? Hvem ~~är~~ var den lilla damen, som ~~kastar sig n~~ reste sig i släden? Ah, det är verkligen hon själf, Märta Dohna, den ryktbara grefvinnan!

Hon var den lustigaste och dåraktigaste af kvinnor. Pärlslöes glädje hade lyft henne upp på sin tron och gjort henne till sin drottning. Lekar och löjen voro hennes undersåter. Spel och dans och äfventyr hade kommit på hennes del, då lifvets lotter skiftades.

Hon var nu ej långt från sitt femtionde år, men hon var en af de visa, som ej räkna ~~de~~ årens antal.

Vf 132a - 168v

Vf 132a - 169r

"Den, som ej kan lyfta foten till dans eller munnen till löje," sade hon, "han är gammal. Han känner årens gräsliga börda, ej jag."

Glädjen hade ingen orubbad tron i hennes ungdoms dagar; men ombytet och osäkerheten ökade blott behaget i hans lustiga tillvaro. Majestätet med fjärilvingarna höll ena dagen kaffebjudning i hofdamernas våning på Stockholms slott och dansade den nästa i frack och knölpåk i sjelfva Paris. Han besökte Napoleons fältläger, han for på Nelsons flotta på det blå Medelhafvet, han bevistade en kongress i Wien, han vågade sig till Bryssel på bal natten före ett ryktbart slag.

Och hvarhelst glädjen fanns, där fanns Märta Dohna, hans utvalda drottning. ~~grefvi~~ Dansande, ~~och~~ spelande, skämtande jagade grefvinnan Märta världen rundt. Hvad hade hon ej sett, hvad hade hon ej upplefvat? Dansat omkull troner, spelat écarté om furstendömen, skämtat fram förödande krig! Munterhet och galenskap hade hennes lif varit och skulle alltjämt så förblifva. Ej var hennes kropp för gammal för dansen, ej hennes hjärta för kärleken. När tröttnade hon på maskerader och komedier och på muntra historier och vemodiga visor?!

Då glädjen stundom var hemlös i den till slagfält förvandlade världen, brukade hon för längre eller kortare tid draga upp till den gamla grefvegården vid Löfvens långa sjö. Likaså hade hon dragit dit upp, då furstarna och deras hof blifvit henne för dystra i den heliga alliansens tid. Det var under ett sådant besök hon funnit för godt att göra Gösta Berling till sin sons informator. Hon brukade trifvas väl däruppe. Aldrig hade glädjen ett härligare rike. Där funnos sång och spel, äfventyrsälskande män och sköna, glada kvinnor. Gästabud och baler fattades henne ej, ej båtfärder öfver månbelysta sjöar, ej slädfärder ~~öfver~~ genom dunkla skogar, ej häller hjärtskakande händelser och kärlekens sorg och smärta.

Men sedan hennes dotter dog där, hade hon upphört att besöka Borg. Hon hade ej sett det på fem år. Nu kom hon för att se hur hennes svärdotter uthärdade lifvet uppe bland granskog, björnar och drifvor. ~~Hon kom för~~

Vf 132a - 169v

Vf 132a - 170r

~~att se hur hon~~ Hon höll det för en ~~plikt~~ plight att fara och se efter om ej den dumme Henrik pinat ihjäl henne med sin tråkighet. Nu skulle hon vara hemfridens blida ängel. Solskenet och lyckan låg o medpackadt i hennes fyrtio läderkappsäckar, lustighet hette hennes kammarjungfru, skämt hennes kusk, lek hennes sällskapsdam.

Och då hon sprang uppför trappan, mötte hon af öppna armar. Hennes gamla rum i nedra våningen väntade henne. Hennes betjänt, hennes sällskapsdam och kammarjungfru, hennes fyrtio ~~necessärer~~ läderkappsäckar, hennes trettio hattaskar, hennes necessärer och sjalar och pelsar, allt kom[x]mer så småningom in i huset. Det var bråk och larm öfverallt. det ~~slogs~~ slogs i dörrarna och ~~sprängs~~ sprangs i trapporna. Det märktes nog att grefvinnan Märta var kommen.

~~Ett par dagar senare for grefvinnan Märta ut på en promenad i vagn~~ x x

Det var en våraftan, en riktigt vacker afton, fast man ännu ej hunnit längre än [x] April, och isen ej brutit upp. Mamsell Marie hade ~~fått upp~~ öppnat sitt ~~vinds~~fönster. Hon satt uppe i sitt rum, knäppte på gitarren och sjöng.

Hon var så upptagen af gitarren och minnena, att hon ej märkte hur en vagn kom körande vägen fram och stannade vid stugan. I vagnen satt grefvinnan Märta, och hon hade sin glädje af att se på ~~den gamla~~ mamsell Marie, som satt i fönstret med gitarren om halsen och sjöng gamla nötta kärlekskväden, med ögonen vända mot himmelen.

Till sist steg grefvinnan ur vagnen och gick in i stugan, där de småtta flickorna sutto kring täckbågen. Och grefvinnan kom som solsken på en regndag. Hon var aldrig högdragen; revolutionens vind hade susat fram öfver henne och blåst in frisk luft i hennes lungor.

Hon rådde ej för, att hon var grefvinna, brukade hon säga; men hon ville i alla fall lefva det lif, som behagade henne. Hon hade lika roligt på bondbröllop som på hofbaler. Hon spelade komedier för sina pigor, då ingen annan ~~fanns~~ åskådare var till hands, och hon medförde ~~i alla sätt~~ fröjd till alla sällskap, där hon visade sig med ~~sitt~~ sitt lilla vackra ansikte och sitt svallande lefnadsmod.

Vf 132a - 170v

Hon beställde täcken af fru Marëus och berömde flickorna. Hon såg sig om i roskvarteret och berättade om sina äfventyr på ~~t~~ resan. Hon hade alltid äfventyr, hon. Och till sist vågade hon sig uppför ~~den~~ vindstrappan, som var fruktansvärdt ~~i sin~~ brant och smal, och uppsökte mamsell Marie på hennes gafvelrum.

Där lät hon de svarta ögonen blixtra ned öfver ~~henne~~ den ensamma lilla människan, och den melodiska rösten smeka hennes öra.

Hon köpte gardiner af henne. Hon kunde ej lefva däruppe på Borg utan att hafva gardiner i fjällstickning för alla sina fönster, och på alla bord skulle hon hafva någon af mamsell Maries dukar.

Hon lånade sedan hennes gitarr och sjöng för henne om glädje och kärlek. Och hon berättade historier för henne, så att mamsell Marie fann sig förflyttad midt ut i denna lustiga, brusande världen. Och grefvinnas skratt var en sådan musik, att de frusna foglarna i roskvarteret började sjunga, när de hörde det, och hennes ansikte, som knappast var vackert mer, ty hyn var härjad af smink, och det låg drag af rå sinlighet kring munnen, syntes mamsell Marie så vackert, att hon undrade, hur den lilla spegeln kunde låta det försvinna, då den en gång uppfångat det på sin blanka yta.

Då hon gick, kysste hon mamsell Marie och bad henne komma upp till Borg.

Mamsell Maries hjärta stod tomt som de små svalornas bo vid julatiden. Hon ~~saknade~~ var fri, men hon suckade efter bojor som en på ålderns dagar frigifven slaf.

Nu började ~~en~~ åter ~~glädjens~~ glädjens tid och en sorgens tid för mamsell Marie; men ej lång, blott korta åtta dagar.

Grefvinnan hämtade henne oupphörligen upp till Borg. Hon spelade komedi för henne och berättade om sina friare, och mamsell Marie skrattade, ~~såsom~~ så som hon aldrig skrattat förr. De blefva de bästa vänner. Grefvinnan visste snart allt om den unge orgelbyggaren och om afskedet. Och om ~~qvällarna~~ i skymningen lät hon mamsell Marie sitta på

Vf 132a - 171v

fönsterpallen i det lilla blå kabinettet. Då hängde hon gitarrbandet om halsen på henne och fick henne att sjunga kärlekssånger. Sedan satt grefvinnan och såg på hur den gamla Maries torra, magra figur och lilla fula hufvud aftecknade sig mot den röda aftondagern, och hon sade, att denne stackars mamsellen liknade en smäktande borgfröken. Men i hvarje sång talades det om ömma herdar och grymma herdinnor, och mamsell Maries stämma var den allra tunnaste stämma, och man kan väl veta, att grefvinnan skulle ha sin glädje af en sådan Konsert.

Så blef det bjudning på Borg, som naturligt var, då grefvens mor var hemkommen. Och det gick muntert till som vanligt. Sällskapet var dock ej stort. Där voro endast sockenbor inbjudna. Matsalen låg på nedre bottnen och efter supén hände det, att gästerna ej drogo upp för trapporna igen, utan slogo sig ned i grefvinnan Märtas rum, som lågo därinnanför. Då fick grefvinnan fatt i mamsell Maries gitarr och började sjunga för sällskapet. Hon var en lustig dam, grefvinnan Märta, och hon kunde härma alla människor. Nu fick hon den idéen att härma mamsell Marie. Hon vände ögonen mot himlen och sjöng med en tunn, skrikig barnröst.

"Åhnej, åhnej, grefvinnan!" bad mamsell Marie.

Men grefvinnan hade roligt hon, och de flesta kunde ej låta bli att skratta åt henne, fast de nog tyckte, att det var synd om mamsell Marie.

Grefvinnan tog en handfull torra rosenblad ur en potpourrikruka, gick under tragiska åthäfvor fram till mamsell Marie och sjöng med djup rörelse:

"Du reser ifrån oss. Välkommen igen!
Hör vänskapens stämma, som talar!
Var lycklig, och glöm ej en älskande vän
I Värmelands skogar och dalar!"

Sedan strödde hon rosenbladen öfver hennes hufvud. Människorna skrattade; men mamsell Marie blef vild af vrede. Hon såg ut, som om hon kunnat rifva ögonen ur grefvinnan.

"Du är en dålig kvinna, Märta Dohna," sade hon.

Vf 132a - 172v

Vf 132a - 173r

"Ingen hederlig kvinna borde umgås med sig."
Grefvinnan Märta blef ond, hon med.
"Ut med sig, mamsell!" sade hon. – "Jag har haft nog af hennes galenskaper."
"Ja, jag skall gå," säger mamsell Marie, "men först skall jag ha betalt för mina dukar och gardiner, som du satt upp här".
"De gamla trasorna!" utropar grefvinnan. "Vill hon ~~hafva~~ ha betalt för de gamla trasorna?" ~~Och hon re~~ Tag ~~och~~ dem med ~~sig~~ sig! Jag vill ~~debig~~ då se dem mer! Tag dem genast med sig!"
~~Hon~~ Därpå grefvinnan kastar åt henne dukarna och sliter ned gardinerna, ty nu är hon i fullt raseri.
Nästa dag bad den unga grefvinnan sin svärmor, att hon skulle försona sig med mamsell Marie; men grefvinnan ville inte. Hon var trött vid henne.
Grefvinnan Elisabeth for då åstad och köpte af mamsell Marie hela lagret af gardiner och satte upp dem i hela öfre våningen. Däraf kände sig mamsell Marie återupprättad.
Grefvinnan Märta skämtade ~~med~~ mycket sin svärdotter öfver hennes ~~gardiner~~ kärlek till fjällstickningen. ~~men s om hon var ond~~ Hon kunde också gömma sin vrede ~~och ge luft åt den~~ bevara den frisk och ny i åratal. Hon var en rikt begåfvad varelse.

Slut på första afdelningen.

Vf 132a - 173v

Vf 132a - 174r

Kusin Kristoffer.

De hade en gammal roffågel uppe i kavaljersflygeln. Han satt alltid i spiselvrån och gaf akt på, att ej brasan fick slockna. Ruggig och grå var han, ~~och~~ Det lilla hufvudet med den stora näbben ~~lutade~~ och de slocknande ögonen lutade sorgset på den långa, magra halsen, som stack upp ur en yfvig pelskrage. Ty den roffågeln gick i pels både sommar och vinter.

Fordom hade han hört till den svärm~~en~~, som i den store kejsarens följe jagade fram öfver Europa; men hvad namn och titel han då ~~burit~~ bar, skall numera ingen våga säga. I Värmland visste man blott, att han tagit del i de stora krigen, ~~som~~ att han farit välsligt fram i de dånande striderna, och att han efter 1815 måst ställa sina vingars flykt bort från ett otacksamt fädernesland. Han hade funnit skydd hos den svenske kronprinsen, och denne hade rådt honom att försvinna i det fjärran Värmland. Sådan var tiden, att den, hvars namn bragt världar att darra, nu måste vara glad öfver att ~~se detta~~ ingen ~~visste, att~~ kände hans ~~bu~~ ~~detta~~ en gång så fruktade namn.

Han hade gifvit ~~sitt~~ kronprinsen hedersord ~~till~~ ~~kronprinsen~~ på att ej lemna Värmland och att ej onödigtvis omnämna, hvem han var. Och så sändes han till Ekeby med en handskrifvelse från kronprinsen till majoren, som rekommenderade honom till det bästa. Då öppnade kavaljersflygeln sina dörrar för honom.

Till en början undrade man mycket, hvem den ryktbare var, som gömde sig under hans antagna namn. Men så småningom blef han förvandlad till kavaljer och värmländing, ~~och ingen undrade vidare~~. Hvar man kallade honom kusin Kristoffer utan att rätt veta, hur han fått just den benämningen.

Men det är ej godt för en roffågel att lefva i bur. Man kan veta, att han är van vid annat än att hoppa från pinne till pinne och taga mat ur sin vårdares hand. Slagtningens och dödsfarans eggelser ha fordom satt hans pulsar i brand. Honom äcklar den dåsiga freden.

Väl är det sant, att ej heller de andra kavaljererna voro idel

Vf 132a - 174v

Vf 132a - 175r

tamfå~~glet~~[-lar]; men hos ingen af dem brände blodet så hett som hos kusin Kristoffer. En björn~~jakt~~[jagt] var det enda, som förmådde lifva hans slappnade lifslust, en björnjagt ~~eller~~ en kvinna, en enda kvinna.

Han hade lefvat upp, då han för tio år sedan för första gången såg grefvinnan Märta, som redan då var enka. En kvinna, ~~farlig~~ [vexlande] som kriget, eggande som faran, en spritande, öfverdådig varelse; han älskade henne.

Och nu satt han där~~uppe~~ och blef gammal och grå, utan att han kunde begära henne till sin hustru. Nu hade han ej sett henne på fem år. Han vissnade och dog ~~så~~ så småningom såsom fångna örnar bruka. För hvarje år [blef han mer torr och frusen. Han kröp bättre in] ~~kröp han närmare~~ ~~brasan~~ [bättre in] i pelsen och närmare brasan.

Så sitter han där då, förfrusen, ruggig och grå, ~~på förmiddagen först den~~ [morgonen af] till den dag~~en~~, ~~då~~ [på hvars afton] påskmållarna skola afskjutas och påskkäringen brännas. Kavaljererna ~~vara~~ [äro] alla ute; men han sitter inne i spiselvrån.

O, ~~kapten~~ Kusin Kristoffer, kusin Kristoffer, vet du det ej. Leende har han kommit, den lockande våren.

Upp spritter naturen ur dåsig sömn, och i den blåa skyn tumla fjärilvingade andar i yster lek. Tätt som rosor på den vilda busken glittra deras ~~rosiga~~ anleten uppe bland skyarna.

Jorden, den stora ~~modren~~ [modern], börjar lefva. Yr som ett barn stiger hon upp ur badet i vårfloden, ur duschen i vårregnet. Sten och mylla glittra af lust. "In i lifvets kretsgång!" jublar minsta ~~korn~~ [grand]. "Vi skola färdas som vingar i klar luft. Vi skola skimra i unga flickors rodnande kinder."

Vårens lustiga andar simma med luft och vatten in i kropparna, spritta som ålar i blodet, sätta hjärtat i svängning. Det är samma ljud öfverallt, [vid] hjärtan och blommor, ~~förvandlas till~~ [vid] allt, som kan svänga och dallra, haka de fjärilvingade sig fast och ~~göra det till en~~ [ringa ut det som med tusen] stormklockor: "Lust och glädje, lust och glädje! Kommen är ~~våren~~ [hon], den leende vår."

Men kusin Kristoffer sitter stilla och förstår ~~det~~ ej intet. Han lutar hufvudet mot de stelnade fingrarna och drömmer om kulregn och ära, vunnen på krigets fält. ~~Dessa härliga~~ [För inre syn]

Vf 132a - 175v

framtrollar han lagrar och rosor,
~~(som ej behöfde väka~~ behöfva ~~väka~~ vårens veka fägring för att blomstra.

Det är dock synd om honom, den ~~namnlöse~~ ensamme gamle inkräktaren, som sitter däruppe i kavaljersflygeln utan folk, utan land; han, som aldrig hör ett ljud af hemlandets språk, han, som skall hafva en namnlös graf på Bro kyrkogård. När han föds att han är en örn och född att ~~jaga~~ förfölja och slå.

O, kusin Kristoffer, länge nog satt du drömmande i kavaljersflygeln! Upp och drick lifvets sprudlande vin i de höga dotter.

Vet det, kusin Kristoffer, att ett bref är kommet till majorn denna dag, ett kungligt bref, försedt med Svea rikes sigill. Det är ställdt till majorn, men innehållet rör dig.

Underbart är det att se dig, då du läser brefvet, gamle roffågel. Ögat får glans, och hufvudet lyftes. Du ser burens dörr öppen, och fria rymden upplåten för dina längtande vingar.

Kusin Kristoffer gräfver djupt ned på botten af sin klädkista. Så ~~drog~~ drar han fram den med ängslan förvarade ~~den~~ guldsmidda uniformen och ~~iklädde~~ ikläder sig den. Han trycker den plymprydda hatten på hufvudet, och snart spränger han bort från Ekeby, ridande på ~~den~~ sin ypperliga hvita ridhäst ~~ut~~ ~~i en vårdt som strålade af vårluft och solsken~~.

Detta är dock något annat än att sitta frusen i spiselvrån. ~~Nu~~ Nu ser också han, att våren är kommen.

Han höjer sig i sadeln och sätter af i galopp. Den pelsfodrade dolman ~~svaj~~ fladdrar. Hattens plym svajar. Föryngrad är mannen, som jorden själf. Vaknad är han ur en lång vinter. Det gamla guldet kan ännu blänka. Det djärfva krigaransiktet ~~är en stolt~~ under den trekantiga hatten är en stolt syn.

Märklig var hans ridt, där varken spruta bäckar, och sippor, ~~där~~ spira upp, han rider fram. ~~men så har~~ Flyttfåglarna skria och jubla omkring den frigjorde fången. All naturen tar del i hans glädje.

Härlig som en triumfator kommer han. Våren själf rider före på en svajande sky. ~~Lätt och luftig~~ är han ~~den~~ ljuse ~~sweet~~ ~~spritta~~ ~~af lycka~~ ~~...~~ ~~med~~ han har krumhorn för munnen och far upp och ned i sadeln. mitt af lycka, där han

Ja, det gamla guldet blänker i solskenet, det djärfva krigaransiktet är en stolt syn under den trekantiga hatten. Och runt omkring ~~honom~~ kusin Kristoffer tumlar en stab af gamla vapenbröder sina hästar; där är lyckan, som står på tå i sadeln, och kärleken

Vf 132a - 176v

på sin otålige springare, och äran på sin ~~svarta~~ stolte.

Märklig är ridten; ~~Den språkkunnige taltrasten ropar honom an.~~ märklig är ryttaren.

"Kusin Kristoffer, kusin Kristoffer! Hvart skall du rida? Hvart skall du rida?"

"Till Borg för att fria, ~~Till~~ till Borg för att fria," svarar kusin Kristoffer.

"Far inte till Borg, far inte till Borg! Ogift man har ingen sorg," skriker taltrasten efter honom.

Men han lyssnar ~~inte~~ icke till varningen. Uppför backe och utför backe rider han, tills han ändtligen är framme. ~~och~~ Han springer ur sadeln och införes till grefvinnorna.

Allt ~~fick~~ går väl. Grefvinnan Märta är nådig mot honom. Kusin Kristoffer ~~såg~~ ser nog, att hon ej skall neka att bära hans lysande namn eller att regera på hans ~~godt~~ slott. Han ~~satt~~ sitter och ~~upp~~ skjuter det hänryckningens ögonblick, då han skall visa henne kungabrefvet. Han ~~njöt~~ njuter af denna väntan.

Hon pratar och underhåller honom med tusen historier. Han ~~skrattat~~ skrattar åt allt, beundrar allt. Men som de ~~sutto~~ sitta i ~~det~~ ett af de rummen, där grefvinnan Elisabet hängt upp mamsell Maries gardiner, börjar grefvinnan också berätta ~~den~~ historien om dem. Och hon ~~gjorde~~ gör den så lustig hon kan.

"Se," säger hon till sist, "se så stygg jag är. Här hänga nu dessa gardiner, för att jag dagligen och stundligen skall tänka på min synd. Det är en botgöring utan like. Åh, denna fasansfulla fjällstickning!"

Den store krigaren, kusin Kristoffer, ~~såg~~ ser på henne med brännande blickar.

~~Jag har suttit tio år uppe i kavaljersflygeln och på nådig grefvinnan sade han.~~ "Jag är också gammal och fattig," säger han, "och jag har i tio år suttit i spiselvrån och längtat efter min käresta." Så skrattar nådig grefvinnan: "Är det också så?"

"Ah, det är en annan sak," ~~utbrast~~ utbrister grefvinnan.

"Gud har tagit ifrån mig lycka och fädernesland och tvungit mig att äta andras bröd," säger kusin Kristoffer allvarsamt. ~~Han har lärt mig min läxa~~ "Jag har fått lära mig att ha respekt för fattigdomen, jag."

Vf 132a - 177v

Vf 132a - 178r

"Ä ja, och," ropar grefvinnan och håller upp händerna. Hvad människorna äro dygdiga! Ack, hvad de blifvit dygdiga!"

"Ja," säger han, "märk det, grefvinna, att om Gud en dag i framtiden skulle gifva mig åter rikedom och makt ~~och glans, ära och~~ ~~i framtiden~~, så skall jag göra bättre bruk af ~~det~~ den än att dela ~~det~~ dem med en ~~sminkad markatta~~ sådan där världsdam, en sådan där sminkad, hjärtlös markatta, som går narr af fattigdomen."

"Det gör ni rätt i, kusin Kristoffer."

Och så marscherar kusin Kristoffer ut ur rummet och rider hem till Ekeby igen; men genierna ~~följde~~ följa honom ej, taltrastar ~~sjunga~~ flöjtar ej till honom, och han ~~kunde~~ kan ej mera se den ~~gyllene~~ leende våren.

Till Ekeby kom han, då påskmällorna skulle aflossas och påskkäringen brännas. Påskkäringen ~~var~~ är en stor docka af halm, med ~~en trasa till~~ ansikte af en trasa, på hvilken ögon, näsa och mun äro tecknade med kol. ~~Rot~~ Rote-käringens ~~utslitna~~ aflagda kläder ~~bär~~ har hon på sig. Den långskaftade ugnsrakan och sopen ~~voro~~ äro ställda bredvid henne, och smörjhornet ~~hade~~ har hon om halsen. Hon är alldeles färdig till Blåkullafärd.

Major Fuchs laddar sin bössa och skjuter af den gång på gång rätt upp i luften ~~rätt upp i luften~~. Ett bål af torrt ris antändes, ~~och~~ trollkäringen kastas dit och brinner snart lusteligen. Nog göra kavaljererna allt de kunna för att på gammalt beprøfvadt sätt ~~utplåna~~ förinta det ondas makt.

Kusin Kristoffer står och ser på med dyster min. Plötsligt rycker han upp det stora kungabrefvet ur ärmuppslaget och kastar det på elden. Gud allena vet hvad han tänkte. Kanske han inbillade sig, att det var grefvinnan Märta själf, som ~~brann~~ ~~de~~ brann därborta på bålet. Kanske tyckte han, att eftersom den kvinnan, när allt kom omkring, endast bestod af trasor och halm, så fanns det intet värdefullt mer ~~i världen~~ på jorden.

Han går åter in i kavaljersflygeln, tänder brasan och gömmer uniformen. Åter slår han sig ned i spiselvrån, och för hvar dag blir han allt mer ruggig och grå. Han dör så småningom, som gamla örnar bruka göra i fångenskap.

Han är ingen fånge längre; men han bryr sig ej om att begagna sin frihet. Rymden ~~stod~~ står honom öppen. Slagfälten, äran, lifvet väntar honom. Men han ~~hade~~ har ej mer kraft att ~~lyfta vingarna~~ breda ut sina vingar till ~~flykt~~ flygt.

Vf 132a - 178v

Vf 132a - 178br

Här ingår fjärde kapitlet af det utgifna.

Kap. 2 (II del) Livets stigar [= kap. 4 "ur G.B.S." "Livets stigar".]

Vf 132a - 178bv

Väskan 65

16 30 / 48

5 / 46

Vf 132a - 179r

~~Botgöraren~~ Botgöring

Kära vänner, om det skulle hända er, att ~~ni mötte~~ ni möte en ömklig stackare på er väg, en liten bedröfvad varelse, som låter hatten hänga på ryggen och håller skorna i handen för att ej ega något skydd mot solens brand och vägens stenar, en försvarslös, som af egen vilja nedkallar allt ofärd ~~bedröfvelse~~ öfver sitt hufvud, nåväl, gå då ~~tysta~~ förbi honom i tyst bäfvan! Det är botgöraren, förstår ni, botgöraren, på väg till de heliga grafvarna.

Botgöraren måste bära den grofva kåpan och lefva ~~på~~ af oblandadt vatten och torrt bröd, om han än vore en konung. Han måste gå och ej åka. Han måste ~~vara en~~ tigga, ~~ej en~~ ej ega. Han måste sofva bland tistlar. Han måste nöta de hårda grafhällarna med knäfall. Han måste svänga det taggiga gisslet öfver sin rygg. Han kan ej känna sötma utom i lidandet, ej glufhet utom i sorgen.

Det är hans eget hjärta, som tvingar honom, det är därföre han måste ~~alltid~~ lida. ~~Då~~ Hvarje hjärta som tror sig ha syndat tränktar efter lidandet. ~~som efter ett lif en~~ Gå med tyst bäfvan förbi de botgörande. Alla hjärtan äro gjorda af samma stoff.

Den unga grefvinnan Elisabet var en gång den, som bar den grofva kåpan och trådde de törniga stigarna. Hennes hjärta anklagade henne för synd. Det trängtade efter lidandet som den trötta efter ett ljumt bad. Grym ofärd ~~drog hon~~ bragte hon öfver sig, medan hon jublande ~~öfver att~~ steg ned i lidandets natt.

Hennes man, den unge grefven med gammalmans hufvudet, kom hem till Borg ~~dagen efter den då~~ på morgonen efter den natt, då Ekeby kvarn och smedja förstördes af vårfloden. Han var knappt ~~kommen~~ anländ, förrän grefvinnan Märta lät kalla honom in till sig och berättade underliga ting för honom.

"Din hustru var ute i natt, Henrik. Hon var borta i många timmar. Hon kom hem i sällskap med en man. Jag hörde, hur ~~hon~~ han sade godnatt till henne. ~~vid~~ Jag vet också hvem han är. Jag hörde både då hon gick, och då hon kom, fast

Vf 132a - 179v

detta väl ej var meningen. Hon bedrager dig, Henrik. Hon bedrager dig, den skenheliga varelsen, ~~med~~ som hänger upp ~~sina~~ gardiner i fjällstickning för alla fönster blott för att skaffa mig obehag. Hon har aldrig ~~älskat~~ dig, min stackars gosse. Hennes far ville ~~väl~~ blott ha henne väl gift. Hon tog dig för att bli försörjd."

Så väl talade hon sin sak, att grefve Henrik blef ursinnig. Han ville söka skilsmessa. Han ville sända ~~hem~~ sin hustru hem till hennes far.

"Nej min vän," sade grefvinnan Märta, "på det sättet skulle hon bli alldeles lemnad åt det onda. ~~lemnad~~ ~~för att det~~ ~~mygen~~ ~~skandal~~ ~~ojämnad~~ ~~okontrollerad~~ ~~men~~ Hon är bortskämd och illa uppfostrad. Låt mig ta hand om henne, låt mig återföra henne på pliktens väg."

Och grefven kallade in sin grefvinna för att säga henne, att hon nu skulle stå under hans mors lydnad.

Åh, hvilken scen, som nu följde, en mer ömkansvärd hade väl aldrig utspelats inom detta åt sorgen vigda hus.

~~Ack så~~ Många onda ord lät den unge mannen ~~säde~~ ~~lät~~ åt den unga kvinnan höra. Han sträckte sina händer mot himlen och anklagade den, därför att den låtit hans namn släpas i smutsen af en skamlös kvinna. Han skakade ~~sina~~ sin knutna näfve framför hennes ansikte och frågade henne, hvad straff hon trodde stort nog för ett sådant brott som hennes.

Hon var alls icke rädd för ~~honom~~ mannen. Hon trodde ultfullt att ha upphat rätt. Hon sade honom, att hon redan fått en förfärlig snufva och att detta kunde vara straff nog.

~~Så föll grefvinnan Märta~~

"Elisabet," säger grefvinnan Märta, "detta är ej saker att skämta med."

"Vi två," svarar den unga kvinnan, "hafva aldrig kunnat bli ense om ~~när det är tid att~~ rätta stunden för skämt och ~~gyckel~~ allvar." ~~svarar grefvi~~

"Men du bör dock förstå, Elisabet, att ingen ärbar kvinna lemnar sitt hem för att midt i natten ströfva omkring med en känd äfventyrare."

Då såg Elisabet Dohna, att ~~denna~~ hennes svärmor beslutat hennes förderf. Hon såg, att hon måste kämpa tin

Vf 132a - 180v

Vf 132a - 181r

det yttersta, för att det ej skulle lyckas ~~henne~~ denna att draga ~~nåt~~ öfver henne ~~något~~ ~~något~~ en fruktansvärd olycka.

"Henrik," ber hon, "låt ej din mor ställa sig mellan oss! Låt mig tala om för dig, hur allt gått till. Du är rättvis, du skall ej döma mig ohörd. Låt mig berätta allt för dig, och du skall se, att jag endast handlat så, som du lärt mig."

Grefven nickade ett stumt bifall, och grefvinnan Elisabet berättade nu, huru hon kommit att drifva Gösta Berling in på de onda vägarna. Hon talade om allt, som tilldragit sig i det lilla blå kabinettet, och om huru hon känt sig drifven af sitt samvete att gå och rädda den hon förorättat. "Jag hade ju ingen rätt att döma honom," sade hon, "och min man har själf lärt mig, att intet offer är för stort, då man vill ~~xxxa~~ godtgöra en orätt. Inte sant, Henrik?"

Grefve Henrik vände sig till sin mor.

"Hvad säger min mor härom?" frågade han. Hans lilla kropp var nu alldeles stel af värdighet, och hans höga, smala panna låg i majestätiska veck.

"Jag," svarade grefvinnan, "jag säger, att Anna Stjärnhök är en klok flicka, och att hon nog visste hvad hon gjorde, då hon berättade denna historia för Elisabet."

"Min mor behagar missförstå mig," sade grefven. "Jag frågar hvad min mor tänker om denna berättelse. Har grefvinnan Märta Dohna försökt öfvertala sin dotter, min syster, att gifta sig med en afsatt präst?"

Grefvinnan Märta teg ett ögonblick. Ah, den Henrik, så dum, så dum! Nu jagade han ju på orätt spår. Hennes ~~jakthund~~ jagt-hund förföljde ju jägaren själf och lät haren springa. Men om Märta Dohna ~~teg~~ var svarslös för ett ögonblick, så var det ej häller ~~i~~ längre.

"Kära vän," ~~säger~~ sade hon med en axelryckning. "Det finns ett skäl för att låta alla dessa gamla historier ~~hvi~~ om den olyckli-ge mannen hvila, samma skäl, som gör, att jag nu ber dig undertrycka all offentlig skandal. Det är ~~nämligen~~ nämligen högst troligt, att han omkommit i natt."

Hon talade i en blid, beklagande ton, men det fanns ej ett sonningsord i det hon sade.

Elisabet har sofvit länge i dag och har därför ej hört, att

Vf 132a - 181v

folk redan blifvit utsändt rundt om sjön för att fråga efter ~~honom~~ herr Berling. Han har ej återvänt ~~till~~ Ekeby, och man fruktar, att han drunknat. Isen bröt upp i ~~morgse~~ morse. Se, stormen ~~och reg~~ ~~ut hafvet~~ har splittrat den i tusen stycken."

Grefvinnan Elisabet såg ut. Sjön gick nästan ren.

Då ömkade hon sig öfver sig sjelf. Hon hade velat undkomma Guds rättvisa. Hon hade ljugit och hycklat. Hon hade ~~Kastat~~ Kastat oskuldens hvita mantel öfver sig.

Den förtviflade kastade sig ned på knä för sin man och bekännelsen störtade fram öfver hennes läppar.

"Döm mig, förkasta mig! Jag har älskat honom. Tvifla ej på att jag har älskat honom. Jag sliter mitt hår, jag rifver mina kläder af sorg. Jag bryr mig ej om något nu, då han är död. Jag bryr mig ej om att skydda mig. Du skall få veta hela sanningen. Mitt hjärtas kärlek har jag tagit ifrån min man och skänkt en främling.

"O, jag förkastade, jag är en af dem, som otillåten kärlek lockat. ~~Jag förfärades då det~~

Du unga, förtviflade, ligg där vid dina domares fötter och säg dem allt! ~~Drag nesa och marty~~ Välkommet martyrskap! Välkommen nesa, välkommen! O, ~~t~~ himmelens blixtar, hur skall ~~jag~~ hon kunna tvinga er att ljunga ned öfver ~~mitt~~ sitt unga hufvud!

Säg dem, hur du förfärades, då lidelsen kom öfver dig, våldig och ochmotståndlig. Hur du ryste öfver ditt hjärtas uselhet. Hellre hade du mött kyrkogårdens spöken än demonerna i din ~~egen~~ själ. förvisad från Guds ansikte

Säg dem, hur du ~~känt dig~~ ovärdig att trampa jordens yta. ~~Hur du förvisad från Guds ansikte~~. I bön och tårar ~~hade~~ har du kämpat. O Gud, rädda mig! O Guds son, demoners utdrifvare, rädda mig! har du bedit.

Säg dem, hur du ~~hållit~~ ansett som för bäst att dölja allt. Ingen skulle få ~~lära~~ känna ~~hennes~~ din uselhet. ~~Hon~~ Du troelde, att det var Gud behagligt att handla så. ~~Hon~~ Du trodde också, att ~~hon~~ du ~~gått~~ gick Guds vägar, då ~~hon~~ du ~~velat~~ ville rädda den ~~mannen~~ man, som ~~hon~~ du älskade. Han visste ingenting om ~~hennes~~ din kärlek. Han ~~behöf~~ skulle ej förtappas för ~~hennes~~ din skull. Visste ~~hon~~ du hvad som var rätt? Visste ~~hon~~ du hvad som var orätt? ~~Demoner tala med änglars stämmor~~

Gud allena visste det, och han hade dömt ~~henne~~ dig. Han hade

Vf 132a - 182v

Vf 132a - 183r

slagit ditt hjärtas afgud. Han hade lett dig in på den stora, helande botgöringens väg.

Säg dem, att du vet, att frälsning ej finnes i fördöljandet. Demonerna älska mörkret. Må dina domares händer knyta sig om gisslet! Straffet skall falla som lisande balsam på syndens sår. Ditt hjärta längtar efter lidandet.

Säg dem allt detta, medan du ligger på knä på golfvet och vrider händerna i vådelsam sorg, talande i förtviflans vilda tonfall, med ett gällt skratt helsande tanken på straff och vanära, ända tills den man fattar i dig och rycker dig upp från golfvet.

"Upp för dig så, som det anstår en grefvinna Dohna, eller jag måste be min mor tukta dig som ett barn."

"Gör med mig hvad du vill!"

Då fäll grefvens dom:

"Min mor har bedt för dig. Därför får du bo kvar här i mitt hem. Men hädanefter är det hon, som befaller, och du, som lyder."

Se botgöringens väg! Den unga grefvinnan är vorden den ringaste af tjänarinnor. Hur länge, o hur länge?

Hur länge skall ett stolt hjärta tömma böja sig? Hur länge skola otåliga läppar kunna tiga, hur länge en häftig hand hålla tillbaka?

Ljuf är förnedringens uselhet. Medan kjorryggen värker af tungt arbete, är hjärtat stilla. Till den, som sofver några korta timmar på en hård bädd af halm, kommer sömnen okallad.

Må den äldre kvinnan förvandla sig till en ond ande för att kunna pläga henne nog. Vi tacke dig, vår välgörarinna. Ännu är ej det onda dödt inom oss. Jaga upp den sömnhungriga Alvikna hvarje morgon! Lägg på den ovana arbeterskan ett orimligt dagsverke i den tunga drällsväfven! Det är godt. Botgörerskan hade måhända ej kraft nog att själf svänga gisslet med tillräcklig styrka.

På den stora vårbyken kommer, står hon vid baljan i tvättstugan. Hon kom själf för att se på hennes arbete. "Vattnet är för kallt i den baljan," säger hon, och hon

Vf 132a - 183v

Vf 132a - 184r

tar sjudande vatten ur en gryta och slår öfver hennes bara armar. +

Kall är dagen, då ~~tvä~~ tvättkvinnorna måste stå vid sjön och skölja kläderna. Stormbyar brusa fram och öfver ~~skölja~~ pölja dem med snöblandadt regn. Drypande våta och tunga som bly bli tvättkvinnornas ~~kläder~~ kjortlar, ~~[illegible]~~ Ständt för arbetet med klappträälet. Blod ~~spritter~~ sprikter fram under de fina fröken~~fingrarna~~ naglarna.

Men ~~hon~~ grefvinnan Elizabet klagar ej. Prisad vare Guds godhet! Hvar har botgöraren sin sötma, utom i lidandet? Gisslets taggiga knutar falla mjukt, som voro de vara blad af rosor, på den botgörandes rygg.

Den unga kvinnan får snart veta, att Gösta Berling lefver. Den gamla har blott velat narra henne till en bekännelse. Ja, hvad mer? Se Guds väg! Se Guds styrelse! Så har han lockat den syndiga in på försoningens goda väg.

En sak blott måste hon ängslas öfver. Hur skall det gå hennes svärmor, hvars hjärta Gud för hennes skull förhårdat. Ah, han skall döma henne i mildhet. Hon måste vara ond för att hjälpa ~~mig~~ den syndiga att återvinna Guds kärlek.

~~Inte~~ Icke visste hon, hur ofta en själ, som ~~trött~~ pröfvat all ~~vällust~~ umgås, slår öfver till att söka sitt nöje i grymheten. Då smicker och smekningar och dansens yra och ~~kortens~~ spelets ~~spänning~~ retelse× fattas den otåliga, förmörkade själen, dyker den ned i sina mörka djup och hemtar upp grymheten. I djurs och människors pinande finnes ännu ett glädjeämne för slappade känslor. ~~[illegible]~~ Den gamla vet ej med sig någon ondska. ~~han själf ... hur ond hon är.~~ Hon tror sig blott näpsa en lättfärdig hustru.

Så ligger hon stundom vaken om nätterna och grubblar öfver nya plågomedel. Se henne, hvilket helgerån hon begår! Arbetet själft, den store välgöraren, förvandlar hon till en plåga och ett straff.

En kväll ~~gick~~ går hon genom våningen och ~~lät~~ låter grefvinnan lysa sig med ett ljus. ~~Hon~~ Donna bär det i handen, utan stake.

"Ljuset är slut", säger den unga.

"Då ljuset är slut, skall staken brinna," ~~svarade~~ svarar den grefvinnan Märta.

Vf 132a - 184v

Vf 132a - 185r

Och de ~~öfvergå~~ [gå] vidare, till dess [den rykande] veken ~~rykande~~ slocknar på den svedda handen.

Men detta är barnslighet. Det finnes marter för själen, som öfvergå allt kroppens lidande. [Grefvinnan [Märta] bjuder gäster och låter ~~henne~~ [~~bergs egen~~ hustrun själf] gå vid ~~sitt~~ eget bord och passa ~~opp~~ [upp] dem.

Se, detta är botgörerskans stora dag. Främmande människor skola se henne i hennes förnedring.] De skola se, att hon ej mer är värdig att sitta vid sin mans bord. O, hvad hån ~~skola~~ ~~lysande som kallt stål på en svulten lem~~ skola ej deras kalla blickar stråla ned på henne!

Värre, hercfallt värre blir det. Ej en blick ~~våga~~ möter ~~den~~ [henne]. Alla ~~sitta~~ vid bordet [sitta] ~~lika~~ tysta ~~lika~~ [och] nedslagna, män och kvinnor, lika förstämda.

Men hon uppsamlar allt detta som glödande kol att lägga på sitt hufvud. Är då hennes synd så förskräcklig? Är det fara att vara i hennes närhet?

Så kommer frestelsen: ~~Se~~ [se], denna ömma gjärnhök, som varit hennes vän, och ~~hennes~~ [lagmannen i Munkerud] gramme vid bordet, gripa om henne, då hon kommer, rycka stekfatet ur ifrån henne, skjuta fram en stol och vilja ej låta henne fly.

"Sitt där barn, sitt där," säger lagmannen. "Du har intet ondt gjort."

Och med en mun förklara alla middagsgästerna, att om ej hon sitter kvar vid bordet, måste de alla bort. De äro ej bödelsdrängar, de gå ej Märta Dohnas ärenden. De låta ej bedraga sig så lätt som förskalliga grefvar.

"O ni gode herrar! O, ni älskade vänner! varen ej så barmhertiga! Ni tvingar mig att själf ropa ut min synd. Det är någon, som jag hållit för mycket kär."

"Barn, du vet ju ej, hvad synd är. Du vet ej, hur oskyldig du är. Gösta Berling visste ju ej ens, att du tyckte om honom. Tag nu åter din plats i ditt hem! Du har intet ondt gjort."

Och de hålla hennes mod uppe för en stund, och ~~de~~ äro själfva med ens muntra som barn. Skratt och skämt ljuda kring bordet.

De hetsiga, lättrörda människorna, de äro så goda; men ändock äro de sända af frestaren. De vilja inbilla henne, att hon är en martyr och [hånas öppet] grefvinnan Märta. ~~en hora~~.

Vf 132a - 185v

som om hon vore en hexa. Men de förstå ~~ju~~ ej saken. (veta de ej hur
själen längtar efter renhet, ej hur botgöraren tvingas af
sitt hjärta att utsätta sig för vägens stenar och solens brand.

Stundom tvingar grefvinnan Märta henne att i långa da-
gar sitta stilla vid ~~[illegible]~~ bågen, och då berättar hon för
henne ändlösa historier om denne Gösta Berling, denne
prest och äfventyrare. Räcker ej hennes minne till, ~~så~~ så
diktar hon, lagar blott så, att hans namn skall ljuda i
~~hennes~~ dessa unga kvinnans öra hela dagarna. Det är detta hon fruktar mest.
Under sådana dagar ser hon, att hennes botgöring aldrig skall
hafva ett slut. Hennes kärlek vill ej dö. Hon tror, att hon
själf skall dö förr än den. Hennes kropps krafter börja svi-
ka henne. Hon är ofta mycket sjuk.

"Men hvar dröjer din hjälte?" frågar grefvinnan hånfullt.
"Dag efter dag har jag väntat honom i spetsen för kaval-
jererna. ~~stormande in här~~ Hvarför stormar han ej Borg,
~~kastar~~ uppsätter dig på tronen och kastar ~~mig~~ mig och din man,
bundna, i tornet? Är den redan glömd?"

Hon skulle nästan vilja försvara honom och tala om, att hon själf
förbjudit honom att ge henne någon hjälp. Men nej, tiga var
bäst, tiga och lida.

Dag för dag täres hon allt mer af öfverretningens eld. Hon
går i ständig feber och är matt så, att hon knappt kan hålla
sig uppe. Hon ~~vill~~ vill blott dö. Lifvets starka krafter voro kuf-
vade. Kärleken och glädjen våga ej röra sig. ~~Hon~~ Hon hyser ej mer
någon fruktan för lidandet. ~~intet hat till den, som skadar
och förföljer~~.

Så fortgick allt en månad. Det är troligt, att grefvinnan
med beråd[t] mod likit dödat sig, om ej Marianne Sinclair
gripit in i saken.

Då Marianne åter började visa sig ute bland svärmpiskor
fanns hos henne detta gåtlika, som ofta fängslar mer än stor
skönhet.

Hon förde sig med ett ståtligt lugn och en visskall värdighet
men andens glödande lif lågade inom henne och alla hjärtan
kommo henne till mötes med ~~en~~ trängtande böner: Du rika själ
upplåt dig, vi ana en härlig värld dold på ~~ditt grubbel~~ djup. Låt
oss älska dig, låt oss locka fram din mäktiga ande.

Vf 132a - 186v

Vf 132a - 187r

Det är, som om hennes man ej mer skulle veta om, att hon finnes till. Han sitter instängd på sitt rum nästan hela dagen och studerar svårlästa handskrifter och uppsatser i gammalt snirkligt tryck. Han läser adelsbref på pergament, vid hvilka Sveriges rikes sigill hänger, stort och väldigt formadt i rödt vax och förvaradt i en svarfvad trädosa. Han beskådar gamla sköldemärken med liljor i hvitt fält och gripar i blått. Sådant förstår han, och sådant tolkar han med lätthet. Och han läser om och om igen gamla grafttal och personalier öfver de ädle grefvar Dohna, hvari deras bedrifter jämföras med Israels hjältars och Hellas gudars.

Se, dessa gamla ting hafva alltid gjort honom glädje. Men sin unga hustru bryr han sig ej om att tänka på vidare. Grefvinnan Märta har sagt ett ord, som dödat all kärlek inom honom: "hon tog sig för pengarnas skull." Sådant tål väl ingen man att höra. Det släcker all kärlek. Nu var det honom likgiltigt, hur det gick den unga kvinnan. Om hans mor återförde henne på pligtens väg, var det godt. Grefve Henrik hyste mycken beundran för sin mor.

Detta elände fortgick i en månads tid. Dock var ju ej tiden så stormigt och upprördt, som det kan höras, då händelserna sammanträngas på några skrifna sidor. Grefvinnan Elisabet lär alltid ha varit lugn att se till. Hon hade blott den enda gången, då hon fick höra, att Gösta Berling skulle vara död, blifvit öfverväldigad af sinnesrörelse. Men så stor var hennes ängslan öfver, att hon ej kunnat bevara sin kärlek för sin man, att hon troligen låtit grefvinnan Märta pina sig till döds, om ej en kväll hennes gamla hushållerska talat med henne.

Vf 132a - 187v

Vf 132a - 188r

Så fortgick allt i en månads tid. Troligt är att grefvinnan med berådt mod hade låtit den stöta sig, om ej en kväll hennes gamla hushållerska talat med henne.

"Grefvinnan skall tala med grefven," sade ~~hon~~ denna." Herre Gud, Grefvinnan är ett sådant barn. Grefvinnan vet kanske ej ens själf, hvad hon har att vänta, men jag ser nog, hur det är fatt."

~~Nej~~, Men det var ju just detta, hon ej kunde säga sin man, medan ~~en sådan svart misstanke hvilade öfver~~ han gick och närde en så svart ~~misstanke~~ misstanke mot henne.

Den natten klädde hon sig tyst och gick ut. Hon bar en vanlig bondpigas kläder och ett knyte i handen. Hon ämnade rymma från sitt hem och aldrig vända åter.

Hon gick ej, för att undslippa plågor och lidanden. Men nu trodde hon, att Gud gifvit henne ett tecken, att hon hade lofatt gå, att hon måste bevara sin kropps helsa och krafter.

Hon drog ej vesterut öfver sjön, ty där bodde den, som hon hade mycket kär. Ej ~~häller~~ heller gick hon norrut, ty där bodde många af hennes vänner, och ej mot söder, ty långt, långt söderut fanns hennes faders hem, och hon ville ej komma det ett steg närmare. Men österut gick hon, ty där visste hon sig ej hem, ej älskad vän, ej känd människa, ej häller hjälp eller tröst.

Hon gick ej med lätta steg, ty hon trodde sig ej försonad med Gud. ~~Men~~ dock var hon glad, att hon hädanefter skulle ~~hon~~ få bära bördan af sin synd bland främlingar. Deras likgiltiga blickar skulle hvila på henne, lisande, som stål på en svullnad lem.

Hon ämnade vandra, till dess hon fann ett fattigt torp i skogsbrynet, där ingen kunde känna henne. "Det har gått mig, som Ni kan se, och mina föräldrar hafva jagat bort mig," skulle hon säga. "Låt mig få föda och tak öfver hufvudet här, till dess jag själf kan förtjäna mitt bröd. Jag är ej utan penningar."

Så gick hon framåt genom den ljusa ~~maj~~ juninatten, ty Maj månad var gången under hennes svåra lidande. Ack, Maj månad, ~~den~~ den sköna ~~tiden~~, då björkarna blanda in sin ljusa grönska i granskogarnas mörker, och då sommarvinden kommer igen långt söderifrån, mättad af värme. ~~Jag förefaller mig själf~~

Vf 132a - 188v

Otacksam må jag synas mer än andra, som njutit af dina gåfvor, du vackra månad.x Ej med ett ord har jag prisat din fägring. –

Ack Maj, du kära, ljusa månad, har du någonsin gifvit ~~sett~~ ~~akt på den som satt~~ akt på ett barn, som sitter i sin moders ~~i sitt~~ knä och lyssnar till ~~börjat berätta~~ sagor. Så länge ~~barnet~~ barnet hör talas om grymma jättar och ~~sköna damers~~ onda prinsessors bittra lidande, ~~så~~ så håller det hufvudet upprätt och ögonen öppna; men om modern börjar tala om lyckan och solskenet, ~~så~~ ~~så~~ så sluter den lille sina ögon, och ~~lutar~~ slumrar in så fagert ~~sid~~ med hufvudet mot hennes bröst.

~~Och är jag nu bättre än ett sådant~~ Se, du ~~fagra~~ vackra månad, ett sådant barn är ock jag. Må andra lyssna till tal om blommor och solsken; men för mig väljer jag de mörka nätterna, fulla af syner och äfventyr, för mig de hårda ödena, för mig förvildade hjärtans sorgfyllda lidelser.

Vf 132a - 189v

Vf 132a - 190r

Järnet från Ekeby.

Vår var det, och järnet från alla Värmlands bruk skulle sändas till Göteborg.

Men på Ekeby hade de intet järn att sända. På hösten hade det tidtals varit vattenbrist, på våren hade kavaljererna regerat.

På deras tid skummade starkt, beskt öl utför ~~öfver~~ Björksjöfallets ~~stentrappa~~ breda gråstenstrappa, och Löfvens långa sjö var ej fylld med vatten, utan med bränvin. På deras tid lades intet tackjärn i ässjan, men ~~utan~~ smederna stodo i skjortan och trätofflor (framför härdarna) ~~och~~ ~~vände~~ ofantliga stekar på långa spett, medan smedpojkarna (med långa tänger) höllo späckade kapuner öfver glöden. I de dagarna ~~blef~~ gick dansen öfver bruks- ~~smed~~backarna. Då sof man på hyfvelbänken och spelte kort på smedjestädet. I de dagarna smiddes intet järn.

Men våren kom, och nere på grosshandels-kontoren i Göteborg började man ~~väntade~~ vänta på järnet från Ekeby. Man ~~Det för-~~ ~~jade~~ vände på kontrakt, afslutade med majorn och majorskan, där det talades om leveranser på många hundra skeppund.

Men hvad brydde kavaljererna sig om majorskans kontrakt? De höllo glädjen och fiolspelet och kalasandet vid makt. De sågo till, att dansen gick öfver bruksbackarna ~~i vårens~~ ~~nätterna~~.

Järn kom från Stömne, järn från Sölje. Järnet från Kymsberg letade sig genom ödemarker ner till Vänern. Från Uddeholm kom det och från Munkfors och från alla de många ~~[illegible]~~ bruken. Men hvar är järnet från Ekeby?

Är ~~det~~ ej Ekeby längre det förnämsta ~~främsta~~ af Värmlands bruk? Vakar ingen öfver den gamla gårdens ära? Som aska för vinden är den lemnad i händerna på vårdslöse kavaljerer. De låta dansen gå öfver bruksbackarna. Hvad annat mäkta deras usla hjärnor åstadkomma!

Men ~~från~~ forsar och älfvar, ~~från~~ skutar och pråmar, ~~från~~ hamnar och slussar ~~komma~~ ~~frå~~ undra och fråga: "Kommer ej järnet från Ekeby?"

Och det hviskar och frågar från skog till sjö, från

Vf 132a - 190v

Vf 132a - 191r

berg till dal: "Kommer ej järnet från Ekeby? Kommer det aldrig mer något järn från Ekeby?"

Och djupt inne i skogen börjar kolmilan skratta, och de stora hammarhufvudena i de mörka smedjorna tykas häpla, grufvorna ~~storskratta med~~ spärra upp sina vida gap och storskratta, pulpeterna på grosshandlels kontoren, där majorskans kontrakt ligga förvarade, vrida sig i skratt. "Har ni hört så lustigt? De ha intet järn på Ekeby, på det yppersta af Värmlandsbruk ha de intet järn."

Upp, I sorglöse, upp, I hemlöse! Skolen I tåla, att slik vesa öfvergår Ekeby? O, så visst I älsken det fagraste stället på Guds gröna jord, så visst som det är er längtans mål på fjärran vägar, så visst som I ej kunnen nämna dess namn ~~för en~~ bortåt blandt främlingar utan att ert öga tåras, stån upp kavaljerer, rädden Ekeby ära!

Nå, men om Ekeby ~~smedja ej varit i rörelse och~~ hamrar hvilat, hafva de väl arbetat vid våra sex underlydande bruk. Där måste finnas nog och mer än nog af järn.

Så far Gösta Berling ~~och Don Juan~~ åstad för att tala vid förvaltarna på de sex bruken.

Nu är för det första att nämna, att till Högfors, som låg vid Björksjöälfven en liten bit ofvan Ekeby, fann det ej vara skäl att fara. Det låg allt för nära Ekeby, hade varit så godt som under kavaljerernas regemente.

Men han reste ett par mil norrut, tills han kom till Lötafors. ~~Stället ligger härligt på med~~ Vackert ställe var det, ~~vid foten~~ därom var ingen fråga. Öfre löfven utbredde ~~sina strömar~~ sig framför det, och tätt bakom sig hade det Gurlita klätt med brant uppstigande topp och ett tycke af vildhet och romantik, som väl passar ett gammalt berg. Men smedjan, den vär ju ej sådan den skall vara; svänghjulet var sönder och hade varit så hela året.

"Nå hvarför har det ej blifvit lagadt?"

"Snickaren, min käre vän, snickaren, som var den ende som kunde laga det i hela häradet, har varit upptagen på annat håll. Vi ha inte fått smida ett enda skeppund."

"Nå, hvarför sände ni inte efter ~~skepparen~~ snickaren?"

Vf 132a - 191v

Vf 132a - 192r

"Sånde efter! Som om vi ej skulle hafva sänt efter honom hvar dag, men han har ju ej kunnat komma. Han har hållit på att bygga kägelbanor och lusthus på Ekeby."
~~Då kan Gösta ej låta bli att skratta midt i förargelsen.~~
Då ~~Man~~ förstår ~~han, ak~~ Gösta med en hur det skall gå honom på ~~de andra fyra bruken~~ denna resa.
~~Så~~ Han far ~~han~~ vidare norrut upp till Björnidet. Vackert och präktigt ställe, det också, med ett läge, som skulle anstått ett slott. Den stora manbyggnaden behärskar en halfcirkelformig dal, ~~som i sacler går rätt ned~~ på tre håll ~~omges~~ angifven af väldiga höjder och ~~mot stolen~~ på det fjärde af Löfven, som ~~har sin~~ där har sin ändpunkt. Och Gösta vet, att intet bättre ställe finns för månskenspromenader och svärmeri än strandvägarna utefter älfven ~~[illegible]~~, förbi fallet, och ned mot smedjan, som är ~~sprängd ur förtag~~ inrymd i väldiga, ur själfva bergväggen sprängda hvalf. Men järn, finns där något järn?
Nej, naturligtvis icke. De hade ju ej haft ~~något~~ några kol, och från Ekeby hade de ej kunnat få ~~några~~ pengar ~~för~~ till att betala kolare och körare. All bruksdrift hade legat nere ~~hela~~ under vintern.
Så styr Gösta söderut igen. Han kommer till Hån, på Löfvens östra strand, ~~ett stö~~ och till Löfstafors, långt inne i skogarna, ~~och till Elgfors~~ men det går honom ej bättre där. Ingenstädes hafva de järn, och allestädes tykes det vara kavaljerernas eget fel att så förhåller sig.
Till sist kommer han till Elgfors, ett litet bruk längt inne bland de östra höjderna, ett af de rikt välsignade ställen, som alltid utöfvat stor tjuskraft på människor. Där finns gifvande jakt i skogen och härligt fiske på i sjön. Där finns björkklädda uddar, på hvilka man kunde vilja dröja i lugnt grubbel dagen om, och där är ~~en~~ sådan stillhet och ~~en~~ frid, ~~sådan~~ att man ej längre tror sig tillhöra en bekymrad och orolig värld.
Men de lugnets makter, som regera där, hafva alltid lagat så, att vägen dit opp skall vara ofarbar eller i det närmaste ofarbar. Gösta Berling fick nog känna på detta, innan han och Don Juan nådde fram till bruket.
På Elgfors är Gustaf Bendix förvaltare. Han lägger sitt

Vf 132a - 192v

Vf 132a - 193r

långa ansikte i de allvarligaste veck, då han ~~nu~~ får höra Göstas ärende.

"De hade väl ingenting på de andra ställena," säger han.

"Nej bevars."

"Sådana kanaljer," utbrister han, "att säga sådant! Du kan tro, att jag mött deras foror här på skogarna i vinter. De ha redan sitt järn i Göteborg, tro du mig, Gösta!"

Då fattar Gösta hopp. Han har ej haft mycken tro på Gustaf Bendix förr, men nu börjar han tänka, att här skall finnas järn.

Gustaf Bendix tar honom vid handen och för honom in på brukskontoret.

"Jag skall visa bror något märkvärdigt," säger han och tar fram två små fina stålfilar ur en låda.

"Om bror kunde gissa hvar jag funnit dessa," säger Gustaf Bendix, och hans slitna grofhyade ansikte ser ~~hjärt~~ hjärtans ängsligt ut. — Nej det kan inte Gösta.

"Jo här," säger han och tar fram en stor död råtta ur samma låda, och han visar Gösta, hur den råttan ej haft vanliga framtänder, utan ett par stålfilar i munnen.

"Hvad säger bror om detta," fortsätter ~~bror~~ Gustaf Bendix. "Det tycker jag är orättfärdigt af vår herre. En sådan här råtta kan ju äta järn, och det göra ~~det med~~ de elaka, de små satarna. Allt vårt stångjärn ha de gnagt i sig. Inte så mycket som ett skeppund ~~att~~ finnes få numera. När jag kommer in på upplaget ~~i dag~~ i går så är hela förrådet borta, ~~tomt~~ uppätet är, rensopadt; Endast de här spånorna vara kvar och en död råtta, och i hennes mun ~~sitta~~ de här filarna, och då kunde jag begripa hur allt hängde ihop. Vill bror ha filarna? de äro märkvärdiga i alla fall."

Och han vänder sitt bekymrade ansikte till Gösta, som sjunker ned på kontorsstolen och håller på att förgås af skratt.

Så vänder Gösta hem till Ekeby, och kavaljererna taga med dyster min i betraktande de femtio skeppund eller så, som finnas på upplaget, och deras ~~hufvuden~~ hjässor äro ~~sänkta~~ tyngda af sorg, ty de höra huru all naturen hånler åt Ekeby, och de tycka, att marken darrar af ~~sorg~~ snyftningar och träden hota dem med vredgade åtbörder, och gräs och örter klaga ~~Ty~~ öfver att Ekeby ära är gången. ~~Kavaljererna hafva förskingrat den.~~

Vf 132a - 193v

Men hvartill så många ord och så myken undran? Där är ju järnet från Ekeby.

Där är det, lastadt på pråmar vid Klarelfsstranden, färdigt att segla utför Elfven, färdigt att uppvägas på järnvågen i Karlstad, färdigt att föras på en vänerskuta till Göteborg.

Så är den då räddad, Ekebys ära.

Men hur är detta möjligt? På Ekeby fanns ju ej mer än femtio skeppund järn, på de sex andra bruken fanns ju intet järn? Hur är det möjligt, att fullastade pråmar nu skulle föra en sådan oerhörd massa järn till ~~Ekeby~~ järnvågen i Karlstad? Ja, därom må man fråga kavaljererna.

Kavaljererna äro själfva ombord på de tunga fulla farkosterna, de ämna själfva följa järnet från Ekeby till Göteborg. Inte en vanlig pråmkarl, inte någon vanlig dödlig får följa järnet. Kavaljererna hafva kommit med flaskor och matsäckskorgar, med valdhorn och fioler, med ~~bössor~~ och metrefvar och kittekort. De skola göra allt för ~~detta~~ sitt kära järn och ej öfverge det, förr än det är aflastadt på kajen i Göteborg. De skola själfva lossa och lasta, sköta segel och roder. De äro just de rätte för en sådan uppgift. Finnes ~~finnes~~ det ~~skulle~~ väl ~~finnas~~ en sandbank i Klarälfven eller ett ref i Vänern, som de ej känna! ~~Som skulle~~ Ligga ej rorpinne och tålja ~~skulle~~ ~~ligga~~ lika lätt i deras hand som stråke och töm!

~~De hafva en kärlek till det järnet som väl må kallas svärmande~~ Om de älskat något i världen, så är det järnet på de pråmarna. De akta det som finaste glas, de breda presenningar öfver det. Inte en flik af det får ligga bart. Det är dessa tunga grå stänger, som skola upprätta Ekebys ära. Ingen främling får kasta likgiltiga blickar på dem. O Ekeby, du vår längtans land, må din ära stråla!

Ingen af kavaljererna har stannat hemma. Farbror Eberhard har lemnat sin skrifpulpet, och kusin Kristoffer har kommit fram ur spiselvrån. Till och med den blide Löwenborg är där. Ingen kan hålla sig borta, då det gäller Ekebys ära.

Men för Löwenborg är det ej nyttigt att se Klarelfven. Han har ej sett den på trettiosju år, han har ej beträdt en båt på lika lång tid. ~~Under alla~~ Han hatar

Vf 132a - 194v

Vf 132a - 195r

sjöarnas blanka ytor och de grå älfvarna. Han påminnes om allt för dystra ting, då han kommer ut på ~~sjön~~ vattnet, och han brukar undvika det, men i dag har han ej kunnat hålla sig hemma. Älfven han måste följa med för att rädda Ekeby ära.*

Men då han står och ser på älfven börjar hans gamla ~~förvirrade~~ hjärna att bli allt oredigare. Den grå älfven ~~som glitt~~ flyter fram med många små glittrande vågor, ~~det~~ är en stor orm med silfverfjäll, som ligger och lurar på rof. De ~~gula strand sand~~ gula höga sand väggarna ~~afsmalt sand~~ med glesa starrtufvor, ~~som vesa si~~ genom hvilka älfven skurit sin fåra, äro väggarna i en fallgrop, på hvars botten ormen lurar, och den breda landsvägen, som ~~genom djup sand~~ gör ett hål i väggen och genom djup sand vadar ned till färjan ~~stället är sjo~~ bredvid hvilken pråmarna äro förtöjda, är själfva öppningen till den fruktansvärda dödshålan.

Och ~~Löwenborg~~ den lille gubben står och stirrar med sina små blå ögon. Hans långa hvita hår flyger för alla vindar, och hans kinder, som oftast blomstra i mild rosenfärg, äro alldeles bleka af ångest. Han vet så säkert, som om någon ~~Kavaljererna amma~~ skulle sagt honom det, att snart ~~skall någon~~ någon skall ~~komma på den där vägen och kasta~~ störta sig i den lurande ormens gap.

*~~Sanningen var~~ Det förhöll sig nämligen ~~den~~ så att för trettiosju år sedan hade Löwenborg sett sin fästmö drunkna i Klarälfven och sedan dess hade hans stackars hufvud ofta varit förvirradt.

Nu ämnade kavaljererna kasta loss och fattade de långa stångerna för att drifva pråmarna ut ~~på å~~ i strömfåran ~~drag~~, men då ropade Löwenberg:
"Stanna, säger jag er, stanna för Guds skull!"
De förstodo nog, att han började bli ~~ovalig~~ oredig, därför att han kände pråmen vagga under sig, men de hejdade ovilkorligen de lyfta stångerna.
Och han, som ~~såg~~ ser att älfven ~~lurade~~ lurar på rof och att någon ovilkorligen måste komma för att ~~kasta~~ störta sig i den, pekade med en varnande åtbörd uppåt vägen, alldeles som om han såge någon komma på den.

Strax därpå såga de en dansk täsfgt borta på Guds-vägen och på samma gång nästan varseblefvo de en bard-

Vf 132a - 195v

Vf 132a - 196r

Det vet nog enhvar, att lifvet gerna anordnar sådana sammanträffanden som det, hvilket nu följde. Den, som ännu kan förvånas, må väl förundra sig öfver att Kavaljererna ~~just då de riktade sina blickar uppåt vägen skulle få~~ skulle ligga med sina prämar vid färjstället öfver Klarälfven just ~~den~~ morgonen som följde efter den natten, då grefvinnan Elisabet begifvit sig österut på vandringar ~~se grefvinnan Elisabet komma gående där rätt ner till färjstället~~. Men helt visst skulle det varit mer underligt, om den unga, ~~goda~~ kvinnan ~~hvarst ända sitt lif där utan att funnit~~ någon hjälp i sin nöd. Det hände nu så, att hon, som gått hela natten, ~~hade~~ kom fram på landsvägen ~~och~~ gick ~~i sin bonkläd som en bondpiga mot färjan~~ ned till färjan, just som kavaljererna ämnade lägga ut; och ~~som det var något eget med den bondflickan~~ de blefvo ~~de~~ stående ~~för att~~ ~~och se~~ sågo på henne, medan hon talade med färjkarlen och han lossade båten. Hon var klädd som en bondpiga, och de anade ej hvem hon var. Men de stodo ändå och stirrade på henne därför att ~~hon~~ det var något bekant hos henne ~~så snart och hade gått så~~ ~~lätt~~. Som hon nu stod där och talade med färjkarlen syntes ~~ett~~ dammoln på landsvägen; och ur dammolnet skymtade fram en stor gul kalesch ~~ett par~~ ~~fyra gula hästar och~~. Hon förstod, att den var från Borg, ~~och~~ att man var ute och sökte henne och att ~~fa~~ hon nu skulle bli upptäckt. ~~Hon såg uppåt de branta strandvallarna och utåt älfven efter gömställe~~. Hon kunde ej längre tänka på att ~~försöka~~ komma undan i färjkarlens båt, och ~~det~~ det enda gömställe hon ~~då~~ såg var kavaljerernas prämar. ~~och~~ Hon störtade bort mot dem utan att se hvad det var för folk ombord. Och väl var det, att hon ej såg det, ty annars hade hon väl hellre kastat sig under ~~de gula~~ hästarnas fötter ~~än vandrer~~ än tagit sin tillflykt dit. Och när hon kom ombord, så skrek hon blott "göm mig, göm mig" och då hon märkte att där ej häller fanns något gömställe och ~~hörde någon~~ den gula kaleschen var så nära att hon hörde ~~någon~~ de som sutto där ropa åt henne då sprang hon blott rätt öfver prämen och ~~ner~~ hoppade ned i älfven, viss om att hon nu skulle ~~ha fått~~ vara säkert gömd.

Kavaljererna rusade efter för att hejda henne, och då sågo de till sin förundran, att den unga kvinnan ej fallit i älfven, deras lilla sadelbåt hade legat fastbunden just där och i den hade hon fallit och låg nu afsvimmad på dess botten, men ingen som stod på stranden kunde veta

Vf 132a - 196v

Vf 132a - 197r

När hon kommit ombord, skrek hon blott: "Göm mig, göm mig!" Och så snafvade hon och föll omkull på järnlasten. Men kavaljererna bådo henne vara lugn, ~~och de~~ De stötte de hastigt från land, så att prämen kom ut i strömfåran och dref ned mot Karlstad, just då kaleschen kom fram till färjstället.

I vagnen sutto grefve ~~Grefve~~ Henrik ~~satt i den~~ och grefvinnan Märta ~~likaså och~~

Nu sprang grefven fram för att fråga färjkarlen om han sett hon grefvinnan ~~Hustru~~. Men som grefve Henrik var smått förlägen öfver att nödgas fråga efter en förrymd hustru, så sade han bara:

"Det är någonting borta!"

"Jaså", sade färjkarlen.

"Det är någonting borta! Jag frågar om ni sett någonting."

"Hvad är det han frågar om?"

"Ja, det är detsamma, men det är någonting borta. Jag frågar om han färjat någonting öfver älfven i dag."

På det sättet fick han dock ingenting veta, och grefvinnan Märta måste själf tala vid karlen. Han visste ~~om~~ en minut, att den de saknade befann sig ombord på en af de trögt bortglidande prämarna.

"Hvad är det för folk på de där prämarna?"

"Åh, det är väl kavaljererna, som vi bruka säga".

"Ah," säger grefvinnan! "Ja då har du din hustru i godt förvar, Henrik, då vända vi lika så gärna om hem genast."

x x x

Ute på prämen rådde just ingen ~~så~~ stor glädje, som grefvinnan Märta trott. Så länge den gula kaleschen var synlig, satt den förskrämda unga kvinnan hopkrupen på lasten utan att röra sig eller säga ett ord. Hon bara stirrade på stranden.

Troligt är, att hon, först då hon sett den gula kaleschen aflägsna sig, kände igen ~~dem~~ kavaljererna. Hon rusade upp, det var, som om hon ville fly på nytt, men hon blef hejdad af den närmast stående, och så sjönk hon åter ned på lasten med ett sakta kvidande.

Och kavaljererna vågade ej tala till henne eller göra henne frågor. Hon såg ut, som om hon stått på vansinnets tröskel.

Vf 132a - 197v

Vf 132a - 198r

Då Gösta ~~kavaljererna~~ fått låna torra kläder hos färgkarlen ~~och~~ stötte äfven kavaljererna från land och de tunga pråmarna förades af strömmen helt sakteliga ned mot Karlstad. Så snart de kommit ur sikte från färjan ~~förde de~~ lyfte de upp grefvinnan Elisabet ur båten och lyckades snart återställa henne till lif.

Hon var ej skadad; hon hade blott fått ett litet skrubbsår vid tinningen. Hon mindes genast hur allt tillgått och förstod att hennes man nu trodde, att hon var död. Hon bad kavaljererna att ~~det~~ hon skulle få förblifva så i denna tro. Hon behöfde ro. Om han trodde att hon vore drunknad skulle han ej mer förfölja henne.

~~Detta lofvade de men med ängslan~~. De sorglöses hjässor började samvetligen tyngas af ansvar. Detta järn, redan det, ~~var~~ var en tung börda för ~~en~~ ovana skuldror, och nu skulle de till på köpet vaka öfver en ung, ädelboren dam, som rymt från sin man.

Då de mött denna unga kvinna under vinterns fester, hade en och annan af dem ~~påminnt sig~~ kommit att tänka på en liten syster som han fordom älskat. Då han lekt och brottats ~~med henne~~ denna syster, hade han måst taga varligt i henne, och då han ~~talat~~ pratat med henne, hade han fått lära sig att ge akt på sig och ej tala fula ord. ~~Och~~ Om en främmande pojke jagat henne för vildt i leken eller sjungit fula visor för henne, då hade han kastat sig öfver ~~honom~~ denne med grymt förbittring och nära nog bultat lifvet ur honom, ty ~~deras~~ hans unga syster skulle aldrig höra något ondt eller lida någon sorg eller någonsin mötas af ondska och hat.

~~Denna unga grefvinna~~ Grefvinnan Elisabet hade varit allas deras glada syster. Då hon hade lagt sina små händer i deras hårda näfvar, hade det just varit, som om hon sagt: "Känn så bräcklig jag är, men du är min store bror, du skall beskydda mig både mot andra och mot dig själf." Och de hade varit höfviska riddersmän, så länge de sett henne.

Nu sågo ~~de~~ kavaljererna henne med förfäran och kände ej rätt igen henne. Hon var härjad och afmagrad, halsen var utan rundning, ansiktet genomskinligt. Ur Hon hade väl slagit sig under nattens vandring, ty ur ett litet sår ~~det lilla såret~~ vid tinningen kom då och då en bloddroppe framsipprande, och det ~~snedliga~~ yviga ljusa håret, ~~blef som~~

Vf 132a - 198v

…m hängde ~~ovedigt~~ ~~i ring~~ ned i pannan ~~blef~~ hade blifvit klibbigt af blodet. Hennes klädning var smutsig, efter den långa vandringen på ~~??~~ af dagg fuktiga vägar, och hennes skor voro illa tilltygade. Kavaljererna förnummo att en hemsk känsla af att detta var en främmande. Den grefvinna Elisabet de Kändt, hade ej haft sådana vilda, glödande ögon. Deras stackars syster hade ~~blifvit~~ nära nog jagad till ~~döden~~, till vansinnet. Det var, som om en från andra rymder nedstigen själ kämpade med den rätta själen om herraväldet i denna ~~stackars~~ utpinade kropp.

Men de behöfde ej oroa sig för hvad de skulle göra af henne. Hos henne vakna de gamla tankarna. ~~Det~~ Där är frestelsen åter öfver henne. Gud vill åter pröfva henne. Se, hon står bland vänner. Ämnar hon lemna botgörarens väg?

Hon reste sig och ropade, att hon måste bort. Kavaljererna försökte lugna henne. De ~~sägo~~ sade henne; att ~~nu~~ ~~kände hon~~ vara trygg. De skulle skydda henne mot all förföljelse.

Hon bad ~~bara~~ endast att få stiga ned i den lilla båten, som följde prämen och ro i land för att ensam ~~få~~ fortsätta sin vandring.

Men de kunde ju ej låta henne gå. Hvad skulle det bli af henne? Bättre var det, att hon stannade hos dem. De voro bara fattiga gamla män, men de skulle helt visst finna någon utväg att hjälpa henne.

Då vred hon händerna och bad dem låta henne gå. Men de förmådde ej villfara hennes bön. De sågo henne så nödställd och svag, att de tänkte, att hon måste dö på landsvägen.

Gösta Berling stod ett stycke därifrån och såg ned i vattnet. Kanske skulle den unga kvinnan ~~bli rädd för att~~ ej gärna se honom. Han visste det ej, men hans tankar lekte och logo i alla fall. "Nu ~~blir denna~~ vet ingen hvar denna unga kvinna ~~hallas för död~~ befinner sig", tänkte han, "nu kunna vi föra henne med oss till Ekeby. Vi skola hålla henne dold där, vi kavaljerer, och vi skola vara goda mot henne. Vår drottning, vår härskarinna skall hon bli, men ingen skall veta om att hon finns. Vi skola vakta henne så väl, så väl.

Vf 132a - 199v

Vf 132a - 200r

Hon skall kanske bli lycklig bland oss, hon skall bli omhuldad som en dotter af alla de gamle. Hon skulle göra folk af oss, vi skulle komma att dricka mandelmjölk och tala franska. Och då vårt år är slut, hvad sen? Kommer tid, kommer råd."

Han hade aldrig något göra rätt klart för sig om han älskade henne. Han kunde ej äga henne utan synd, och han ville ej draga ned henne till något lågt eller uselt, det var hvad han visste. Men att få hafva henne gömd på Ekeby, och få vara god mot henne, sedan andra varit grymma, ~~mot henne~~, och locka henne att njuta allt godt lifvet eger, ack, hvilka drömmar, hvilka saliga drömmar!

Men han vaknade ur dem, ty den unga grefvinnan var i full förtviflan, och hennes ord hade förtviflans skärande tonfall. Hon hade kastat sig på knä midt ibland kavaljererna och bad dem att få gå.

"Gud har ej ännu förlåtit mig," ropade hon. "Låt mig gå."

Gösta såg, att ingen af de andra förmådde lyda henne och förstod, att han måste göra det. Han, som älskade henne, måste göra det.

Han erfor en svårighet vid att gå, som om hvarje ben i kroppen gjorde motstånd mot hans vilja, men han släpade sig fram till henne och sade, att han ville föra henne i land.

Hon steg genast upp. Han lyfte henne ned i båten och rodde henne till den östra stranden. Han lade till vid en smal gångstig och hjälpte henne ur båten.

"Hvad skall det nu bli af er, grefvinna," sade han.

Hon lyfte allvarligt fingret och pekade mot himlen.

"Då ni kommer i nöd, grefvinna ..."

Han kunde ej tala, rösten svek honom, men hon förstod honom och svarade:

"Jag skall sända bud på er, då jag behöfver er."

"Jag skulle velat skydda er mot allt ondt," sade han.

Hon ~~lade~~ räckte honom sin hand ~~i hans~~ till farväl och han förmådde ej ~~tala~~ säga något mer. ~~Handen~~ Hennes hand låg kall och slapp i hans

Vf 132a - 200v

~~och besvarade knappt hans~~ ~~dess~~ ~~tryckning~~. Grefvinnan var ej medveten om något annat än dessa inre röster, som nödgade henne att gå bort ibland främlingar. Hon ~~var~~ ~~knappast med~~ visste väl knappast, att ~~hon en beundrade~~ det var just den man ~~som~~ hon älskade, som hon nu bannade.

Så lät han henne gå och rodde åter ut till kavaljererna. ~~nu~~ Då han kom ~~åter~~ upp på prämen skalf han af trötthet och syntes utmattad och maktlös. Han hade gjort sitt lifs tyngsta arbete, syntes det honom.

Vf 132a - 201v

Vf 132a - 202r

och besvarade knappt hans tryckning. Grefvinnan var ej medveten om något annat än dessa inre röster, som nödgade henne att ~~fly~~ gå bort bland främlingar. Hon var knappt medveten om att detta var den man hon älskade ~~och att han läm~~.

Så lät han henne gå och rodde åter ~~med~~ bort till pråmen, men då han kom åter skalf ~~skälfde~~ hans ~~ben~~ af trötthet och han var ~~trött~~ utmattad och maktlös. Han hade gjort sitt lifs tyngsta arbete syntes det honom.

~~Dagen därpå måste Gösta ... hålla sig modig och glad~~
Ännu några dagar höll ~~måste~~ han ~~hålla sig~~ modet uppe, till dess att Ekeby ära ~~kunde bli~~ var räddad. Han ~~måste~~ förde järnet till ~~Göteborg~~ vågen på Kanikenäset, sedan var det för lång tid förbi med hans krafter och hans lefnadsmod.

Kavaljererna märkte ingen~~ting~~ förändring hos honom, så länge de voro ombord. Han spände hvarje nerv för att hålla munterheten och sorglösheten vid makt, ty det var genom munterhet och sorglöshet Ekeby ära skulle räddas. Hur skulle vågspelet ~~tyckas~~ lyckats för dem, om de försökt det med bekymrade ansikten och modfällda hjärtan?

Om det nu är sant, som ryktet förmäler, att kavaljererna den gången hade mer sand än järn på prå-marna, om det är sant, att de oupphörligen buro upp och ner samma stänger till vågen vid Kanikenäset, ~~till dess de~~ många hundra skeppunden voro upp~~mätta~~vägda, om det är sant, att allt detta kunde gå för sig, därför att vågmästaren och hans folk blefvo så väl trakterade ur de från Ekeby medförda matsäckskorgarna och kantinerna på järnprämarna, så kan man veta, att de måste vara ~~glada~~ muntra.

Hvem kan veta detta nu? Men om så varit, så är det ~~då kan man förstå~~ visst, att Gösta Berling ej kunde ha tid att sörja. ~~Men intet af~~ Äfventyrets och ~~glädj~~ farans glädje visste han dock intet ~~af något~~. Så fort han vågade, sjönk han samman i förtviflan.

"O Ekeby, du min längtans land," ropade han då till sig själf, "må din ära stråla!"

Så snart kavaljererna fått vågmästarens kvitto, lastade ~~seglade~~ de ~~med~~ sitt järn på en Vänerskuta.

Vf 132a - 202v

Vf 132a - 203r

~~sitt järn~~. Det var annars vanligt, att yrkesskeppare besörjde
farten ned till Göteborg, och Värmlandsbruken hade i all-
mänhet intet mer bekymmer för sitt järn, då de fått våg-
mästarens kvitto på ~~det~~ {att} ~~vid våg~~ leveransen {var fullgjord}. ~~Men~~ Kavaljè-
rerna ville ej göra sin sak till hälften, de skulle följa järnet
ända till Göteborg.

~~Och~~ På vägen dit mötte dem olyckan. Storm bröt
ut på natten, skutan blef roderlös, ~~och~~ dref mot ett ~~skär~~ {ref}
och sjönk med hela sin ~~dyra~~ {dyrbara} last. Kavaljererna räddade
sig i en öppen båt, men många ~~valthorn~~ {valdhorn} och kortlekar
och otömda vinbuteljer gingo ~~då~~ till botten.

(Bittert nog detta hafva synts kavaljerna. ~~Vål~~ Bar det icke
de ~~sänt~~ {förmått} några af de gamle {att reda} ~~tandbågen~~ från Karlstad till
Ekeby medtagande den unga grefvinnan.)

(Men om man såg saken rätt, hvad gjorde det att järnet
var förloradt? Ekeby ära var dock räddad. Järnet hade blifvit
uppvägdt vid järnvågen på Kanikenäset.)

(Och om {än} (majoren ~~sätta~~ {måste}) sig ned och i ett strängt bref underrätta
grosshandlarna derinne {i den stora staden}, om att han ej ~~kr~~ ville ha deras pengar,
eftersom de ej fått hans järn, så gjorde det ej heller något.
Ekeby var så rikt, och dess ära var räddad.

Men om hammar och slussar, om grufvor och milor,
om skutor och prånmar börja hviska underliga ting? Om
det går en ~~dof~~ susning genom skogarna, ~~om~~ att hela
färden var ett bedrägeri, om man påstår öfver hela Värm-
land, att ~~hela~~ ~~det~~ aldrig fanns mer än fattiga femtio skeppund
på prånmarna, {och att skeppsbrottet var tillställdt med flit} ~~Nå hvad mer?~~ En djärf bragd har då blifvit
utförd, och ett äkta kavaljersstreck fulländadt. Af sådant
skadas ej den gamla gårdens ära.

~~Och~~ Men det är så längesedan nu. Det är ju möjligt,
att kavaljererna köpt järn från annat håll, eller att de
funnit det i några ~~under~~ förut okända förrådshus. Sannin-
gen skall aldrig bli uppdagad i en sådan sak. Vågmästaren
ville åtminstone aldrig höra talas om {att} något bedrägeri
varit möjligt, och han borde ju veta det.

Och dessutom voro de så godaf mot den unga grefvinnan dessa
kavaljerer. Det ~~är~~ ~~svårt~~ ~~att~~ {tro} något ondt om dem.

Men {då} Gösta Berling kom hem efter den färden var han
vag och modlös som en sjuk kvinna. Kavaljererna visste
ej hvad de skulle taga sig till ~~med~~ honom.

Vf 132a - 203v

~~Då~~ När kavaljererna kommo hem, fingo de höra nyheter.
Grefve Dohnas giftermål skulle upphäfvas. Grefven hade
sändt sin hofmästare ned till Italien för att skaffa
bevis, att ~~ej~~ äktenskapet ej varit lagligt. ~~Han~~ Denne kom också
tillbaka framåt sommaren med tillfredsställande uppgifter.
Hvari dessa bestodo, ja, det vet jag ej säkert och visst.
Man får fara fram varsamt med de gamla sägnerna,
de äro som åldriga rosor, ~~hvila~~ de tappa ~~så~~ lätt bladen, då
man ~~ej~~ kommer dem för nära in på lifvet. Folket säger,
att vigseln i Italien ej blifvit gjord af rätt prest. Jag
vet ej mer, jag heller, men sannt är det ändock, att äkten-
skapet mellan grefve Dohna och Elisabet Dücker vid
domstolen i Bro förklarades aldrig hafva varit något
äktenskap.

Härom visste väl den unga kvinnan intet. Hon
lefde bland bönder i aflägsna trakter, om hon lefde.
~~En annan storhändelse timade vid samma tid. Major~~
~~Samzelius h~~

Vf 132a - 204v

Vf 132a - 205r

205

Där fanns bland kavaljererna en, ~~som~~ hvilken jag ofta nämnt som en stor musiker. Han var en högväxt, ~~lätt~~ axelbred man med stort hufvud & ~~grofhyvlad och~~ ofvigt, svart hår. Han var säkert ej stort mer än fyrtio år ~~gammal~~ vid denna tid, men han hade ett fult, grof-hugget ansikte och ett ~~tungsamt lynne~~ sävligt sätt, ~~detta~~, ~~därför såg han~~ Detta gjorde, att många räknade honom för gammal. Han var en god man, men tungsint.

En eftermiddag tog han fiolen under armen och gick bort från Ekeby. Han sade ej farväl till någon, ~~men~~ dock var det ej hans mening att någonsin komma åter. Han vämdes vid lifvet där, alltsedan han sett grefvinnan Elisabet i hennes olycka.

Han gick, utan att hvila, hela aftonen och hela natten, ända till dess han i den tidiga soluppgången kom till en liten herregård, kallad Löfdala, ~~som~~ som tillhörde honom.

Det var så tidigt, att ingen människa ännu var vaken. Lilliecrona satte sig på det gröna gungbrädet ~~utanför herregårds~~ manbyggnaden och såg på sin egendom. Herre Gud, vackrare ställe fanns ej! Fr)

(Gräsplanen framför huset låg i en sakta sluttning och var täckt af fint, ljusgrönt gräs. Det fanns inte make till gräsplan. Fåren fingo beta på den och barnen rasa där med sina lekar, men den höll sig alltid lika tät och grön. Lien gick aldrig öfver den, men minst en gång i veckan lät husmodern sopa bort alla stickor och strån och torra blad ur det korta gräset.)

(Han såg på sandgången vid framför huset och drog plötsligen åt sig fötterna. Barnen hade krattat den sent på kvällen i riktiga mönster, och hans stora fötter hade gjort förfärlig skada på det fina arbetet.)

(Tänk dock, hur allt växte ~~där på gården~~ på detta ställe! De sex rönnarna, som bevakade gårdsplanen voro höga som bokar och vida som ekar. Sådana träd ~~skulle~~ hade man väl aldrig sett förr. Granna voro de med de tjocka stammarna, klädda af gula lafvar, och med stora hvita blomklasar, ~~instuckna~~ stickande fram ur den mörka grönskan. ~~Danna mörka mor med~~ Han måste tänka på himmelen och dess stjärnor.)

(Man kunde nog förundra sig öfver, hur träden växte där på gården. Där stod en gammal pil så tjock, att två karlar ej kunde famna om den. Den var nu murken och ihålig, och ~~träffad~~ af åskan hade ~~brutit~~ tagit toppen af den, men dö ville den ej. Hvarje vår kom en knippa friskt grönt upp ur

Vf 132a - 205v

Vf 132a - 206r

den afbrutna hufvudstammen för att visa, att den lefde.
Den där häggen vid östra gafveln hade blifvit ett träd så stort, att det öfverskyggade hela huset. Hela torftaket var hvitt af dess fällda blomblad, ty häggen hade redan blommat ut. Och björkarna, som stodo i små klungor här och där på åkrarna, de hade helt visst sitt paradis på hans gård. Där ~~funnos de af~~ utvecklade de så många olika ~~slag~~ växtsätt, som om de slagit sig på att härma alla andra träd. En var lik en lind ~~en~~ tät och lummig med ett vidt hvalf öfver sig; ~~och~~ en annan stod jämn och pyramidlik som en poppel, en hängde grenarna ~~bladen~~ som en tårpil. Icke en var lik den andra, och härliga voro de allesamman.

Så reste han sig och gick rundt om byggningen. Där låg trädgården så förunderligt fager, att han nästan stanna och draga efter andan. Äppleträden blommade.

Ja, det visste han ju, ~~att~~ Det hade han sett, att de gjorde på alla andra herregårdar också; men det var bara det, att de ej på något ställe blommade så, som de gjorde på den gården, där han sett dem blomma, allt ~~sedan~~ han var barn. Han gick med knäppta händer och varsamma steg upp och ned på sandgångarna. Marken var hvit, och träden voro hvita, ett och annat med en brytning i skärt. Något så vackert hade han aldrig sett.

Han kände hvarje träd så, som man känner sina syskon och lekkamrater. Astrakanträden voro helt hvita, ~~och~~ likaså vinterfruktträden ~~och sommargyllen citronäpplen~~. Men sommargyllens blommor voro skära, och paradisäpplenas voro rent af röda. Vackrast var den gamla ~~beska~~ ympade apeln, ~~som bar som~~ hvars små, beska ~~bruna~~ äpplen ingen kunde äta. Den sparade ej på blommor: den låg ~~låg~~ som en stor snödrifva i morgonglansen.

Ty betänk nu också detta, att det var en tidig morgon! Daggen gjorde alla blad glänsande, allt damm var bortsköljt. Bakom de skogklädda bergen, tätt under hvilka gården låg, kommo de första solstrålarna framilande. Det var, som om grantopparna ~~toppar~~ blifvit antända af dem. Öfver de unga klöfvervallarna, ~~och~~ öfver råg- och kornfält och öfver den nyuppkomna hafrebrodden låg den allra lättaste dimma, ~~ett~~ ~~siktligt~~ det tunnaste skönhetsflor, och skuggorna föllo skarpa och ~~effekt~~fulla

Vf 132a - 206v

Vf 132a - 207r

som i månsken.

Så stod han stilla och såg på de stora "Kryddsängarna" mellan trädgårdsgångarna. ~~Här ha, vet han~~ Han visst, att husfrun och hennes pigor här hafva haft sitt arbete. De hafva gräft, ~~och~~ krattat och gödslat, ~~att~~ ryckt upp kvickrot och ansat jorden, tills den blifvit fin och lätt. ~~som se Och~~ Sedan de fått sängen jämn och kanterna skarpa, hafva de tagit tömmar och märkkäppar och streckat upp rundlar och rutor. Därefter hafva de trampat upp gångar med små, lustiga steg och sått och satt, tills alla rundeler och rutor blifvit fyllda. Och barnen hafva varit med och varit idel lycka och ifver öfver att få ~~vara med~~ hjälpa till, fast det varit dem ett tungt arbete ~~stått~~ att stå krokiga och sträcka ut armarna öfver de breda sängarna; ~~men~~ och otroligt med gagn hafva de gjort, som en hvar kan förstå.

Nu började det sådda att komma upp.

Gud signe dem, så tappra de stodo där, både ärter och bönor, med sina två tjocka hjärtblad, och så jämnt och snällt både morötter och rofvor kommit! Allra lustigast voro de små krusiga persiljebladen, som lyfte litet på jordlagret ofvan sig och lekte tittut med lifvet än så länge.

Och här fanns en liten ~~bit af landet~~ säng, där strecken ej gingo så jämnt, och där de små rutorna tycktes vara en profkarta på allt, som kunde sättas och sås. Det var barnens land.

Och Lilliecrona fick i hast fiolen upp till hakan och började spela. Fåglarna började ~~att~~ sjunga i det stora buskmäret, ~~kl...~~ som skyddade trädgården för nordanvinden. Det stod ej till för någon med stämma begåfvad varelse att tiga, så härlig var morgonen. ~~Fiolen och~~ Stråken rörde sig rent af sig själf ~~af~~.

Lilliecrona ~~Han~~ gick upp och ned på gångarna och spelade. "Nej," tänkte han, "vackrare ställe finns ej." Hvad var Ekeby mot Löfdala! Hans hem var torftäckt och blott en våning högt, det låg i skogsbrynet med berget öfver sig och den långa dalen framför sig. Det var intet märkvärdigt med det, ingen sjö fanns där, intet vattenfall, ~~och~~ inga strandängar och parker, men det var vackert likafullt. Det var vackert därför att det var ett godt, fridfullt hem. Lifvet var lätt att lefva där. Allt, som på andra ställen skulle ha alstrat bitterhet och hat, blef där

Vf 132a - 207v

Vf 132a - 208r

utjämnadt med mildhet. Så skall det vara i ett hem. –

Inne i byggnaden ligger husfrun och sofver i ett rum, som vetter åt trädgården. Hon vaknar plötsligt och lyssnar, men hon rör sig ej. Hon ligger småleende och lyssnar. Så kommer musiken allt närmare, och till sist är det som om spelmannen stannat under hennes fönster. Det är väl ej första gången hon hört fiolspel under sitt fönster. Han brukar komma så [där, hennes man, då de haft något ovanligt vildt dåd för sig därborta på Ekeby.

Han står där och biktar och ber om förlåtelse. Han beskrifver för henne de mörka makter, som locka honom bort från hvad han älskar högst: från henne och barnen. Men han älskar dem. Åh, visst älskar han dem.'

Medan han spelar, stiger hon upp och sätter kläderna på sig utan att rätt veta hvad hon gör. Hon är så alldeles upptagen af hans spel.

"Det är ej lyx och välefnad, som lockat mig bort," spelar han ~~säger fiolen~~, "ej kärlek till andra kvinnor, ej äran, men lifvets frestande mångfald; dess ljufhet, dess bitterhet, dess rikedom måste jag känna rundt om mig. (Men nu har jag nog däraf, nu är jag trött och nöjd. Jag skall ej mer lemna mitt hem. Förlåt mig, haf misskund med mig."

Då drar hon undan gardinen och slår upp fönstret, och han ser hennes vackra, goda ansikte.

Hon är god, och hon är vis. Hennes blickar falla ~~som~~ välsignelsebringande som solens på allt de möta. Hon styr och hon vårdar. Där hon finnes måste allt växa och frodas. Hon bär lyckan inom sig.

Han svingar sig upp på fönsterbrädet till henne och är lycklig som en ung älskare.

Sedan lyfter han henne ~~ned~~ ut i trädgården och bär henne ned under äppleträden. ~~och~~ Där förklarar han för henne, hur vackert allt är och visar henne ~~blomstren~~ kryddsängarna och barnens plantering och de små lustiga persiljebladen.

Då barnen vakna, blir det jubel och hänryckning öfver att far är kommen. De lägga beslag på honom. Han skall se allt nytt och märkvärdigt: den lilla spikhammaren

Vf 132a - 208v

som bultar borta i bäcken, fågelboet i pilen och de små rudungarna i dammen, ~~som~~ hvilka i tusental simma i vattenbrynet.

Så göra far, mor och barn en lång vandring utåt åkrarna. Han måste se hur tätt rågen står, hur klöfvern växer och hur potatisen börjar sticka upp de skrynkliga bladen.

Han måste se korna, då de komma in från betet, helsa på nykomlingarna i kalfkättar och fårhus, söka efter ägg ~~på gamla hö och värpplatser~~ och ge alla hästarna socker.

Barnen hänga honom i hälarna hela dagen. Inga lexor, intet arbete, bara att ströfva omkring med far!

På kvällen spelar han polskor för dem, och hela dagen har han varit dem en så god kamrat och lekbroder, att de somna med en ~~from~~ bön om att far alltid måtte stanna hos dem.

Han ~~stannar~~ stannar och hela åtta dagar och är glad som en pojke, hela tiden. Han är förälskad i allt därhemma, i hustru och barn och tänker aldrig på Ekeby.

Men så kommer en morgon, då han är borta. Han stod inte ut längre, det var för mycken lycka för honom.

(Ekeby var tusen gånger sämre, men Ekeby låg midt i händelsernas hvirfvel. Åh, hvad där fanns mycket att ~~[illegible]~~ drömma om och spela om! Hur kunde han lefva skild från kavaljerernas bragder och från Löfvens långa sjö, rundt om hvilken äfventyrens vilda jakt brusade fram.

På hans egendom gick allt sin lugna gång. Allt frodades och växte under den milda husmoderns hägn. Alla gingo i en stilla lycka där på gården. Allt, som annorstädes skulle alstrat split och bitterhet, gick där förbi utan klagan och ~~tillor~~ smärta.)

(Allt var, som det skulle vara. Om nu husets herre längtade att lefva som kavaljer på Ekeby, hvad mer? Tjänar det kanske något till att klaga på himlens sol för att han hvarje kväll försvinner i vester och lemnar jorden i mörker.

Hvad är skuffligt utan undergifvenheten! Hvad är segerviss utan tålamodet!

~~Jag hör granskogen tala och klippan svara. Jag är seg och stark och tålig~~

Vf 132a - 209v

Vf 132a - 210r

Dovres hexa.

Nu går Dovres hexa på Löfvens strand. Där har man sett henne, liten och rundryggad, i skinnkjortel och med silfverbeslaget bälte. Hur kommer hon ur ulfvakålor till männskors värld? Hvad söker den gamla från fjällen i dalarnas grönska?

Tiggande kommer hon. Hon är snål, lysten efter gåfvor, så rik hon är. I bergens klyftor döljer den gamla tunga tackor af hvitt silfver, och på saftiga ~~fj~~ ängar djupt inne ~~dolda~~ bland fjällen beta hennes stora hjordar af svarta, gullhornade kor. Ändock vandrar hon fram i näfverskor, ~~hon har~~ och flottig ~~smutsig~~ skinndrägt, hvars ~~dess~~ brokig randsöm skymtar fram under århundradens smuts. Hon har mossa i pipan och tigger af den fattigaste. Skam gifva en sådan, som aldrig tackar, aldrig får nog!

Gammal är hon. När låg väl ungdomens skära glans öfver det breda ansiktet, ~~hvars hy skiner af fett~~ med den bruna hyn, som skiner af fett, öfver plattnäsan och de smala ögonen, som glimma fram ur smutsen likasom eldkol ur grå aska? När satt hon som ung tös på säterkunet och besvarade med lurlåt vallgossens kärleks~~sång~~visor? Flera hundra år har hon lefvat. De äldste minnas ej den tid, då hon ej vandrade genom landet. Deras fäder hafva sett henne gammal, då de voro unga. Ej heller är hon ännu död. Jag, som skrifver ~~lefver~~, har sjelf sett henne.

Mäktig är hon. Hon, trollkunniga finnars dotter ~~känner~~ ~~har~~ böjer sig ej för någon. Hennes breda fötter sätta inga försagda spår på landsvägens grus. Hagel kan hon mana fram, blixt kan hon styra. Hon kan föra hjordar vilse och sända varg på fåren. Föga godt kan hon verka, men mycket ondt. Bäst att stå väl med henne! Tigger hon än enda geten och en hel mark ull, så gif henne, eljest ~~eljest~~ stupar hästen, eljest brinner stugan, eljest förderfvas kon, eljest dör barnet, eljest går nidsk matmoder från vettet.

Välkommen gäst är hon aldrig. Bäst dock att möta henne med leende mun! Hvem vet för hvems räkning den ofärdbringande genomströfvar dalen? Hon kommer ej blott i det ärendet att fylla tiggarpåsen. Ondt-varsel följer henne: härmask visar sig, räf och uf tjuta ohyggligt i skymningen, röd och svart ödla, som sprutar etter, kryper fram ur skogen ända till dörrtröskeln.

Stolt är hon. I hennes hufvud gömmes fädrens mäktiga visdom

Vf 132a - 210v

Vf 132a - 211r

Sådant ger sinnet lyftning. Dyra (bara) runor stå ristade i hennes stafx. För allt dalens guld vill hon (ej) sälja dem. Trollsång kan hon ~~och~~ sjunga, sejd kan hon koka, örtkunnig är hon, trollskott kan hon lossa öfver en vattenspegel, och stormknutar kan hon ~~knyta~~.

~~Gärna~~ Kunde jag ~~tydde~~ ~~Kunde~~ jag blott tyda (mångahundraårig hjärnas underliga tankar. Kommen ur skogarnas dunkel och från de mäktiga fjällen, hvad tänker hon om folket i dalarna? Hon, för henne som tror på Tor, jättedöttrar och på mäktiga finska gudar, ~~äro ej de kristne för henne~~ äro de kristne som tama gårdshundar för en grå ulf. Otämd som snöstormen, stark som forsen, ~~aldrig~~ kan hon aldrig älska slättbyggdens söner.

Dock kommer hon alltjämt åter ned från bergen ~~se sina slyttor~~ för att se deras dvärgaskick. ~~Ett~~ Af fasa rysa människorna, då de se henne; men ödemarkens starka dotter går trygg ibland dem, skyddad af skräcken. Ej äro hennes stams bragder glömda, ej ~~eller~~ heller hennes egna. Som katten tror på sina klor, så tror hon på sin hjärnas visdom, och på kraften af ~~gudarnas~~ gudaingifven trollsång. Vissare ~~på~~ var ingen kung på sitt välde än hon på det skräckens rike, som hon behärskar.

Så har ~~då~~ Dovres hexa genomvandrat många byar. ~~Nu~~ Nu är hon kommen till Borg och skyr ej att vandra upp till grefvegården. Köksvägen tar hon sällan. Rätt uppför terassernas trappor kommer hon. ~~Trygg~~ Hon sätter ~~hon~~ ned sina breda näfverskor på blankkantade grusgångar, lika trygg som om trampat säterstigar.

Händer så, att ~~i samma stund~~ ~~just då hade~~ grefvinnan Märta (just då har) stigit ut på trappan för att skåda ~~Juninatten~~ junidagens prakt. ~~Hennes~~ ~~blo och voro~~ Nedanföre på sandgången ~~hafva~~ ha två pigor stannat på sin väg till matboden. De ~~äro~~ äro komna från badstugan, där fläsket ~~rökes~~ rökes, och ~~bära~~ bära nyrökta skinkor ~~hängande~~ på en stång mellan sig. "Vill vår nådiga grefvinna känna och lukta," säga pigorna, "är fläsket nog rökt?"

Grefvinnan Märta, husmoder på Borg vid den tiden, ~~sträcker sig~~ lutar sig fram öfver räckverket och ser på fläsket, men i samma stund lägger finngumman sin hand på en af skinkorna.

Se dock, denna bruna, skinande sväl, detta tjocka ~~fett~~ ~~lager~~ lager af fett! Känn denna friska doft af enris från det nyrökta

Vf 132a - 211v

Vf 132a - 212r

skinkorna. O, mot för gångna gudar ~~Hon stiger fram och lägger sin hand på en af skinkorna~~ Hexan vill äga allt detta. Hon lägger sin hand på fläsket.

Ack, bergens dotter ej van att tigga och bedja! Är det ej af din nåd, som blommor frodas och människor lefva. Frosten och den ödeläggande stormen och vattuflöden, allt står i din makt att sända. Därför ~~köpde~~ höfves ej dig att bedja och tigga. Du lägger din hand på hvad du önskar dig, och det är ditt.

~~Men~~ Grefvinnan Märta vet dock intet om den gamlas makt.

"Bort med dig tiggarkäring!" säger hon.

"Gif mig skinkan," säger Dovres hexa, ulfvars ryttarinna.

"Hon är tokig!" utropar grefvinnan, och hon befaller pigorna att ~~bära bort~~ gå in i boden med sin börda.

Den månghundraårigas ögon flamma af vrede och lystnad.

"Gif mig den bruna skinkan!" upprepar hon, "eljest går det dig illa."

"Hellre ger jag den åt skatorna än åt en sådan som hon".

Så darrar den gamla ~~af~~ under vredens storm. Mot höjden sträcker hon den runskrifna stafven och svänger vildt med den. Hennes läppar ~~mumla~~ utstöta underliga ord. Håret står upprätt, ögonen lysa, ~~krop~~ ansiktet ~~sycker~~ förvrides.

"Dig själf skola skator äta," skriker hon till sist.

Så går hon, mumlande förbannelser, svängande vildt med stafven. ~~Hon vänder om hemåt. Längre mot söder går hon.~~ Nu har vildmarkens dotter utfört det ärende, hvarför hon tågat ned från bergen.

Grefvinnan Märta står kvar på trappan och skrattar åt hennes orimliga vrede, men på hennes läppar skall snart skrattet tystna, ty där komma de. Hon kan ej tro sina ögon. Hon tänker att hon drömmer, men där komma ~~de skade~~ de, skatorna, som skola ~~ss~~ äta henne.

Ur park och trädgård susa ~~de~~ de ned mot henne. Tjogtals skator, vilda som hökar, med klorna spända och näbbarna framsträckta för att hugga. De komma under skrän och skratt. Svarta och hvita vingar skimra för hennes ögon. Hon ser som i en yrsel ~~alla trakt~~ bakom denna första svärm alla traktens skator i annalkande, hela himlen full af svarta och hvita vingar.

Vf 132a - 212v

I förmiddagens skarpa solsken ~~blänkte~~ blänka fjädrarnas metall-färger. Halsarna ruggade upp sig som på kämpande roffåglar. I allt trängre kretsar ~~flögo de~~ flyga odjuren runtom grefvinnan, mättande med näbbar och klor åt hennes ansikte och händer.

Då måste hon fly in i förstugan och stänga dörren. Hon ~~stängd står~~ stöder sig mot den flämtande af ångest, ~~mot den~~ medan de skrattande skatorna kretsade därutanför.

Därmed stängdes hon ock från sommarens ljufhet och fr grönska och från lefnadens glädje. För henne funnos hädanefter blott de stängda rummen och de fällda gardinerna, för henne förtviflan, för henne ångest, för henne förvirring, gränsande till vansinne.

Vansinnig kan väl ock denna berättelse synas, men den måste dock vara sann. Hundratal skola känna igen den och vittna, att ~~detta~~ sådan är den gamla sägnen.

Fåglarna slogo sig ned på trappräcket och hustaket. De satto, som om de blott väntade, att grefvinnan skulle visa sig, för att få kasta sig öfver henne. ~~Och de flögo i bort de funnos flyttade till träden och~~ De togo sin bostad i parken, ~~men~~ och där förblefvo ~~funnos~~ de ~~ständigt~~. Det var omöjligt att jaga dem från gården. Det blef bara värre, ~~för en~~ om man sköt. För en, som föll, kommo tio nya flygande. Stundom måste väl stora skaror draga bort för att skaffa mat, men trogna skiltvakter satto alltid kvar. Och om grefvinnan Märta visade sig, om hon såg ut genom ett fönster eller blott blott drog undan en gardin för ett ögonblick, om hon försökte gå ut på ~~verandan~~ trappan – ~~där~~ öfverfallo de. Hela den förfärliga svärmen störtade upp mot boningshuset med dånande vingslag, och grefvinnan flydde in i sitt innersta rum.

Hon bodde i sängkammaren innanför det röda förmaket. Ofta har jag hört rummet beskrifvas, sådant det var under denna fasans tid, då Borg belägrades af skatorna. Tunga täcken för dörrar och fönster, täta mattor på golfvet, smygande ~~och~~ hviskande människor!

I grefvinnans hjärta bodde blek förfäran. Hennes hår blef grått. Hennes hy tog skrynklor, Hon blef gumma på en månad. Hon kunde ej stålsätta hjärtat till tvifvel på förhatlig trolldom. Hon spratt upp ur nättens drömmar med höga

Vf 132a - 213v

rop om att skatorna åto henne. Hon grät dagen om öfver detta öde, som hon ej skulle undgå.)

(Skyende människor, rädd att fogelsvärmen skulle följa i hålorna på hvarje inträdande, satt hon oftast tyst med händerna för ansiktet, vaggande fram och åter i sin länstol, olustig och förstånd i den kvafva luften, stundom sprittande upp ~~med~~ rop och klagan.

Bittrare lif var ingens. Hon vågon undgå att beklaga henne.

Jag har väl inte stort mer att berätta om henne nu, och det jag sagt har ej varit godt. Det är som om mitt samvete sloge mig. Hon ~~hade~~ var ~~varit~~ dock godhjärtad och lefnadsglad, då hon var ung, och många lustiga historier om henne hafva ~~rört~~ gladt mitt hjärta, fast här ej varit platsen att berätta dem.

Men ~~det~~ ~~finnes ingen hjälp för det~~ det är så; fastän denna (stackars vandrerska, ~~fast hon ej~~ ej visste det, att ~~ofta~~ själen är den evige hungraren. Af flärd och lek kan han ej lefva. Får han ej annan näring, skall han som ett vildt djur sönderslita först andra och till sist sig själf.

Detta är sagans mening.

Vf 132a - 214v

Vf 132a - 215r

Midsommar.

Det var midsommar, då som nu, medan jag skrifver. Årets härligaste tid var inne.

Det var den tid, då Sintram, den elake brukspatronen på Fors, ängslades och sörjde. Han harmades öfver ljusets segertåg genom dygnets timmar och öfver mörkrets nederlag. Han vredgades öfver den bladskrud, som höljde träden, och öfver den brokiga matta, som klädde marken.

Allt höljde sig i skönhet. Vägen, så grå och dammig den var, fick ~~sin~~ öfver den kant af blommor: ~~af~~ gula och violetta ~~hvita~~ midsommarsblomster, ~~och af~~ hundloka och käringtand.

Då midsommardagens prakt låg öfver bergen och klockljuden från Bro kyrka af den dallrande luften buros ända upp till Fors; då högtidsdagens outsägliga stillhet härskade ~~låg~~ öfver landet, då reste han sig i vrede.

Det syntes honom, som om Gud och människor vågade glömma, att hans fanns, och han beslöt att fara till kyrkan, äfven han. De, som jublade åt sommaren, skulle få se honom, ~~han som~~ älskade Sintram, älskaren af mörker utan morgon, af död utan uppståndelse, af vinter utan vår. ~~Han skulle visa dem, den gamle, som lefde i evig~~ ~~köld~~ ~~vinter, som ej visste af sommarens värme, som ej märkte vägkantens blommor och fältens grönska.~~

Han satte på sig vargskinnspels och ludna bälgvantar. Han lät spänna den röda hästen för en kappsläde och sätta ~~dundrande~~ bjällror i ~~selbygget~~ den blanka, snäckprydda selen.

~~Så~~ Utstyrd som om trettio ~~gradig~~ graders kyla ~~vinter~~ varit rådande, for han till kyrkan. Han trodde, att gnisslet under medarne ~~medan~~ kom ~~mer~~ af den skarpa kölden. Han trodde, att det hvita löddret på hästryggen var ~~af~~ rimfrost. Han kände ingen värme. Köld utstrålade från honom som ljus från solen.

Han for fram öfver den vida slätten, norr om Bro kyrka. Stora, rika byar låga i hans väg och åkerfält, öfver hvilka sjungande lärkor fladdrade. Aldrig har jag hört lärkor sjunga så som öfver dessa fält. Ofta har jag undrat, om han mäktade göra sig döf för dessa hundratal af sångare.

Vf 132a - 215v

Mycket måste han färdas förbi på vägen, som skulle harmat honom, om han skänkt det en blick. Han skulle ha sett två bugande björkar vid hvarje stugas dörr, och genom öppnade fönster skulle han ha sett in i rum, hvilkas tak och väggar voro klädda med blommor och gröna kvistar.)

(Den minsta tiggartöser gick på landsvägen med en syrenslase i handen, och hvarenda bondqvinna hade en hel liten blomsterkvast instucken i näsduken.

Majstänger[2] stodo på gårdarna[1] med hopfallna blommor och slokande kransar. Rundt om dem var gräset upptrampadt, ty den glada dansen hade gått fram där i sommarnatten.

Nere på Löfven trängdes timmerflottarna. De små hvita seglen voro hissade dagen till ära, fastän ingen vind fyllde dem, och hvarje masttopp bar en grön krans.

På de många vägarna, som ledde till Bro, kom kyrkfolket vandrande. Kvinnorna voro särskildt ståtliga i de ljusa, hemväfda sommarklädningarna, som gjorts färdiga till denna dag. Alla voro klädda till fest.

Och människorna kunde ej upphöra att glädja sig öfver helgdagsfriden och hvilan från hvardagsarbetet, åt den ljufliga värmen, åt den lofvande skörden och åt smultronen, som började rodna vid vägkanten. De gåfvo akt på luftens stillhet, den molnfria himlen och lärksången och sade: "Det syns, att dagen hör vår Herre till."

Så kom Sintram körande. Han svor och svängde piskan öfver den stretande hästen. Sanden gnisslade otäckt under medarna, dombjällrornas gälla klang förtog kyrkklockornas ljud. Hans panna låg i vreda rynkor under pelsmössan.

Då ryste de kyrkobesökande och menade sig hafva sett den onde själf. Ej ens i dag på sommarens fest fingo de glömma ondskan och kölden. Bitter är deras lott, hvilka vandra på jorden.

Människorna, som stodo i skuggan af kyrkväggen, eller sutto på kyrkogårdsmuren och väntade på gudstjänstens början, sågo med stilla undran, där han vandrade upp mot kyrkdörren. Nyss hade den härliga dagen fyllt deras hjärtan med glädje öfver att de fingo framgå jordens stigar och

Vf 132a - 216v

Vf 132a - 217r

njuta ~~lefvnadets~~ tillvarons ljufhet. Nu, då de ~~sågo honom~~ sågo Sintram, kommo aningar om af sällsam ofärd öfver dem.

Då han gick fram bland människorna, lade de med hemsk förfäran märke till hans sätt att helsa. ~~Han~~ Glad var den, som han gick förbi utan att låtsa se, ty han helsade blott på dem, som tjänade hans sak. För Broby-presten flög hans mössa till jorden, och för Marianne Sinclaire och kavaljererna lyfte han på den, men för prosten i Bro och lagmannen i Munkerud ~~satt den fast~~ orubbad på hufvudet hade han icke en helsning.

~~Han~~ Sintram trädde in i kyrkan och tog plats i sin ~~bänk~~ stol, slående vantarna i bänken så att ~~vargklorna, som sutto kvar insydda i skinnet~~ skramlet af vargklorna, som voro insydda i skinnet, hördes öfver hela kyrkan. Och några kvinnor, som redan tagit plats på de främsta bänkarna ~~och såg honom komma~~ svimmade ~~och måste bäras ut~~ då de sågo den luddna gestalten, och måste bäras ut. ~~trädde in genom dörren och måste bäras ut, just då gudstjänsten skulle börja.~~

Men ingen vågade drifva ut ~~honom~~ Sintram. Han förstörde folkets andakt, men ~~ingen~~ han var för mycket fruktad för att någon skulle ~~vågat tala~~ våga befalla honom att lemna kyrkan.

Fåfängt talade den gamle prosten om sommarens ljusa högtid. Ingen hörde på honom. Folket ~~satt med sorg~~ tänkte blott på ondskan och köbden och på den sällsamma ofärd, som den onde brukspatronen bådade dem.

Då allt var slut, såg man den onde stiga ut på den branten af den kulle, där Bro kyrka ligger. Han såg ned på Broby sund ~~som ligger därnere, med gröna bankar hängande ned öfver vattnet,~~ och följde det med blicken förbi prästgården och ~~de tremne~~ vestra strandens tremne uddar ut i Löfven. Och ~~han~~ man såg hur han knöt näfven och skakade den öfver sundet och dess grönskande stränder.

Därpå ~~flögo~~ gledo hans blickar söderut öfver nedre Löfven ända till de blånande uddar, ~~afstängde synranden~~ som tyckas stänga sjön. Och ~~milsvidt norrut uppmot Gurlita klätt~~ flögo de milsvidt lång förbi Gurlita klätt upp till Björnidet, där sjön slutar ~~upphör~~. Han såg mot vester och

Vf 132a - 217v

öster, där de långa bergen ~~kantade~~ kanta dalen, och han knöt
näfven om igen. Och nu hvar kände, att om han haft
en knippa blixtar i ~~denna~~ sin högra hand, skulle han
i vild glädje slungat dem ut öfver det lugna landet
och spridt jämmer och död, så långt han mäktat.)
(Ty nu hade han så vant sitt hjärta vid det onda, att
han visste sig ingen fröjd annat än i döden. ~~så~~ Småning-
om hade han ~~förvandlat~~ lärt sig själf ~~till~~ att älska allt
fult och uselt. Han var ~~en~~ mer vansinnig än den got
vildaste galning; men detta förstod ingen.

Det gick underligt tal sedan genom landet. ~~Då~~ Det sades, att
~~stod~~ då kyrkvaktaren ~~hade~~ kom ~~mit~~ för ~~att~~ stänga kyrkan,
bröts ~~skäret~~ af nyckeln, därför att ~~något~~ ett hårdt hop-
viket papper ~~varit~~ satt instucket i låset. Han gaf det åt prosten.
Det var, som man väl kunde förstå, en skrifvelse afsedd
för en varelse i den andra världen.)

~~Och~~ (~~Man~~ ~~och~~ hviskade om hvad där hade stått att
läsa. Prosten hade bränt upp ~~det~~ papperet, men kyrkvaktaren
hade sett på, medan djäfvulstyget brann. Bokstäfverna
hade lyst klart röda på svart grund. Han hade ej
kunnat undgå att läsa.)

~~"Så långt som Bro kyrktorn syns" hade där stått~~
~~skall landet läggas öde"~~

(Han läste, sade man, att den døde ville lägga landet öde
så långt som Bro kyrktorn syntes.)

(~~Han~~ Denne ville se ~~skulle~~ skogen skymma bort kyrkan. Han ~~skulle~~ ~~låta~~ ville ~~att~~
björn och räf ~~skulle~~ bo i människornas boningar ~~na~~.)

~~Han~~ ~~ville~~ skulle ~~att~~ (Åkrarna skulle ligga obrukade, ~~han ville ej~~
~~höra~~ och hvarken hund eller hane skulle höras i de trakterna.)

(~~Han~~ Den døde ~~skulle~~ ville tjäna sin herre med att vålla hvar mans ofärd.
Detta var hvad han lofvat.

Och människorna ~~gingo~~ sågo tiden an i ~~stilla~~ tyst för-
tviflan, ty de visste, att den dødes makt var stor, ~~och~~
att han hatade allt lefvande, ~~och~~ att han ~~ger~~ ville se
vildmarken tränga ned öfver dalen och ~~att~~ han ~~skulle~~
~~kalla~~ gärna ~~skulle taga~~ (pesten eller hungersnöden eller kriget i sin tjänst för att drifva
bort en hvar, som älskade ~~solsken och blommor~~ det goda, glädjebringande ~~och~~ arbetet.
~~som låter människorna lefva~~.

Vf 132a - 218v

Fru Musica.

Då ingenting kunde göra ~~den unga grefvinnan~~ Gösta Berling glad, sedan hon hjälpt den unga grefvinnan att fly, ~~hur mycket än kavaljererna försökte~~ beslöto kavaljererna att vända ~~sig till~~ söka hjälp hos den goda fru Musica, som är en mäktig fé och ~~ofta~~ tröstar många olyckliga.

För den skull lät hon en kväll i Juli slå upp dörrarna till stora salongen på Ekeby och lyfta af fönsterhakarna. Solen och luften släpptes in, den sena aftonens stora, röda sol, den svala kvällens milda, ångande luft.

De randiga öfverdragen togos af möblerna, klaveret öppnades, och floret kring de venetianska kronorna togs bort. De gyllene griparna under marmorbordens hvita skifvor finga åter lysa mot ljuset. De hvita gudinnorna dansade i det svarta fältet ofvan spegeln. Sidendamastens mångformade blomster skimrade i aftonglöden.

Och rosor plockades och buros in. Hela rummet fylldes af deras doft ~~med den~~. Där funnos ~~voro~~ underbara rosor utan kända namn, som från främmande länder blifvit förda till Ekeby. Där voro de ~~funnos~~ gula, i hvilkas ådror blodet skimrar ~~skimrade~~ rödt som i en människas, och de gräddhvita med upptrasade kanter och de skära med de stora bladen, som ytterst i kanten bli färglösa som vatten, och de mörka röda med svarta skuggar.

De ~~brakte den~~ buro in ~~den~~ alla Altringers rosor, som ~~de~~ voro ~~fin~~ komna från ~~de~~ fjärran länder för att fröjda vackra kvinnors ögon.

Så föras noter och notställare in och blanmar messingsinstrument och stråkar och fioler af alla storlekar, ~~och hvar t~~ ty det är den goda fru Musica, som nu skall råda på Ekeby och försöka att trösta ~~den unga grefvinnan~~ Gösta Berling.

Fru Musika har utvalt Oxfordsymfonien af den vänlige fader Haydn och låtit kavaljererna öfva in den. ~~Patron Julius Den lille Ruster~~ för taktpinnen, ~~han lärde den konsten då han var vid jägarmusiken~~ och de andra sköta hvar sitt instrument. Alla kavaljerer kunna spela, de skulle inte vara kavaljerer eljest.

Då allt är färdigt, ~~kommer grefvinnan~~ sändes bud efter Gösta. Han är alltjämt svag och ~~kraftlös~~ modlös, men han fröjdar sig åt det ståtliga rummet och åt den vackra musik han snart skall få höra. ~~Ty det vet hvar en att för den hvars öron pinats af hårda ord och afundt lättinnigt tal kan ej ges något bättre tröstan~~ sällskap.

Vf 132a - 219v

Ty det vet man nog, att för dem, som plågas och lider, är den goda fru Musica det bästa sällskap. Hon är ~~god~~ munter och lekfull som ett barn. Hon är ädlig och intagande som en ung kvinna. Hon är god och vis som de gamla, hvilka ~~~~ lefvat ett godt lif.

Och så spela kavaljererna, så sakta, på susande mildt.

Den lille Ruster tar saken på allvar. Han läser noter med brillor på näsan, kysser milda toner ur flöjten och låter fingrarna leka kring klaffar och ~~~~ hål. Farbror Eberhard sitter krokig öfver violoncellen, peruken har farit på örat, läpparna darra af sinnesrörelse. Berg står stolt med sin långa fagott. Han glömmer sig ibland och släpper till sina lungors fulla kraft, men då dunkar Julius till honom med taktpinnen tvärs öfver hans tjocka skalle.

Godt går det, glänsande går det. Ur den döda notskriften trolla de fram fru Musica själf. ~~med sin trollmantel~~. Bred ut din trollmantel, kära fru Musica, ~~och~~ för Gösta Berling till glädjens land, där han brukar lefva.

Ack, att det är Gösta Berling, som sitter där, så blek och modlös, och som de gamla herrarna nu måste roa, som om han vore ett barn. ~~Hvar~~ Nu blir det ondt om glädje i Värmland.

Jag vet nog, hvarför de gamle älskade honom. Jag vet nog, hur lång vinterkvällen kan bli och hur dysterhet kan smyga sig öfver sinnet, så borta ~~på~~ de ~~ödsligheten~~ på de ödsliga gårdarna. Jag förstår det så väl, hur det kändes, då han kom.

Åh, tänk er en söndagseftermiddag, då arbetet hvilar och tankarna voro slöa! Tänk er envis nordanvind, piskande köld in i rummet, en köld, mot hvilken ingen ~~brasa~~ ~~klädning~~ brasa kunde bringa lindring! Tänk er det ensla talgljuset, som ständigt måste snoppas! Tänk er den ~~det~~ entoniga psalmsången utifrån köket!

Nå, och så ~~klingar~~ klinga bjällror, så stampar en raska fötter af sig snön ute på förstugubron, så kommer Gösta Berling in i ~~stugan~~ rummet. Han skrattar och skämtar, ~~han är som solen~~ han är lif, han är värme. Han slår upp klaveret, och han spelar, så att man förvånas öfver de gamla

Vf 132a - 220v

strängarna. Han kan sjunga alla visor, spela alla melodier, och Han gör alla husets invånare lyckliga. allesammans. Aldrig frös han, aldrig var han trött. Den sorgsne glömde sina sorger, då han såg honom. Ack, hvilket godt hjärta han hade! Hur medlidsam han var mot de svage och fattige! Och hvilket snille han var! Ja, ni skulle hafva hört de gamla tala om honom.

Det var väl en sådan kväll han En Han kom med till Munkerud, en gång, där den gode lagmannen bodde, till det stilla, älskliga hemmet, som blifvit så föga nämndt i dessa berättelser, därför att tidens stormar ej rubbade något af dess lycka, och där träffade han sam man med prosten i Bro.

Och så snart prosten får fick se honom, drefver han honom till klaveret. "Sätt sig till klaveret, Gösta Berling," säger sade han, "där gör han mest gagn." Så spelar då spelade Gösta och sjunger sjöng, och när han hållit på en stund, kunde ej människorna sitta stilla längre. De gamla, kloka herrarna och damerna måste upp och dansa. Det rycker rycktes i alla lederna de förmådde ej sitta stilla. Så tågade tågo i ring, och då Gösta stämmer stämde upp Hurra se Ulla dan en Bellmanssång, stämma stämde de in och prostinnan, så gammal och fet som hon var är, lyftes på kjolarna, och svänger hoppar hoppade och svänger svängde rundt, just som om han vore varit en tjugoåring med sidenstrumpor trånga byxor och fina smalben. Och han sjunger sjöng med så falskt så falskt och så sprucket: "Hurra se Ulla dansar

Engagenten Engageanter flor och fransar,
ylvit sultan med blomsterkransar
Och hvita ben, och hvita ben,
Vid Ljus och lampors sken."

Och Prosten och de andra skrattade godt åt henne, och så säger sade hon: "Ja det skall vara den skälmen, som sitter där vid pianot klaveret, som kan skall kunna göra gammalt folk till sådana dårar."

Men nu satt sitter Gösta Berling tyst och sorgsen och lyssnade nar till fru Musicas försök att muntra upp honom. Kärast hade det kanske varit för honom att få vara i fred med sin sorg, men han måste ju lyssna för de gamle herrarnas skull. Han förstod år nog, att det var är synd om dem, att han var är därför så bedröfvad. De hade hafva ingen

Vf 132a - 221v

Vf 132a - 222r

glädje af att vara herrar på Ekeby, alltsedan han blifvit förändrad. Han tycker sig se att de åldrats; ~~han tyckte, att det var synd om dem~~.

Och bäst som de spela, brister han ut i gråt. Han tycker lifvet, hela lifvet, är så bedröfligt. ~~hela lifvet inte något visst, hela lifvet~~ Han ~~lägger händerna framför sig, och~~ lutar hufvudet mot händerna ~~dem~~ och gråter. Kavaljererna förfäras. Detta ~~var~~ är ej de blida, helande tårar, dem fru Musica plägar framlocka. Han snyftar som en ~~olycklig~~ förtviflad ~~; och deras händer~~ de lägga alldeles rådville ~~förtviflade~~ ifrån sig instrumenten ~~, alldeles rådville~~.

Då ingifver dem fru Musica, att de ~~skulle~~ skola försöka med något gladare, och patron Julius ~~fick~~ tar fram ~~till klaver~~ sin gitarr och börjar sjunga en af sina lustiga bondvisor. ~~och~~ Han ~~förvred~~ förvrider ansiktet ~~och tog fioriturer~~ och härmar både oxar och får.

Men detta ~~var~~ är ej något godt infall af den goda fru Musica. Gösta slår med sin näfven i bordet, så att Julius hoppar högt, och han låter dem höra sin tanke om saken. "Om jag än är en förkastad usling, som går här på jorden endast för att åstadkomma sorg," säger han, "så tillhör det dock inte er, kavaljerer, att göra narr af mitt lidande. ~~Nå äro~~ Bättre folk än ni borde akta sig för sådant."

Han ~~var~~ är orimlig. Han ~~visste~~ vet det själf, ~~och~~ men han ~~kunde~~ kan ej låta bli att bryta ut. Därefter ~~och han blef~~ blir han sittande i skamsen tystnad. Äfven de ~~De~~ andra tiga ~~, äfven~~; de ~~voro~~ äro djupt sårade; men hvad tjänar ~~det~~ det till att försvara sig. ~~Och~~ Den goda fru Musica, som håller Gösta Berling kär, äfven hon, håller på att förlora modet; men så påminner hon sig, att hon har ännu en väldig kämpe bland kavaljererna.

Det var den blide Löwenberg, han, som förlorat sin fästmö i den ~~grå~~ grumliga floden ~~, han~~ som och som nu är Gösta Berlings slaf ~~mer än någon af de andre~~. Han smyger sig nu bort till klaveret. Han går rundt omkring det, känner varligen på det och smeker tangenterna med var len hand.

Vf 132a - 222v

~~tona med lenhand.~~

Uppe i kavaljersflygeln har ~~hade~~ Löwenborg ett stort träbord, på hvilket han målat ~~upp~~ en klaviatur ~~Där kunde~~ och satt upp en notställare. Där kan ~~kunde~~ han sitta i timtal och låta fingrarna löpa öfver de svarta och hvita ~~målade~~ tangenterna. Där öfvar ~~öfvade~~ han sig med både skalor och etyder, och där spelar ~~spelade~~ han sin Beethoven.

Han ~~hade~~ spelar ~~spelade~~ aldrig annat än Beethoven. Fru Musica har ~~hade~~ stått honom bi med synnerlig nåd, så att han har ~~hade~~ fått afskrifva många af de trettiosex ~~32~~ sonaterna.

Men gubben vågar ~~vågade~~ sig aldrig på något annat instrument än träbordet. För klaveret har ~~hade~~ han en ~~lot~~ vördnadsfull fara. Det lockar ~~lockade~~ honom, men det skrämmer ~~skrämde~~ honom än mer. Det skrällande instrumentet, öfver hvilket så många polskor framdundrats, är ~~var~~ hans helgedom. Han har ~~hade~~ aldrig vågat röra det. Tänk blott det underbara tinget med de många strängarna, som kunna ~~kunde~~ ge lif åt alla de store mästarens verk! Han behöfver ~~behöfde~~ blott lägga örat intill det, och strax hör ~~hörde~~ han andanten och scherzon susa där inne. Ja, klaveret är ~~var~~ just det rätta altaret, där fru Musica skall ~~skulle~~ tillbedjas. Men han har ~~hade~~ aldrig spelat på ~~det~~ något sådant. Själf skall ~~skulle~~ ~~Han kunde~~ ~~skulle~~ ju aldrig ~~i lifvet~~ bli så rik, att han kan ~~kunde~~ köpa sig ~~klaver~~, och på detta har ~~hade~~ han aldrig vågat ~~kommit~~ att spela. Majorskan har ~~hade~~ ej heller varit mycket villig att öppna ~~öfvra~~ det för honom ~~och dessutom hade det varit honom för heligt.~~

Han har ~~hörde~~ nog hört hur det ~~de~~ spelats ~~spelade~~ polskor och valser ~~slåo och tona~~ ~~de~~ klinkat ~~klinkade~~ Bellmansmelodier på det samma ~~på tangenterna~~, ~~och han hade~~ under sådana okeliga musik ~~melodier~~ kunde det härliga instrumentet ju bara skrälla och jämra sig. Nej, om Beethoven komme, då skulle det låta höra sin rätta, skära klang.

Nu tänker ~~tänkte~~ han, att stunden ~~nu~~ kan ~~kunde~~ vara kommen för honom och ~~fru Musica~~ Beethoven. Han skall ~~skulle~~ taga mod till sig och beröra helgedomen och låta sin unge herre och husbonde ~~herrskarinna~~ glädjas åt ~~de~~ slumrande välljuden ~~ty om någon människa hoft en slof så~~

Han sätter ~~satte~~ sig ned och börjar ~~började~~ spela. Han är ~~var~~ helt osäker och upprörd, men han trefvar ~~trefvade~~ sig fram ett par takter, söker ~~sökte~~ att få in ~~fram~~ den rätta klangen, rynkar ~~rynkade~~ pannan, försöker ~~åter började~~ om igen och sätter ~~satte~~ så händerna för ansiktet och börjar ~~började~~ gråta.

Ja, kära fru Musica, det är ~~var~~ bittert för honom. Helgedomen är ~~var~~ ju ingen helgedom. Det ligger ~~låg~~ inga klara, skära toner och

Vf 132a - 223v

Vf 132a - 224r

drömma därinne. där finnes ingen dof, mäktig åska, ingen väldigt brusande orkan. Intet af det oändliga välljud, som genomsusade paradisets luft, har glömt sig kvar där. Det är ett gammalt, skralligt klavér och ingenting annat.

Men då ger fru Musica den förslagne öfversten en vink. Han tar Kuster med sig och de gå med i kavaljersflygeln och hemta upp Löwenborgs bord, där tangenterna äro målade.

"Se här, Löwenborg," säger Beerencreutz, då de komma åter, "Här har du ditt klavér. Spela nu för Gösta!"

Då hör Löwenborg upp att gråta och sätter sig att spela Beethoven för sin bedröfvade unge vän. Nu skulle han nog bli glad igen.

Inne i gubbens hufvud klinga de härligaste toner. Han kan ej tro annat, än att Gösta hör, hur vackert han spelar. Gösta märker säkert, hur väl han spelar denna kväll. Det gör ej mer några svårigheter för honom. Han gör sina löpningar och drillar alldeles obehindradt. Han utför de svåraste grepp. Han skulle önskat, att mästaren själf hört honom.

Ju längre han spelar, dess mer hänförd blir han själf. Han hör hvarje ton med en öfverjordisk styrka.

"Sorg, sorg," spelar han, "hvarför skulle jag ej älska dig? Därför att dina läppar äro kalla, dina kinder förvissnade, därför att ditt famntag kväfver, dina blickar förstena.

Sorg, sorg, den är en af dessa stolta, sköna kvinnor, hvilkas kärlek är svår att vinna, men som brinner starkare än andras. Du förskjutna, jag tog dig till mitt hjärta och älskade dig. Jag smekte kölden ur dina lemmar, och dina kärlek har fyllt mig med lycksalighet.

O, hvad jag lidit! O, hvad jag längtat, sedan jag förlorade den jag först höll kär. Mörkt var det utom mig och inom mig. I bön låg jag sänkt, i tunga, skörda böner. Himlen var stängd för min långa väntan. Ur den stjärnströdda rymden kom ingen ljuf ande till min tröst.

Men min längtan slet sönder den skymmande förlåten. Du kom, svafvande till mig på en bro af månstrålar. Du kom i glans, o min älskade, och med leende läppar. Glada genier omringade dig. De buro kransar af rosor. De lekte på cittra

Vf 132a - 224v

Vf 132a - 225r

och flöjt. Det var salighet att se dig.

Men du försvann, du försvann. Och ingen bro af månstrålar fanns för mig, då jag ville följa dig. På jorden låg jag, vinglös, bunden vid stoftet. Min klagan var som ett vildt djurs ylande, som hjeltens döfvande åska. Jag ville sända blixten som budbärare till dig. Jag förbannade den gröna jorden. Måtte våldelden förbränna växterna, och pesten slå människorna! Jag anropade döden och afgrunden. Jag tänkte, att kvalen i evig eld voro ljufhet mot mitt ~~kvalande~~ elände.

Sorg, sorg, det var då du blef min vän! Hvarför skulle jag ej älska dig, såsom man älskar dessa stolta, stränga kvinnor, hvilkas kärlek är svår att vinna, men brinner starkare än andras?"

Det var så han spelade, den stackars mystikern. ~~Hvad som är visst är att ingen hörde~~ Han satt där, strålande af entusiasm och rörelse, ~~han~~ hörande de underbaraste toner, viss om att Gösta också måste höra dem och varda tröstad.

Gösta satt och såg på honom. ~~bister~~ Till en början var han bister öfver detta nya narrspel, men så småningom ~~vardt~~ blef han blidare. Han var oemotståndlig, den gamle, där han satt och njöt öfver sin Beethoven.

Och Gösta började tänka på hur äfven denne man, som nu var så blid och sorglös, varit ~~bunden a~~ försänkt i lidandet, hur äfven han förlorat den älskade. Och nu satt han där, strålande lycklig vid sitt träbord. Det behöfdes då ej mer för en människas sällhet.

~~Och~~ Han kände sig förödmjukad. "Hvad, Gösta," sade han till sig själf, "kan du ej längre tåla och fördraga? Du, som härdats i fattigdom hela ditt lif, du, som ~~växt upp i ett land~~ hört hvarje träd i skogen, hvarje tufva på ängen predika om försakelse och tålamod, du som fostrats i ett land, där vintern är sträng och sommaren torftig, ~~du~~ har du glömt konsten att uthärda?

Ah, Gösta, en man måste bära allt hvad lifvet bjuder med mod i hjärtat och löje på läpparna, eljest är han ingen man. ~~Gråt en dag öfver ka~~ Sakna så mycket du vill, om du förlorat din käraste, låt samvetskvalen gräfva och tära i ditt inre, men visa dig som ~~en~~ man och ~~en~~ värmländing.

Vf 132a - 225v

Vf 132a - 226r

Låt blicken lysa af glädje och möt dina vänner med glada ord!

Strängt är lifvet, sträng är naturen. ~~Men hos den starke växer modet ju hårdare striden blir och löjet måste bo på hans läppar så länge kampen varar.~~ ~~Mod~~ Mod och glädje alstra de båda ~~eljest~~ ~~Deljest~~ som motvikt mot sin hårdhet, eljest skulle väl ingen uthärda dem.

Mod och glädje! Det är, som om ~~detta~~ dessa vore lifvets första plikter; ~~han~~ Du har aldrig svikit dem förr, skall ej heller göra det nu.

Är ~~han~~ du sämre än Löwenborg, som sitter där vid sitt träklaver, än ~~de~~ alla de andra kavaljererna, de modiga, de sorglösa, de evigt unga. ~~Han~~ Du vet nog, att ingen af dem undgått lidandet! ~~[illegible]~~ Och så ser ~~han~~ Gösta på dem, det, en sådan tillställning! De sitta där, ej ~~[illegible]~~ allvarliga gubbar, och lyssna till denna musik, som ingen hör.

Plötsligt blir Löwenborg ryckt ur sina drömmar af ett lustigt ~~kl~~ skratt, ~~inte något~~ Han ~~lyfter~~ lyfter händerna från tangenterna och lyssnar som i hänryckning: ~~det~~ Det ~~var~~ är Gösta Berlings gamla skratt, hans goda, vänliga, smittande skratt. ~~Det~~ ~~var~~ är den ljufvaste musik den gamle hört i hela sitt lif.

"Visste jag inte det, att Beethoven skulle hjälpa dig, Gösta," utbrister han. "Nu är du ju bra igen."

~~Men den goda fru Musica förstod ej saken rätt~~

Så var det den goda fru Musica botade Gösta Berlings mjältsjuka.

Vf 132a - 226v

~~221~~ 227

1

++7 Broby presten.

Eros, allhärskande gud, du vet nog, att det ofta
tyckes så, som om en människa skulle hafva frigjort sig från ditt
välde. Alla de ljufva känslor, som förena människorna,
synas döda i ~~hans~~ hennes hjärta. ~~Det~~ Vansinnet sträcker sina
klor efter den olycklige, men då kommer du i din allmakt,
du lifvets skyddsherre, och som det starka helgonets staf
blomstrar det förtorkade hjärtat.

Ingen ~~var~~ är snålare än Broby presten, ingen mera skild från
människorna genom ~~af~~ andlöshet och obarmhertighet.
Hans rum stå oeldade om vintern, han sitter på omålad träbänk,
han klär sig i trasor, lefver vid torrt bröd och rasar, då en tiggare
träder innom hans dörr.

Han låter hästen svälta i stallet och säljer höet, hans kor
afgnaga vägkantens torra gräs och husväggens mossa. Ända
fram till landsvägen höres de hungriga fårens bräkande.
Bönderna kasta åt honom gåfvor af mat, som deras hundar
ej äta, af kläder, som deras fattige försmå. Hans hand är ut-
sträckt för att ~~tacka~~ begära, hans rygg böjd för att tacka.
Han tigger af de rike, lånar till de fattige. Ser han en mynt-
tad penning, svider hans hjärta af ångslan, innan den befinner
sig i hans ficka. Olycklig den, som ej står till reds inför
honom på förfallodagen!

Sent gifte han sig, men bättre hade det varit, om han
aldrig gjort det. Utpinad och öfveransträngd, dog hans
hustru. Nu tjänar hans dotter hos främlingar. Han blir
gammal, men åldern skaffar honom ingen lindring
i hans sträfvan. Snålhetens vansinne lemnar honom
aldrig.

~~Så~~ ~~kommer~~ ~~inträffar~~ Men en ~~en~~ vacker dag i början af augusti ++
~~Uppför Broby backar~~ kommer ~~en~~ där en tung kaross dragen af
fyra hästar! ~~I denna~~ uppför Broby backar. En fin gammal fröken kommer
~~körande~~ åkande med stor ståt, med kusk och betjent och
kammarjungfru. Han kommer för att råka Broby pre-
sten. Det är ~~honom~~ honom ~~han~~ hon hade kär i sin ungdoms dagar.

Då han vistades som informator på hennes fars gods, äl-
skade ~~han henne~~ de hvarann, fastän den stolta släkten skilde dem. Och
nu kommer hon resande uppför Broby backar för att få se
honom, innan hon dör. Allt hvad lifvet kan ge henne är

Vf 132a - 227v

Vf 132a - 228r

att på återse sin ungdoms älskade.

Den lilla fina fröken sitter i den stora vagnen och drömmer. Hon åker ej uppför Broby backar till en fattig liten komministergård. Hon är stadd på färd till den svala, täta bersånnen i parken, där den älskade väntar. Hon ser honom, han är ung, han kan kyssa, han kan älska. Nu, då hon vet, att hon skall få se honom, stiger ~~minnet af honom fram~~ hans bild fram för henne med sällsam tydlighet. Så vacker han är, så vacker! Han kan svärma, han kan ~~hänföra~~ brinna, han fyller hennes väsen med ~~evig~~ hänförelsens eld.

Nu är hon ~~liten~~ gulblek, vissnad och gammal. Han skall kanske inte känna igen henne med hennes sextio år, men hon kommer ej för att bli sedd, utan för att se, för att se sin ungdoms älskade, som gått oskadd undan tidens anfall, som alltjämt är ung, skön, hjärtevarm.

Hon kommer så långt ifrån, att hon ej hört ett ord om Broby presten.

Så rasslar karossen uppför backarna och uppe på branten synes prestgården.

"För Guds barmhärtighets skull," gnäller en tiggare vid vägkanten. "En slant åt en fattig man!"

Den ädla damen ger honom en silfverslant och spörjer om Broby prestgård ligger där i närheten.

Tiggaren riktar en slug, hvass blick på henne.

"Prestgården ligger därframme," säger han, "men presten är ej hemma, ingen är hemma i prestgården."

Den fina, lilla fröken tyckes alldeles blekna bort. Den svala bersån försvinner, den älskade finnes ej där. Hur kunde hon ~~vänta~~ tänka att nu, efter fyrtio års väntan, ~~åter~~ åter finna honom där?

Hvad hade den nådiga fröken att göra i prestgården?

Den nådiga fröken har kommit för att råka komministern. Hon har känt honom i forna dagar.

154 Fyrtio år och fyrtio mil hafva skiljt dem. Och för hvar je mil hon kommit närmare, har hon åkt bort ett år med dess börda af sorger och minnen, så att, då hon nu är framme vid prestgården, är hon åter en tjugoåring utan sorger utan minnen.

Vf 132a - 229r

Tiggaren står och ser på henne, ser henne förvandlas under sina ögon från tjugo till sextio, från sextio till tjugo åter.

"Presten kommer hem i eftermiddag" säger han. "Den nådiga fröken gjorde klokast i att resa med till Broby gästgifvargård och komma igen i eftermiddag. I eftermiddag svarar tiggaren föratt ~~presten~~ komministern är hemma.

Ögonblicket därpå rullar den tunga karossen med för backarna till ~~Broby~~ gästgifvargården (med den lilla vissnade damen) men tiggaren står helt darrande och ser efter henne.

Han ~~känner~~ tycker, att han skulle vilja falla på knä och kyssa hjulspåren.

Fin, nyrakad och putsad, i skor med blanka spännen, ~~i~~ med silkesstrumpor, med krås ~~i bröstet~~ och manchetter ~~vid handlederna~~ så står Brobypresten samma dag på middagen inför prostinnan i Bro.

"En fin fröken" säger han, "en ~~riktig~~ grefvedotter, prostinna! Tror prostinnan, att jag, fattige man, kan bedja henne stiga in hos mig? Mina golf är svarta, mitt förmak utan möbler, salstaket är grönt af mögel och fukt. Hjälp mig, prostinna! Tänk på att hon är en förnäm grefvedotter!

"Säg att hon är bortrest!"

"Kära prostinna, hon har rest fyrtio mil för att få se mig, fattige man. Inte vet hon, hur jag har det. Jag har inte en säng att bedja henne ligga i. Jag har inte en säng för hennes tjänare".

"Nå så låt henne fara igen."

"Kära hjärtandes prostinna! Förstår inte prostinnan, hur jag menar det? Hellre ville jag ge allt hvad jag eger, allt hvad jag med slit och sträfvan fått samman, än att hon skulle fara, utan att jag fått mottaga henne under mitt tak. Hon var tjugo år, då jag såg henne sist, och det är nu fyrtio år sedan, ~~prostinna~~ betänk det prostinna! Hjälp mig, så att jag kan få se henne hos mig! Här är pengar, om pengar kunna hjälpa, men här behöfs mer än pengar.

O Eros, kvinnorna älska dig. Hellre gå de hundra steg för dig än ett för andra gudar.

I Bro prostgård tömmas rummen, tömmas köket,

Vf 132a - 229v

Vf 132a - 230r

tömmes visthuset. I Bro prostgård fyllas arbetsvagnarna
och köras upp till ~~prest~~kammarjunkaregården. Då prosten kommer hem
från nattvardsläsningen, skall han gå i tomma rum, glo
på köksdörren för att ~~finna~~ fråga efter sin middag och icke finna
någon där. Ingen middag, ingen prostinna, ingen piga!
Hvem kan hjälpa det? Eros har så velat, Eros den allhär-
skande.

Så kommer då, ett stycke fram på eftermiddagen
den tunga karossen rasslande uppför Broby backar. Och
den lilla fröken sitter och mumlar, om ej ett nytt missöde
skall inträffa, om det verkligen är en sanning, att hon nu
går att möta sitt lifs enda glädje.

Så svänger karossen in till prestgården, men i porthvalf-
vet stannar den. Den stora vagnen är för bred, porthvalfvet
för trångt. Kusken smäller med piskan, hästarna rycka till,
betjenten svär, men karossens bakhjul sitta ohjälpligt
fast. Grefvedottern kan ej komma in på den älskades gård.

Men där kommer någon, där kommer han ~~själf~~.
Han lyfter henne ur vagnen, han bär henne på armar,
hvars styrka är obruten, han trycker i ett famntag, lika varmt
som fordom, för fyrtio år sedan. Hon ser in i ögon, som stråla,
så som de gjorde, då de senast sett ~~sex~~ fem och tjugu vårar.

Det kommer öfver henne en ~~varmare~~ storm af känslor
varmare än någonsin. Hon ~~minnes~~ minnes, att han en gång
bar henne ~~uppför~~ uppför trappan till terrassen. Hon, som trod-
de, att hennes kärlek lefvat alla dessa år, ~~Hon~~ hade dock
glömt hvad det var att slutas i starka armar, att se in i
unga strålande ögon.

Hon ser ej, att han är gammal. Hon ser blott ögonen,
ögonen.

Hon ser ej de svarta golfven, ~~och~~ de af fukt gröna taken,
hon ser blott hans strålande ögon. Broby prosten är en
ståtlig karl, en vacker herre i den stunden. Han blir vac-
ker, bara han ser på henne.

Hon hör hans röst, hans klara, starka röst, smekande
ljuder den. Så talar han blott till henne. Hvartill behöfde
han möbler från prestgården till sina tomma rum,
hvartill mat, hvartill tjänare? Den gamla fröken skulle

Vf 132a - 230v

knappast saknat något sådant. Han hör & hans röst och ser hans ögon.

Aldrig, aldrig förr hafle hon varit så lycklig.

Hur sirligt han bugar, sirligt och stolt, som vore hon en furstinna och han den gynnade gunstlingen! Han ~~talar~~ använder de gamles många fraser, då han talar till henne. Hon bara ler och är lycklig.

~~Hatt~~ Mot kvällen bjuder han henne armen, och de promenera i hans gamla, förfallna trädgård. Hon ser ingenting fult och vanskött. Förvuxna buskar bli klippta häckar, ogräset lägger sig till jämna glänsande mattor, långa alléer skugga henne och i ~~dunkla~~ nischer af dunkel grönska glänsa hvita statyer af ungdomen, af trohetten, af hoppet, af kärleken.

Hon vet, att han varit gift, men hon minns det ej. Hur skulle hon kunna minnas något sådant! Hon är tjugo, ~~tjugo~~ han är tjugufem)

(Han är förvisso endast tjugufem, ung, med svällande krafter. Är det han, som skall bli den smäde Broby presten, han den leende ynglingen! Stundom susa för hans öra bud om mörka öden. ~~Fattigas~~ Mångde jämmer, de bedragnas förbannelser, föraktets speglosor, nidvisorna, hånet, allt detta finnes ej ännu för honom. Hans hjärta bränner blott af en ren och oskyldig kärlek. Inte skall den stolte ynglingen en gång älska guldet, så, att han ville krypa efter det i den lägsta smuts, tigga det af de vägfarande, lida för förnjukelse, lida smälek, lida köld, lida hunger för att få det. Skall han svälta sitt barn, plåga sin hustru för detta samma dåndliga guldet! Det är omöjligt. Sådan är han han ej vara. Han är en god människa som alla andra. Han är intet odjur.

Icke går hans ungdoms älskade vid sidan af en föraktad usling, oväsolig sitt det ämbete han vågat åtaga sig! Det går han ej.

O Eros, allhärskande gud icke denna kväll. ~~Denna kväll~~ är han icke Broby presten, icke heller nästa dag eller dagen därpå.

Dagen därpå reser hon. Porten är ~~uthvilad~~ utvidgad. Karossen rullar utför Broby backar, så ~~fort~~ nästan som uthvilade hästar kunna springa.

Vf 132a - 231v

Vf 132a - 231ar

En sådan dröm, en sådan härlig dröm! Under dessa tre dagar icke ett moln!

Hon for leende hem till sitt slott och sina minnen. Hon hörde aldrig mer hans namn nämnas, hon gjorde inga frågor om honom. Hon ville ej drömma om denna dröm, så länge hon lefde.

Broby presten satt i sitt ödsliga hem, och gråt som en förtviflad. Hon hade gjort honom ung, skulle han nu bli gammal? Skulle den onda anden komma tillbaka och han bli föraktlig, föraktlig som han varit?

Vf 132a - 231av

Vf 132a - 231br

~~Kavaljersflygeln~~. Patron Julius.

Patron Julius bar med sin rödmålade träkista från kavaljersflygeln. Han fyllde en grön kutting, som följt honom på många resor (med doftande pomeransbränvin) och i det stora, snidade matsäckskrinet lade han ner smör, bröd och gammal ost, lifligt skiftande i grönt och brunt, fet skinka och plättar, simmande i hallonsylt.

Sedan gick patron Julius åstad och sade med tårar i ögonen farväl till all Ekeby härlighet.

(Han ~~for med handen öfver~~ smekte för sista gången de nötta kägelklotenz och de rundkindade ungarna på bruksbacken. Han gick omkring till bersåerna i trädgården och grottorna i parken. Han var inne i stall och ladugård, strök hästarna öfver länden, ruskade i den ilskne tjurens horn, och lät kalfvarne slicka sina bara händer.)

(Till sist gick han med gråtande ögon upp i manbyggnaden, där afskedsfrukosten väntade honom.

Ve öfver tillvaron! Hur kan den äga så mycket mörker? Det var gift i maten, galla i vinet. Tillsnörda af rörelse voro kavaljerernas strupar lika väl som hans egen. Tårarnas dimma skymde blickarna. Afskedstalen afbrötos af snyftningar. Ve öfver tillvaron! Hans lif skulle hädanefter bli en enda lång längtan. Aldrig skulle han draga sina läppar till löje, visorna skulle dö bort ur hans minne, som blommor dö från en höstlig jord.

(Han skulle blekna bort, falla af, vissna som en frostbiten ros, som en törstande lilja. Aldrig mer skulle kavaljererna se den arme Julius. Tunga aningar öfverforo hans själ, liksom skuggor af stormjagade moln öfverfara våra nyodlade fält. Han skulle fara hem för att dö.

Blomstrande af helsa och välmåga stod han nu inför dem. Aldrig mer skulle de se honom sådan. Aldrig mer skulle de skämtande fråga honom, när han sist såg sina tåspetsar, aldrig mer skulle de önska sig hans kinder till kägelklot. I lefver och lungor var det ända sedan befäst. Det gnagde och tärde. Länge hade han känt det. Hans dagar voro räknade.

O, att ~~de~~ Ekeby kavaljerer stock ville behålla den döde i troget minne!

Vf 132a - 231bv

Vf 132a - 231cr

i att ~~Ekeby kavaljerer~~ [de] ej måtte glömma honom!

Plikten kallade honom. Därhemma satt hans mor och väntade [på] honom. I sjutton år hade hon väntat ~~honom~~ hem från Ekeby. Nu hade hon skrifvit ett kallelsebref, ~~till honom~~ och han skulle lyda. Han visste, att det skulle bli hans död, men han skulle lyda som en god son.

O, de gudomliga gästabuden! O, de ljufva strandängarna, O, den stolta forsen! O, de jublande äfventyren, O, de hvita, glatta dansgolfven; O, den älskade kavaljersflygeln, O, fioler och valdhorn, O, lif af lycka och glädje! Döden var det att skiljas från allt detta.

Så gick patron Julius ut i köket och sade husets folk farväl. Alla och en hvar omfamnade han och kysste i öfversvallande rörelse, från hushållerskan till rotgummorna. Pigorna gräto och jämrade sig öfver hans öde: att en så god och lustig herre skulle dö, att de aldrig mer skulle få se honom!

Patron Julius gaf befallning om att hans schäs skulle dragas fram ur vagnsskjulet och hans häst tagas ur stallet. Hvad skulle väl den gamla Kajsa säga om att trafva backe upp och backe ned efter en sjuttonårig hvila framför fylld krubba?

Rösten ville nästan svika patron Julius, när han gaf denna befallning. Så skulle då schäsen ej få multna i ro på Ekeby, så skulle den gamla Kajsa skiljas från den kända krubban. Han ville ej säga något ondt om sin mor, men hon borde [ha] tänkt på schäsen och på Kajsa, om hon ej tänkte på honom. Hur skulle de härda ut med den långa resan?

Bittrast af allt ~~är~~ [var] dock afskedet från kavaljererna.

~~Patron Julius~~ Den lille, runde patron Julius, mer skapad för att trilla än att gå, ~~med ett litet rundt hufvud~~ kände sig tragisk ända ut i fingerspetsarna. Han påminde sig den store athenaren, som tömde giftbägaren i ~~sina~~ kretsen af gråtande lärjungar. Han påminde sig den gamle kung Gösta, som spådde Sveriges folk, att det en gång skulle vilja rifva honom upp ur mullen.

Till sist sjöng han sin bästa visa för dem. Han tänkte

Vf 132a - 231cv

Vf 132a - 231dr

på svanen, som dör i sång. Så ville han, att de skulle minnas honom ~~så~~: en konungslig ande, som ej sänker sig till klagan, utan går hädan, buren af välljud.

Ändtligen var sista bägaren tömd, sista visan sjungen, sista hurrarop ~~utdeladt~~ utdeladt. Han fick kappan på sig och piskan höll han i handen. Intet öga var torrt omkring honom, hans egna voro så fyllda med sorgens uppstigande dimma, att han ej såg någonting.

Då grepo kavaljererna honom och hissade honom. Hurraropen dånade omkring honom. De sätte ned honom någonstädes, han såg ej hvar. En piska smällde, åkdonet rörde sig under honom. Han fördes bort. Då han åter ~~får~~ fick sina ögons bruk var han ute på landsvägen.

Väl hade kavaljererna gråtit och varit gripna af djup saknad, dock hade ej sorgen hos dem kväft alla hjärtats glada rörelser. En af dem, var det Gösta Berling, poeten, eller Beerencreutz, den killespelande gamle krigaren, eller den lifströtte kusin Kristoffer? hade ordnat det så, att den gamla Kajsa ej behöfde tagas ur sitt stall, ej heller den nuttnande schäsen ur sitt skjul. Men en stor hvitrosig oxe hade blifvit spänd för en höskrinda, och sedan den röda kistan, den gröna kuttingen, och det snidade matsäcksskrinet blifvit uppsatta där, blef till sist patron Julius själf, hvars ögon voro skumma af tårar, nedsatt ej på matsäcksskrinet, eller på kistan, utan ~~de hissande vännerna sänkte honom varligt ned~~ på den hvitrosiga oxens rygg.

Se, sådan är människan, för svag att möta sorgen i all dess bitterhet! O vänner, nog sörjde kavaljererna denna vän, som drog bort för att dö, denna vissnande lilja, denna dödsskjutne sångarsvan; dock lättades deras hjärtas beklämning, då de sågo honom draga bort, ridande på den store oxens rygg, medan hans tjocka kropp skakades af snyftningar, hans armar utbredde sig till en sista omfamning ~~och hans förtvifladeu~~ sjönko ned i förtvifplan, och hans ögon sökte rättvisa hos en oblid himmel.

Därute på landsvägen började töcknen skingras för patron Julius, och han märkte, att han satt på ett djurs

Vf 132a - 231dv

Vf 132a - 231er

gungande rygg. Och då säger man, att han började grubbla öfver allt det, som han åke under sjutton långa år. (Den gamla Kajsa var synbart förändrad. Hade hafrenålen och klöfvervallarna på Ekeby kunnat vålla slikt? Och han ropade – jag vet ej om stenarna vid landsvägen eller fåglarna i snåren hörde det, – men sannt är det, att han ropade:

"Djäfvulen martere mig, tror jag inte du har fått horn Kajsa!"

Efter ännu en stunds grubbel lät han sig sakta glida ned från oxens rygg, steg upp i skrindan, satte sig på matsäcksskrinet och for i tunga tankar vidare.

Om en stund, då han kom ~~fram~~ mot Broby, fick han höra taktfast sång:

"Ett och tu
Sex och sju
Värmlands jägare komma nu."

Så klingade det honom till mötes, men några jägare var det väl ej, utan de glada fröknarna från Berga och några af lagmannens i Munkerud vackra döttrar var det, som kommo vandrande längs vägen. De hade satt sina små matsäcksknytten på långa stänger, hvilka hvilade på deras axlar som gevär, och de tågade modigt fram i sommarhettan, sjungande ~~och stampande takten~~ i god takt: "Ett och tu, sex och sju ———.

~~X~~

Vf 132a - 231ev

Vf 132a - 231fr

gungande rygg. Och då säger man ~~och att han~~ började han grubbla öfver allt som han sett under sjutton långa år. Den gamla Kajsa var synbart förändrad. Hade hafremålen och klöfvervallarna på Ekeby kunnat vålla slikt? Och han ~~utbrast~~ ropade – jag vet ej om stenarna vid landsvägen eller fåglarna i snåren hörde det, men sant är det att han ~~utbrast~~: utropade.

"Djäfvulen martere mig tror jag inte du har fått horn, Kajsa!"

Efter ännu en stunds grubbel lät han sig sakta glida ned från oxens rygg, steg upp i skrindan satte sig på matsäcksskrinet och for i tunga tankar vidare.

Hände så att Ulla Moreus och de glada fröknarna på Berga samt ~~en~~ några af lagmannens på Munkeruds vackra döttrar kommo vandrande längs vägen.

"Hvarthän patron Julius?" ropade de, då de mötte honom utan att akta på de moln af sorg, som betäckte hans panna.

"Jag drager bort från syndens och fåfänglighetens hem," svarade ~~Kaptan~~ patron Julius. "Jag vill ej längre dväljas bland lättingar och ogerningsmän. Jag far hem till min mor."

"Åh," ropade de, "det är ej sant, patron Julius vill ej lemna Ekeby!"

"Jo," sade han och slog knytnäfven i kläckistan. "Som Loth flydde från Sodom och Gomorra, så flyr jag från Ekeby. Nu finns där icke en rättfärdig man. Men då jorden störtar samman under dem, och svafvelregnet smattrar ned ur skyn, då skall jag fröjdas öfver Guds rättvisa domar. ~~Pris ske honom som ryckt mig ur basiliskens klor och lejonets käftar!~~ Adjö flickor, akten er för Ekeby!"

Därmed ville han fara vidare, men detta var ingalunda de glada flickornas mening. De hade för afsigt att ~~resa~~ vandra upp till Gunnerklätten för att bestiga den, men vägen var lång, och de hade god lust att i Julius skrinda fara ända till bergets fot.

~~Lycklige~~ Lyckliga de, som kunna glädjas åt lifvets solsken och ej behöfva någon kurbits för att skydda sin hjässa! ~~Om~~ Inom två minuter hade flickorna fått sin vilja fram. Patron Julius vände oxen om ~~[illegible]~~ och styrde upp

Vf 132a - 231fv

mot Dunderklätten. Levande satt han på matsäcksskrinet, medan skrindan fylldes af flickor.

(Längs vägen växo prestkrage och sötblomster och gökärter. Oxen fick måste stundom hvila en stund, ~~och~~ då stego flickorna af och togo blommor. Snart hängde prålande kransar kring Julius hufvud och oxens horn.

Längre fram växade de fina ungbjörkar och mörka albuskar. Då stego de ur och bröto kvistar för att pryda skrindan. Den blef snart ~~att skåda~~ som en resande skogsdunge att skåda.)

Det var lust och lek hela dagen.

Patron Julius blef allt mildare och finare, ju längre dagen led. Han delade ut sin matsäck bland flickorna och sjöng visor för dem. ~~och då~~ När de stodo på toppen af Dunderklätten, med det vida landskapet liggande ~~framför~~ nedanför ~~dem~~ så stolt och skönt, att de fingo tårar i ögonen öfver dess fägring, då kände Julius hjärtat slå häftigt, orden strömmade fram öfver hans läppar, och han talade om sitt älskade land.

"Ack Värmland," sade han, "du sköna, du härliga!

Ofta, när jag sett dig framför mig på en karta, har jag undrat hvad du månde föreställa, men nu förstår jag hvad du är. Du är en gammal from eremit, som sitter stilla och drömmer, med ~~korslagda~~ benen och ~~Du har lagt benen i kors såsom en turke, och dina~~ händerna ~~hvilande stilla~~ vilande i sköte, och ~~Du~~ har ~~att bliot, vänligt ansikte~~ en spetsig mössa nedtragen mot dina halfslutna ögon. Du är en grubblare, en helig drömmare, och du är mycket skön.

(~~Du är fattig, såsom de fromme åstunda att vara. Långa pryder äger du.~~ (Vida skogar äro din klädnad, ~~och~~ Långa ~~långa~~ band af blått vatten) kanta den, ~~jämte vanor~~ och jämnlöpande räckor af blåa kullar. (Du är så enkel att främlingen ej ser hur skön du är. Du är fattig, såsom de fromma åstunda att vara det.)

Du sitter stilla, medan Vänerns böljor skölja dina fötter och dina korslagda ben, ~~åt~~ Till venster har du dina malmfält och grufvor, där är ditt klappande hjärta. Åt norr har den ödslighetens, hemlighetens mörka, sköna trakter, där är ditt drömmande hufvud.

Då jag ser dig, du jättelike, du allvarlige, måste mitt öga fyllas af tårar. Du är sträng i din skönhet, du är betraktelse, fattigdom, försakelse, och dock ser jag ~~tvedig~~

Vf 132a - 232v

Vf 132a - 233r

midt i din stränghet
(mildhetens ljufliga drag, ~~midt i eder stränghetens~~. Jag ser dig och tillbeder. ~~[illegible]~~. Ser jag blott in i din vida skogen, ~~om~~ berör mig blott en flik af din klädnad, ~~berör mig~~ helas min ande.)

(Timme efter timme, år efter år har jag sett in i ditt heliga anlete. Hvad gömmer du för gåtor under sänkta ögonlock, du försakelsens gudom? Har du löst lifvets gåta och dödens eller grubblar du ännu?)

(Du helige, du jättelike! För mig är du stora allvarliga tankars vårdare. Men jag ser människor krula på dig och omkring dig, som aldrig tyckas ~~skåda ditt grubblande anlete aldrig varsna~~ märka ~~din~~ allvarets majestät på din panna.)

De se blott ditt ansiktes och dina lemmars skönhet och bedåras af den så, att de glömma allt.

Ve oss, ve oss alla, Värmlands barn! Skönhet, skönhet och ingenting annat fordra vi af lifvet. Vi, barn af försakelsen, af allvaret, af fattigdomen, höja våra händer i en enda lång bön och begära detta enda goda: skönhet. Må lifvet vara som en rosenbuske, blomstra af kärlek, ~~af~~ vin och nöjen, och må dess rosor stå hvarje man till buds! Se, detta önska vi, och vårt land bär stränghetens, allvarets, försakelsens drag. Vårt land är grubblets eviga symbol, men vi hafva inga tankar.

O Värmland, du sköna, du härliga!"

Så talade han med tårar i ögonen och med af ingifvelse darrande stämma. Flickorna hörde honom med undran och ej utan rörelse. Föga anade de det känslornas djup, som doldes under denna af skämt och löjen glittrande yta.

Vf 132a - 233v

Vf 132a - 234r

mot Dunderklätten. ~~Patron Julius~~ satt leende på matsäcksskrinet med skrindan full af flickor.

Längs vägen vuxo galium och sötblomster och kungsljus och epilobium. Oxen fick hvila medan flickorna stego ur och skaffade blommor. ~~till kransar~~ Och snart hängde prålande kransar kring Julius hufvud och oxens horn.

Längre fram råkade de på ljusa ungbjörkar och mörka albuskar. Då stego de ur och bröto kvistar för att pryda skrindan till dess den blef som en resande skogsdunge.

Det var lust och lek hela dagen.

Patron Julius förvånade flickorna med att först nå toppen af Dunderklätten. Han delade ut sin matsäck bland dem. Han sjöng visor för dem. Han blef allt ljusare och mildare ju längre dagen led.

~~Och~~ Då ~~kvällen kom~~ [det led mot kvällen] och de åter stego upp i skrindan, visste flickorna knappast, hvart ~~han~~ [patron Julius] kört dem, förrän de stannade framför trappan till Ekeby.

"Nu skola vi in här och ha oss en svång flickor," sade patron Julius.

Hvad sade kavaljererna, då de sågo patron Julius komma med en vissnad krans kring hatten och skrindan full af flickor.

"Vi kunde nog tro, att flickorna dragit af med honom" sade de, "eljest hade vi haft honom här tillbaka flera timmar tidigare."

Ty kavaljererna mindes, att detta var just den sjuttonde gången ~~Kapten~~ patron Julius [för]sökt att lemna Ekeby, en gång hvarje följande år.

Nu hade patron Julius redan glömt både detta försök och alla de andra. Hans samvete sof på nytt sin ettåra sömn.

Han var en dråplig man, patron Julius, han var lätt i dansen, frisk vid spelbordet. Penna, pensel och stråke lågo lika väl för hans hand. Han hade ett lättrördt hjärta, sköna ord på tungan, strupen full af visor. Men hvartill skulle allt detta gagnat honom, om han ej egt ett samvete, som ~~vaknade~~ [låt sig] förnimma blott en gång om året, liknande dessa sländor, som frigöra sig ur de dystra djupen och taga vingar för att lefva blott några timmar i dagsljus och ~~so~~ [sol]glans.

Vf 132a - 234v

Lerhelgonen.

Svartsjö kyrka är hvit både utan och innan; hvita äro väggarna, predikstolen, bänkarna, läktaren, taket, fönsterbågarna, altarduken, allt är hvitt.
(I Svartsjö kyrka finnas inga prydnader, inga bilder inga vapensköldar. Öfver altaret står endast ett träkors med ett hvitt linkläde.)
(Förr var det icke så. Då var taket fylldt af målningar, och mångfaldiga brokiga bilder af sten och lera funnos i detta Guds hus.

En gång för mycket längesedan hade en konstnär i Svartsjö stått och betraktat sommardagens himmel och gifvit akt på skyarnas färd mot solen. Han hade sett de hvita, skinande molnen, ~~dessa berg af snö~~ som ~~stå vid~~ om morgonen stå nere vid synranden, ~~och~~ torna upp sig allt högre och högre, sett alla de bidande kolosserna vidga ~~sig~~ ut sig och resa sig för att storma mot höjden. De satte upp segel som fartyg; De höjde standar som krigare; ~~De~~ gingo det inkräkta hela himlen. Inför solen, rymdens härskarinna, förställde de ~~sig~~, dessa växande vidunder, och antoga en ofarlig ~~oskyldig~~ skapnad. Där var ett glupande lejon; det förbytte sig till en pudrad dam; Där var en jätte med krossande armar; Han lade sig ned som en drömmande sfinx. Somliga prydde sin hvita nakenhet med guldbrämade mantlar; Andra stänkte rött smink öfver kinder af snö. Där voro slätter; Där voro skogar; Där voro murade borgar med höga torn. De hvita molnen blefvo sommarhimlens herrar; De uppfyllde hela det blå hvalfvet; De nådde solen och skylde henne.

"O, hur ~~hvilken~~ skönt ~~härligt~~ det," tänkte då den fromme konstnären, om de längtande andarna kunde stiga upp på dessa ~~stor upp~~tornande berg; ~~klättra längs deras sidor;~~ och bäras af dem som på ~~ett~~ gungande skepp allt högre och högre uppåt".

Och med ens förstod han, att sommardagens hvita moln voro de farkoster, på hvilka de saliges själar färdas.

Han såg dem där. Där stodo de på de glidande massorna med liljor i händerna och gullkronor ~~guldkronor~~ på hufvudet. Rymden genljöd af deras sång. Änglar svängde sig på breda, starka vingar ned till deras möte. O hvil-

Vf 132a - 235v

hen mängd af salige! Allt efter som molnen bredde ut sig blefvo flere och flere synliga. De hvilade på ~~dem~~ molnbäddarne såsom näckrosor på insjön, de prydde dem, såsom liljorna pryda ängen. Hvilket jublande uppstigande! Sky rullade upp bakom sky. Och alla voro de uppfyllda af himmelska härskaror i rustning af silfver, af ~~tjufva~~ odödlige sångare i purpurkantade mantlar.

Denne konstnär hade sedan målat taket i Svartsjö kyrka. ~~och~~ Där hade han velat återgifva sommar~~kvällens~~dagens uppstigande moln, som förde de saliga in i himmelens härlighet. ~~Men~~ Och Handen, som fört penseln, hade varit ~~lika~~ kraftig, men också något styf, så att molnen mera kommit att likna de krusiga lockarna i en allongeperuk än växande snöberg af mjuk dimma. Och så som de heliga tagit gestalt för ~~sångarens~~ målarens fantasi, hade han ej förmått återge dem, ~~i fångor~~ utan han hade klädt dem efter menniskosätt ~~med~~ i långa, röda kåpor och styfva biskopsmössor, eller i svarta kaftaner med stela pipkragar. Han hade gifvit dem stora hufvuden ~~med~~ och små kroppar, och han hade försett dem med näsdukar och bönböcker. ~~och~~ Latinska sentenser flögo dem ur munnen och för ~~de af~~ dem, som han förmenade vara ypperst, hade han anbragt ~~anbringat~~ ~~låtit ställa~~ stadiga trästolar på molnryggarna, ~~och~~ så att de beqvämt ~~bekvämt~~ sittande kunde färdas in i evigheten.

Men det visste ju en hvar, att andar och änglar aldrig visat sig för den stackars konstnären, och så undrade man ej mycket öfver, att han ej kunnat göra dem så ~~vackra~~ öfverjordiskt sköna, ~~som man skulle velat.~~ Den gode mästarens fromma målning hade nog synts mången öfvermåttan ~~skön~~ tafflig, ~~och~~ och mycken helig rörelse ~~och~~ hade den väckt. Den kunde nog ~~hafva~~ varit värdig att ~~också vara~~ skådas också af våra ~~blickar~~ ögon.

Men under kavaljersåret lät grefve Dohna hvitmåla hela kyrkan. ~~och~~ Då blef takmålningen ~~nedtagen och~~ förstörd. ~~och på samma sätt~~ Likaså blefvo alla lerhelgonen tillintetgjorda.

~~Ah,~~ Ack, de lerhelgonen!

Det skulle vara bättre för mig, om mänsklig nöd kunde göra mig så mycken sorg som den jag känt öfver deras

Vf 132a - 236v

Vf 132a - 237r

undergång. Om människors grymhet mot människor kunde fylla mig med sådan bitterhet, som den jag erfarit för deras skull.

Men tänk blott; där fanns en S:t Olof, med krona om hjälmen yxa i handen och en knäfallande jätte under fötterna; där fanns en Judith, på predikstolen, i röd tröja och blå kjortel, med ett svärd i ena handen och i den andra ett timglas i stället för den assyriske fältherrens hufvud; där fanns en hemlighetsfull drottning af Saba, i blå tröja och röd kjortel, med på det ena benet gåsfot och händerna full af sibyllinska böcker; där fanns en grå Göran, liggande ensam på en bänk i koret, sedan både hästen och draken hade blifvit sönderslagna; där fanns S:t Kristoffer, med den grönskande stafven, och S:t Erik, med spira och bila, iförd en fotsid guldblommig kåpa.

Jag har suttit där så mången söndag i Svartsjö kyrka och grämt mig öfver att bilderna voro borta och längtat efter dem. Jag skulle ej sett så noga efter, om det fattats dem näsa eller fötter, om förgyllningen bleknat och färgen fallit af. Jag skulle sett dem omstrålade af legendernas glans.

Det lär alltid hafva varit så med dessa helgon, att de tappade sina spiror eller öron eller händer och måste lagas och putsas. Församlingen tröttnade på det och längtade att bli af med dem. Men hade nog ändå icke bönderna gjort helgonen någon skada, om ej grefve Henrik Dohna varit. Det var han, som lät taga bort dem.

Jag har därför hatat honom, såsom blott ett barn kan hata. Jag har hatat honom, som den svultne tiggaren hatar den snåla matmodern, som nekar honom bröd. Jag har hatat honom, som en fattig fiskare hatar en okynnig pojke, som förstört hans nät och huggit hål i hans båt. Var jag ej hungrig och törstig under dessa långa gudstjänster! Och han hade tagit bort det bröd, af hvilket min ande skulle lefvat. Längtade jag ej ut i oändligheten, upp till himmelen! Och han hade förstört min farkost och rifvit det nät, med hvilket jag skulle fångat heliga syner.

Det finns intet rum i de vuxnas värld för ett rikligt hat. Hur skulle jag nu mer kunna hata en så ömklig varelse, som denne grefve Dohna, eller en vansinnig sådan som Sintram eller en förslappad världsdam sådan som grefvinnan Märta! När jag var barn — då var det deras lycka, att de voro döda för så länge sedan.

Vf 132a - 237v

Vf 132a - 238r

Presten stod kanske därframme på predikstolen och talade
om frid och försonlighet, men till vår plats i kyrkan kunde aldrig
hans ord höras ~~, men vi satte där ändå efterlam det skulle så
vara~~. Ack om jag haft dem där, de gamla lerhelgonen, ~~då~~ de skulle
~~de~~ nog hafva predikat för mig, så att jag kunnat både höra och
förstå.

Men nu satt jag aftast och tänkte på, hur det var, då de blefvo bort-
röfvade och förstörda.

Då grefve Dohna hade (låtit förklara sitt äktenskap upphäft, i st. f. d. stället för (att uppsöka sin hustru och
~~förlorat sin hustru, ej utan egen skuld~~
~~efter hvad många sade~~ att legalisera det, hade detta väckt allas harm, ty man visste, att hans hustru lemnat hans hem
~~och det tycktes som om han skulle vil~~ endast för att ej bli gömd till döds. Det tycktes nu, som om han skulle vil-
ja återvinna Guds nåd och människors aktning genom ett
godt verk, ~~då lät han~~ och så lät reparera Svartsjö kyrka.

(Han lät hvitstryka hela kyrkan och rifva ned ~~ner~~ takmålningarna
~~Bilderna lät han kasta i sjön~~. Han själf och ~~med~~ hans ~~sina~~ drängar
bara bilderna ~~bar dem~~ ned i en båt och sänkte dem i Löfvens djup.

Hur kunde han dock våga att lägga sin hand på dessa Herrans
välelige?

O, att illdådet fick ske! (Den hand, som afhuggit Holofernes
hufvud, förde den då icke mer ett svärd!* Hade Sabas drottning
glömt all hemlig konstkap, som sårar farligare än en för-
giftad pil! S:t ~~Sankt~~ Olof, S:t ~~Sankt~~ Olof, gamle viking, S:t ~~Sankt~~
~~Kristoffer~~ Göran, S:t ~~Sankt~~ Göran, gamle drakdödare, dånet
af era bragder är då dödt, underverkens gloria utsläckt ~~stygt~~
det var väl så att ~~de~~ Men de helige ville ej bruka våld mot förstörarna.
Eftersom Svartsjö bönder ej längre ville bestå färg till deras
rockar och förgyllning till deras kronor, tillåto ~~läto~~ läte ~~lete~~ grefve Dohna
bar dem ut ~~och~~ sänkte dem ~~till~~ i Löfvens bottenlösa
djup. De ~~ville ej~~ ville ~~skulle~~ ej längre stå där och vanpryda Guds
hus ~~heliga~~ kyrka. O de hjälplöse, minnes de den tid, då böner
och knäfall hembur(o)s den ~~lades för deras fötter~~?

Jag ~~såg~~ tänkte på denna båt med sin last af helgon, som
gled ~~gledit~~ fram öfver Löfvens yta en stilla sommarkväll i (Augusti
~~Juli månad~~. Karlen, som rodde, tog långsamma årtag och kastade
skygga blickar på de sällsamma passagerare, som låg(o) ~~han hade~~ i fören
och aktern; men grefve Dohna, ~~är ej rädd~~ som också var med, var ~~var~~ ej
rädd. Han ~~tog~~ lyfte dem en ~~en~~ om för en med högstegna händer och kastade
dem i vattnet ~~djupet~~. (Om han ~~Han~~ andades djupt, ~~och~~ hans panna var ~~var~~ klar,)
Han kände sig som en kämpe för den ~~ss~~ rena evangeliska läran. ~~...~~

Vf 132a - 238v

Vf 132a - 239r

~~Ta~~ Och det skedde intet under till ~~deras~~ de gamla helgonens ära. Fysta och modlösa nedsjönko de i förintelsen.

Men nästa ~~Söndags~~ söndags morgon stod Svartsjö kyrka skinande hvit. Inga bilder störde mer den inre betraktelsens ro. Endast med själens ögon ~~skola~~ skola de fromma skåda himmelens härlighet och de heligas anleten. Människors böner skola på egna starka vingar nå den Högste. Ej mer skola de haka sig fast ~~med~~ vid helgonens ~~klädnings~~ kläda-fåll.

Ack, grön är jorden, människans älskade boning, blå är himlen, hennes längtans mål. Världen strålar af färger. Hvarför är kyrkan hvit? Hvit som vintern, naken som fattigdomen, blek som ångesten! Den glittrar ej af rimfrost som en vintrig skog. ~~Hon~~ Den strålar ej i perlor och spetsar som en hvit brud. Kyrkan står i hvit, kall limfärg, utan en bild, utan en tafla.

Den ~~Söndagen~~ söndagen satt grefve Dohna i en blomsterprydd länstol i koret för att ses och prisas af hvarje man. Nu skulle han äras, som låtit laga de gamla bänkarna, ~~och~~ förstört de vanprydande bilderna och låtit sätta in nytt glas i alla ~~fönste~~ ~~trasiga fönster, sönderslagna fönsterrutor~~ och låtit stryka hela kyrkan med limfärg. ~~och oljemåla bänkarna.~~

(Sådant stod honom förvisso fritt att göra. Om han ville blidka den allsmäktiges vrede, så ~~kunde han ju~~ var det ju godt, att han smyckade hans tempel så ~~godt~~ väl han förstod. ~~Men~~ Men hvarför tog han då pris därför?

Han, som kom med oförsonad stränghet på sitt samvete, han ~~Han~~ kunde ju hafva lagt sig på knä nere på skampallen och bedt sina bröder och systrar i kyrkan ~~bedja~~ anropa Gud, att han måtte tåla honom i sin helgedom. Det hade varit bättre för honom, om han stått där som en arm missdådare, än att han skulle sitta, ärad och välsignad, framme i koret och taga pris, för ~~det goda~~ därför att han velat försona sig med Gud.

Åh, grefve, han hade förvisso väntat dig vid skampallen! Han kunde ej låta gäcka sig, däraf att människorna ~~prisade dig~~ ej vågade klandra dig. Han är ännu den ~~gamle~~ nitälskande Gud, som låter stenar tala, när ~~människor~~ människor tiga.

X När gudstjänsten var slut, och sista psalmen afsjungen,

Vf 132a - 239v

Vf 132a - 240r

lemnade ingen kyrkan, utan presten steg upp på predikstolen för att hålla tacksägelsetal till grefven. Men så långt fick det dock ej gå.

Ty där dörrarna slogas upp, och där kommo de gamla helgonen åter in i kyrkan, dryppande af Löfvens vatten, nedsölade af grön dy och brun gyttja. De hafva väl förnummit, att på hans lof skall talas, som störtade dem i förintelsen, som dref dem ut ur Guds heliga hus och sänkte dem i de kalla, upplösande böljorna. De gamla helgonen vilja hafva ett ord med i laget.

De älska ej vågornas entoniga skvalp. De äro vana vid psalmsång och böner. De tego och läto allt ske, så länge de trodde, att allt skulle lända till Guds ära. Men så var det ej. Här sitter grefve Dohna i heder och ära framme i koret och vill tillbedjas och prisas i Guds hus. Sådant kunna de ej tåla. Därför hafva de stigit upp ur sin våta graf och tåga in i kyrkan, igenkänliga för allt folket.

Där gå S:t Olof, med kronan om hatten, och S:t Erik, med guldblommorna på kåpan, och den grå S:t Göran och S:t Kristoffer, inga flera, drottningen af Saba och Judith hade ej kommit.

Men då folket hunnit hämta sig från sin förvåning, går det en hörbar hviskning genom kyrkan:

„Kavaljererna!"

Ja, visst är det kavaljererna. Och de gå rätt fram till grefven utan att säga ett ord och lyfta upp [illegible] på sina axlar och bära honom ut ur kyrkan och nedsätta honom på kyrkbacken.

De säga ingenting och se hvarken åt höger eller åt venster. De bära helt enkelt ut grefve Dohna ur Guds hus, och då detta är gjordt, gå de åter bort, tagande närmaste vägen ned till sjön.

De [illegible] ej och spilde ej heller mycken tid på att förklara sin mening. Den var tydlig nog. „Vi, Ekeby kavaljerer, hafva vår tanke för oss. Grefve Dohna är ej värd att prisas i Guds hus. Därför bära vi ut honom. Må nu hvem som vill frakta honom in igen."

Men han blef ej inburen. Prestens loftal blef aldrig hållet.

Vf 132a - 240v

Folket ~~[illegible]~~ strömmade ut ur kyrkan. Där var ingen ~~[illegible]~~, som tänkte annat, än att kavaljererna handlat rätte.

De påminde sig den ~~unga~~ unga Ljusa grefvinnan, som blifvit pinad ~~till döds~~ där på Borg. ~~[illegible]~~ Hon hade varit så god mot fattigt folk, ~~hon~~ hon som hade varit så ~~[illegible]~~ att se ~~till~~ på, att det ~~blifvit~~ ~~var~~ varit en ~~balsam~~ tröst för dem att ~~se~~ betrakta henne.

Det var ~~[illegible]~~ synd att komma med vilda upptåg till kyrkan; men både presten och församlingen kände, att de sjelfva varit på väg att drifva större gyckel med den aflidna. Och de stodo skamsna inför de förvildade, gamla galningarna.

"När ~~menniskor~~ menniskor tiga, måste stenar tala," sade de.

Men efter den dagen kunde grefve Henrik ej trifvas på Borg. ~~En~~ En mörk natt i början af Augusti körde en täckt karosse fram intill stora trappan ~~på Borg~~. Alla tjenarna ställde upp sig omkring den, och grefvinnan Märta kom ut, höljd i schalar, med ett tätt flor för ansiktet. Grefven förde henne, men hon darrade och ryste. Det var med yttersta svårighet man kunde förmå ~~henne~~ ~~[illegible]~~ henne att gå öfver förstugan och trappan.

Så kom hon då med i vagnen, grefven sprang upp där i efter henne, dörrarna smäldes igen, och kusken lät hästarna sätta af som i sken, och när skatorna nästa morgon vaknade, var hon borta.

Grefven lefde sedan längt nere i södern. Borg blef såldt och har många gånger bytt om egare. Alla måste älska det. Få torde ~~[illegible]~~ vara, som egt det med lycka.

Vf 132a - 241v

Vf 132a - 242r

Guds vandringsman, ~~Kapten Lennart.~~

Guds vandringsman, Kapten Lennart, kom en eftermiddag i Augusti vandrande fram till Broby gästgifvargård och steg in i köket där. Han var då stadd på väg till sitt hem, Helgesäter, som ligger en kvarts mil ~~nord~~ [väst] om Broby, ~~just~~ [tätt] vid skogsbrynet.

Kapten Lennart visste då ännu ej, att han skulle bli en af Guds vandringsmän på jorden. Hans hjärta var fyllt af spelande glädje öfver att han skulle få [åter]se sitt hem. Han hade genomgått mörka öden; men nu var han hemma, och nu skulle allt bli bra. Ej visste han, att han skulle bli en af dem, som ej få hvila under eget tak, ej värma [sig] vid egen spis.

Guds vandringsman, kapten Lennart, hade ett muntert sinnelag. ~~Han~~ [Som han icke] fann ~~ingen~~ [någon] människa i köket, ~~men~~ rustade han om där inne, som om han varit en yr pojke. Med kast slog han in en missrand i väfven och bragte spinnrockshjulets snodd i olag. Han slängde katten med på hundens hufvud och skrattade så, att det [ljöd] kring huset, då [läto] ~~lesse~~ stridens hetta ~~blot~~ [bryta] gammal vänskap och ~~dessa~~ två Kamrater ~~stötte~~ [drabbade] [när] samman med spända klor, ~~rödt ögo~~ [ilskna ögon], resta hår.

Kom så gästgifvarmor in, lockad af larmet. Hon blef stående på tröskeln och såg på mannen, som skrattade åt de stridande djuren. Hon kände honom väl, men då hon sist såg honom, hade han ~~satt~~ [suttit] på fångkärran ~~med~~ [och haft] handklofvar på sig.

(Hon mindes det väl. För fem och ett halft år sedan hade tjufvar under vintermarknaden i Karlstad bortstulit landshöfdingskans smycken. Många ringar, armband och spännen, ~~hat~~ högt skattade af den ädla frun, ty det mesta var arf och gåfvor, hade då gått förlorade. Aldrig blefvo de återfunna. Men ett rykte döpte snart kring landet, att Kapten Lennart på Helgesäter skulle vara tjufven.

Bondkvinnan hade aldrig kunnat förstå, hur ett sådant rykte ~~uppkomma~~ [kunnat] [uppkomma]. Var han då ej en god och hederlig man, denne Kapten Lennart? ~~men~~ [Han] lefde lycklig med ~~din~~ [sin] hustru, [som] han först [för] ett par år sedan hemfört, ty han hade sent fått råd att gifta sig. Hade han ej en god bergning numera af sin lön och sitt boställe? Hvad

Vf 132a - 242v

Vf 132a - 243r

kunde locka en sådan man att stjäla gamla armband och ringar? Och än underligare syntes det henne, att ett sådant rykte kunde blifva så trodt, så fullt bevisadt, att Kapten Lennart fick afsked, miste sin svärdsorden och blef dömd till fem års straffarbete.

Själf hade han sagt, att han varit på marknaden, men rest därifrån, innan han hört talas om stölden. På landsvägen hade han funnit ett fult gammalt spänne, som han tagit med sig hem och gifvit barnen. Detta spänne var dock af guld och hörde till de stulna sakerna; det blef skulden till hans olycka.

Men allt hade egentligen varit Sintrams fel. Den elake brukspatronen hade spelat angifvare och uttalat det fällande vittnesmålet. Det tycktes, som om han behöft skaffa undan Kapten Lennart, ty snart därefter öppnades en rättegång mot honom själf, för den skull att det blifvit upptäckt, att han sålt krut till norrmännen under 1814 års krig. Folket trodde, att han varit rädd för det vittnesmål kapten Lennart kunnat afgifva mot honom. Nu blef han frikänd på grund af bristande bevisning.

Gästgifvarmor kunde ej se sig mätt på mannen. Han hade fått grått hår och böjd rygg; han hade nog haft det svårt. Men sitt vänliga anikte och sitt muntra lynne hade han qvar. Han var ännu samme Kapten Lennart, som lett henne fram till altaret, då hon stod brud och dansat på hennes bröllop. Han måtte helt visst ännu stanna och prata med hvarje människa han mötte på vägen och kasta en slant åt hvarje barn; han skulle ännu säga åt hvarje rynkig käring, att hon blef yngre och vackrare dag för dag, och han skulle ännu en gång ställa sig på en tunna och spela fiol för dem, som dansade kring majstången. Åh Herre Gud, ja!

"Nå, mor Karin," började han. "Törs hon inte titta på mig?" Han var egentligen inkommen för att höra, hur de hade det i hans hem och om de väntade honom. De kunde ju veta, att han aftjänat straffet vid det här laget.

Gästgifvarmor gaf honom idel goda nyheter. Hans hustru hade varit duktig som en karl. Hon hade arrenderat bostället af den nye innehafvaren och allt hade lyckats väl för henne. Barnen

Vf 132a - 243v

vara friska, och det var en glädje att se dem. Och visst väntade de honom.

Kaptenskan var en sträng fru, som talade aldrig om hvad hon tänkte, men det visste gästgifvarmor, att ingen fått åka med kapten Lennarts skjuts eller sitta i hans stol, medan han var borta. Ingen dag hade gått, på våren utan att hon kommit gående fram till stenen på toppen af Brobybackar och sett nedåt vägen om han ej skulle komma. Och nya kläder hade hon lagat i ordning åt honom, hemmaväfda kläder, på hvilka hon själf gjort mesta arbetet. Se, på sådant kunde man veta, att hon var väntad, om hon än ingenting sade.

"Ni tro det då inte", sade kapten Lennart.

"Nej, kapten", svarade bondkvinnan. "Ingen tror det."

Då stannade kapten Lennart ej längre inne i stugan, då ville han gå hem.

Så hände sig att han därutanför träffade kära gamla vänner. Kavaljererna på Ekeby voro just komna till gästgifvargården. Sintram hade bjudit dem dit för att fira hans födelsedag.

Och kavaljererna tvekade ej ett ögonblick att trycka straffångens hand och helsa honom välkommen hem. Sintram gjorde det.

"Käre Lennart", sade han. "Var du viss, att Gud hade någon mening med det."

"Hut, lymmel!" ropade kapten Lennart. "Tror du inte jag vet, att det inte var vår Herre, som räddade dig från skampålen?"

Men Sintram tog inte det minsta ondt. De andra skrattade. Han hade alls inte något emot att man anspelade på hans förbund med den onde.

Ja, så togo de då kapten Lennart med sig in igen för att tömma ett välkomstglas med honom; sedan kunde han strax gå vidare. Men då gick det honom illa. Han hade ej brukat sådana där förrädiska saker på fem år. Han hade kanske ej ätit på hela dagen, och han var uttmattad af sin långa vandring. Följaktligen blef han yr i hufvudet af ett par glas.

Då kavaljererna fått honom så långt, att han ej mer rätt visste hvad han gjorde, tvingade de i honom glas på glas, och de menade inte något ondt därmed, det var idel välmening

Vf 132a - 244v

Vf 132a - 245r

mot honom, som ingenting godt smakat på fem år.

Eljest var han en den nyktraste man. Nu kan man också tänka att han ej haft för afsikt att berusa sig; han skulle ju gå hem till hustru och barn. Men i ~~den~~ stället blef han liggande på bänken i Krogrummet och ~~sof~~ somnade där.

Som han nu låg där, frestande medvetslös, tog Gösta ett kol och ~~målade~~ litet lingonsaft och målade honom. Han gaf honom en riktig förbrytarfysionomi; det tyckte han passade bra för den, som kom rakt från fängelset. Han ~~målade~~ gaf honom ett svart öga, ~~och~~ drog ett rödt ärr öfver näsan, strök håret ned i pannan i orediga tofvor och sotade ned hela ansiktet.

De skrattade åt detta en stund, sedan ville Gösta tvätta bort det.

"Låt det vara", sade Sintram, "så att han får se det, då han vaknar. Det skall roa honom."

Så fick det vara, som det var, och Kavaljererna tänkte ej mer på ~~honom~~ Kaptenen. ~~Vid tvåtiden på natten bröto de upp och då fanns ej mycket förstånd kvar i deras hjärnor~~ Gillet varade hela natten. De bröto upp i dagningen. Då fanns det nog mer vin än förstånd i deras hjärnor.

Fråga blef nu, om hvad de skulle göra med Kapten Lennart. "Vi ska fara hem med honom", säger sade Sintram. "Tänk hvad hustrun hans skall bli glad. Det skall bli en fröjd att få se hennes glädje. Jag blir rörd, när jag tänker på det. Låt oss fara hem med honom."

De blefvo rörda allesammans af den tanken. Herre Gud, hvad hon skulle bli glad, den stränga frun uppe på Helgesäter.

De ruskade lif i ~~honom~~ Kapten Lennart och lyftade upp honom i ett af åkdonen, som ~~af~~ sömniga stalldrängarna länge sedan kört fram. Och så for hela skaran upp till Helgesäter; somliga halfsofvo och höllo på att ramla ur åkdonet, andra sjöngo för att hålla sig vakna. De sågo ej mycket bättre ut än ett skojarfölje; ~~alla~~ alle ~~hopa~~ sammans, slöa och med uppsvällda ~~af ruset som de voro~~ ansikten.

De kommo fram emellertid, lemnade hästarna på bakgården och tågade ~~fram i en~~ med en viss ~~slags~~ högtidlighet upp till trappan. Beeren-

Vf 132a - 245v

Vf 132a - 246r

creutz och Julius ledde kapten Lennart emellan sig.
"Ruska upp dig, Lennart," sade de till honom, "Du är ju hemma. Ser du inte att du är hemma?"
Han fick upp ögonen och blef nästan nykter. Han blef rörd öfver att de följde honom hem.
"Vänner," sade han ~~modaa~~ och stannade för att tala till dem allihop. "Har frågat Gud, vänner, hvarför så mycket ondt fått gå ut öfver mig."
"Åh tyst Lennart," predika inte," ryter ~~Sintram~~ Beerencreutz. ~~Har frå~~ "Låt honom hålla på," säger Sintram. "Han talar väl."
"Har frågat honom och ej förstått, förstår nu. Han ville visa mig hvilka vänner jag hade. Vänner, som följa mig hem för att se min och min hustrus glädje. Ty hustru min väntar mig. Hvad äro fem år af elände mot detta!"
Nu trummade ~~raska~~ ~~starka~~ hårda näfvar mot dörren. ~~De~~ Kavaljererna hade ej tid att höra mer.
Därinne blef rörelse; Pigorna vaknade och sågo ut. De kastade kläderna på sig, men vågade ej öppna för denna skara män. Ändtligen drogs regeln från. Kaptenskan själf trädde ut.
"Hvad vill ni?" frågade hon.
Det var Beerencreutz, som svarade:
"Vi äro här med din man."
De skuffade fram kapten Lennart, och hon såg honom ragla mot sig, drucken, med ett förbrytaransikte. Och bakom honom såg hon hela denna skara af ruskiga, ragglande [illegible].
Hon tog ett steg tillbaka, han gick efter med utbredd famn.
"Du gick som en tjuf," utbrast hon, "och kommer hem som en skojare." Därmed ämnade hon gå in.
Han förstod ej. Han ville följa henne, då gaf hon honom en stöt för bröstet.
"Tror du, att jag tänker ta emot en sådan som ~~du~~ dig till herre öfver mitt hus och mina barn?"
Dörren flög igen och regeln sjönk i låset.
Kapten Lennart störtade mot dörren och började skaka den.
Då kunde kavaljererna ej hjälpa, att de började skratta

Vf 132a - 246v

Han hade varit så säker på hustru sin, och nu ville hon ej veta af honom. Det var löjligt, tyckte de.

Då kapten Lennart hörde de skrattet, rusade han efter dem och ville slå dem. De sprungo undan och kastade sig upp i åkdonet. Han efter, men i sin ifver snafvade han öfver en sten och föll omkull. Han kom upp igen, men förföljde ej vidare. En tanke slog honom i hans förvirring.

I denna värld sker intet utan Guds vilja, intet.

"Hvart vill du föra mig?" sade han. "Jag är en fjäder, drifven för flikten af ~~hans~~ din anda. Jag är din kastboll. Hvart vill du föra mig? Hvarför stänger du för mig mitt hems portar?"

Han vandrade bort från sitt hem, troende att detta var Guds vilja.

Kavaljererna ~~visste~~ kunde ~~aldrig~~ ej sedermera förstå, hvad skuld de hade i ~~hans hustrus~~ kaptenskans hårdhet. Sintram teg. Öfver nejden gick mycket tadlande tal öfver hustrun, som varit för stolt att mottaga en så god man. ~~Hon~~ Man sade, att en hvar, som försökte tala vid henne om mannen, blef tvärt afbruten. Han tålde ej att höra hans namn.

Vf 132a - 247v

Vf 132a - 248r

~~men kapten kommer~~
~~I fick han då bort ifrån sitt hem och~~ Då solen gick upp,
stod han på höjden af Broby backar och såg ut öfver dalen.)

Ack, i ~~akt~~ visste då dalens arma folk, att deras räddare var nal- [17
kades. Icke hade någon fattig eller bedröfvad sammanbundit kransar af sent vissnande lingonris och hängt öfver sin kojas dörr. Ej lades på de trösklar han snart skulle beträda blad af doftande tandel och ~~blommande~~ blommor från åkerrenen. Ej lyfte mödra sina barn på armen, för att de skulle få se honom, där han kom. Ej stod kojornas inre putsadt och fint med den svarta härden dold af doftande en. Ej arbetade männen då med ifrig flit på fälten, så att hans blickar måtte ~~fo~~ gladas åt ansad åker och väl gräfda diken.

Ack, där han stod, såg hans ängsliga blickar, hur torkan hagjat, hur skördarna voro förbrända och hur folket knappt syntes bry sig om att reda jorden för det nya årets skörd. Han såg upp mot de blå bergen och morgonens skarpa sol visade honom de brunbrända ~~slätten~~ trakter, öfver hvilka skogseldarna gått fram. Han såg vägkantens björkar, nästan förstörda af torka. Han förstod af många små tecken, af mäskluktan, som han kände, då han gick förbi en gård, af de nedfallna gärdesgårdar~~na~~, af den ringa mängden hemförd och huggen ved, att folket ej skötte sig, att ~~liknöjdhet och bränvin och~~ nöden var kommen och att ~~det~~ männinskorna sökte sin tröst i liknöjdhet och bränvin.

Men kanske var det väl för honom, att han såg hvad han såg. Ty honom var ej gifvet att se grönskande skördar uppspira på egen åker, ej att vid egen härd vakta de glödande kolens slocknande, ej att känna sina barns mjuka händer lägga sig i hans, ej att äga en from hustru till sitt hjärtas stöd. Kanske var det väl för honom, hvars sinne tyngdes af djup sorg, att andra funnos, åt hvilka han kunde skänka tröst i deras fattigdom. Kanske var det väl för honom, att detta var en så bitter tid, då naturens karghet hemsökt ~~folket~~ det fattigare med brist och då många, som voro lyckligt lottade, gjort sitt till att förderfva det. Ty det var ej förgäfves Broby presten ~~stat~~ suttit som en sniken gnidare ibland sina församlingsbor i stället för att vara dem en rätt herde, ej förgäfves kavaljererna regerat i slöseri och ~~dry~~ dryckenskap, ej förgäfves Sintram ingifvit dem denna vilda tro att förstörelse och död skulle öfvergå dem alla.

Vf 132a - 248v

Vf 132a - 249r

Kapten Lennart stod där på Broby backar och började tänka, att Gud måhända behöfde honom. Ej heller blef han kallad hem af en ångrande hustru.

Det är att märka, att kavaljererna sedermera ej alls kunde förstå hvad skuld de hade i kaptenskans hårdhet. Sintram teg. Öfver nejden gick mycket tadlande tal om hustrun, som varit för stolt att mottaga en så god man. Man sade, att en hvar, som försökte tala vid henne om mannen blef tvärt afbruten. Hon tålde ej att höra hans namn nämnas. Kapten Lennart gjorde intet för att komma henne på andra tankar.

Det var en dag senare.

Vf 132a - 249v

~~Kapten Lennart.~~

~~Det var en gammal bonde, som låg sjuk i sommarvärmen. Han hade bäddats ned på dödsbädden ty hans lifs krafter voro utnötta.~~

~~Rastlös såsom en den där skall börja~~

En gammal bonde lägges på dödsbädden i Högbergsbyn. Han har tagit sakramentet, och hans lifs krafter äro utnötta, han måste dö.

Rastlös, såsom en den där skall börja en lång resa, låter han flytta sin bädd från köket till stugan och från stugan till köket. Häraf förstår man, mer än af tunga rosslingar och bristande blick, att hans stund kommit.

Rundt om honom stå hans hustru, hans barn och tjänare. Han hade varit lyckosam, rik, ansedd. Hans dödsbädd var ej öfvergifven. Otålige främlingar ~~omgåfvo~~ omgifva honom ej i hans sista stund. Den gamle mannen talar om sig själf, som stode han inför Guds ansikte, och med täta suckar och bekräftande ord bära de omkringstående honom vittne att hans tal är sanning.

"Jag har varit en flitig arbetare och en god husbonde," säger han. "Jag har hållit min hustru kär som min högra hand. Jag har ej låtit mina barn växa upp utan tukt och vård. Jag har ej supit. Jag har ej flyttat rämärken. Jag har ej drifvit på hästen i uppförsbackarna. Jag har ej låtit korna svälta om vintern. Jag har ej låtit ~~fåren~~ fåren plågas i sin ull om sommaren."

Och rundt om honom upprepa de gråtande tjänarna som ett eko:

"Han har varit en god husbonde. O Herre Gud! Han har ej drifvit på hästen i ~~uppför~~ backarna, inte låtit fåren svettas i sin ull om sommaren."

Men genom dörren har helt oförmärkt en fattig man kommit in för att begära ett mål mat. Äfven han hör den döendes ord, där han står ~~tyst~~ nere vid dörren. ~~och lyssnar~~

Och den sjuke vidtager:

"Jag har röjt skog, jag har torrlagt äng. Jag körde plogen i räta fåror. Jag byggde ladan tredubbelt större för tredubbelt större skörd än i mina fäders tid. Jag lät af blanka specie-

Vf 132a - 250v

Vf 132a - 251r

dalrar göra tre silfverbägare; min far gjorde endast en."

Till lyssnaren vid dörren tränga den döendes ord. Han hör honom vittna om sig själf, som om han stode inför Guds tron. Han hör tjänstefolk och barn bekräftande upprepa:

("Han körde plogen i våta fåror, det gjorde han." ~~Han~~ lät ej fåren svettas i sin ull om sommaren.")

"Gud skall ge mig ett godt rum i sin himmel," säger den gamle. "Vår Herre skall ta väl emot husbonden," säga tjänarna.

Mannen vid dörren hör orden, och förfäran fyller honom, som i fem långa år varit Guds kastboll, en fjäder drifven för fläkten af hans anda.

Han går fram till den sjuke och tar hans hand.

"Vän, vän," säger han och hans röst darrar af bäfvan. "Har du betänkt hvem den herren är, inför hvars ansikte du snart skall träda. Han är en stor Gud, en förskräcklig Gud. Jordar äro hans åkerland. Stormen hans häst. Vida himlar bäfva under tyngden af hans fot. Och du ställer dig inför honom och säger: Jag har kört våta fåror, jag har sått råg, jag har huggit skog. Vill du berömma dig inför honom och mäta dig med honom? Du vet icke huru ~~stor~~ mäktig den herren är, till hvars rike du skall fara."

Den gamles ögon vidgade sig, hans mun ryckte af förfäran, hans rosslingar bli tyngre.

"Stig icke fram för din Gud med stora ord," fortsätter vandringsmannen. "De mäktiga på jorden äro som tröskad halm i hans lada. Hans dagsverke är att bygga solar. Han har gräft hafven och rest bergen. Han har klädt jorden med örter. Han är en arbetare utan like, du skall ej mäta dig med honom.

Böj dig inför honom, du flyende människosjäl. Ligg djupt i stoftet inför din herre, din Gud. Guds storm rasar öfver dig. Guds vrede är öfver dig som en härjande blixt. Böj dig! Fatta som ett barn i fållen af hans mantel och bed om skydd. Ligg djupt i stoftet och bed om nåd. Ödmjuka dig, människosjäl, för din skapare."

Den sjukes ögon ~~tock slo~~ stå vidöppna, hans händer knäppas, men hans ~~Hans~~ ansikte strålar upp och rosslingarna upphöra.

"Människosjäl, flyktande människosjäl," utropar mannen. "Så visst som du nu i din sista stund lagt dig ned i ödmjukhet inför din Gud, så visst må han sätta dig som ett barn

Vf 132a - 251v

Vf 132a - 252r

på sin arm och föra dig in i sin himmels härlighet!"

Den gamle uppger en sista suck och allt är slut. Kapten Lennart lutar med hufvudet och ber. Alla i rummet bedja under tunga suckar.

Då de se opp, ligger den gamle bonden i stilla frid. Hans ögon tyckas ännu glänsa af härliga syners återsken, hans min ler, hans ansikte är skönt. Han har sett Gud.

"O, du stora, sköna människosjäl, tänkte de, som se honom, så har du då slitit stoftets bojor. I din sista stund höjde du dig till din skapare. Du ödmjukade dig inför honom och han lyfte dig som ett barn på sin arm."

"Han har sett Gud," säger sonen och tilltrycker den döder ögon.

"Han såg himmelen öppen," snyfte barn och tjänare.

Den gamla husmodern lägger sin darrande hand i Kapten Lennarts.

"Ni hjälpte honom öfver det värsta, Kapten."

Han står förstummad. De starka ordens- och de stora handlingarnas gåfva är gifven honom. Han vet ej hur. Han skälfver som en fjäril på puppans kant, medan hans vingar utbreda sig i solskenet, glittrande som solsken öfver de.

x x x

Det var den stunden, som dref Kapten Lennart ut bland folket. Annars hade ~~väl också~~ han väl gått hem och låtit sin hustru se sitt rätta ansikte, men allt ifrån detta ~~stunden~~ ögonblick trodde han, att Gud behöfde honom. Han blef då Guds vandringsman, som kom med hjälp till de fattige. Tidens nöd var stor, och mycket därvid fanns, som klokhet och godhet kunde hjälpa bättre än guld och ~~penningar~~ makt skulle hafva förmått.

Vf 132a - 252v

Vf 132a - 253r

Kapten Lennart kom en dag upp till de fattiga bönderna, ~~vid Löfö~~ som bodde i trakten af Gurlitta klätt. Bland dem var nöden stor; potatisen var slut och rågsådden, som skulle ske i de afbrända bråtarna, kunde ej verkställas, ty de [man] hade intet utsäde.

Då tog Kapten Lennart en ~~stor~~ liten eka och rodde snedt öfver sjön till Fors och bad Sintram skänka ~~honom~~ [dem] [råg] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ och potatis. Sintram tog väl emot honom; han förde honom med sig upp på stora välförsedda spanmålsbodar och ned i källare, där potatis ännu fanns kvar af fjolårets skörd och lät honom fylla alla de påsar och säckar han hade med sig. ~~i den lilla ekan.~~

Men då Sintram fick se den lilla ekan, fann han, att den var för liten för så stort lass. Den elake lät bära ned säckarna i en af sina stora båtar och lät sin dräng, starke Måns, ro den öfver sjön. Kapten Lennart hade endast den tomma ekan att sköta.

Han blef dock efter starke Måns, ty ~~hans~~ [denne] var en mästare i att ro och väldigt stark. Kapten Lennart sitter också och drömmer, medan han far fram öfver den vackra sjön. ~~Han~~ tänker på de små sädeskornens underliga öden. ~~Där kastas de ut på den svarta askan i en jord efter brända~~ Nu skola de kastas ut ~~på~~ den svarta askjorden midt ibland stenar och stubbar, men de skola ~~[illegible]~~ gro och slå rot i vildmarken. Han tänker på ~~de~~ mjuka, klargröna strån, som skola kläda jorden, och i tankarna böjer han sig ned och smeker ~~strået~~ de mjuka topparna. Och så besinnar han hur höst och vinter skola gå fram öfver dessa svaga, små stackare, som kommit så sent ~~upp~~ [i] jorden, och hur de dock skola vara [likså] friska och modiga, när våren kommer, och de få [börja] växa på allvar. Så glädes hans gamla soldathjärta vid tanken på de styfva ~~stråna~~ [strån] som [skola] stå [raka och styfva] flera alnar höga med ~~små tunga~~ spetsiga ax i topparna. Pistillernas ~~små~~ fjäderbuskar [skola] darra, ståndarnas krut ~~ryka~~ [skall ryka] ~~öfver~~ ända upp mot skogstopparna, och så ~~blir~~ [skola] under synbar
4 strid och ängslan ~~kärnan~~ axen mättade med mjuk, söt kärna.

Och sedan, då lien går fram och ~~stråen~~ [stråna] falla och slagan börjar dåna öfver dem, ~~och~~ [och] då kvarnen för mala kärnorna till ~~[illegible]~~ [mjöl] och ~~[illegible]~~ [mjölet] bakas till bröd, och hur mycken ~~tillad~~

Vf 132a - 253v

Vf 132a - 254r

hunger skall ej då varda mättad af sädeskornet i båten framför honom.

Sintrams dräng ~~lade~~ till vid ~~Löta~~ Gurlita folkets båtplats, och många hungriga människor kommo ned till båten. Då sade karlen, så som hans husbonde befallt honom:

"Brukspatron skickar er här malt och säd, bönder. ~~så att~~ Han har hört, att ni är utan brännvin."

Så blef ~~fora~~ ~~folket~~ människorna som galna. Det rusade ned till båten och sprungo ut i vattnet för att rycka till sig påsar och säckar, men sådant hade visst ej varit kapten Lennarts mening. Han var nu framme också han, och han blef vred, då han såg folkets tilltag. Han ville ha potatisen till mat och rågen till sådd; malt hade han aldrig tänkt på att begära.

Han skrek åt folket att låta säckarna vara, men det hjelpte ej.

"Må ~~på~~ rågen bli till sand i er mun och potatisen till sten i er strupe!" ropade han då, ty han ~~blef~~ var högst förbittrad öfver att de ryckte bort säden.

I samma ögonblick såg det ut, som om kapten Lennart skulle hafva gjort ett under. Två kvinnor, som sletos om en påse, ~~sleto~~ ryckte ett hål i den och funno blott sand; karlarna, som lyft upp potatissäckarna, kände huru de tyngde, som om de voro fyllda med sten.

~~Men kap~~ Det var sand och sten alltsammans, endast sand och sten. Människorna stodo i tyst förfäran öfver den Guds underman, som kommit till dem. Kapten Lennart sjelf stod för ett ögonblick slagen af häpnad. Endast starke Måns skrattade.

"Far hem du, Karl," sade kapten Lennart, "innan bönderna begripa, att det aldrig varit annat än ~~säd~~ sand i de här säckarna, annars är jag rädd de sänka båten för dig."

"Rädd är jag väl ej," sade karlen.

"Far ändå," sade kapten Lennart med så myndig stämma, att han for.

Sedan lät kapten Lennart folket veta, att Sintram narrat dem, men hur det var, så ville de ej tro annat än att ett under skett. Ryktet härom spreds snart, och som folkets kärlek ~~för~~ till det underbara är stor, troddes allmänt, att kapten Lennart kunde göra underverk. Han fick däraf stor makt bland bönderna, och de kallade honom Guds vandringsman.

Vf 132a - 254v

Kyrkogården.

Det var en skön afton i Augusti. Löfven låg spegelklar, solrök skylde bergen, svalkan var kommen.

(Då kom Beerencreutz, öfversten med de täta, hvita mustascherna, kortväxt, kämpastark och med kortleken i bakfickan, vandrade ned till sjöstranden och tog plats i en flatbottnad eka. Med honom följde major Anders Fuchs, hans gamle vapenbroder, och ~~Gösta Berling, poeten, smärt, skön, äfventyrsromantisk och den starke kaptenen Kristian Berg, hög som Gurlita klätt och hjälplöst dum som en jätte i sagan.~~ den lille Ruster, flöjtspelaren, som varit trumslagare vid Värmlands jägare och i många år följt öfversten som hans vän och tjänare.

På sjöns andra strand ligger kyrkogården, Svartsjö sockens ovårdade kyrkogård, glest besatt med sneda, rasslande järnkors, tufvig som en aldrig plöjd äng, bevuxen af starr och randigt människogräs, som ~~är~~ blifvit ~~ditsatt~~ för att påminna därom, att ingen ~~männi-skas~~ lif är den andras likt, ~~utan allt skiftar i olika randning~~ utan skiftar som gräsets blad. Där finnas inga grusade gångar, inga skuggande träd utom den stora ~~skuggande~~ linden på en gammal komministers glömda graf. Stengårdsgården sluter sig, tvär (och hög, kring det arma fältet. Arm och tröstlös är kyrkogården, ful som en girigbuks ansikte, vissnadt vid deras verop, hvilkas lycka han stulit. Och dock äro de salige, som hvila därinne, de som sänktes i vigd jord under psalmljud och böner. Aquilon, spelaren, han, som för~~ra~~ ~~året~~ två år sen dog på Ekeby, har måst begrafvas utanför muren.)

(Denne man, som en gång varit så stolt och så ridderlig, den tappre krigaren, den dristige jägaren, spelaren, som höll lyckan fången, han ~~spelade en kväll bort allt~~ hade slutat med att förstöra sina barns arfvedel, allt hvad han själf förvärfvat, allt hvad hans hustru vårdat. ~~Det var en kväll på Ekeby~~ Hustru och barn hade han öfvergifvit ~~sedan~~ för många år sedan (för att föra en kavaljers lif på Ekeby. En kväll förra sommaren hade han spelat bort gården, som ~~de hade att lefva af~~ gaf dem deras bergning. Hellre än att infria ~~en sådan~~ sin skuld hade han skjutit sig. ~~Så blef~~ Men själfmördarens lik blef ~~myllad utanför~~ begrafvet utanför ~~den~~ den arma kyrkogårdens mosslupna mur.

Sedan han dog, hade kavaljererna blott varit tolf; sedan han dog, hade ingen kommit för att intaga den trettondes plats, ingen annan än den svarte, som om julkvällen kom-

Vf 132a - 255v

Vf 132a - 256r

mit framkrypande ur smältugnen.

Kavaljererna hade funnit hans öde bittrare än hans föregångares. Nog visste de att en af dem måste dö hvarje år. Hvad var det för ondt däri? Kavaljerer få ej bli gamla. Kunna deras skumma ögon ej skilja korten, kunna deras darrande händer ej lyfta glaset, hvad är då lifvet för dem, och hvad äro de för lifvet? Men att ligga som en hund vid kyrkogårdens mur, där torfvan, som täcker, ej får hvila i ro, utan trampas af det betande fåret, såras af spade och plog; där vandraren går fram utan att hejda stegens fart och där barnen leka utan att dämpa skratt och skämt, ~~Att~~ att hvila där, dit icke stenmu[ren] hindrar att ljudet når, ~~ty stengärdan~~ stenmuren stänger, då domedagsängeln väcker med sin basun de döda därinnanför. Att hvila där!

Nu ror Beerencreutz sin eka öfver Löfven. Han färdas i kvällen öfver mina drömmars ~~klassiska~~ sjö, omkring hvars stränder jag sett gudar vandra, och ur hvars djup mitt trollslott stiger. Han färdas förbi Lagöns lagunner, där granarna ~~växa~~ stå snörrätt upp ur vattnet, växande på låga cirkelformiga sandref, och där spillrorna efter den stärkade sjöröfvarborgen ännu ligga kvar på öns branta topp; han färda~~des~~ fram under ~~Borgs~~ granparken på Borgs udde, där ~~vattnet sjön står~~ den gamla tallen ännu på tjocka rötter hänger ut öfver klyftan, där en väldig björn blifvit fångad, och där gamla kummel och grafhögar vittna om ställets ålder.

Han ror rundt om udden, ~~och~~ stiger ~~af~~ ur nedanför kyrkogården, ~~där han sedan~~ och ~~han~~ sedan går öfver mejade fält, som tillhöra grefven på Borg, fram till Aquilons graf.

Kommen dit, lutar han sig ned och klappar torfvan, så som man lätt smeker täcket, hvarunder en sjuk vän hvilar. Sedan tar han fram en killelek och sätter sig ~~jämte~~ bredvid grafven.

"Han har det så ensamt härute, Johan Fredrik. Tör nog längta efter ett parti."

"Synd och skam är det, att en sådan karl skall ligga här utanför," säger den ~~starke~~ store björnjägaren Anders Fuchs och ~~kaptenen och tar sin plats~~ sätter sig vid hans sida.

~~Men Gösta Berling kastar sig rak lång till marken och~~

Vf 132a - 256v

Vf 132a - 257r

Men den lille Ruster, flöjtspelaren talar med rörd
stämma, medan tårar flitigt droppa ned ur hans små
röda ögon.
"Näst er, öfverste, näst er, så var han den ypperste
man jag känt."
Det var den lille Ruster, gatpojken från Karlstad,
som varit en stor odåga och slagskämpe, men som kär-
leken till musiken underbart hade civiliserat, så
att han höjt sig till sin herres jämlike. Han hade
två ~~ey~~ stora bragder, att förtälja ~~om~~ från sin ungdom.
Den ena var den ~~, då~~ att han och Acquilon rest ned
till Göteborg och lefvat som stora herrar; ätit på
de finaste värdshusen, umgåtts i de rikaste husen,
dansat med de skönaste damerna och spelat kille
hvar natt om tusentals kronor och allt detta utan
att eya ett öre. Och den andra ~~var den,~~ att då
han som trumslagare vid sin käre öfverstes
regemente stått emot ~~varit med om att storma~~ ett fiendtligt
öfverfall därute i Tyskland. Halfva regementet
var redan nedskjutet, men han och öfversten veko
ej från sina platser. Då kom en adjutant från
kronprinsen. "Retirera," skrek han åt öfversten.
"Helsa hans kunglig höghet, att jag slåss till sista
man och retirerar med resten," svarade öfversten
och soldaterna hurrade, och lille Ruster trummade
en ~~fanfar~~ jublande virfvel. Sedan den dagen
hade öfversten och Ruster alltid varit vänner, men
kronprinsen hade haft ett horn i sidan till
Beerencreutz, och att denne fått sitt afsked utan
nåd eller pension, det berodde bara på, att han
varit alldeles för tapper," sade den lille Ruster.
Dessa tre värdiga män sitta nu kring grafven
och dela ut korten med allvar och nit.

Vf 132a - 257v

Vf 132a - 258-262r

Kysser torfvan.

"Broder tag en broders kyss. Den i döden lifvet bittoga kelsar den, som blef det i döden. Tet att så långt haket når med sitt gissel, han ock kärleken nå och strö balsamdroppar i såren.

Så lägga de sig ned och dela ut korten med allvar och nit. Insats gjöres med hvita slantar med skinande silfver på ett af den närstående kardborrens stora blad. Där ges för fyra. Johan Fredrik i grafven inbjudes till spelet.

Jag ser ut öfver världen, jag ser många grafvar. Där hvilar den väldige, tyngd af marmorn. Sorgmarschen dånar öfver honom. Fanor sänkas öfver grafven. Jag ser deras grafvar som mycket älskats. Blommor, våta af tårar, smekta af kyssar, hvila lätt på deras gröna mattor. Glömda grafvar ser jag, förnäma grafvar, Gingamle hvilostället och andra, som intet säga, men aldrig, förr såg jag den svart och hvitrutiga Kille och Blaren med bjellran i mössan bjudas en grafvens gäst till fägnad.

"Johan Fredrik har vunnit," säger öfversten stolt. "Visste jag icke det. Jag har ~~han~~ lärt honom spela. Ja, nu äro vi döda, vi tre, och han ensam i lifvet."

Därmed samlar han korten tillhopa, ~~och~~ reser sig och drager, följd af de andra, tillbaka till Ekeby.

Nu må väl den döde ändock ha vetat och känt, att ej alla glömt honom eller hans öfvergifna graf. Underlig hyllning bringa förvildade hjärtan den de älska; men den, som ligger utanför muren, han, hvars döda kropp ej kunnat få ro i vigd jord, han får dock vara glad att ej alla förkasta honom.

Vänner, människors barn, då jag dör, får jag säkert hvila i kyrkogårdens midt, i mina fäders graf. Säkert har jag ej röfvat de minas bergning, icke lyft min hand mot mitt eget lif, men helt säkert har jag ej vunnit en sådan kärlek, säkert vill ingen göra så mycket för mig som kavaljererna för denne ogerningsman. Helt visst kommer ingen om kvällen, då solen går ~~bort~~, och det blir ensligt och ruggigt i de dödas gårdar, för att mellan mina knotiga fingrar sätta de brokiga korten. Ej ens, hvilket ~~Eller, Eller hvad hellre jag~~ säga — ty korten locka mig föga — kommer man med fiol och stråke till grafven, för att min ande, som irrar kring det multnande stoftet, måtte vagga i tonernas ström som en svan i glittrande vågor.

(forts. å 263)

Vf 132a - 258-262v

Vf 132a - 263r

Gamla visor.

Marianne Sinclaire satt en stilla eftermiddag i slutet af augusti i sitt rum och ordnade sina bref och andra papper. Rundt om henne var oreda. Stora läderkappsäckar och järnbeslagna vagnslådor voro indragna i rummet. Hennes kläder betäckte stolar och soffor. Ur vindar och skåp och ur de betsade dragkistornas lådor var allt framdraget, siden och linne blänkte, smycken voro utlagda för att fejas, sjalar och pelsverk skulle väljas och besiktigas.

Marianne höll på att rusta sig för en lång resa. Ovisst var om hon någonsin mer skulle vända om hem. Hon stod vid en vändpunkt i sitt lif och brände därför en mängd gamla bref och dagböcker. Hon ville ej tyngas af det förflutnas minnen.

Som hon nu sitter där, får hon en bunt gamla verser under händerna. Det var afskrifter af gamla folkvisor, som hennes mor brukat sjunga för henne, då hon var liten. Hon löste upp snöret, som sammanhöll dem, och började läsa.

103 [Hon log vemodigt, då hon läst en stund; underlig visdom förkunnade henne de gamla visor:

"Tro ej lyckan, tro ej lyckans tecken, tro ej på rosor och dåjeliga blad."

"Tro ej skrattet," sade de. "Ty den sköna jungfru Valborg åker i gyllene karm, och hennes läppar le, men hon är så sorgefull, som om hofvar och hjul skulle gå fram öfver hennes lifs lycka.

"Tro ej dansen," sade de. "Mången fot svingar lätt öfver bonad tiljo, medan sinnet är tungt som bly. Lustig och yr var liten Kerstin i dansen, medan hon dansade bort sitt unga lif.

"Tro ej skämtet," sade de. Mången går till bords med skämtande läppar, medan hon vill dö af sorg. Där sitter den unga Adelin och låter på lek bjuda sig hertig Fröjdenborgs hjärta, viss att det är den synen hon behöfver för att få kraft att dö.

O, I gamla visor, på hvad skall man tro, på tårar och sorg? Lätt tvingas sorgefull man att le, men den som är glad kan ej gråta. På tårar och suckar tro de gamla visorna, endast på sorgen och sorgens tecken. Sorgen är det verkliga, det beståndande, hon är den fasta marken urberget under den lösa sanden. På sorgen kan man tro och på sorgens tecken.

Men glädjen är blott sorg, som förställer sig. Det finns

Vf 132a - 263v

på jorden egentligen intet annat än sorg.

"O, I tröstlösa", sade Marianne, "hur kommer ej er gamla visdom till korta inför lifvets fullhet!"

Hon gick fram till fönstret och såg ut i trädgården, där hennes föräldrar lustvandrade. De ~~vanebraste~~ ~~gick~~ gå upp och ned på de breda gångarna och talade om allt, som mötte deras ögon, om markens gräs och himmelens fåglar.

"Se," sade Marianne, "där går nu ett hjärta och suckar af sorg, medan det aldrig varit så lyckligt förr."

Och hon tänkte med ens, att kanske allt till sist låg hos ~~berodde på~~ ~~låg hos~~ människan själf, ~~att~~ sorg och glädje blott berodde af hennes olika sätt att se tingen. Hon frågade sig ~~själf~~ om det var lycka eller olycka som gått öfver henne detta ~~dag~~ år. Hon visste det ~~ej~~ knappt själf.

~~Hon hade genomlefvat bittra tider. Hennes själ hade varit sjuk. Hon hade varit böjd till jorden under sin djupa förnedring.~~

(Ty då hon kommit åter till sitt hem, hade hon sagt till sig själf: "Jag vill ej minnas något ondt om min far." Men så sade ej hennes hjärta. "Han har gjort mig så dödlig sorg," sade det, "han har skiljt mig från den jag älskade, han har bragt mig till förtviflan, då han slog mor. Jag önskar honom intet ondt, men jag är rädd för honom.")

(Och så märkte hon, hur hon måste tvinga sig ~~till~~ för att kunna sitta stilla, då hennes far satte sig bredvid henne; hon ville blott fly från honom. Hon försökte att ~~betvi~~ betvinga sig, hon talade med honom som vanligt ~~bet~~ och var nästan ständigt i hans sällskap. Behärska sig kunde hon, men hon led outsägligt. Hon slutade med att afsky allt hos honom: hans grofva, starka röst, hans tunga gång, hans stora händer, hela den väldiga kämpaskickelsen.)

(Hon önskade honom intet ondt, hon ville ej skada honom, men hon kunde ej mer nalkas honom utan att erfara en känsla af rädsla och afsky. Hennes kufvade hjärta hämnade sig. "Du lät mig ej älska," sade det, "men jag är ändock din herre, du skall sluta med att hata."

Van, som hon var, att ge akt ~~till~~ på allt, som rörde sig inom henne, märkte hon väl, hur denna afsky blef allt djupare, hur den växte för hvarje dag. På samma gång var det, som om hon nu skulle vara för evigt fastbunden vid hemmet.

Vf 132a - 264v

Hon förstod, att det skulle varit bäst, om hon rest ut bland människor, men härtill kunde hon ej förmå sig nu efter sjukdomen. Det skulle aldrig komma någon lindring i allt detta. Hon skulle blott bli allt mer och mer plågad, och en dag skulle hennes självbehärskning ge vika, och hon skulle bryta ut mot sin far och visa honom sitt hjärtas bitterhet, och så skulle det bli strid och olycka.

Så hade våren och försommaren gått. I ~~Augusti~~ Juli hade hon förlofvat sig med baron Adrian för att ~~få lindring i allt~~ kunna få ett eget hem.

En skön förmiddag hade baron Adrian sprängt in på gården, ridande på en präktig häst. Hans husarjacka hade lyst i solen, hans sporrar och sabel och gehäng hade glittrat och strålat, för att ej tala om hans eget friska ansikte och leende ögon. Melchior Sinclaire hade själf stått på trappan och tagit emot honom, då han kom. Marianne hade setat vid fönstret och sytt. Hon hade sett honom komma och hörde nu hvarje ord, som han talade med hennes far.

"Goddag, riddar Solsken," ropade brukspatronen emot honom. "Insan så grann du är. Du är väl inte ute på friarfärd kanhänder."

"Jojämen, farbror, det är just hvad jag är," svarade han och skrattade.

"Är det ingen skam i dig, pojke? Hvad har du att föda hustru med?"

"Ingenting farbror. Hade jag något, skulle tusan gifta sig."

"Säger du det, säger du det, riddar Solsken. Men den där granna jackan, den har du haft råd att skaffa dig ändå."

"På kredit, farbror"

"Och hästen du rider på, den är värd mycket pengar den, skall jag säga gunstig junkern. Hvar har han fått den ifrån?"

"Hästen är inte min, farbror."

Detta var mer än den store brukspatronen kunde motstå. "Gud vare med dig, pojke," säger han. "Du behöfver nog en fru, som har något. Kan du få Marianne, så tag henne."

På så sätt hade allt blifvit klart dem emellan, innan baron Adrian kommit af hästen en gång. Men Melchior

Vf 132a - 265v

Vf 132a - 266r

Sinclaire visste nog hvad han gjorde, ty baron Adrian var en bra karl.

Sedan hade friaren kommit in till Marianne och genast stormat fram med sitt ärende.

"Åh Marianne, kära Marianne. Jag har talat vid farbror sedan. Jag ville så gerna hafva dig till hustru. Säg att du vill, Marianne."

Hon hade lockat fram sanningen. Gamle baron, hans far, hade varit åstad och låtit narra sig att köpa några tunnor grufvor ~~utan~~ nu igen. Gamle baron hade köpt grufvor hela sitt lif, och aldrig hade det funnits något i dem ~~alltid hade de varit odugliga~~. Hans mor var orolig, själf hade han kommit i skuld, och nu friade han till henne för att därmed rädda sitt fädernehem och sin husarjacka.

Hans hem ~~låg~~, var Hedeby säteri; det låg på andra sidan sjön, nästan midt emot Björne. Hon kände honom väl, de voro jämnåriga och lekkamrater.

"Du kan gerna gifta dig med mig, Marianne. Jag för ett så uselt lif. Jag får rida på lånade hästar och kan inte betala mina skräddarräkningar. Detta kan ju inte gå i längden. Jag blir tvungen att taga afsked, och då skjuter jag mig."

"Men, Adrian, hvad skulle det blifvit för ett äktenskap? Vi äro ju inte en smul förälskade i hvarandra."

"Ja, hvad kärlek beträffar, så bryr jag mig inte ett dugg om det skräpet," hade han då förklarat. "Jag tycker om att rida en bra häst och att jaga, men jag är ingen kavaljer, jag, jag är en arbetare. Om jag bara kunde få pengar, så jag kunde öfverta gården därhemma och skaffa mamma lugna dar, så vore jag nöjd. Jag skulle både plöja och så, ty jag tycker ~~med~~ om arbete."

Så hade han sett på henne med sina hederliga ögon och hon visste ~~förstod~~ att han talade sanning och att han var en man att lita på. Hon förlofvade sig med honom, mest för att komma hemifrån, men också för att hon alltid tyckt bra om honom.

Men aldrig skulle hon glömma denna månad, som nu följde, denna Augustiafton, då hennes förlofning eklaterats, hela denna vansinniga tid.

Baron Adrian hade för hvarje dag blifvit allt sorgsnare och tystare. Han kom nog till Björne mycket ofta, ibland flere gånger om dagen, men hon kunde ej undgå att märka hur

Vf 132a - 266v

Vf 132a - 267r

förstånd han var. Tillsammans med de andra kunde han ännu skämta, men i hennes sällskap blef han omöjlig, tystnad och tråkighet hela karlen. Hon förstod nog, hur det var med honom; det var ej så lätt som han trodde att gifta sig med en ful kvinna. Nu hade han fattat afsmak för henne. Ingen visste bättre än hon själf, hur ful hon var. Hon hade nog visat honom, att hon ej önskade några smekningar eller kärleksbetygelser, men han pinades ändå af att tänka på henne som sin hustru, och det blef värre för honom dag för dag.

(Hvarför gick han då och våndades? Hvarför slog han ej upp? Hon hade gifvit honom vinkar, som voro tydliga nog. ~~Hon hade velat undkomma sin far. Var ej detta tusen gånger värre?~~)

(Själf kunde hon ingenting göra. Hennes far hade helt enkelt sagt henne, att hennes rykte ej tålde några flere äfventyrligheter i förlofningsväg. Då hade hon föraktat dem båda lika djupt, och hvarje utväg hade synts henne god nog för att undkomma dessa ~~hennes~~ sina herrar. Fänrik Örneclou hade kunnat berätta något om hennes förtviflan, om han velat.

Så (ett par dagar endast) efter det stora förlofningskalaset hade omslaget kommit, plötsligt och underligt.

Vf 132a - 267v

Vf 132a - 268r

~~Fru Gustafva.~~

I sandgången midt framför trappan på Björne låg en stor sten, som var till mycket besvär och förargelse. ~~Jemt så mycket stack den upp ur sanden~~ Åkdon välte på den, hästar och folk snafvade öfver ~~på~~ den, pigor, som kommo med tunga mjölkbyttor, ~~föllo omkull~~ stötte mot den och spillde ut mjölken, men stenen fick alltjämt ligga kvar, eftersom ~~han~~ den legat där i så många år ~~redan~~.

~~Han~~ Den hade ju varit där ~~redan~~ i brukspatronens föräldrars tid, ~~och så~~ långt ~~länge~~ innan ~~Björne~~ man ~~menniskor~~ tänkt på att bygga Björne gård, ~~hade väl den stenen legat där på samma plats~~ Brukspatron Sinclaire förstod ej, hvarför han skulle låta taga upp ~~honom~~ den ~~ur~~ ur jorden.

Men en af de sista dagarna i Augusti hände, att två pigor, som buro en tungså, snafvade öfver stenen; de föllo, skadade sig illa, och oviljan öfver stenen vardt stor.

Det var ännu blott frukostdags. Brukspatronen var ute på sin morgonvandring, men som folket just var hemma vid gården mellan åtta och nio, lät fru Gustafva befalla ~~att~~ ~~att~~ några män att ~~skulle~~ komma och gräfva ~~upp~~ den stora stenen.

De kommo och med järnspett och spadar, ~~och~~ gräfde och bände och fingo ändtligen upp den gamle fridstöraren ur hans håla. Så buro de bort honom ~~på~~ till bakgården. Det ~~Sex karlar hade arbete~~ var arbete nog för sex karlar.

Ej förr var stenen upptagen än brukspatronen kom hem, och strax fick han ögonen på dådet. Man må tro, att han blef vred. Det var ej mer samma gård, tyckte han. Hvem hade vågat att flytta bort stenen? Jaså, ~~hustru hans~~ fru Gustafva hade gifvit befallningen. Ja, de kvinnfolken, hade ej då intet hjärta i kroppen. Visste inte hustrun hans, att han älskade den stenen?

Och så gick han rätt på stenen, ~~och~~ lyfte ~~honom~~ den med manna kraft ~~i sin famn~~ och bar ~~honom~~ den öfver bakgården och gården ända fram till platsen, där ~~han~~ den legat, och där ~~han~~ slängde han med ~~honom~~ den. ~~Den gamle besvärken~~. Och det var en sten, som sex karlar ~~med~~ nöd kunnat lyfta. ~~En sådan~~ Den bragden blef storligen beundrad öfver hela Värmland.

Vf 132a - 268v

Medan han bar stenen öfver gården stodo Marianne och fru Gustafva, som höllo på att äta fankost i matsalens fönster och såga honom. ~~Hannnn~~

~~Do~~ "Åh herre Gud", utbrast fru Gustafva, han förstår sig rentaf. Nu kommer han ensam bärande på den stora stenen. Tänk de voro ju sex om att ~~bära~~ bära bort ~~honom~~ den."

Men Marianne stod helt blek och stirrade på ~~fadern~~ (den starke mannen).

Hon lyfte den oskadliga bordsknifven, som hon höll i handen och ~~skattade~~ gjorde bakom stängdt fönsterruta ett par stötar med i riktning mot honom.

Fru Gustafva fattade henne om handleden.

~~"Marianne."~~

Hon såg så förfärad ut, att Marianne brast i skratt. —

"Tror mor, att jag kan göra honom någon skada med den här"?

"Nej men du såg så vild ut, jag blef rädd för dig."
~~Marianne stod och såg på sin mor~~

Det var samma fru Gustafva, som Gösta Berling funnit injagad i skafferiet, hon, som ej låtit pigorna ~~slippa~~ öppna för sig för att ej lära dem det ~~knepet~~ knepet med att salsnyckeln gick i skafferilåset. ~~Den~~ En liten, torr människa ~~gamm~~ gråhårig och rynkig ~~som~~ om redan vid femti år, höflig i rörelser, obetänksam i tal, ~~tålig~~ [illegible]uten. ~~Älskade hon någon~~

Hon älskade som en hund utan att räkna hugg och slag. Hon var oftast vid godt mod och dock gjorde hon ett ~~så~~ sorgligt ~~smög sig fram mellan far och dotter som man och om dotter~~ intryck, därför att hon aldrig fått blifva, hvad hon skulle. Det var ~~på egna underliga vägar.~~ något oroligt, halffärdigt öfver henne, ~~Hon ljög om det behöfdes, gjorde~~ ingen förstod henne. ~~sig ofta enfaldigare än hon var~~ ~~men man fick det~~ andra ~~att hon aldrig fått blifva hvad hon skulle~~, somliga höllo henne för mycket slug andra för mycket enfaldig. Hon ~~måste~~ hade lärt att gå smygvägar, ljög när det behöfdes och gjorde sig ofta dummare än hon var för att slippa förebråelser.

~~Det är Hon~~ så Marianne tänkte att sådan måste en hvar bli, som i tjugufem år lefvat tillsammans med en oresonlig tyrann.

Skulle mor sörja mycket om far doge, frågade hon.

Fru Gustafva svarade ej genast hon tog sig till att gå fram och åter på golfvet och vred samman servietten med sina händer, hon att detta ej var rätta sättet att gå tillväga med den nyrena servietten och slätade ut den och

Vf 132a - 269r

Medan han bar stenen öfver gården, hade Marianne ~~setat~~ stått vid fönstret i matsalen och sett på honom. Hon hade aldrig sett honom så förfärlig. Han var hennes herre, denna fruktansvärde med den omåttliga styrkan, en orimlig, nyckfull herre, som aldrig frågade efter något annat än sitt eget behag.

De höllo på att äta frukost, och han stod med ~~kni~~ en bordsknif i handen. Ovilkorligen lyfte hon knifven.

Fru Gustafva fattade henne om handleden.

"Marianne!"

"Hvad står ~~det~~ på, mor?"

"Åh, Marianne, du såg så konstig ut. Jag blef rädd."

Marianne betraktade henne länge. Hon var en liten, torr människa, gråhårig och rynkig redan vid femtioår. Hon älskade som en hund, hon, utan att räkna hugg och slag. Hon var oftast vid godt mod, och dock gjorde hon ett sorgligt ~~intryck af något sorgligt~~ intryck. Hon var som ett stormpiskadt träd på hafsstranden, hon hade aldrig fått ro att ~~växa sig~~ växa. Hon hade lärt att gå smygvägar, ljög, när det behöfdes, och gjorde sig ofta dummare än hon var för att slippa förebråelser. I allt var hon ett mannens verk.

~~Höja Marianne~~ "Skulle mor sörja mycket, om far doge?" frågade ~~hon~~ Marianne.

~~Fru Gustafva gaf sig till att gå fram och åter på golfvet~~

"Marianne, du är ond på far. Du är alltid ond på honom. Hvarför kan inte allt bli bra nu, då du fått en ny fästman?"

"Åh, ~~mamma~~ mor ~~[illegible]~~ Jag rår ju inte för det. Kan jag hjälpa, att jag ryser för honom. Ser då inte mor ~~Men då~~ också hurudan ~~hvad~~ han är. Hvarför skulle jag tycka om honom? Han är häftig, han är ohyfsad, han har pinat dig, så att du blifvit gammal i förtid. Hvarför skall han vara vår herre? Han bär sig ju åt som en galning. Hvarför skall jag ära och akta honom? Han är inte god, han är inte barmhertig. ~~Jag vet att han är stark. Han kan slå ihjäl oss, när som helst.~~ Han kan kasta oss ut ur huset, när han vill. Är det därför jag skall älska honom?"

Men då hade fru Gustafva ej alls varit densamma som förr. Hon hade fått kraft och ~~energi~~ mod och talat myndiga ord.

"Du skall akta dig, Marianne. Det synes mig nästan, som om din far hade rätt, när han stängde dig ~~ute~~ i vintras. Du skall få se, att du blir straffad för detta. Du skall lära dig att tåla

Vf 132a - 269v

utan att hata, Marianne, att lida utan att hämnas."

"Åh, mor, jag är så lycklig."

Strax därpå kom afgörandet. De hörde ~~dånet af~~ från förstugan dånet af ett tungt fall.

De ~~visste~~ fingo aldrig ~~sedan~~ veta ~~hur det kunde vara~~ om Melchior Sinclaire hade stått på förstugutrappan och (genom den öppna salsdörren) lyssnat till Mariannes ord, ~~och om~~ eller om det var blotta kroppsansträngningen, som vållat slaganfallet. Då de kommo ut låg han ~~redlös~~ afsvimmad. Om anledningen vågade de aldrig sedermera fråga honom. Han själf lät ~~aldrig~~ ej någonsin märka, att han hört något.)

(Marianne vågade aldrig tänka ut den tanken, att han ofrivilligt hämnat sig. Men åsynen af fadren, liggande där på denna samma trappa, där hon lärt att hata honom, tog på en gång bort bitterheten ur hennes hjärta.

Han ~~kom~~ återfick snart ~~åter till lifvet~~ medvetandet, och då han hade hållit sig stilla ett par dagar, ~~som~~ var han sig lik, och dock ej alls sig lik.

Marianne såg föräldrarna tillsammans genomvandra trädgården. Så var det alltid nu. Han gick aldrig ut ensam, for ej någonsin mera bort och knotade öfver främmande och öfver allt som skiljde honom från hans hustru. ~~Det var~~ Ålderdomen, ~~som~~ hade kommit öfver honom.) ~~Han gick för aldrig bort mer, knotade öfver främmande och öfver allt som skiljde honom från hans hustru.~~

(Han kunde ej förmå sig att skrifva ett bref; hans hustru måste göra det. Han beslöt aldrig något på egen hand, utan frågade henne om allt och lät det blifva, som hon bestämde. Och han var alltid blid och vänlig.)

(Han märkte själf den förändring, som kommit öfver honom, och hur lycklig hans hustru var. "Hon har det bra nu," sade han en dag till Marianne och pekade på fru Gustafva.

"Åh, käre Melchior," utbrast hon då, "nog vet du, att jag hellre ville, att du skulle bli frisk igen."

Och det önskade hon väl. Det var hennes fröjd att tala om den store brukspatronen, sådan han var i sina styrkas dagar. Hon berättade, hur han stod ut i sus och dus lika bra som någon af Ekebykavaljerer, hur han gjorde affärer och förtjänade mycket pengar, just då hon trodde, att han i sin vildhet skulle bringa dem från hus och gård. Men Marianne visste, att hon var lycklig trots all sin klagan. Att få vara allt för ~~den~~ mannen, ~~ja~~ det var ju nog för henne.

Vf 132a - 270v

De sågo båda gamla ut; brutna i förtid. Marianne trodde, att hon kunde se deras kommande lif. Han skulle så småning om bli allt svagare, och hon skulle gå och vakta honom; slaganfall skulle komma och göra honom allt hjälplösare, ~~Ingen fara var det för att någon annan än~~ 3/ till dess döden ~~skulle~~ skiljde dem åt. Men slutet kunde ju ~~dröja länge ännu~~ vara långt aflägset. Fru Gustafva skulle få hafva sin lycka i ro ~~nu för det första~~ ännu en tid. Det måste bli så, tyckte Marianne. Lifvet stod i skuld till henne.

Äfven för henne själf hade det blifvit bättre. Ingen ängslande förtviflan tvang henne att gifta sig för att få en annan herre. Hennes sårade hjärta hade fått ro. Hatet hade brusat fram där lika väl som kärleken, men hon tänkte ej mer på de lidanden detta kostat henne. Hon måste erkänna, att hon nu var en sannare, rikare, högre människa än förr; hvad kunde hon då önska ~~bort~~ ogjordt af det, som skedt? Var det då så, att allt lidande var ett godt? Kunde allt vändas till lycka? Hon hade börjat att hålla allt det för ~~ett~~ godt, som kunde bidraga att utveckla henne till en högre grad af mänsklighet. ~~Ja, de~~ De gamla visorna hade ej rätt. Sorgen var ej det enda ~~lyckoförstörande~~.
Hon skulle nu resa och se sig om för att finna någon plats, där hon behöfdes. Om hennes far varit vid sitt gamla lynne, skulle han aldrig tillåtit henne att ~~göra sig fri~~ slå upp förlofningen. Nu hade fru Gustafva bemedlat saken. Marianne hade till och med fått rätt att lemna baron Adrian den penninghjälp han behöfde.

Äfven på honom kunde hon tänka med glädje, ~~numera~~ när hon skulle ~~bli~~ blifva fri från honom. ~~Han var glad åt~~ Han hade i sin käckhet och lefnadslust alltid påmint henne om Gösta; nu skulle hon få se honom glad igen. Han skulle åter bli denne solskenets ryttare, som kommit i sin glans till hennes fars gård. Hon skulle skaffa honom jord, där han fick plöja och gräfva så mycket hans hjärta begärde, och hon skulle få se honom föra en vacker brud till altaret. Under sådana tankar ~~Han~~ sätter hon sig ned och skrifver ~~medan hon tänkte på detta~~ för att återge honom friheten; Han skrifver mjuka, intalande ord, förstånd, inlindadt i skämt, och dock så, att han måste förstå, hur allvarligt hon ~~menade~~ menar.

Medan hon skrifver, höras hästhofvar slå mot vägen. "Min kära riddar Solsken," tänker hon, "detta är sista gången".

Vf 132a - 271v

Vf 132a - 272r

Baron Adrian kommer stax därpå rätt in i hennes rum.

"Nej, Adrian; kommer du in här?" och hon ser förfärad på alla packsakerna.

Han blir genast skygg och blyg och stammar fram en ursäkt.

"Jag håller på att skrifva till dig," säger hon. "Se här, du kan gerna läsa det genast."

Han tar brefvet, och hon sitter och ger akt på honom, medan han läser. Hon längtar efter att få se hans ansikte ~~låga~~ stråla upp i glädje.

Men han har ej läst långt, förrän han blir dödröd i ansiktet, ~~han~~ kastar brefvet på golfvet, ~~och~~ trampar på det och svär, riktigt stormsvär.

Då far en sakta darrning genom Marianne. Ingen nybörjare är hon i studiet af kärleken; dock har hon ej förr förstått denna oerfarna pojke, detta stora barn.

"Adrian, kära Adrian," säger hon. "Hvad är det för komedi du spelt med mig? Kom och säg mig sanningen."

Han kom, och ~~han~~ höll rent af på att kväfva henne med smekningar. Stackars gosse, så han våndats och längtat.

Om en stund såg hon ut. Där ~~gingo~~ gick fru Gustafva alltjämnt och talade med den store brukspatronen om blommor och fåglar, och här satt hon och jollrade om kärlek. "Lifvet har låtit ~~oss~~ bägge komma sitt hårda allvar," tänkte hon och log vemodigt. "Det vill trösta oss, vi hafva fått hvarsitt stora barn att leka med."

Det var ändå godt, att hon kunde bli älskad. Det var ljuft att höra honom hviska om den trollkraft, som utgick från henne, om hur han blygts öfver hvad han sagt under deras ~~sitt~~ första samtal. Han hade ej vetat ~~då~~ ~~hvarken~~ hvilken makt hon hade. Ack, ingen man kunde komma i hennes närhet utan att älska henne, men hon hade skrämt honom; han hade känt sig så underligt kufvad.

Detta var ej lycka, ej olycka, men hon skulle försöka lefva med den mannen.

Hon började förstå sig själf och tänkte på de gamla visornas ord om turturdufvan, ~~denna~~ längtans fågel. Aldrig dricker hon klart vatten, utan först grumlar hon det med sin fot, så att det bättre måtte passa hennes sorgsna sinne. Så skulle ej heller ~~hon~~ hon gå fram till lifvets källa och dricka klar, oblandad lycka. Grumladt ~~af vemod~~, behagade henne ~~lyckan~~ lifvet bäst.

Vf 132a - 272v

Vf 132a

Mellan 272 och 273

Här ingår sista Kapitlet af det tryckta.

(Döden Befriaren)

Vf 132a

Torkan.

Om döda ting älska, om jord och vatten skilja vänner från fiender, ville jag gerna äga deras kärlek. Jag ville, att den gröna jorden ej kände mina steg som en tung börda. Jag ville, att hon gerna förläte, att han för min skull ~~plågas~~ såras med plog och harf och att hon villigt öppnade sig för min döda kropp. Och jag ville, att vågen, hvars blanka spegel sönderslås af mina åror, hade samma tålamod med mig som en mor har med ett ifrigt barn, då det klättrar upp i hennes knä utan att akta högtidsdräktens o-skrynklade siden. Med den klara luften, som ~~vandrar~~ dallrar öfver de blå bärgen, ville jag vara vän och med den blänkande solen och de ~~vandrande~~ vackra stjärnorna.)

(Ty det synes mig ofta, som om de döda tingen skulle känna och lida med de lefvande. ~~Ve den för hvars skull skogarna sucka och bergen gråta.~~ Ej är skrankan mellan dem och oss så stor som männskor tro. Hvilken del af jordens stoft är det, som ej varit inne i lifvets kretsgång? Har ej vägens kringdrifvande stoft smekts som mjukt hår, älskats som goda, välgörande händer? Har ej vattnet i hjulspåret fordom strömmat som blod genom klappande hjärtan?

Lifvets ande bor ännu i de döda tingen. Hvad förnimmer han, där han slumrar i drömlös sömn? Guds röst hör han — lägger han ock märke till människors?

O, sena tiders barn, hafven I ej sett det? Då ofrid och hat ~~bläcka~~ uppfylla jorden, måste ock de döda tingen mycket lida. Då blir vågen vild och roflysten som en röfvare, då blir åkern karg som en girig. ~~Ej är skrankan mellan dem och oss så stor som männskor tro.~~ ~~Men~~ ve den, för hvars skull skogen suckar och bergen gråta.

Märkligt var det året, då kavaljererna regerade. Det synes mig, som om människornas oro då skulle hafva stört de döda tingens ro.)

(Hur skall jag skildra den smitta, som då spred sig öfver landet? Skulle man ej tro, att kavaljererna voro bygdens gudar och att allt besjälades af deras ande?)

Äfventyrens, sorglöshetens, vildhetens ande.

Kunde man omtala allt som det året tilldrog sig bland människorna på Löfvens strand, så skulle en värld

Vf 132a - 273v

Vf 132a - 274r

förånas.)
(Ty då vaknade gammal kärlek, då tändes ny. Då uppblos
de gammalt hat, och länge sparad hämnd grep sitt rof. Då
flögo alla upp i lystnad efter lifvets fröjder; dans och lek, spel
och dryckjom grepo de efter. Då uppenbarades allt det, som
innerst gömmer sig i själen.
Från Ekeby utgick denna orons smitta; den spred sig först
till bruken och herregårdarna och ~~jäktade~~ människorna till
ofärd och synd. ~~Dit~~ Så långt (hafva vi kunnat följa den, i någon mån
~~De~~ emedan de gamla hafva bevarat minnet af ~~huru tidelsernas vildgjar~~
~~då störtade fram ur hjärtats doldaste rum~~ händelserna på
några af de stora gårdarna; men huru den vidare spred
sig bland folket, därom veta vi ~~så~~ litet. ~~Ma~~ Dock därpå
må ingen tvifla, att i tidens oro gick från by till by, från
koja till koja. Där en last fanns dold, fick ~~hon~~ den sitt utbrott,
där en refva fanns mellan kvinna och man, blef ~~hon~~ den till en
klyfta, där en stor dygd eller en stark vilja dolde sig, måste
~~de~~ den fram, äfven ~~de~~ den. Ty ondt var ej allt, som skedde; dock var
tiden sådan, att det goda ofta blef lika förderfbringande som
det ~~bästa~~ onda.)
(Det var som vid stora vindfällen djupt inne i skogen, de
träd ramlar öfver träd, fura drag fura med sig och äfven
underskogen ryckes omkull af de stupande jättarna.
Åh, tvifla ej på att galenskapen gick ut bland bönder
och tjänare. Öfverallt blefvo hjärtan vilda och hjärnar
förvirrade. Aldrig gick dansen så muntert på korsvägen,
aldrig tömdes öltunnan så raskt, aldrig blef så mycken
säd kastad i bränvinspannan.)
(Aldrig voro gästabuden så många, aldrig var det kortare
väg mellan det vreda ordet och knifstynget.
Då de människoförödande farsoterna gå genom de stora
städerna får man nog höra om deras härjningar, litet nog
vet man om hur de rasat i de spridda gårdarna. Men
det finnes i Svartsjö och finnes väl så mången städes, som
jag ej sett
Det var en stark hand, som släppte tygeln, då majorskan
lemnade Ekeby. Yra af frihet, stormade människorna bort
till självförgörande förvirring. En herre och mästare ägde

Vf 132a - 274v

de Roar. En herre, som de älskade, det var brännvinet.

(Ty detta var under de svåra åren, då man ännu ej såg någon räddning eller hopp för folket, Då man började tro, att brännvinet skulle förgöra det och låta det dö ut från jorden.

~~Det var~~ Men ej bland människorna stannade oron. Den spred sig till allt lefvande. Aldrig hade varg och björn härjat svårare, aldrig hade räf och uf tjutit hemskare och röfvat mer oförskräckt, aldrig gingo fåren oftare vill i skogen, aldrig ~~syntes~~ härjade så mycken sjukdom bland den kostbara boskapen.

Den, som vill se tingens sammanhang, må gå bort från städerna och bo i en enslig koja i skogsbrynet. Må han vakta milan ~~genom långa~~ nätterna igenom eller bo ~~på en timmerflotta~~ ute på de ~~långa~~ långa sjöarna dag och natt ~~genom~~ under en ~~lång~~ ljus sommarmånad, ~~under~~ medan timmerflottarne gå sin ~~långsamma~~ färd till ~~hafvet~~ bågerna så, då skall han ge akt lära att ~~till~~ på alla tecken i naturen och ~~lära sig~~ förstå hur de döda tingen bero af de lefvande.

~~Han skall se, han vet hur necken och skogsfrun vålla då det är strid på jorden, hur tomten blir lat och odygdig~~ ~~hur~~ Då det är oro på jorden ~~släcker skogsfrun milan~~ vändas de döda tingens andar släcker, ~~rör~~ sjörån ~~båten~~ slår sönder båten, necken sänder sjukdom, tomten välter ut kon.

~~Så var det och detta år.~~

(Han skall se, att då det är oro på jorden, störas de döda tingens fred. Folket vet det. Då är i sådana tider ~~släcker~~ skogsfrun släcker milan, sjörået slår sönder båten, necken sänder sjukdom, tomten välter ut kon.)

(Och så var det detta år. Aldrig hade vårfloden härjat så svår. Ekeby kvarn och smedja voro ej hans enda offer. Små älfvar, som fordom, då våren gett dem krafter, på sin höjd mäktat bortföra en tömd lada, gingo nu till anfall på hela gårdar och sköljde bort dem. Aldrig hade man hört åskan anställa så mycken skada redan före midsommar; efter midsommar hördes hon ej mer. Då kom torkan.

~~Så länge, som~~ Så länge de långa dagarna varade, kom intet regn. Allt ifrån medlet af Juni till början af September badade Löfsjö härad i oafbrutet solsken.

Vf 132a - 275v

Regnet nekade att falla, jorden att gro, vindarna att blåsa. Solskenet ensamt strömmade ned öfver jorden. Är det vackra solskenet, det lifgifvande solskenet, hur skall jag kunna förtälja om dess onda verk! Solskenet är likt kärleken; hvem känner ej de illgerningar han begått, och hvem kan låta bli att förlåta honom. Solskenet är likt Gösta Berling – det ger glädje åt hvar man; därför tiger enhvar med detanda det förorsakat.

En sådan torka efter midsommar skulle väl ej vara olyckobringande i andra trakter som i Värmland. Men där ~~vi än~~ hade våren kommit sent. Gräset var ej långt kunnat ~~kommet~~ ~~mot ängarne vallarna brunbrända~~ och kunde aldrig växa ut; rågen blef utan näring, just då den skulle blomma och samla mat i axen; vårsäden, af hvilken det mesta brödet bakades, då för tiden, ~~blo~~ bar tunna små vippor på kvarterskög ~~ox~~ strån; ~~d~~ sent sådda rofvorna kunde aldrig gro; ~~icke~~ ej en gång potatisen mäktade suga näring ur denna förstenade jord.

Det är ej stort mer än tjugu år sedan vi hade ett sådant år i Värmland jag minns det nog.

Ej hur marken och träden såg ut på sådant tänker ej ett barn, men jag minns den röda torra luften fylld med brandrök efter skogseldarna, jag minnes människornas bedröfvade ansikten, de långa raderna af tiggare, den stora mossen i hvars botten brann en eld, som ej släcktes under hela sommaren, den ~~skämligt~~ dagligen återkommande förskräckelsen, då bud kom att en af korna dött i den härjande boskapspesten, nödarbetet, som måste skaffas åt de fattiga, detta minns jag. Det enda, som växte var äpplena, de härligaste astrakaner voro mogna i början af Augusti, de stora vågade ej röra dem, de talade om kolera och rödsot, men så mycket bättre för oss barn, vi vågade vi. Ja, egentligen var det ingen dålig sommar för barnen de kunde leka ostördt.

Under sådana år börja de ängslas borta i skogshyddorna och från bergen stiger skräcken ned till det lugnare folket på slättbygden.

"Det är någon, som Guds hand söker!" säger folket.

Och en hvar slår sig för sitt bröst och säger: "Är det ~~jag~~ mig? O moder? O natur, är det ~~jag~~ mig? Är det af fasa för mig, som regnet håller sig fjärran? Är det i vrede mot mig, som den stränga

Vf 132a - 276v

Vf 132a - 277r

jorden förtorkas och hårdnar? Och detta eviga solsken, strömmar det i sin blekhet hvarje dag från en molnfri himmel för att hopa de glödande kolen på mitt hufvud?*)

*(Eller om det ej är mig, hvem är det, som Guds hand söker?")

Medan vågkornen förtvina i de små axen, medan potatisen ej kan samla näring ur jorden, medan boskapen med röda ögon och flämtande af hetta tränger shop sig kring de sinande källorna, medan ångesten för framtiden sammanpressar hjärtat, går ~~ofta~~ underligt tal genom nejden.

"Sådan hemsökelse sker ej utan orsak", säger folket. "Hvem är det, som Guds hand söker?"

Det var en Söndag i Augusti. Gudstjänsten var slut. Folket vandrade flockvis fram på de solheta vägarna. Rundt omkring sig sågo det förbrända skogar och förstörda åkrar. Rågen var satt på skyl, men ~~hur~~ den stod gles med tunna kärfvar. De, som haft bråtar att bränna, hade haft ~~ett godt år~~ [ett lätt arbete detta år], men så hade det ock ~~varit svårt att undgå~~ [mången gång gått så] att ~~sätta~~ [de hatt] eld på den torra skogen. Och hvad skogsbränden skonat, hade insekterna tagit; tallskogen hade fällt barren ~~som~~ och stod bar som en löfskog om hösten, björkarnas blad hängde sönderflisade med bara nerver och förstörda bladskifvor.

De tungsinta flockarna saknade ej samtalsämnen. Mången fanns där, som kunde berätta om hur ~~han haft~~ ~~det~~ svårt det varit under nödåren adertonhundra åtta och nio och under den kalla vintern adertonhundra tolf, då sparfvarna frösо ihjäl. Hungersnöden var dem ~~Och så~~ ej främmande ~~då~~; de hade nog mött hans bistra anlete förr. De visste [än] hur man beredde barken till bröd [en] och hur ~~mossa kan~~ [korna kun] korna kunde vänjas att äta mossa.

Det var en kvinna, som gjort försök med ett nytt slags bröd af lingon och kornmjöl. Hon hade prof däraf med sig och lät folk smaka. Hon var stolt öfver uppfinningen.

Men öfver dem alla sväfvade samma fråga, den stirrade ur alla ögon, hviskade på alla läppar:

"Hvem är det, O Herre, som din hand söker?"

"Du stränghetens Gud, hvem har nekat dig offer af böner

Vf 132a - 277v

Vf 132a - 278r

och goda gerningar, eftersom du tager ifrån oss vårt fattiga bröd?"

Ett ytterligare Guds straff var det, att majorskan nu var borta. Folket i Löfsjö härad var ej på denna tid van~~t~~d att lefva endast af jordens afkastning. På gamla kartor kan man se, att den uppodlade jorden var af ytterst ringa utsträckning. Den största förtjänsten vanns genom malmkörning om vintern~~a~~ genom kolning och timmerhuggning, men nu låg allt så dant nere. ~~Genom~~ Till följd af den rikliga arbetsförtjänst, som på ~~hennes~~ majorskans tid funnits, hade Löfsjöbon nära nog lagt bort ~~sin~~ mång-hundraåriga vana att ~~arbeta~~ söka långt från hemmet. ~~men~~ Nu måste de unga bort igen, ~~men de gamle, de små barnens mödrar, barnen~~ där ~~funnos~~ skulle ändå ~~nog~~ finnas många nog som sutto hemma och svulto.

En man i de~~n~~ ~~skaran~~ dystra flockar, som dragit vesterut öfver smedsbron och sträfvat uppför Broby backar, stannade ett ögonblick framför vägen, som ledde upp till den snåle Broby prestens boställe. Han tog upp en torr sticka från marken och kastade ~~in~~ den på prestgårdsvägen.

"Torra, som den stickan hafva de böner varit, som han gett Vår Herre", sade mannen.

Den, som gick honom närmast, stannade ock. Han tog upp en ~~torr~~ kvist och kastade den dit, där stickan fallit.

"Detta är rätt offer åt den presten," sade han.

Den tredje i flocken följde gifvet föredöme. "Som torkan har han varit: stickor och strå är allt hvad han låtit oss behålla."

Den fjärde säg~~de~~er: "Vi ge honom igen, hvad han gifvit oss."

Och den femte: "Till en evig skam kastar jag detta till honom. Må han förtorka och förtvina som den här kvisten."

"Torrt foder åt torkpresten", säg~~de~~er den sjette.

Folk, som kommer efter, ser hvad de göra och hör~~a~~ hvad de säga. ~~De hade~~ När ~~fingo de~~ få de, många svar på sitt långa frågande.

"Ge honom hvad honom tillkommer! Han har dragit torkan öfver oss," heter det bland hoparna.

Och en hvar stannar, en hvar säger sitt ord och kastar sin gren, innan han drager vidare.

I vinkeln mellan vägarna låg snart en hög af stickor och strå, skamhögen öfver Broby presten.

Vf 132a - 278v

Vf 132a - 279r

Det var folkets hela hämnd. Ingen lyfte sin hand mot presten
ller sade ett ~~ord~~ ondt ord till honom sjelf. Förtviflade hjärtan
H aflastad en del af sin börda ~~med~~ att kasta en torr kvist
å denna hög. De togo ej själfva hämnd. De utmärkte blott
den skyldige inför vedergällningens Gud.
"Om vi ej dyrkat dig rätt; se det är den mannens fel. Var
barmhertig, herre, och låt honom ensam lida. Vi märka ho-
nom med skam och vanära. Vi äro ej ett med honom."
Det blef helt hastigt bruktigt, att envar, som gick förbi prest-
gårdsvägen, kastade en torr kvist på skamhögen. "Må Gud
och människor se det!" tänkte en hvar vandrare; "äfven jag
föraktar honom, som dragit öfver oss Guds vrede."

Den gamle girige lade snart märke till högen i vägkanten.
Han lät föra bort honom, "somliga sade, att han eldade sin
köksspis med den. Nästa dag hade där på samma ställe
samlat sig en ny hög, och så snart han lät bortföra denna,
blef en ny uppkastad.

De torra kvistarna lågo där och talade: "Skam, skam öfver
Broby presten!"

Det var heta, torra rötmånadsdagar. Tung af rök, mättad af
brandos låg luften öfver nejden, lik den tryckande förtviflan
att inandas. Tankarna blefvo yra i upphettade hjärnor.
Presten i Broby hade blifvit till torkans demon, ~~som satt~~
Det tycktes bönderna, som om den gamle girige satt och
vaktade himmelens källor.

Snart blef folkets mening klar för Broby presten. Han
örstod, att det utmärkte honom, som olyckans upphof. Det var
i vrede öfver honom Gud lät jorden försmäkta. Skeppsfol-
ket, som led nöd på det villande hafvet, hade kastat lott. Han
var mannen, som skulle öfver bord.)

(Han försökte skratta åt dem och deras kvistar, men då de
fortfarit en vecka, skrattade han ej mer. Åh, sådan barnslighet.
Hvad kunna dessa torra stickor skada honom? Han förstod,
att årslångt hat sökte tillfälle att ge sig luft. Hvad mer, han
var ej van vid kärlek.

Af sådant blef han ej mildare. Han hade kanske ön-
skat bättra sig, efter sedan den gamla fröken besökt honom;
men kunde han ej. Han ville ej tvingas till bättring.

Vf 132a - 279v

Men så småningom blef den där högen honom öfvermäktig. Han måste ständigt tänka på den, och den mening, som alla hyste, slog rot öfven hos honom.)

(Det var det förfärligaste af vittnesmål, detta kastandet af de torra kvistarna. Han gaf akt på denna hög, räknade vittnesmålen * de grenar, som kommit till för hvar dag. Tanken på den bredde ut sig och inkräktade alla andra tankar. Den högen förstörde honom.

För hvar dag måste han allt mer ge folket rätt. Han förföll och blef utgammal på ett par veckor. Han fick samvetskval och krämpor. Men det var, som om alltsammans skulle haka sig fast vid denna hög. Det var, som om samvetskvalen skulle hafva tystnat, och ålderns tyngd åter vikit ifrån honom, om blott högen upphört att växa.

Slutligen satt han kvar där hela dagarna och vaktade. Men folket var obarmhertigt; om nätterna blefvo alltid några nya kvistar ditkastade.

* *

En dag kom Gösta Berling resande vägen fram. Brobyprester satt vid vägkanten, gammal och förfallen. Han satt och plockade på de torra stickorna och lade dem samman i rader och högar, lekande med dem, som om han blifvit barn på nytt. Gösta blef bedröfvad öfver hans tillstånd.

"Hvad gör pastorn?" säger han och hoppar raskt ur åkdonet."

"Åh, jag sitter här och plockar. Jag gör just ingenting."

"Pastorn skulle gå hem och inte sitta här i vägdammet."

"Det är nog bäst, att jag sitter här i alla fall."

Då ~~står~~ Gösta Berling sig ned bredvid honom.

"Det är inte så godt att vara prest," säger han, om en stund.

"Det går väl an här nere, där det finns människor," svarar presten. "Det är värre däruppe."

Gösta förstår nog hvad han menar. Han känner (till dessa församlingar i norra Wärmland, där det stundom ej ens ~~fanns~~ fins ett ~~prestgård~~ bostälde för presten.) De stora skogssocknarna, där finnarna bo i rökstugor, de fattiga trakterna med ett par människor på ~~kvadratmilen~~, där presten är socknens ende herreman. Broby-presten hade varit i en sådan socken i öfver tjugu år.

"Det är dit vi sändas, då vi äro unga", säger Gösta. "Det är

Vf 132a - 280v

Vf 132a - 281r

omöjligt att stå ut med lifvet där. Och så blir man förstörd för all framtid. Det är många, som ha gått under däruppe."

"Det är det," säger Broby presten. "Ensamheten förderfvar en."

"Man kommer," säger Gösta, "ifrig och stolig, talar och förmanar och tänker, att det skall bli väl, att folket snart skall gå på bättre vägar."

"Just så ja."

"Men snart märker man, att ord ej hjälpa. Fattigdomen står i vägen. Fattigdomen hindrar all bättring."

"Fattigdomen," upprepar presten. "Fattigdomen har förstört mitt lif."

"Den unge presten kommer dit upp," förklarar Gösta, "fattig som alla andra. Han säger till drinkaren: 'Låt bli att supa!'"

"Då svarar drinkaren," infaller presten: "'Gif mig då det, som är bättre än bränvin! Bränvinet är pels om vintern, svalka om sommaren. Bränvinet är en varm stuga och en mjuk bädd. Gif mig detta, och jag skall ej supa mer.'"

~~Just så ja.~~ "Och så," fortsätter Gösta, ~~säger~~ "säger presten till tjufven: 'Du skall inte stjäla,' och till den elake: 'du skall inte slå din hustru,' och till den vidskepliga: 'du skall tro på Gud och ej på djäfvulen och trollen.' Men då svarar tjufven: 'Gif mig bröd,' och den elake säger: ~~Det är sannt hvarje ord~~ 'Gör oss rika, och vi skola ej tvista,' och den vidskepliga: 'Lär mig bättre.' Men hvem kan hjälpa dem utan pengar?"

"Det är sannt, sannt hvarje ord," utbrister den gamle. "På Gud trodde de, men än mer på djäfvulen, mest dock på trollen i berget och tomten på logen. All grödan förtärdes i bränvinspannan. Ingen kunde se något slut på eländet. I de flesta af de grå stugorna rådde nöd. Dold sorg gjorde kvinnornas tunga bitter. Vantrefnad drefve männen ut till dryckesslagen. Åkrar och boskap kunde de ej sköta. De fruktade herremannen och gjorde narr af presten. Hvad skulle man göra med dem? Hvad jag sade dem från predikstolen, förstodo de ej. Hvad jag ville lära dem, trodde de ej. Och ingen att ~~rådas~~ rådgöra med, ingen, som kunde hjälpa mig att hålla modet uppe."

"De finnas, som uthärdat," säger Gösta. "Guds nåd har varit så stor öfver somliga, att de ej vänt åter från ett sådant lif som brutna män. Deras krafter hafva räckt till; de hafva uthärdat ensamheten, fattigdomen, hopplösheten. De hafva gjort det

Vf 132a - 281v

Vf 132a - 282r

lilla goda de kunde och ej förtviflat. Sådana män hafva alltid funnits och finnas än. Jag vill helsa dem som hjältar. Jag vill ära dem, så länge jag lefver. Jag hade ej kunnat uthärda."

"Jag kunde det ej," tillfogar presten.

"Presten däruppe ~~tänker~~," säger Gösta eftersinnande, "att han vill bli en rik man, en öfvermåttan rik man. Ingen fattig kan bekämpa ~~fattigdomen~~ det ända. Och så börjar han samla."

"Om han inte samlade, skulle han dricka," svarar den gamle, "~~Han ser så mycket~~ dödde."

"Eller bli slö ~~eller~~ och lat och förlora all kraft. Det är farligt att komma dit upp för den, som ej är född där."

"~~Först~~ Han måste ~~han~~ göra sig hård för att samla. Han låtsar det först, sedan blir det en vana.

"Han måste vara hård både mot sig själf och andra," fortsätter Gösta, "det är svårt att samla. Han måste tåla hut och förakt, han måste frysa och svälta och förhärda sitt hjärta; ~~men han glömmer dock aldrig~~ det är nästan som om han glömde, hvarför han började spara."

Brobypresten såg skyggt på honom. Han undrade om Gösta satt där och gjorde narr af honom. Men Gösta var bara ifver och allvar. ~~Den gamle~~ Det var, som om han talade sin egen sak.

"Det har gått så med mig," säger ~~han~~ den gamle stilla.

"Men Gud skyddar honom," infaller Gösta. "Han uppväcker hos honom hans ungdoms tankar, när han samlat nog. Han ger presten ett tecken, när Guds folk behöfver honom."

"Men om presten ej lyder tecknet, Gösta Berling?"

"Han kan ej motstå det," säger Gösta och småler gladt. ~~som ett barn~~ "Han lockas så ljufligt af tanken på de ~~[illegible]~~ varma hyddorna, som han skall hjälpa de fattige att bygga."

Presten ser ned på de små ~~husen~~ byggnader af ris han ~~satat~~ sullit och uppfört af skamhögens stickor. Ju längre han talar med Gösta, ju mer blir han öfvertygad om att han har rätt. Han hade alltid haft denna tanke på att göra godt en gång, då han fått nog. Han håker sig fast vid detta; naturligtvis hade han haft denna tanke.

"Hvarför bygger han då aldrig upp hyddorna?" frågar han skyggt.

"Han blyges. Mången kunde tro, att han af fruktan för folket gjorde hvad han alltid ämnat göra."

"Han kan ej tåla att bli tvingad, så är det."

"Han kan dock hjälpa i tysthet. Det behöfs mycken hjälp i år.

Vf 132a - 282v

Han kan skaffa sig någon, som utdelar hans gåfvor. Jag förstår meningen med alltsammans," utbrister Gösta, och hans ögon stråla. "Tår skola tusenden få sitt bröd af den, som de öfverhölja med förbannelser."

"Så skall det bli, Gösta."

Det kom ~~öfver dem~~ ett rus öfver dessa två, som ~~kunnat så litet~~ fylla det kall de valt sig. Deras ynglingaålders lust att tjäna Gud och människor var öfver dem. De frossade i de välgerningar de skulle utföra. Gösta skulle bli prestens hjälpare.

"Vi skola skaffa bröd nu för det första," säger presten.

"Vi skola skaffa skollärare. Vi skola få hit landtmätare, som skiftar jorden ~~åkrarna~~. Sedan skall folket ~~de~~ få lära att sköta åkern och vårda kreaturen".

"Vi skola bygga väg och bryta ny bygd."

"Vi skola bygga slussar nere vid Bergs forsar, så att det blir öppen väg mellan Löfven och Vänern.

~~Ert~~ "All den rikedom, som finnes i skogen, skall bli till dubbel välsignelse, då vägen är öppnad till hafvet."

"Ert hufvud skall tyngas af välsignelser," utbrister ~~han~~ Gösta.

Presten ser upp. ~~och i båtens~~ De läsa i hvarandras blickar samma lågande hänförelse.

Men i detsamma dragas bådas blickar till skamhögen.

"Gösta," säger den gamle, "allt detta behöfde en frisk mans krafter, men jag håller på att dö. Du ser hvad som dödar mig."

"Skaffa bort den!"

"Hur, Gösta Berling?"

Gösta träder tätt intill honom och ser ~~såg~~ honom skarpt in i ögonen. "Bed Gud om regn," säger han. "Pastorn skall predika nästa Söndag. Bed då Gud om regn."

Den gamle presten sjunker ~~fjönk~~ ihop af förfäran.

"Om detta är allvar, om pastorn ej är den, som dragit torkan öfver bygdet, om pastorn velat tjäna den högste med sin hårdhet, så bed ~~Bed~~ Gud om regn. Det skall bli tecknet. Däraf skola vi veta, om Gud vill hvad vi vilja."

Då Gösta åter reste utför Broby backar, förvånades han öfver sig själf och den hänförelse, som gripit honom. Men detta kunde dock blifva ett skönt lif. Ja, men ej för honom. Däruppe ville de ej veta af hans tjänster.

Vf 132a - 283v

Vf 132a - 284r

I Broby kyrka var predikan just afslutad, och de vanliga bönerna lästa. Kommministern var just färdig att stiga ned för trappan från predikstolen. Men han tvekade. Slutligen föll han på knä däruppe och bad om regn.

[Han bad, som en förtviflad människa ber, med få ord, utan egentligt sammanhang.

"Om det är min synd, som frankallat din vrede, straffa blott mig! Om det finns barmhertighet hos dig, du nådens Gud, låt det regna! Tag från mig skammen! Låt det regna på min bön! Låt det falla regn på den fattiges åker! Gif ditt folk bröd!"

Dagen var het, olidligt kvalm rådde. ~~Alla kyrkans dörrar stodo på vid gafvel~~ Församlingen hade sutit som i dvala; men vid dessa brutna ljud, denna hesa förtviflan, vaknade en, hvar.

"Om det ännu finns en väg till upprättelse för mig, gif regn ...."

Han tystnade. Dörrarna ~~hade stått~~ stodo öppna. Nu kom en häftig vindstöt rusande. Den ~~ryckte med sig~~ ~~stickor och strå och sk~~ for fram efter marken, hvirflade upp mot kyrkan och sände ~~in dit~~ en ~~molnsky~~ dammsky, full af stickor och strå. Presten kunde ej fortfara; han vacklade ~~af~~ ned från predikstolen.

Människorna rystе. Skulle detta vara ett svar?

Men vindstöten var blott åskvädrets förelöpare. Det kom dragande fram med en hastighet utan like. Då psalmen var sjungen och presten stod vid altaret, ljungade redan blixtarna och åskan brakade lös förtogande ljudet af hans ord. Då klockaren spelade upp utgångspsalmen, smattrade redan de första regndropparna mot de gröna fönsterrutorna, och ~~folket~~ människorna stormade alla ~~ut~~ för att se på regnet. Men de nöjde sig ej med att se; somliga gråto, andra skrattade, ~~man~~ under det de läto de ~~vände~~ ~~alla~~ ~~ut i~~ det strida åskregnet, ~~låtande regnet~~ ~~dettagnet~~ ~~genom~~ strömma ned öfver sig. Ack, hvad deras nöd varit stor. Hvad de varit olyckliga! Men Gud är god. Gud låter regn falla. Hvilken glädje, hvilken glädje!

Broby presten var den ende, som ej kom ~~ut~~ i regnet. Han låg knäböjd framme vid altaret och reste sig ej. Glädjen hade ~~varit~~ var för häftig för honom. Han dog af fröjd.

Vf 132a - 284v

Barnets mor.

Det kunde inte vara mer än en tanke om den saken, att ~~Barnet~~ barnet måste ha en far.

Barnet var ~~en~~ den ömkligaste människovarelse man kunde tänka sig, liten och röd med huden lagd i tusen rynkor. Barnet var ett litet ting, som alltid skrek, som haft krampanfall alltifrån födseln, en stackars vilsekommen, som trädt in i lifvet, ~~ett par~~ sex eller sju veckor ~~förtidigt~~ innan ~~det~~ den hade ~~rätt~~ lof att komma, och som därför aldrig kunde finna sig tillrätta på jorden.

Barnet vägde så litet, att det ej en gång är lönt att tala om hur litet det var. Det måste ~~svepas~~ sys in i lammskinn och ville hvarken äta eller sofva. Men det lefde. Ingen visste på hvad sätt det hölls vid lif, men lefde gjorde det.

Barnet var födt i en ~~gro~~ bondstuga öster om Klarelfven. Barnets mor hade kommit dit och sökt tjänst en dag i början af Juli. Det hade gått henne illa, hade hon sagt till husbondfolket, och hennes mor hade sedan varit så hård mot henne, att hon måst rymma hemifrån. Hon kallade sig Elisabet Carlsdotter, men hon ville ej säga, hvarifrån hon var, ty då skulle de kanske tala om för hennes föräldrar, att hon var där, och om de funne henne, blefve hon plågad till döds, det visste hon. ~~Det kommer hade hon ej rätt att dö~~ Hon begärde ingen lön, bara mat och tak öfver hufvudet. Hon kunde arbeta, ~~hon kunde~~ väfva eller spinna eller sköta korna, hvad de ville. Om de önskade det, kunde hon ock betala för sig.

Hon hade varit slug nog att komma till gården barfota, med ~~kängorna~~ skorna under armen, hon hade grofva händer, hon talade landets ~~mål~~ tungomål, och hon bar en bondkvinnas kläder. Hon blef trodd.

Husbonden tyckte, att hon såg klen ut och räknade ej mycket på hennes arbetsduglighet. Men någonstädes skulle väl den stackarn vara. Och så fick hon stanna. ~~där~~

Det var något ~~öfver~~ hos henne, som gjorde, att alla på gården voro ~~goda~~ vänliga mot henne. ~~Hon såg så hjälplös och olycklig ut, att ingen hade hjärta att göra ondt af henne.~~ Hon

hade kommit till ett godt ställe. Menniskorna voro allvarliga och tystlåtna. Husmodern tyckte om henne, allredan ~~då~~ sig hon upptäckte, att hon kunde väfva dräll. ~~Hon~~ De lånade en drällsväfstol i prestgården, och barnets mor hade suttit ~~satat~~ vid väfstolen hela sommarn.

Det föll ingen in, att hon behöfde sparas: hon fick arbeta som en bondkvinna hela tiden. Hon tyckte också sjelf bäst om att arbeta. ~~Lifvet var lätt där bland bönderna. Allt togs enkelt och tungt.~~

Hon var ej olycklig vidare. ~~och hennes samvete plågade henne ej~~. Lifvet bland bönderna behagade henne, fastän hon måste undvara alla invanda ~~komforts~~ bekvämligheter. Men allt togs enkelt och ~~tungt~~ lugnt där. Alla tankar vände sig kring arbetet och dagarna gingo så jämna och enformiga, att man ~~kunde skilja Måndag från Fredag och alltid tag~~ tog vilse om dag och trodde sig vara midt i veckan, då ~~Söndagen~~ söndagen kom.

En dag i slutet af Augusti hade det varit brådska med hafreskörden, och ~~då hade~~ barnets mor hade gått ut med för att binda i åkern. Då hade hon öfveransträngt sig, och barnet hade blifvit födt, men för tidigt. Hon hade väntat det i Oktober.

~~Nu låg barnets mor i kammaren innanför storstugan och lyssnade hvad man till hvad folk sade om barnet.~~ Nu stod husmodern med barnet ~~Husmodern hade tagit det ut~~ i storstugan för att värma det vid elden, ty den stackarn frös midt i Augustivärmen. Barnets mor låg i kammaren innanför och lysnade till hvad man sade om ~~barnet~~ den lille. Hon kunde ~~Hon kunde föreställa sig huru~~ ~~drängar och pigor stego fram för att lyfta undan klädet, som man hängt öfver vaggan, på det att ej flugorna skulle oroa barnet, som låg så litet och ömkligt och betraktade det lilla tinget~~ ~~med i den.~~ föreställa sig huru drängar och pigor stego fram och betraktade honom.

"En sådan liten stackare," sade de då ~~allstädes~~ alltid, och sedan kom det ständigt och ofelbart:

"Stackare dig, som inte har någon far!"

Samtliga förvånade sig öfver att ~~han~~ det kunde vara så rödt och så skrynkligt, men då svarade alltid någon, att sådana äro alla barn.

De klagade just ej öfver barnets skrik: de voro på visst

Vf 132a - 286v

Vf 132a - 287r

sätt öfvertygade om att barn måste skrika och, allt rätt betänkt, var barnet olyckligt för sin ålder. Om det bara haft en far, skulle allt varit godt och väl, ~~beställdt~~, syntes det.

Modern låg och ~~borgo~~ hörde på och undrade. Saken tycktes henne med ens otroligt viktig. Hur skulle han komma igenom lifvet, den lille stackaren, som inte hade någon far?

Hon hade gjort upp ~~lagt~~ sina planer förut. Hon skulle stanna i bondgården första året. Sedan skulle hon hyra sig en kammare och förtjäna sitt bröd vid väfstolen. Hon ämnade själf förtjäna ~~skaffa~~ nog för att föda och kläda barnet. Hennes man kunde få fortfara att tro, att hon ~~han~~ vore honom ovärdig ~~var död~~. Hon hade tänkt, att barnet måhända skulle bli en bättre människa genom att uppfostras af henne ensam, än om en dum och högfärdig far skulle handleda det.

Men nu, sedan barnet var födt, kunde hon ej se saken så. Nu tyckte hon, att hon varit själfvisk. "Barnet måste ha en far," sade hon till sig själf.

Om inte den lille varit en så ömklig stackare, om han ~~han~~ kunnat äta och sofva som andra barn, ~~och~~ om ej hufvudet ständigt sjunkit ned åt ena axeln, och om han ej varit så nära att dö, då ~~krampf~~ krampanfallen kommo, skulle ej frågan haft en så omätlig vikt. Men denna lille hjälplöse måste ha en far.

Det var ej så lätt att bestämma sig, och bestämma sig måste hon göra genast. ~~då~~ Barnet var tre dagar gammalt, och bönderna i Värmland dröja sällan längre med att föra sina barn till dopet. Under hvad namn skulle nu den lille inskrifvas i kyrkboken, och hvad skulle presten vilja veta om barnets mor? Det var väl en oförrätt mot barnet att låta inskrifva det som ~~ett~~ faderlöst ~~barn~~. Det var nu en gång kommet hit i denna sorgens värld, men ~~och~~ det tycktes endast längta härifrån. Kanske skulle det trifvas bättre, om det fing en far. Om det nu blefve en svag och sjuklig man af detta barn, hur kunde hon då stå till svars med att beröfva det fördelarna af börd och rikedom?

Vf 132a - 287v

Vf 132a - 288r

Barnets mor hade nog märkt, att ~~huru~~ det brukar ~~brukade~~ vara stor glädje och uppståndelse, när ett barn kommer till världen. ~~Det brukade vara stor glädje och uppståndelse~~; ~~och~~ Men nu syntes det henne, att det måste vara tungt att lefva för denna lille, som alla ömkade. Hon ~~Han~~ ville se honom sofva på ~~bland~~ siden och spetsar, såsom det höfves ~~höfdes~~ en grefveson. Hon ville se honom omgifven af glädje och stolthet. Ja, barnet måste ha en far

Vf 132a - 288v

Barnets mor började tycka, att hon begick en ~~allt för~~ allt för stor oförrätt mot dess far. Hade hon rätt att behålla det för sig ensam? Det kunde hon ej hafva. Ett sådant dyrbart litet ting, hvars värde ej står i människomakt att uppskatta, skulle hon taga det för egen del? Det vore väl ej rättrådigt ~~handladt~~ handladt.

Barnets mor ville ej gerna tillbaka till sin man. Hon fruktade, att det skulle bli hennes död. Men den lille var i större fara än hon. ~~Han~~ Han kunde ~~ej tåla att~~ dö i hvarje stund, och han var ej döpt.

~~Hon lät bedja husbonden och husmodern~~

Det, som drifvit henne hemifrån, den svåra ~~synden~~ synd, som bott i hennes hjärta, var borta. Hon hade nu helt visst ingen kärlek ~~..~~ för någon annan än den lille, som ej hade någon far. ~~Det~~ Det var ~~..~~ ej någon tung plikt att försöka skaffa honom en sådan.

Barnets mor lät ~~..~~ kalla ~~husbonden~~ husbonden och husmodern och sade dem allt. Mannen reste ~~bort~~ till Borg för att säga grefve Dohna, att hans grefvinna lefde och att ett barn fanns, som måste hafva en far.

Bonden kom hem sent på kvällen. Han ~~måste~~ hade med sig ett bref till barnets mor. Han var ej villig att lemna fram det, men den sjuka var så orolig att han genast måste omtala hur hans ärende utfallit. Det var märkligt nog. Barnet hade ingen far. Den höge herrn, som skulle vara dess far hade gift sig i utlandet i hast och i smyg och hade underlåtit att ~~begifva~~ skaffa sig lagens ord på att han var riktigt gift. Då hans hustru eller den som han trott vara hans ~~hustru~~ ~~ansetts död~~ hållits för död i början af sommaren hade lagman och prest upptäckt att ingen utredning af hans bo behöfde göras, han hade aldrig varit gift. [illegible] Elisabet Dücker, som han fört med sig från Italien, hade ej blifvit inskrifven i kyrkboken, ty de hade kommit hem på hösten efter mantalsskrifningen, ~~Ingen hade tänkt~~ alltså hade presten i Svartsjö ej kunnat märka ~~att~~ något. Ingen hade häller tänkt på att fråga den höge herrn, om han var lagligt gift, så att saken förblifvit oanad ända tills han kom och anmälde sin hustru som död, då märkte man att han aldrig varit lagligen vigd med henne. De papper han lemnade visade detta tydligt.

Den höge herrn hade sitt hufvud för sig, han hade ansett sig vara vigd nog. Sedan hade saken hållits hemlig, den höge

Bonden kom hem sent på kvällen. Han hade ej råkat grefven, ty ~~han var~~ denne var bortrest, men han hade varit hos kommministern i Svartsjö och talat med honom om saken.

Så fick ~~då~~ grefvinnan veta, att hennes äktenskap~~et~~ var förklaradt ogiltigt och att hon ej mer hade någon man.

Kommministern skref ett vänligt bref till henne och erbjöd henne ~~att~~ ett hem i sitt hus. ~~Därjämte öfverbragte han henne en helsning från grefve Henrik, hvari denne förklarade, att han ej alls menat något ondt, då han beslutit att legalisera äktenskapet. Men då hon flytt från hans hus och begifvit sig till en samling illa kände äfventyrare, ville han begagna sig af den rätt slumpen gifvit honom och skulle under inga omständigheter erkänna henne som sin hustru.~~

Ett bref från hennes egen far till grefve Henrik, ~~som~~ hvilket måtte hafva anländt till Borg ett par dagar efter hennes flykt, sände hans henne också. Det var väl just detta bref, som hvari den gamle bedt grefven [illegible] ~~förmått~~ anvisat grefven ~~att~~ det lättaste sättet att blifva sin hustru kvitt.

Man kan tänka sig, att barnets mor greps af vrede ännu mer än af sorg, då hon hörde ~~mottog~~ bondens berättelse ~~denna underrättelse~~. Modern till ett starkt och skönt barn skulle hafva helsat sådana nyheter med förakt och varit stolt öfver att äga barnet ensam. Modern till det lilla hjälplösa barnet kände det ~~att~~ som om hon kunde hafva dödat mannen. Hon hade ingen stolthet att fly till.

Hela natten vek sömnen från hennes läger. Barnet måste hafva en far, tänkte hon, om och om igen.

Nästa morgon måste bonden för hennes räkning fara till Ekeby och hemta Gösta Berling.

Gösta gjorde den tystlåtne mannen många frågor, men fick just ingenting veta. Ja, grefvinnan hade varit i hans hus hela sommaren. Hon hade varit frisk och arbetat. Nu var ett barn födt. Barnet var klent, men modern skulle snart vara frisk igen. 153

Gösta frågade om grefvinnan visste, att äktenskapet ~~gått tillbaka~~ blifvit upplöst.

Ja, hon visste det nu. Hon ~~fick~~ hade fått veta det igår.

Och så länge färden varade, ~~satt~~ hade Gösta ömsom ~~[illegible]~~ feber och frossa.

Hvad ville hon honom? Hvarför sände hon efter honom?

Han tänkte på sommarlifvet däruppe vid Löfvens strand. [illegible]

Vf 132a - 290v

och lek och lustpartier, hade de låtit ~~tiden~~ dagarna gå, och under tiden hade hon arbetat och lidit.

Aldrig ~~xxx~~ hade han tänkt sig möjligheten att få se henne. Ack, om han dock vågat hoppas! Han skulle då framträtt inför henne ~~med~~ som en bättre man. Hvad hade han nu att skråla tillbaka på annat än de vanliga dårskaperna.

Vid åttatiden på kvällen ~~fördes han in~~ var han framme och fördes genast in till barnets mor. Det var skumt i rummet; han kunde knappast se henne, där hon låg. Husmodern och husbonden kommo också in.

Nu må man veta, att hon, hvars hvita ansikte lyste emot honom ur skymningen, alltjämt var det högsta och renaste han visste, den skönaste själ, som iklädt sig jordiskt stoft. Då han nu åter erfor välsignelsen af hennes närvaro, hade han velat kasta sig ned på knä och tacka henne för att hon ånyo uppenbarade sig för honom, men han var så öfverväldigad af rörelse, att han ingenting kunde ~~tänka~~ säga eller göra.

"Kära grefvinnan Elisabet!" utropade han blott.

"God afton, Gösta."

Hon räckte honom sin hand, som åter tycktes hafva blifvit mjuk och genomskinlig ~~under dessa dagar han tegat. Och~~ Hon låg tyst, medan han kämpade med sin rörelse.

Barnets mor ~~erfor ingen djup~~ skakades ej af några häftigt uppstormande känslor, då hon såg ~~honom~~ Gösta. Det förvånade henne blott, att han tycktes fästa mesta vikten vid henne, då han väl borde begripa, att det nu endast gällde barnet, som måste hafva en fader.

"Gösta," sade hon mildt, "du måste nu hjälpa mig, såsom du en gång lofvade. Du vet att min man öfvergifvit mig, så att mitt barn ej har någon far."

"Ja, grefvinna, ~~det~~ man måste ju kunna ändras. Nu då det finnes ett barn ~~måste~~ kan man helt visst ~~kunna~~ tvinga grefven att legalisera äktenskapet. Var viss på, att jag skall hjälpa grefvinnan."

Barnets mor smålog. "Tror du, att jag vill tvinga mig på grefve Dohna?"

Blodet frusade upp i Göstas hufvud. ~~Om hon ej~~ önskade detta, Hvad önskade hon då? Hvad begärde hon af honom?

"Kom hit, Gösta," sade hon, och räckte åter ut handen. "Du

Vf 132a - 291v

Vf 132a - 292r

får inte bli ond på mig för hvad jag nu säger, men jag tänkte, att du, som är, som är –"

"En afsatt präst, en dryckeskämpe, en kavaljer, Ebba Dohnas mördare, jag kan hela meritlistan –" – –

"Är du redan ond, Gösta?"

"Jag ville helst, att grefvinnan ej sade något mer."

Men barnets mor ~~fortsätter~~ fortsatte:

"Det är ~~så~~ mången, ~~som älskat dig~~, Gösta, ~~och~~ som skulle hafva velat bli din hustru för Kärleks skull, men det är ej så med mig. Om jag ~~nu~~ älskade dig, skulle jag ej våga tala så, som jag nu talar. För min egen del skulle jag ej vilja bedja om sådant, Gösta, men, ser du, barnet måste ju hafva en far.

Vf 132a - 292v

Vf 132a - 293r

~~om far~~. Du förstår ~~nog~~ såvist redan hvad jag ämnar bedja dig om. Det är nog en stor förnedring för dig, eftersom jag är en gift kvinna, som har ett barn. Jag tänkte inte på att du skulle vilja göra det därför att du ~~var~~ är sämre än andra, fast jo, jag tänkte också på det. Men mest tänkte jag på att du kunde vilja göra det, därför att du är god, Gösta; därför att du är en hjälte och kan uppoffra dig själf. Men det är kanske för mycket begärdt. Sådant är ~~kanske~~ måhända omöjligt för en man. Om du föraktar mig för mycket, om det är dig för motbjudande att ~~bli~~ nämnas som far ~~till~~ för en annans barn, så säg det blott. Jag skall inte bli ond. Jag förstår nog, att detta är för mycket begärdt, men barnet är så sjukt, Gösta. Det är så grymt, att ~~det ej skall kunna nämnas~~ man vid hans dop ej skall kunna nämna namnet på hans mors man, ~~då han döpes~~."

Han, som hörde på henne, erfor samma känsla, som då han en vårdag måste sätta henne i land och öfverlemna henne åt sitt öde. Nu måste han hjälpa henne att förstöra sin framtid, hela sin framtid. Han, som älskade henne, måste göra det.

"Jag gör allt hvad grefvinnan vill," säger han.

Nästa dag talade han med prosten i Bro, ty ~~det~~ Bro är ~~hos prosten~~ moderförsamlingen till Svartsjö, och där måste lysningar uttagas. ~~som lysningar få uttagas.~~

Den gode, gamle prosten blef rörd öfver hans historia och lofvade att taga allt ansvaret för giftermålet och dylikt på sig.

"Ja," säger han, "du måste hjälpa henne, Gösta, det måste du. Hon kunde bli vansinnig eljest. Hon tror sig ha skadat barnet, därmed att hon ej kunnat nämna dess far. Hon har ett ytterst ömtåligt samvete, den kvinnan."

"Men jag vet, att jag skall göra henne olycklig," utbrast Gösta.

"Det får du sannerligen ej göra, Gösta. Du får bli en sansad man nu, med hustru och barn att sörja för."

Emellertid skulle prosten fara ner till Svartsjö och tala både med kommministern och ~~grefve Dohna~~ lagmannen. Slutet på allt blef ~~detta~~, att nästa söndag, den första i september, lysning afkunnades i Svartsjö mellan Gösta Berling och Elisabet ~~Dücker~~ von Thurn ~~Lillie~~.

Så blef ~~grefvinnan~~ barnets mor med den största försiktighet förd till Ekeby, och där döptes barnet.

Prosten talade då med ~~barnets mor~~ henne ~~och~~ sade henne ~~henne~~, att hon ännu kunde ~~det var tid för henne att~~ återtaga sitt beslut ~~om~~ att gifta sig med en sådan man som Gösta Berling. Han borde ju skrifva

Vf 132a - 293v

Vf 132a - 294r

till sin far först. ✝

„Jag kan ej ångra mig," sade han, „tänk om mitt barn skulle dö innan det fått en far!"

~~Så smart det~~ På tredje lysningsdagen kom, hade barnets mor ~~vistats~~ varit frisk och ~~uppe~~ redan flere dagar. ³⁾ På eftermiddagen kom prosten ~~åter~~ till Ekeby och vigde henne vid Gösta Berling. Men det var ingen, som tänkte på att detta var ett ~~vigsel~~ bröllop. ~~Inga gäster voro bjudna.~~ ~~Man~~ skaffade blott barnet en far, ingenting annat.

Barnets mor strålade i en stilla glädje, som om hon nått ett stort mål i lifvet. Brudgummen var bedröfvad. Han tänkte på hur hon kastade bort sin framtid i ett äktenskap med honom. Han märkte med förfäran hur han egentligen knappast fanns till för henne. Alla hennes tankar voro hos barnet.

Ett par dagar efteråt hade fadern och modern sorg. Barnet hade dött under ett krampanfall.

Det föreföll mången, som om barnets mor ej ~~ha~~ sörjde så häftigt och så djupt, som ~~de~~ man väntat; det låg en ~~visst~~ glans af triumf ~~i hennes~~ öfver henne.)

(Det var, som om hon jublade öfver att hon fått kasta bort hela sin framtid för barnets skull. Då den lille kom upp till änglarna, skulle han dock minnas, att han på jorden haft en mor, som älskat honom.

x x x

Allt detta försiggick ~~så~~ stilla och obemärkt. Då det lystes för Gösta Berling och Elisabet ~~Dücker~~ ~~Stellie~~ von Thurn ~~(mera~~ i Svartsjö, visste de fleste ej hvem bruden var. Presterna och herrskaperna, som nog kände till saken, talade föga om den. Det var, som om de fruktat att någon, som förlorat tron på samvetets makt, skulle illa uttyda den unga kvinnans handlingsätt. Man var så rädd, så rädd, för att någon skulle komma och säga: „se där, det var dock så, att hon ej kunnat öfvervinna sin kärlek till Gösta; nu har hon gift sig med honom under en skenfager förevändning." Ack, de gamle voro alltjämt så rädda om denna unga kvinna. Aldrig kunde de tåla, att man om henne sade något ondt. De ville knappast medge, att hon syndat. De ville ej se att någon skuld fläckade henne själ, som var så rädd för det onda.

En annan storhändelse inträffade just då, som också gjorde, att Göstas giftermål blef föga omtaladt.

Vf 132a - 294v

Vf 132a - 295r

Det hände sig
~~Kort tid efteråt förtaldes, att~~ major Samzelius träffad[e]
af en olycka. Han hade blifvit allt mer och mer underlig
och menniskoskygg. ~~Ofta~~ Han hade mest umgänge med
djur och hade samlat sig en hel liten djurgård nere på Sjö.
Farlig var han ock, ty han hade ständigt sin laddade
bössa på sig och aflossade den gång på gång utan att
ge allt för noga akt på hvart han siktade. En dag
blef han ~~svårt~~ biten af en tam björn, som han skjutit på utan
att vilja det. Det sårade djuret störtade sig på ho-
nom, där han stod utanför gallret, fått ~~och~~ och lyckades ge honom
ett väldigt bett i armen. ~~och~~ Det bröt sig därpå ut och löpte till skogs.
Majorn blef sängliggande och dog af detta sår,
men ej förrän strax före jul. Hade majorskan vetat
om att han låg sjuk, hade hon ~~brukat~~ kunnat återtaga
väldet öfver Ekeby. Men kavaljererna visste nog, att
hon ej skulle komma, förrän deras år var ute.

Vf 132a - 295v

Amor vincit omnia.

Under läktartrappan i Svartsjö kyrka finnes ett skräprum, fylldt ~~är det~~ af dödgräfvarnas utslitna spadar, af sönderbrutna kyrkbänkar ~~spadar~~ af förkastade bleckskyltar och annat skräp.

Därinne, där dammet ligger tjockt och liksom gömmer den för hvarje mänskligt öga, står en kista, inlaggd med perlemor i den rikaste mosaik. Skrapar man dammet af den, så tyckes den lysa och glittra som en bergvägg i en saga.)

(Kistan är låst, och nyckeln finnes i godt förvar; användas får den ej. Ingen dödlig får kasta en blick i kistan. Ingen vet hvad som finnes i den. Först då adertonhundratalet nått sitt slut, får nyckeln sättas i låset, locket lyftas, och de skatter, som det vaktat, skådas af människor.

Så har den förordnat, som egt kistan.

På lockets messingsplåt står en inskrift: "Labor vincit omnia." Men en annan inskrift skulle passa den bättre. "Amor vincit omnia" borde där stå. Äfven den gamla kistan i skräprummet under läktartrappan är ett vittnesbörd om kärlekens allmakt.

O Eros, allhärskande Gud!

Du, O kärlek, är den förvisso evige. Gamla äro människorna på jorden, men du har följt dem genom tiderna. ~~Se~~ Hvar äro Österns gudar, de starke hjältar, som förde blixten som vapen, de, som på de heliga flodernas stränder toga offer af honing och mjölk? Döde äro de. Död är Bel, den starke krigaren och Thot, den hökhufvade kämpen. Döde äro de härlige, som ~~bodde~~ hvilade på Olympos molnbäddar; så ock de bragdrike som ~~likt fåglar~~ bodde i det vallomgärdade Valhall ~~i Ygdrasils gröna topp~~. Alla de gamles gudar äro döda, utom Eros, den allhärskande.

Hans verk är allt, hvad den ser. Han uppehåller slägtena. Märk honom öfver allt! Hvar ~~finner du ett ställe på lifvets stig~~ ~~Hvart ges det verk, där du ej ser~~ kan du gå, där du ej finner spåret efter den nakne fot? Hvad har ditt öra förnummit, där ej hans vingars susning varit grundtonen?

~~Hans tempelsalar äro människohjärtan~~

Han bor i människors hjärtan och i det slumrande frökornet. Märk med bäfvan hans närvaro i de döda tingen!

Vf 132a - 296v

Vf 132a - 297r

Hvad finns, som ej längtar och lockas? Hvad finns, som undgår hans välde? ~~O Eros du allhärskande, du~~
(Alla himmelens gudar skola falla, alla styrkans och våldets makter, Du, O kärlek, är den förvisso evige.

x x

Den gamle farbror Eberhard sitter vid sin skrifpulpet, en härlig möbel med hundra lådor, med marmorskifva och beslag af mörknad messing. Han arbetar med ifver och flit, ensam uppe i kavaljersflygeln.

O Eberhard, hvarför svärmar ej ~~du~~ kring skog och mark kände den försvinnande sommarens sista dagar såsom de andra kavaljererna? Ingen, det vet du, dyrkar ostraffadt vishetsgudinnan. Böjd är din rygg vid några och sexti år, håret, som skyler din hjessa är ej ditt eget, rynkorna trängas i din panna, som hvälfver sig öfver insjunkna ögonhålor, och alla de mångfaldiga ställningar, som i duellen intas af två fäktares värjor, aftecknas ~~af~~ i de tusen skrynklorna kring din tomma mund.

O Eberhard, hvarför svärmar ej du kring skog och mark? Döden skiljer dig blott dess förr vid din skrifpulpet, du, som ej lät lifvet locka dig därifrån.

Farbror Eberhard stryker ~~drar~~ ett tjockt bläckstreck ~~af bläck~~ under sin sista rad. ~~och~~ Ur pulpetens otaliga lådor drar han fram gulnade, fullklottrade luntor, alla de olika delarna af hans stora verk, detta verk, som skall bära Eberhard Berggrens namn genom tiderna. Men just då han staplat lunta på lunta och stirrar på den i tyst förtjusning, öppnas dörren, och in träder den unga grefvinnan.

Där var hon, de gamla herrarnas unga härskarinna. Hon ~~[illegible]~~ som de tjäna och dyrka ~~sam~~ mer, än farföräldrarna tjäna och dyrka den förste sonsonen. Där är hon, som de funnit i fattigdom och sjukdom, ~~[illegible]~~ och nu skänkt all ~~Ekeby~~ världens härlighet, liksom sagans kung gjorde med den fattiga sköna han hittade i skogen. Det är för henne, som nu valthorn och fioler ljuda på Ekeby. Det är för henne allt rör sig, andas, arbetar på den stora gården.

Hon är frisk nu, om än alltjämt mycket svag. Ensamheten i det stora huset syns henne lång, och då hon vet, att kavaljererna äro borta, vill hon se hur det ser ut uppe i kavaljersflygeln, detta beryktade rum.

Vf 132a - 297v

Så kommer hon då sakta in och ~~kastar blickarna~~ blickar uppåt de rappade väggarna och de gulrutiga ~~gardinerna~~ sängomhängena. Hon ser ~~Örneclous svarfstol~~ Göstas svarfstol, Löwenborgs pianobord, där han spelar sin Beethoven på målade tangenter, den uppstoppade kråkan öfver Kristian Bergs sängplats och björnhuden framför majór Fuchs'. ~~Han~~ I ena hörnet af rummet ser hon den märkvärdiga mattväfven, som Berencreutz bedrifver, ~~i ena hörnet af rummet~~, där har han spänt ut varpen på golfvet och ~~sedan~~ trälar in den mångfärgade väften ~~snabbare~~ utan hjälp af väfstol eller skyttel. Han ser stolen i spiselvrån, där kusin Kristoffer drömmer bort sitt lif utan bragder eller namn, ~~i en långsam död och~~ Patron Julius' snidade matsäcksskrin, lille Ruster's fiollåda, Kevenhüllers gesällrensel och tjocka knölpåk, Rusters punschslef. Allt ~~såg~~ ser hon, men hon blir förlägen, då hon märker, att rummet ej är tomt.

~~Men~~ Farbror Eberhard går högtidligt emot ~~fram till~~ henne och för henne fram till den stora högen af skrifvet papper.

"Se, grefvinna," säger han, "nu är mitt arbete färdigt. Nu skall det jag skrifvit ut i världen. Nu skola stora ting ske."

"Hvad är det, som skall ske, farbror Eberhard?"

"Åh, grefvinna, det skall fara ned som en blixt, en blixt, som upplyser och dödar. ~~Nu~~ Alltsedan Moses drog fram honom ur Sinais åskmoln och satte honom på nådens stol i vanskliga templets innersta, alltsedan har han sutit trygg, den gamle Jehova, men nu få människorna se hvad han är: inbillning, tomhet, dunst, vår egen hjärnas dödfödda foster. Han skall sjunka till intet," sade gubben och lade sin skrynkliga hand på lunthögen. "Här står det, och då människor få läsa detta, måste de tro. De skola fara upp och se sin egen dumhet: de skola begagna korsen till vedbrand, kyrkorna till sädesbodar, och presterna skola plöja jorden."

"O, farbror Eberhard," säger grefvinnan med en lätt rysning, "är ni en så förskräcklig människa? Står där så förskräckliga ting?"

"Förskräckliga," upprepar gubben, "det är ju sanningen. Men ~~jag vet det liksom~~ vi likna pilter, som gömma ~~sitt~~ sina ansikten i en kvinnas klädningskjol, så fort de möta en främling: ~~så hafva~~ vi ha vant oss att gömma oss undan för sanningen, för den evigt främmande. Men nu skall hon komma

Vf 132a - 298v

Vf 132a - 299r

och bo bland oss, nu skall han bli känd af alla."

"~~För alla.~~" "Af alla?"

"Inte endast af filosoferna, men af alla, förstår ni, grefvinna, af alla."

"Och så skall Jehova då?"

"Han och alla änglar, alla helgon, alla djäflar, alla lögner." ~~alla [illegible]~~

"Hvem skall då styra världen?"

"Tror grefvinnan, att någon styrt den förr? Tror grefvinnan ~~som~~ på denna försyn, som vaktade sparfvar och hufvudhår? Ingen har styrt den, ingen skall styra den."

"Men vi, vi männskor, hvad blir det då af oss?"

"Detsamma, som vi varit ~~–~~ Stoft. Den som är utbränd kan ej brinna mer; han är död. Ved äro vi som kringfladdras af lifvets lågor. Lifvets gnista flyger från en till en annan. Man tändes, flammar och slocknar. Det är lifvet."

"O, Eberhard, ges då intet andelif?"

"Intet".

"Intet hinsidan grafven?"

"Intet."

"Intet godt, intet ondt, intet mål, intet hopp?"

"Intet."

Den unga kvinnan stiger fram till fönstret. Hon ser ut öfver höstens gulnade löf, öfver georginer och astrar, som med tunga hufvuden hängde på af höstvinden brutna stjälkar. Hon ser löfvens svarta vågor, höstens mörka stormhimmel, och ~~och~~ för en sekund hängaf hon sig åt förnekelsen.

"Farbror Eberhard," säger hon, "hvad världen är grå och ful, hvad allt är gagnlöst. Jag vill lägga mig ned att dö."

Men då hörde hon liksom en jämmer i sin själ. Lifvets starka krafter och de sjudande känslorna ropade högt efter lyckan att lefva.

"Finns då intet," ~~utropade~~ utbrister hon, "som kan ge lifvet fägring, sedan ~~du~~ ni tagit ifrån mig Gud och odödlighet?"

"Arbetet," svarade gubben.

Men hon ~~såg~~ ser åter ut, och ~~hon erfor~~ en känsla af förakt för denna arma visdom smyger sig öfver henne. Det outgrundliga reser sig framför henne: hon känner ~~lifvets~~ anden boende i allt,

Vf 132a - 299v

han förnimmer makten, som ligger bunden i skenbart död materia, men som kan utveckla sig i tusenfaldigt skiftande lif. Med svindlande tanke söker han efter namn för Guds andes närvaro i naturen.

"O Eberhard," säger han, "hvad är arbetet? Är det en Gud? Äger det i sig själf ett mål? Nämn ett annat!"

"Jag vet intet annat," svarar gubben.

Då har han funnit namnet, som han söker, ett armt, ofta besudladt namn.

"Farbror Eberhard, hvarför nämner ni icke kärleken?"

Då glider ett småleende fram kring den tomma munnen, där de tusen rynkorna korsas.

"Här," säger filosofen och slår med knuten näfve på den tunga packen, "här mördas alla gudar, och jag har ej glömt Eros. Hvad är nu kärleken annat än en köttets trängtan? Hvarför står han högre än andra kroppens fordringar? Gör hungern till en gud! Gör tröttheten till en gud. De äro lika värdiga. Må det bli slut med dårskaperna! Må sanningen lefva!"

Då sänker den unga grefvinnan sitt hufvud. Det är ej så, det är ej sant detta, men hon kan ej strida.

"Era ord hafva skadat min själ," säger han, "men ännu tror jag er ej. Hämndens och våldets gudar skall ni kunna döda, ej mer."

Men gubben tar hennes hand, lägger den på boken och svarar i otrons fanatism: !

"Då ni läst detta, måste ni tro."

"Må det då aldrig komma inför mina ögon," säger hon, ty tror jag detta, kan jag ej lefva."

Och sänkt i sorg går hon ifrån filosofen. Men han sitter länge och grubblar, då hon gått.

Dessa gamla lumpor, fullklottrade med hädisk skrift, hafva ej ännu pröfvats inför världen. Ännu har ej farbror Eberhards namn nått ryktets branter.

Hans stora verk ligger gömt i en kista i skräprummet under läktartrappan i Svartsjö kyrka; det skall först vid århundradets slut se dagsljuset.

Men hvarför har han gjort detta? Fruktade han för att

Vf 132a - 300v

Vf 132a - 301r

ej hafva bevisat sin sak? Var han rädd för förföljelser? Litet kännen I farbror Eberhard.

Förstån nu: ~~han frågade ej efter egen ära, han tänkte att sanningen~~ Sanningen har han älskat, ej egen ära; därför har han ~~ej~~ offrat den senare, ej den förra, på det att ett faderligt älskadt barn skulle få dö i tron på det han ~~älskadt~~ hållit kärt.

O, kärlek, du är den förvisso evige!

Vf 132a - 301v

Nygårdsflickan.

Ingen känner platsen under berget, där granarna växa som tätast och djupa lager af mjuk mossa täcka marken. Hur skulle någon känna den? Den har aldrig förr trampats af en människas fot; ingen människas tunga har gifvit den namn.

Ingen gångstig leder till den gömda platsen. Klippblock torna upp sig runt omkring den; snårigt värja; enar vakta den; vindfällen stänga in den; vallhjonet hittar de den ej; räfven föraktar den. Det är skogens ödsligaste trakt, och nu söka tusentals människor efter den.

Hvilket oändligt tåg af sökande? De skulle fylla Bro kyrka, icke blott Bro, utan Löfviks och Svartsjö. Nej, hvilket oändligt tåg af sökande!

Herrskapsbarn, som ej få följa tåget, stå vid vägkanten eller hänga på grindarna, där det stora tåget drager fram. De små ha ej trott, att denna värld rymde en sådan skara människor, en sådan oräknelig mängd. Då de bli stora, skola de minnas denna långa, böljande flod af människor; deras ögon skola fyllas af tårar vid blotta minnet af det öfverväldigande i att se detta oändliga tåg draga fram på vägar, där blott några ensamma vandrare, några tiggarskaror eller någon bondekärra kunde synas under hela dagar.

Alla, som bo vid vägen, störta upp och fråga: "Är olyckan kommen öfver landet? Är fienden öfver oss? Hvart skolen I gå, vandringsmän? Hvart skolen I?"

"Vi söka," svara de. "Vi hafva sökt i två dagar. Vi skola söka öfver denna; sedan stå vi ej ut längre." Vi skola söka igenom Björne skog och de furuklädda höjderna vester om Ekeby."

"Det är den vackra flickan från Nygård, som vi söka. Vi har nog ett namne Kvastflickan från Nygård med det stora, svarta håret och de röda kinderna. Hon är försvunnen sedan en vecka. hon har gått vilse i skogen tänka vi. Han är ej riktigt klok. Gud har tagit henne förstånd –

O I mån sökare, säga däzele som bo vig vägen, Hvarför fick den vackra blåögda flickan gå ensam på främmande stigar. Mycket ondt kan möta

Vf 132a - 302v

Vf 132a - 303r

~~den, som ej äger sitt förstånd~~. Det är från Nygård, en fattig trakt borta bland de östra bergen, tåget först brutit upp. Den ~~har~~ vackra flickan med det tunga, svarta håret och de röda kinderna har varit försvunnen i åtta dagar. Hvart flickan, som Gösta Berling ville göra till sin fästmö, har gått vilse i de stora skogarna. På åtta dagar har ingen sett henne.

Så bröt folket ~~upp~~ från Nygård upp för att genomsöka skogen, och hvarje människa det mötte följde med för att söka. Ur hvarje stuga ~~i skogsbrynet~~ ~~slo~~ kommo människor för att sluta sig till tåget.

Händer så ock ofta, att någon nykommen spörjer:

"I män från Nygård, hvaraf kommer allt detta? Hvarför låten I den vackra flickan gå ensam på främmande stigar? Skogen är djup, och Gud har tagit hennes förstånd?"

"Ingen ofredar henne," svara de då, "hon ofredar ingen. Hon går trygg som ett barn. Hvem går säkrare än den Gud själf måste vårda? Förr har hon alltid kommit åter."

Så har det ~~sökandet~~ tåget gått fram öfver de östra skogarna, som stänga Nygård från slätten. Nu på tredje dagen drager det fram förbi Bro kyrka upp mot skogarna vester om Ekeby.

Men där tåget går fram, brusar ock en storm af undran; ständigt måste en man ur hopen stanna för att svara på frågor. "Hvad viljen I? Hvad söken I?"

"Vi söka den blåögda, mörkhåriga flickan. Hon har lagt sig att dö i skogen. Hon har varit borta i ~~tre~~ åtta dagar."

"Hvarför har hon lagt sig att dö i skogen? Var hon hungrig? Var hon olycklig?"

"Nöd har hon ej lidit, men olyckan råkade henne i våras. Hon har sett den galne presten, Gösta Berling och älskat honom i flera år. Hon visste ej bättre. Gud hade ~~ej~~ tagit hennes förstånd." ~~Hon~~

"Gud har sannerligen tagit från henne förståndet, I män från Nygård."

"I våras kom olyckan. Förr hade han aldrig sett åt henne. Då sade han åt henne, att hon skulle få bli hans fästmö. Det var blott på lek; ~~han narrade henne~~ han lät henne åter gå, men hon kunde ej trösta sig. Hon kom ständigt ~~åter~~

Vf 132a - 303v

Vf 132a - 304r

åter till Ekeby. Han hängde i hans spår hvar han gick. Han tröttnade vid henne. Då hon sist var där, läto de hetsa sina hundar på henne; ~~det var då hon~~ Sedan dess har ingen sett henne."

Man ur huse, man ur huse! Det gäller en människas lif. En människa har lagt sig att dö i skogen. Kanske är hon redan död? Kanske ock att hon ännu irrar där ~~i de tof-vaxade~~ utan att hitta rätta vägen? Skogen är stor, och hennes förstånd hos Gud.

Följen täget, följen det! Låt hafren hänga på skylarna, tills den stunna kärnan faller ur vippan; låt potatisen ruttna i jorden; släppen hästarna lösa, att de ej må törsta ihjäl i stallet; ~~och~~ lemna fäboddörren öppen, så att korna må komma gå under tak om natten; ~~och~~ låten barnen komma med, ty barnen höra Gud till. Gud är med de små; han leder deras steg. De skola hjälpa, där mannavishet blir gäckad.

Kommen alle, män och kvinnor och barn. Hvem kan våga bli hemma? Hvem vet om ej Gud ämnar använda just honom. Kommen alle, som behöfven barmhertighet, att ej er själ en gång skall ~~drifvas~~ irra hjälplös kring torra platser, söka hvila och ingen finna. Kommen! Gud har tagit hennes förstånd, och skogen är stor.

Ack, hvem hittar till den platsen, där granarna stå tätast, och mossan ligger mjukast! Finnes det något mörkt därinne tätt under bergväggen? Ack, de bruna myrornas barrstack. Prisad vare den, som styr dårarnas väg, intet annat!

Åh, hvilket täg! Icke ett högtidssmyckadt festtåg, som helsar segraren, som strör blommor i hans väg och fyller hans öra med jubelrop, icke pilgrimernas täg med psalmsång och hvinande gisselslag på väg till de heliga grafvarna, icke utvandrartåget på knakande lastvagnar, ~~som~~ hvilket söker nya hem åt nödställda, icke en armé med trummor och vapen, endast bönder i arbetsdrägt af vadmal ~~med~~ slitna förskinn, endast deras hustrur med strumpstickningen i handen och barnen på ryggen eller släpande vid kjorteln.

Stort är det att se människornas enas om stora mål. Må de gå ut för att helsa sina välgörare, ~~sina~~ för att prisa

Vf 132a - 304v

Vf 132a - 305r

sin Gud, för att söka jord, för att försvara sitt land, ~~låtom~~ (må de gå! ~~dem.~~ Men icke ~~Icke~~ hungern, icke gudsfruktan, icke ofriden har drifvit ut dessa. Deras möda är gagnlös, deras sträfvan utan lön: de gå blott för att finna en dåre. Så många svett-droppar, så många steg, så mycken ängslan, så många böner än allt detta kostar, skall det dock ej lönas med annat än ~~att de~~ med återfinnandet af ~~en dåre~~ en stackars vilsekommen, hvars förstånd är hos Gud.

O, kan man ej älska detta folk! Kan ej den, som ~~står~~ stått vid vägkanten och sett det draga förbi, få tårar i ögonen, då han ser dem åter i sina tankar. Män med sträfva drag och härdade händer, kvinnor med tidigt fårade pannor och de trötta barnen, som Gud skulle leda till den rätta platsen.

Det fyller landsvägen, detta tåg af bedröfvade sökande. ~~och~~ Med allvarliga blickar mäta de skogen; dystra gå de fram, ty de veta, att de snarare söka en död än en lefvande.

Ah, det där svarta under bergväggen, är det ändå ej myrornas barrhög, utan ett kullräkt träd? Lofvad vare himlen, endast ett kullräkt träd! Men man kan ju ej se så noga, då granarna stå så tätt tillsammans.

~~De~~ Så långt är tåget, att de första, de starke männen, äro framme vid skogen vester om Bjärne, då de sista, krymplingarna, de arbets-brutna gubbarna och de kvinnor, som bära sina små barn, knappast hafva hunnit förbi Broby kyrka.

Och så försvinner hela det slingrande tåget in i den mörka skogen. Förmiddagens sol lyser det in under granarna, kvällens sjunkande sol skall möta skarorna, då de komma ut därur.

Det är tredje dagen de söka: de äro vana vid detta arbete. De söka under den stupande bergväggen, på hvilken foten kan glida, under vindfällen, där ~~fo~~ arm och ben lätt kunnat brytas, under de täta granarnas grenar, som, släpande ned öfver mjuk mossa, inbjuda till hvila.

Björnens ide, räfvens lya, gräflingens djupa bo, kolmilans svarta botten, den röda lingonbacken, granen med de hvita barren, berget, som skogselden härjade för en månad sedan, stenen, som jätten kastade: allt detta hafva de funnit, men icke platsen, ~~där det~~ under bergväggen, där det svarta ~~lig~~ ligger.

Vf 132a - 305v

Vf 132a - 306r

Ingen har varit där för att se om det är en myrstack eller en trädstam eller en människa. Ack, det är nog en människa, men ingen har varit där för att se ~~den~~ henne.

Kvällens sol ser denna på andra sidan skogen, men den unga kvinnan, hvars förstånd Gud tagit, är ej funnen. Hvad vilja de nu göra? Skola de genomsöka skogen än en gång? Skogen är farlig i mörkret; där finnas bottenlösa träsk och stupande klyftor. ~~Och dessutom~~ hvad skola de, som intet funno, då solen lyste, ~~hvad skola de~~ kunna finna, då han försvunnit?

"Låtom oss gå till Ekeby"! utropar en i hopen.

"Låtom oss gå till Ekeby," utropa de då allesammans. "Låtom oss gå till Ekeby."

"Låtom oss fråga dessa kavaljerer, hvarför de ~~läto en dåre~~ släppte hundarna lösa på en, hvars förstånd Gud tagit, hvarför de äggade en dåre till förtviflan? Våra arma, hungriga barn gråta; våra kläder äro rifna; säden hänger på skylarna, tills kärnan faller ur skalet; potatisen ruttnar i jorden; våra hästar löpa vilda omkring; våra kor få ingen vård; och vi själfva äro nära att förgås af trötthet, och allt detta är deras fel.

Låtom oss gå till Ekeby och hålla räfst med dem. Låtom oss gå till Ekeby!"

"Under detta förbannelsens år går allt ondt ut öfver oss bönder; Guds hand hvilar tung öfver oss; hungersnöd skall vintern bjuda oss. Hvem är det, som ~~Hans~~ Guds hand söker? Det var ej Broby prästen, hans böner kunde ännu nå ~~Guds~~ hans öra. Hvem då, om ej dessa kavaljerer? Låtom oss gå till Ekeby."

"De hafva förstört gården, de hafva drifvit majorskan tiggande ~~kring landet~~ ut på landsvägarna. Det är deras fel, att vi måste gå utan arbete. Det är deras fel, att vi måste hungra. Svälten är deras verk. Låtom oss gå till Ekeby!"

Så tränga mörka, förbittrade män ~~in på~~ ned mot Ekeby stora gård; hungrande kvinnor med gråtande barn på armen följa dem, och sist komma krymplingarna och de arbetsbrutna gamle. Och förbittringen flyter som en växande ström genom leden, från de gamle till kvinnorna, från kvinnorna till de starke männen i spetsen af tåget.

Det är höstfloden, som kommer. Kavaljerer, minnens I

Vf 132a - 306v

vårfloden? Nu komma nya vågor strömmande ned från bergen; nu går en ny härjning öfver Ekeby ära och makt.

En torpare, som går och plöjer på en vall i skogsbrynet, hör folkets rasande skri. Han spänner från den ena hästen, kastar sig på den och spränger åstad ned till Ekeby. "Ofärden kommer," skriker han, "tjärvarna komma, ulfvarna komma, trollen komma och ta Ekeby."

~~Från gården och marker, från~~

Han rider omkring hela gården, vild af skräck. "Alla troll i skogen äro lösa," säger han. "Trollen komma och ta Ekeby! Rädde sig hvem, som kan! Trollen komma och sätta eld på gården och slå ihjäl kavaljererna!"

Och bakom honom höres dånet och skränet af den frambrytande människoskaran. Höstfloden brusar ned emot Ekeby.

Vet den då, hvad den vill, denna framstormande ström af förbittring? Vill den eld, vill den mord, vill den plundring?

Det är ej människor, som komma; det är skogens troll, ödemarkens vilddjur. Vi, mörka makter, som måste hålla oss gömda under jorden, vi äro fria för en enda, salig stund. Hämd har löst oss.

Det är bergens andar, som brutit malmen; det är skogens andar, som fällt träd och vaktat milor; det är fälbets andar, som låtit bröd växa: de äro fria, de vända sig till förstörelse. Död åt Ekeby, död åt kavaljererna!

Det är där brännvinet flyter i strömmar. Det är där guldet ligger hopadt i källarhvalfven. Det är där bodarna äro fyllda af säd och kött. Hvarför skola rättfärdighetens barn svälta, och ogerningsmän hafva nog?

Men nu är er tid ute, måttet är rågadt, kavaljerer. I liljor, som aldrig spunnit, I fåglar, som aldrig församlat, måttet är fullt. I skogen ligger den, som dömmer er; vi äro hennes sändemän. Lagmän och länsmän är det ej, som fällt er dom ~~Den~~, som ligger i skogen, har dömt er ~~fällt er dom~~.

Kavaljererna stå uppe i stora byggnaden och se folket komma. De veta nu hvarför de anklagas. För en gång ~~Nu~~ äro de oskyldiga. Om den stackars flickan lagt sig att dö i skogen, så är det ej därför att de ~~släppt~~ hetsat hundarna på henne ~~utan därför att sist hon~~ — detta hafva de aldrig

Vf 132a - 307v

gjort, utan därför att Gösta Berling för åtta dagar sedan gifte sig med grefvinnan Elisabet.

Men hvad lönar det att tala med dessa rasande? De äro trötte, de äro hungrige; hämnden ~~kittlar~~ eggar dem, roflystnaden lockar dem. De komma störtande med vilda rop, och framför dem rider ~~den vansinnige~~ torparen, som skräcken gjort vansinnig.

"Björnarna komma, ulfvarna komma, trollen komma och ta Ekeby!"

Kavaljererna hafva gömt den unga grefvinnan i sitt innersta rum. Löwenborg och farbror Eberhard skola sitta där och vaka öfver henne; de öfriga gå ut mot folket. De stå på trappan framför manbyggnaden, obeväpnade, leende, då den första larmande skaran kommer fram dit.

Och folket stannar framför denna lilla skara af lugna män. Där finnas de, som i glödande förbittring ~~hade velat~~ kasta ned dem på marken och trampa dem under sina järnskodda klackar, såsom folket på Innels bruk gjorde med förvaltare och inspektör för femti år sedan, men de hade ~~pappratå på~~ väntat sig stängda dörrar, beslutsamt lyfta vapen, de hade väntat sig motstånd och strid.

~~Ni är~~ "Kära vänner," säga kavaljererna, "kära vänner, ~~ni~~ I ären trötte och hungrige, låt oss ge er en bit mat och smaken först på en sup af Ekeby egna hembryggda ~~pommerans~~ brännvin."

Folket vill ej lyssna till sådant tal; det skränar och hotar. Men kavaljererna ta ej humör.

"Vänta blott," säga de, "vänta blott en sekund! Se, Ekeby står öppet. Källarporten står öppen; boden står öppen; mjölkkammaren står öppen. Era kvinnor störta af trötthet; barnen skrika. Låten oss först skaffa dem mat. Sedan kunnen I döda oss. Vi skola ej springa vår väg. Men vi hafva vinden full af äpplen. Låten oss gå efter äpplen åt barnen."

En timme senare är festen i full gång på Ekeby. Den största fest, som den stora gården skådat, firas där i höstnatten under den stora ~~hvitflammande~~ lysande fullmånen.

Nedrifna vedkaster hafva antändts; öfver hela gården flammar bål vid bål. Folket sitter där gruppvis, ~~värme~~

Vf 132a - 308v

Vf 132a - 309r

njutande värme och hvila, medan alla ~~himmelens~~ jordens goda gåfvor utströs öfver ~~dem~~ det.

Beslutsamma män hafva gått in i ladugården och tagit hvad som kunde behöfvas. Kalfvar och får hafva dödats och äfven ett och annat storkreatur. Djuren hafva ~~stekts och~~ styckats och stekts i en handvändning. ~~Tusenden~~ Hundratal af hungrande sluka i sig maten. Djur efter djur måste ledas ut och dödas. Det ser ut, som om hela ladugårdens skulle tömmas på en natt.

De hade haft kökslag på Ekeby just dessa dagarna. Sedan den unga grefvinnan Elisabet kommit dit, hade det åter blifvit fart i de inre göromålen. Det var, som om den unga kvinnan ej ett ögonblick påminde sig, att hon nu var Gösta Berlings hustru. Hvarken han eller hon låtsade om den saken, men däremot gjorde hon sig till fru på Ekeby. Såsom en god och duglig kvinna alltid måste göra, sökte hon med brinnande nit afhjälpa det slöseri och den vårdslöshet, som rådde på gården. Och hon blef lydd. Folket erfor ett visst välbehag ~~vid~~ af att åter hafva en matmoder öfver sig.

Men hvad hjälpte det nu, att hon låtit fylla kökstaket med bröd, att hon låtit ysta och kärna och brygga under denna september månad, som hon varit där. Hvad hjälpte det?

Ut till folket med ~~det~~ allt, som finnes, så att det ej må bränna Ekeby och slå ihjäl kavaljererna! Ut med bröd, smör, ost! Ut med dricktunnorna och ölfaten, ut med skinkorna ur boden, ut med bränvinskaggarna, ut med äpplena!

Hur kan all Ekeby rikedom förslå att mildra folkets vrede? Få vi dem härifrån utan att något svart dåd sker, böra vi vara glada.

Allt, som sker, är dock ytterst för hennes skull, som ~~nu~~ är fru på Ekeby. Kavaljererna äro modiga och vapendugliga män, och de skulle hafva försvarat sig, ~~med~~ om de följt sitt eget tycke. De skulle hellre hafva drifvit bort dessa rofgiriga hopar med några skarpa skott, om det ej varit för hennes skull, som är mild och vek och ber för folket.

Alltefter som natten skrider framåt, blifva skarorna ~~dd~~ blidare. Värmen och hvilan och maten och bränvinet

Vf 132a - 310r

~~lindra~~ mildra deras förskräckliga upphetsning. De börja skämta och skratta. De äro på Nygårdsflickans grafööl. "Skam den, som sviker i dryckjom och skämt på ett grafööl; det är där de behöfvas."

Barnen kasta sig öfver dessa massor af frukt, som bringas med till dem. Fattiga torparbarn, som hålla tranbär och lingon för läckerheter, kasta sig öfver ~~ga~~ klara astrakaner, som smälta i munnen, aflånga söta paradisäpplen, gulhvita citronäpplen, päron med röda kinder och plommon af alla slag, gula, röda och blå. Åh, intet är godt nog för folket, då det behagar visa sin makt.

Så det lider mot midnatt, ser det ut, som om skarorna skulle bereda sig till uppbrott, ~~och~~ kavaljererna upphöra ~~med~~ att bringa mat och vin, ~~utan~~ att draga ur korkar och tappa öl. De draga en suck af lättnad, ~~de känna~~ i känslan af att faran är öfverstånden.

Men just då synes ett ljus i ett ~~fönster~~ af stora byggningens fönster. Alla, som se det, skrika till. Det är en ung kvinna, som bär ljuset.

Det ~~varade~~ varar blott ett ögonblick. Synen ~~försvann i ögonblick~~ försvinner; ~~igen~~ men folket ~~trodde~~ tror sig ha känt igen henne, som bar ljuset.

"Hon hade stort, svart hår och röda kinder," ropa de. "Hon är här. De ha henne gömd här."

"Åh, kavaljerer, ha ni henne här? Har ni vårt barn, hvars förstånd Gud tagit, här på Ekeby? Gudlösa, hvad gören I med henne? Här låten I oss ängslas för henne hela veckan, söka henne hela tre dagar. Bort med vin och mat! Ve oss, att vi tagit mot något af er hand! Ut nu först med henne; sedan skola vi veta, hvad vi hafva att göra med er."

Det tausela vilddjuret ryter och vrålar. ~~Med~~ några vilda språng störtar det fram mot Ekeby.

Folket är snabbt, snabbare ändå kavaljererna. ~~De ha~~ [illegible] störta upp och komma till förstugudörren. Men hvad ~~hjälper det~~ [illegible]nna de uträtta mot denna påträngande hop? Dörr efter dörr

Vf 132a - 310v

slås upp. Kavaljererna kastas undan: de hafva inga vapen. De trängas in bland den täta hopen, så att de ej kunna röra sig. Folket skall in och finna Nygårdsflickan.

I det innersta rummet finna de henne. Ingen har tid att se efter, om hon är ljus eller mörk. De lyfta upp henne och bära ut henne. "Hon skall ej vara rädd," säga de. "Det är bara kavaljererna, de vilja åt. De äro här för att rädda henne."

Men de, som nu strömma ut ur byggnaden mötas af ett annat tåg.

På den ödsligaste platsen i skogen hvilar ej mer liket af en kvinna, som störtat utför den höga branten, därofvan forsen, och dött i fallet. Ett barn har funnit henne. Sökare, som glänt sig kvar i skogen ha lyft henne på sina axlar. ~~Där komma de.~~

Skönare än i lifvet är hon i döden. ~~Hög~~ Fager ligger hon med sitt långa mörka hår ~~och utsträckta kinder~~. Härlig är gestalten, sedan evig frid hvilar däröfver.

~~Döden kan~~ Högt upplyft på männens axlar, bäres hon fram genom folkhoparna. Det blir stilla och tyst, där hon drager fram. Med böjda hjässor hylla ~~de~~ alla ~~andra~~ dödens majestät.

"Hon är nyss död", hviska karlarna. "Hon har nog gått i skogen ända tills idag. Vi tänka, att hon velat fly undan oss, som sökt henne, och så kommit att störta utför branten".

Men om detta är Nygårdsflickan, hvem är då hon, som burits ut från Ekeby?

~~Fajklar komma med eldbränder~~. Tåget från skogen möter tåget från byggningen. Bålen flamma hela gården rundt. Folket kan se de båda kvinnorna och känna dem. ~~Det är en död, som möter en död~~. Denna andra är ju den unga grefvinnan på Borg.

"Åh, hvad betyder detta? Är detta en ny illgerning, som vi komma på spåren? Hvarför är den unga grefvinnan här på Ekeby? Hvarför har man sagt oss, att hon var ~~död~~ ~~försvunnen~~ långt borta eller ock död. I den eviga rättfärdighetens namn, skola vi ej nu kasta oss öfver ~~dem~~ kavalje-

Vf 132a - 311v

verna och trampa dem till stoft under järnskodda klackar!"

~~Så kastar sig Gösta Berling öfver grefvinnan Dohna innan någon vet det har han ryckt henne till sig och, men han~~

Så höres en vild gnälande röst. Gösta Berling har stigit upp på ~~verandans~~ trappans räckverk och talar därifrån.

"Hör mig, ~~ni~~ I odjur, ~~ni~~ I djäflar! Tron I inte, att det finns bössor och krut på Ekeby, I galningar? Tron I inte, att jag haft lust att skjuta ner er allesammans som galna hundar, men hon där bad för er. Åh, om jag vetat, att I skullen ha rört henne, ~~med era grofva näfvar~~ skulle inte en af er fått vara i lifvet. // Hvad är det I väsnens för i kväll och kommen öfver oss som röfvare och ~~vilja~~ hoten oss med mord och brand? Hvad har jag med era galna jäntor att göra? ~~Hur~~ Vet jag hvart de löpa? Jag har varit för god mot henne, där det är saken. Jag skulle hafva hetsat hundar på henne — det hade varit bättre för oss båda — men det har jag inte gjort. Inte heller har jag lofvat henne att gifta mig med henne; det har jag aldrig gjort. Minns det!

Men nu säger jag er, att I skolen släppa henne, som I dragit ut ur huset här. Släppen henne, säger jag, och måtte de näfvar som rört henne svida i evig eld, måtte de! Förstån I inte, att hon är lika mycket öfver er, som himlen är öfver jorden; hon är lika fin, som I ären grofva, lika god, som I ären elaka.

Nu skall jag säga er, hvem hon är. ~~Hon är min hustru~~ För det första är hon en ängel från himmelen — för det andra är det hon, som varit gift med grefven på Borg. Men hennes svärmor plågade henne både natt och dag; ~~och~~ hon måste stå vid sjön och tvätta kläder som en vanlig piga; hon blef slagen och pinad så, att ingen af era kvinnor kan ha det värre. ~~Ja det var så värre, att hon kastade sig i elfven~~ Ja, man det var så nära, att hon kastade sig i elfven, som vi alla veta, därför att ~~de~~ man plågade lifvet ur henne. Jag undrar just, hvem hvilken af er, I era kanaljer, som då var till hands för att rädda lifvet på henne, ~~och föra henne på landsvägen och bära grefven med med att hon var stöd~~. Ingen af er var där, men vi kavaljerer, vi gjorde det. Ja ha, vi gjorde det.

Och då hon sedan födde ett barn borta i en bondby och grefven fick ~~bud om det och han svarar~~ lät ~~[illegible]~~ helsa henne och säga: "Vi gifte oss i det främ-

Vf 132a - 312v

Vf 132a - 313r

munde lavelet, vi följde ej lag och förordning. Du är ej min hustru, jag är ej din man. Ditt barn bryr jag mig ej om.' Ja, när det var så, och han ej ville, att barnet skulle stå faderlöst i kyrkboken, då ~~modren jag just~~ skullen I nog ha blifvit högfärdiga, ni, om hon sagt till någon af er: 'Kom och gift dig med mig.' Jag måste ha en far åt barnet.' Men hon valde ingen af er. Hon tog den fattige presten, Gösta Berling, som aldrig mer får tala Guds ord. Ja, det säger jag er, bönder, att ~~värre ting~~ svårare sak har jag aldrig gjort, ty jag var henne så ovärdig, att jag inte tordes se henne i ögonen, men jag vågade inte heller säga nej, ty hon var i stor förtviflan.

Och nu mån ~~ni~~ I tro hvad ondt ~~ni~~ I viljen om oss kavaljerer, i men mot henne där hafva vi gjort hvad godt vi kunnat. Och det är hennes ~~skuld~~ förtjänst, att vi ej skjutit ihjäl er allihop i natt. Men nu säger jag er: Släppen henne lös och gån er väg, eljest tänker jag jorden öppnar sig och uppslukar er. Och när ~~ni~~ I gån härifrån så bedjen Gud förlåta er för att ni skrämt och bedröfvat den, som är så god och oskyldig. Och nu bort med er. Vi hafva haft nog af er!"

Långt innan han slutat tala, hade de, som burit ut grefvinnan, satt ned ~~grefvinnan~~ henne på ett af stentrappstegen, ~~fram för verandan~~, och nu kom en stor bonde helt betänksamt fram till henne och räckte henne sin stora hand.

"Tack och godnatt," sade han. "Vi ville henne intet ondt, grefvinna."

Efter honom kom en annan och gaf henne en varsam handtryckning. "Tack och godnatt. Hon ska inte vara ledsen på oss."

Gösta hoppade ned och ställde sig vid hennes sida. Då toga de också honom i hand.

Så kommo de nu fram ~~sakta~~ långsamma och säfliga, en efter en, för att taga godnatt af dem, innan de gingo. De voro åter kufvade, åter voro de människor, såsom de voro, då de om morgonen lemnade sina hem, den innan hungern och hämnden gjort dem till vilddjur.

De sågo grefvinnan ~~djupt~~ rätt in i ~~ögonen~~ ansiktet och Gösta ~~såg~~ märkte hur ögonblicken af ~~hennes~~ den oskuld och fromhet de där sågo bragte

Vf 132a - 313v

tårar i mångas ögon. Det var hos dem alla en tyst tillbedjan af det ädlaste de skådat; det var människor, som gladde sig åt att en af dem hade en så stor kärlek till det goda. ~~stod så nära fullkomligheten~~.

Alla kunde ju ej ~~komma fram~~ skaka hand med honom. De voro så förfärligt många, och den unga kvinnan var trött och svag. ~~Då gingo de tysta~~ Men alla skulle dock upp och se henne, och så kunde de taga Gösta i hand; hans armar kände nog skakningen.

Gösta stod som i en dröm. I hans hjärta som denna kväll upp en ny kärlek.

"O mitt folk," tänkte han. "O mitt folk, hvad jag älskar dig." Han kände hur han älskade hela ~~Hela~~ denna ~~mörka~~ skara, som drog bort i nattmörkret med den döda flickan i spetsen af tåget, alla dessa i grofva kläder och illaluktande skodon, alla dessa, som bodde i de grå stugorna vid skogskanten, alla dessa, som ej kunde föra en penna och ofta nog ej heller läsa, alla dessa, som ej kände lifvets fullhet och rikedom, endast sträfvan för det dagliga brödet.

O, var det ej ett stolt folk, ett härligt folk? Var det ej modigt och tåligt, var det fömuntert och arbetsamt, var det ej hämligt och tillitsgod? Var ej den fattige ofta god mot den fattige? Låg ej en kraftig intelligens uttryckt i de flesta ansikten; var det ej en spelande humor i deras tal?

Han älskade dem med en smärtsam, brinnande ömhet, som tvingade fram tårar i hans ögon. Han visste ej hvad han ville göra för dem, men han älskade dem ~~med~~, alla och enhvar med fel och laster och skröpligheter. O, Herre Gud, om den dag kunde komma, då äfven han blef älskad af dem!

Han vaknade ur sin dröm: hans hustru lade sin hand på hans arm. Folket var borta. De voro ensamma på ~~verandan~~ trappan, just då.

"Gösta," säger hon, ~~talade den samming~~ "Jag är så glad. Det är ingen synd mer."

"~~Jo~~ Nej," utbrister han. "Jag hade aldrig lofvat Nygårdsflickan att gifta mig med henne. "Kom hit nästa fredag, skall du få se nå roligt," var allt hvad jag sade till henne. Jag rår ej för att han tyckte om mig."

"Ja det var nu ej därom jag ~~frågade~~ talade."

Han skrattar och ser på henne. Han blyg~~s~~ just att tala

Vf 132a - 314v

Vf 132a - 315r

"O Gösta, Gösta, hur kunde du!"

Hon satte händerna för ansiktet och grät.

"Det är sannt, som jag sade," utbrast han. "Jag har aldrig lofvat Nygårdsflickan att gifta mig med henne. 'Kom hit nästa fredag, så skall du få se på roligt!' var allt hvad jag sade till henne. Jag rår ej för att hon tyckte om mig."

"O, det var ej detta; men hur kunde du säga till folket, att jag var god och ren? Gösta, Gösta! Vet du ej, att jag älskade dig, ~~innan~~ när jag ännu inte hade lof därtill! Jag blyggdes för folket, Gösta. Jag vill dö af blygsel."

Och hon skakades af snyftningar.

Han stod och såg på henne.

"O, min vän, min älskade", sade han stilla, "Hvad du är lycklig, som är så god! Hvad du är lycklig, som i ditt inre har en så skön själ!"

Vf 132a - 315v

Kevenhüller.

Kära vänner! Detta är bara en fattig, liten allegori. ~~Hör min samningens egna ord~~. Allegorien brukar eljest gärna kläda sig i gudaskönhet och kungliga emblem, men detta är närmast att likna vid en ovatten och trasig gatpojke. Allegorierna brukar välja sitt hem i vackra, arkadiska lunder och i höga pelarsalar, men denna stackare fann jag en dag i Karlstad, där han satt och grät utanför det stora stentornet, som ligger helt nära Vestra bron.

Han hade sitt hem där, sade han, och nu ville de rifva det.

Det gamla stentornet är kanske inte någon favorit för den vackra, putsade metropolstaden. Det är en fyrkantig, hög och smal byggnad af gråsten ~~flisor~~, och den är mäkta ful med sina små, tränga fönstergluggar. Ingen prydnad finns på de grå väggarna eller i de skarpa hörnen, och öfver det hela ligger något kuskt och krämmande. Det gamla huset liknar mycket kärntornet i en riddarborg; men som de flesta påstå, att det varit en kvarn, så saknar det ~~har inte~~ ~~något~~ ifrån romantiskt värde.

Men det är verkligen ~~så~~ sant, att den stackars, lilla allegorien har sitt hem där. ~~och då man~~ Jag vill nu ~~få veta~~ berätta, hvilken snäll liten allegori han är, ~~så har~~ och jag tänker, att sedan har nog ingen hjärta att röra det gamla stentornet. ~~ty han vill gärna bo kvar där~~. Han vill hellre bo där, än ~~både~~ vare sig i residenset ~~och~~ eller i rådhuset eller i elementarskolan. Han tycker mest om oräppade murar och håller gärna sällskap med råttor och flädermöss.

Denna allegori talar om snillet, ~~och~~ om dess väsen och om dess inverkan på människan, som väl ~~så~~ många, många allegorier gjort före ~~denna~~ den. Det vore ~~just~~ fördenskull ej skäl att ~~berätta~~ förtälja den, om den ej på samma gång läte oss veta mycket, som verkligen ~~skedt och ti~~ skett ~~mat, och~~ om ej en af Ekeby kavaljerer vore hjälten ~~i den~~ däri, och om ~~man~~ den ej ~~där finge höra talas om~~ berättade för oss om den sista olyckan, som öfvergick Ekeby.

~~Ty det vet man, att sedan mangbyggnaden på Ekeby brann den första eller andra natten i Oktober, var det som om olyckan hade uttömt alla krafter och måste vika tillbaka~~

Vf 132a - 316v

Vf 132a - 317r

för tyckan som trängde på och åter ville ~~sigöra~~ skafva makt öfver det härliga stället.

På 1770 talet föddes i Tyskland den sedermera lärde och mångkunnige Kevenhüller. Han var son till en borggrefve och kunde hafva fått ~~ämnat~~ att bo i höga slott och rida ~~i krig~~ vid kejsarens ~~högra~~ sida, om han haft lust; men ~~nej~~, det hade han inte.

Han skulle ~~hafva~~ velat fästa väderkvarnsvingar vid borgens högsta torn, göra riddarsalen till en klensmedja och frustugan till en urmakarverkstad. Han skulle velat ~~ville~~ fylla borgen med snurrande hjul och arbetande häfstänger, ~~sätta upp vattenhjul i slottsgrafven och hästvandring på borggården~~. Men då sådant ej lät sig göra, ~~vandrade~~ lemnade han hela skåten ~~och rikedomen~~ och gaf sig i urmakarlära.

Där lärde han allt, som läras kunde, om kugghjul, ~~och~~ fjädrar och pendlar. Han lärde att göra solur och stjärnur, pendyler med pipande kanariefåglar och lurblåsande herdar, klockspel, som fyllde ett helt kyrktorn med sitt ~~rullar~~ underliga maskineri, och urverk så små, att de kunde infattas i en ~~kvinnas~~ medaljong.

Så han fått sitt mästarbref, ~~var fullärd i den vägen~~, satte han renseln på ryggen ~~och~~ tog knölpåken i hand och vandrade från ort till ort för att studera allt, som gick med rullar och hjul. Kevenhüller var ingen vanlig urmakare; han ville bli en stor uppfinnare och en världsförbättrare. ~~Ack, det ville ju alla, på den tiden, som hade hjärta för folkets nöd.~~

När han så hade genomvandrat många land, ~~kom~~ begaf han sig också till Värmland för att studera kvarnhjul ~~vattenhjul~~ och grufkonster~~na, och~~. En vacker sommarmorgon hände sig, att han gick tvärs öfver Karlstads torg.

Men i ~~den~~ samma vackra morgon~~stunden~~ hade skogsfrun funnit för godt att utsträcka sin vandring ända in i staden. Den höga damen kom, äfven hon, tvärs öfver torget, men från motsatta hållet, och så mötte hon Kevenhüller.

Det var ett möte för en urmakaregesäll. Han hade

Vf 132a - 317v

Vf 132a - 318r

lysande, gröna ögon och stridt, ljust hår, som nära nog
nådde marken, och hon var klädd i grönt, skiftande siden.
Troll och hedning, som han var, var hon skönare än alla
kristna kvinnor Kevenhüller någonsin sett. Han stod som
förryckt och såg på henne, där hon kom emot honom.

~~Hon go~~ Hon kom ~~rätt~~ raka vägen från snåren i skogens innersta,
där ormbunkarna bli höga som ~~buskar~~ träd, ~~och där de jättelika furorna~~ där ~~ljuset blir grönt~~ där de jättelika furorna
utestänga ~~snöder~~ solljuset, ~~faller~~ så att det ~~blir~~ kan falla ~~som ljusgrönt~~ gyllene stänk på den gula
mossan, ~~där himlen ej synes under trädkronorna~~ och
där linnean kryper öfver lafklädda stenar.

Ack, jag hade nog velat vara i ~~hans~~ Kevenhüllers ställe ~~och se den~~ för att få se
~~grönklädda med de vilda, lysande ögonen, och lyse~~ dess glittrande
~~stora, ty hon hade nyss varit på besök hos sin syster i skogs~~
~~tjärnet – att Tänk er~~ få se henne, där hon kom med ormbunksblad
och granbarr intrassalade i det stride håret och en liten
svart huggorm om halsen. Tänk er henne, smidig i gången
som ett vildtdjur och medförande en frisk doft af kåda och
~~granbarr och~~ smultron af linnea och mossa!

~~Himmelens Gud,~~ Hvad dock människorna ~~skulle hafva~~ måtte ha
stirrat på henne, ~~där~~ då hon tog sig för att vandra öfver
Karlstads torg. Hästar skrämdes väl i sken af hennes långa
hår, som flög för morgonvinden ~~och af hennes klargröna~~
~~klädning~~. Gatpojkarna sprungo efter henne. Karlarna
släppte besman och köttyxa ~~och gapade efter~~ för att gapa på henne. Kvinnorna
sprungo skrikande efter biskop och domkapitel för att drifva
otyget ur staden.

Själf gick hon fram lugn och majestätisk och smålog
blott åt ~~uppståndelsen~~ uppståndelsen, hvarvid Kevenhüller såg hennes små
spetsiga rofdjurständer lysa fram bakom de röda läpparna.
~~Van vid skogens höga ~~stillhet~~ stillhet, gick hon där med
värdigt lugn, men på samma gång var hon så frisk, så vild,
att man hvilket ögonblick som helst kunde vänta, att hon skulle
klänga sig fast vid manen på en skenande häst eller fara
en karl om halsen och kyssa hans ögon och mun.~~

Hon hade hängt en kappa öfver sig ryggen, ~~och~~ tänkte

Vf 132a - 318v

Vf 132a - 319r

~~Ömklig~~ för att ingen skulle kunna märka ~~därför märkte~~ hvem hon var, men olyckan ~~var~~ ville, att hon glömt att skyla svansen. Der låg den och släpade längs gatstenarna. ~~och förvållade honom~~

Kevenhüller såg ~~också~~ svansen, ~~också~~ han; men man måste komma ihåg, att han var grefveson, fast han ~~gifvit sig~~ blifvit ~~till~~ urmakare. Det ~~ömkade~~ gjorde ondt honom, att en högboren dam skulle ge sig till pris åt stadsbornas åtlöje; därför bugade han sig för den sköna och sade höfviskt:

"Behagar inte ers nåd att lyfta på släpet!"

Skogsfrun blef rörd, ej mindre öfver hans välvilja än öfver hans artighet.

(~~"Märk det, Kevenhüller,"~~ ~~sade~~ Hon ~~och~~ stannade midt framför honom och såg på honom, så att han tyckte, att lysande ~~eldgnistor~~ foro från ~~hennes~~ ögon in i hans hjärna. "Märk det, Kevenhüller," sade hon, "hädanefter ~~Hädanefter~~ skall du med ~~dessa~~ dina två händer kunna utföra hvilket konstverk du vill, men blott ett af hvarje slag."

Hon sade så, och hon ~~hade makt att~~ kunde hålla sitt ord. Ty hvem vet ej, att ~~många~~ ~~menn~~ den grönklädda från skogssnåren har makt ~~Hon hade~~ att skänka ~~skön~~ snille och underbara krafter åt dem, som förvärfva sig hennes ynnest.

Kevenhüller ~~vandrade nu ej längre bort utan~~ stannade i Karlstad och hyrde en verkstad där. Han hamrade och arbetade natt och dag. ~~och kände det, som om de glödande ögonen satt åt på hans hjärna~~. Om åtta dagar hade han gjort ett underverk.

(Det var en vagn, som gick af sig själf. ~~Så snart någon betog den, satte den sig i rörelse~~. (Den gick uppför backe och utför backe, gick fort och ~~gick~~ långsamt, kunde styras och vändas, hejdas och sättas i gång, alltsom man ville det. En ypperlig vagn var det.

Nu blef Kevenhüller en berömd man och fick vänner i hela staden. Han var så stolt öfver sin vagn, att han for upp till Stockholm för att visa den för kungen. ~~Han kunde också göra~~ ~~resan i egen vagn~~. Han behöfde ej vänta på skjutshästar eller gräla med hållkarlar. Han behöfde ej skaka på rapphöna eller sofva på hållstugans träbänk. Han for stolt i

Vf 132a - 319v

Vf 132a - 320r

igen vagn och var framme på ~~tre~~ ett par timmar.

Han for rätt upp till slottet, och kungen kom ut med hofdamer och hofherrar och såg honom åka. De kunde aldrig berömma honom nog.

~~Så säger~~ Då sade kungen: "Den vagnen kan du gärna ge mig, Kevenhüller." Och fast han svarade nej, så var kungen envis och ville ha vagnen.

Då såg Kevenhüller, att i kungens följe stod en hofdam i ljust hår och grön klädning. Han kände nog igen henne, och han förstod, att det var hon, som rådt kungen att bedja honom om hans vagn.

Men han blef förtviflad. ~~Han kunde ej skiljas vid sin vagn~~ Han kunde ej tåla, att en annan skulle äga ~~den~~ hans vagn, och ~~inte~~ ej heller vågade han att i längden säga nej åt kungen. Därför körde han den med ~~full fart~~ sådan fart mot ~~en stenmur~~ slottsmuren, ~~så~~ att den sprang i tusen stycken.

Då han kom hem till Karlstad igen försökte han att göra en ny vagn. Men han kunde ~~ej och~~ Då blef han förfärad öfver den gåfva skogsfrun gifvit honom.

Han hade lemnat lättingslifvet på sin faders slott för att bli en välgörare för många, ~~inte~~ icke för att tillverka trollstyg, som ~~ingen~~ blott en kunde använda. Hvad hjälpte det honom, om han blef en stor mästare, ja den störste af alla mästare, om han ej kunde mångfaldiga sina underverk, så att de blefvo till nytta för tusenden.

Och den lärde, mångkunnige mannen längtade så efter ~~lugnt~~ lugnt, sansadt arbete, att han blef stenhuggare och murare. ~~Han hängde stenklubban i förrådstan, att underverkskraften skulle dö inom honom.~~

Det var då han byggde det stora stentornet nere vid vestra bron efter mönstret af Kärntornet i hans faders riddarborg, och hans mening var väl, att ~~hirstångar, och~~ bygga åfven portaler, ~~och~~ borggårdar, ~~och~~ vallar och hängtorn, ~~skulle stato sig till det fyr~~ ~~kuntiga Kärntornet och~~ så att en hel riddarborg skulle uppstå ~~där~~ vid Klarälfsstranden.

Vf 132a - 320v

Vf 132a - 321r

Och därinne skulle han förverkliga sin barndomsdröm.
Allt hvad industri och handtverk kotte skulle hafva sitt hem i ~~slottssalarna~~ slottets salar. ~~Svarta smeder och~~ Hvita mjölnardrängar, och svarta smedar, urmakare med gröna skärmar för de ansträngda ögonen, färgare med mörka händer, väfvare, ~~[illegible]~~, svarfvare, filare, ~~garfvare~~, alla skulle ~~de~~ hafva sina ~~sat~~ verkstäder i hans slott.
~~Af snurrande hjul och dånande hammare skulle det fyllas.~~
Arbetets lust och glädje skulle rulla där, rikedom skulle strömma ut ur dess portar. Nytta och bröd åt tusenden, ~~så skulle komma därifrån~~, men inga underverk.

Och allt gick väl. Af de stenar han själf krossat, hade han ~~själf~~ med egen hand murat sitt torn. ~~Inga griller fyllde hans själ.~~ Han hade ~~t. o. m. fått~~ satt fast kvarnvingar ~~på tornet~~ på det — (ty tornet skulle bli en kvarn) ~~och~~ och nu ville han taga ~~itu~~ med smedjan, ~~[illegible]~~ ~~urmakarverkstaden~~ ~~flygbelejen~~ kunde arbeta.

Stod han så en dag och betraktade hur de lätta, starka kvarnvingarna ~~huru de~~ vände sig för vinden, ~~och~~ då kom hans gamla mor öfver honom.

Det var honom, som om den grönklädda åter satt på honom med sina lysande ögon, till dess hans hjärna ånyo fattade eld. ~~så som förra gången, då han tillverkade vagnen.~~ Han stängde sig inne i sin verkstad, smakade ingen mat, njöt ingen hvila, ~~satan~~ och arbetade utan uppehåll. Så gjorde han på åtta dagar ett nytt underting.

En dag steg han upp på ~~tornet~~ taket af sitt torn och började spänna vingar på sina axlar.

Två gatpojkar och en gymnasist, som ~~gått lediga~~ satto på brokaren och metade ~~metat~~ löjor, ~~från brokaren på Katto bron~~ finge se ~~sago~~ honom, och de upphäfde ett skri, som hördes genom hela staden.

De gåfvo sig åstad: flämtande sprungo de gata upp och gata ned, slogo på alla dörrar och ropade, i det de sprungo: "~~Flygbelejen~~ Klevenhüller skall flyga! ~~Flygbelejen~~ Klevenhüller skall flyga!"

~~Han~~ Denne stod helt lugn på tornbaket och spände vingarna på sig, och under tiden kom folkskarorna myllrande fram ur de trånga gatorna i det gamla Karlstad. ~~Tjänarina~~ Pigorna lemnade den kokande grytan och den jäsande degen. Gummorna ~~lemnade~~ släppte strumpstickorna, satte brillorna på och löpte framåt gatan. Rådmän och

Vf 132a - 321v

Vf 132a - 322r

borgmästare ~~bemmade~~ ~~dom~~ stego upp från domare-bordet. Rektorn slängde grammatikan i vrån; skolpojkarna jagade ut ur klassen utan att begära lof. Hela staden var på språng mot Vestra bron.

~~Och~~ Snart var ~~broräcket~~ bron svart af människor. Saltorget ~~svart af människor~~ var packadt, ~~på broräcket på kustaken slängde människorna upp~~ och hela ~~Elfstranden~~ stranden ända bort till biskopsgården ~~var fullsatt af dem~~ ~~betäckt~~ vimlade af folk. Det var ~~mer folk ute~~ större trängsel än i Persmessan; ~~det var större trängsel~~ där sågs flere skådelystna än då kung Gustaf III kom körande genom staden dragen af åtta hästar och i en fart så vild, att vagnen stod på två hjul ~~blott~~ i ~~alla~~ svängarna.

~~Nu fick~~ ~~Hyltekajsa~~ Lövenhiöller fick ändtligen vingarna på sig och satte af. Han slog ett par slag med dem, och så ~~fög~~ var han ute i det fria. Han låg och sam i luften ~~mot~~ ~~emellan himmel och~~ hafvet, högt öfver jorden.

Han drog in luften i fulla ~~luft~~ drag; den var stark och ren. Hans bröst vidgades, och det gamla riddarblodet började sjuda inom honom. Han tumlade som en dufva, han sväfvade som en hök, hans vingar voro så snabba som svalans, han styrde sin väg säkert som falken.

Och han såg ner på hela den jordbundna hopen, som blickade upp till honom, ~~som~~ hvilken låg och sam i luften. Hade han blott kunnat tillverka ett par liknande vingar åt hvar och en af dem! ~~Kunde han blott~~ Hade han bfott kunnat ge en hvar af dem makt att höja sig i denna friska luft! Hvilka människor skulle det ej blifva af dem! ~~Jordens arme skulle gästa himmelen. Hvilka människor skulle det ej blifva af dem.~~ Så ~~detta var~~ skinnet af ~~Hans~~ hans lifs elände lemnade honom ej ens i detta segerns ögonblick. Han ~~Kunde han blott~~ kunde blott njuta för sin egen del. Ah, den skogsfrun, om han blott kunde räka henne!

Då såg han med sina ögon, som voro nästan bländade af det skarpa solskenet och den ~~bländande~~ skimrande luften, huru någon kom flygande rätt ~~emot~~ honom. Stora vingar, just liknande hans egna, ~~kommo rätt emot honom~~ såg han röra sig, och mellan vingarna sam en människokropp. Gult hår fladdrade ~~för vinden och farten~~, grönt siden böljade, vilda ögon lyste, där var hon, där var han!

Vf 132a - 322v

Vf 132a - 323r

Kvenhüller
~~Hybelejen~~ besinnade sig ej. Med vild fart störtade han sig på vidunstret för att kyssa henne eller slå henne,* han visste ej rätt hvilket,* men i alla fall för att tvinga henne att lyfta förbannelsen från hans tillvaro.
(I denna vilda fart svekо honom besinning och sans. Han såg ej hvart han styrde; han märkte blott det flygande håret och de vilda ögonen.)
(Han kom alldeles inpå henne och sträckte fram armarna för att gripa henne. Då fastnade hans vingar i hennes, och hennes voro starkare. Hans vingar remnade och förstördes, han själf svängdes rundt och störtades ned, han visste ej hvart.
(Då han återfick sans och besinning, låg han på taket af sitt eget torn med den krossade flygmaskinen vid sin sida. Han hade flugit rätt på sin egen kvarn; ~~och ge~~ vingarna hade gripit hanom, ~~och~~ svängt honom ~~omkring~~ ett par hvarf runtvr och därpå nedstörtat honom på förra taket.
Så var den leken ändad.
~~Hans v. Hübelein~~ Kevenhüller ~~blef nu~~ var nu åter en förtviflad man. Ärligt arbete väckte hans leda, och vidunderskonsterna vågade han ej använda. Gjorde han ännu ett underverk och kom att förstöra det, då skulle väl hans hjärta brista af sorg. Och ~~gjorde~~ förstörde han ~~ej~~ det ej, blefve han väl tokig vid tanken på att han ej kunde göra andra någon nytta med det.
Han letade fram gesällrenseln och knölpåken, lät kvarnen stå, som den stod, ~~och~~ beslöt att ge sig ut på forskning efter ~~styggt~~ skogsfrun.
Så gick han genom skogar och slätter, ~~genom~~ öfver berg och utför backar och kom på den vandringen till Ekeby. Där satt majorskan i glans och härlighet ~~och~~ som tyckte om ~~märklige~~ män ~~och Han~~ inbjöd Hybelejen att stanna på Ekeby,* Hon anvisade honom säng i kavaljersflygeln, plats vid bordet och en knapp att hänga renseln på. Där stannade han då, han ville lära sig att lösa lifvets gåta så som de glada kavaljererna förmådde det. De höllo händerna från arbetet och hågen från längtan. Det måste han ock försöka och så stannade den tungsinte bland glädjens män

Vf 132a - 323v

Vf 132a - 324r

Han skaffade sig häst och åkdon, ty han var ej mer så ung och lätt på foten. Och man berättar, att då han kom till en skog, ~~och~~ steg han ur åkdonet och gick in där och ropade på den grönklädda från snåren.

"Skogsfru, skogsfru, det är jag, Kevenhüller, Kevenhüller." Kom, kom!" Men hon kom ej.

På dessa resor kom han till Ekeby (några år ~~ett par år~~ innan ~~året före det~~, då majorskan blef förjagad. Där blef han väl mottagen, och där stannade han. Och skaran i kavaljersflygeln blef förökad med en lång, stark riddarfigur, ~~med~~ en rask herre, som kunde göra skäl för sig vid ölstånkan och på jaktpartiet. Hans barndoms minnen återkommo: han tillät, att man kallade honom grefve, och han ~~var i alla en prydnad för kavaljersflygeln~~ fick ~~nästigt~~ alltmera utseende ~~och later~~ af en gammal tysk röfvarbaron med sin stora örnnäsa, sina buskiga ögonbryn, sitt ~~spetsiga~~ helskägg, som var spetsigt under hakan och snorkt uppvridet öfver läpparna, ~~och de tusen små lustiga rynkorna kring ögonen~~.

Vf 132a - 324v

Vf 132a - 325r

Han blef då Kavaljér bland Kavaljérerna och var ej bättre än någon annan i den hopen, som folk trodde, att majorskan lagade i ordning åt den lede fienden. ~~Han lefde där år ut och år in~~, Hans hår grånade, och hans hjärna sof. Så gammal var han, att han ej mer kunde tro på sin ungdoms bragder. Han var ej mannen med underverks krafterna. Det var ej han, som gjort den själfgående vagnen och flygmaskinen: åhnej, sagor, sagor!

Men då hände sig, att majorskan blef fördrifven från Ekeby och Kavaljérerna blefvo herrar på den stora gården. Då började där ~~ett~~ lif, som aldrig varit värre. Det gick en storm öfver landet: allt gammalt ~~ondt~~ lårskap bröt upp i ungdomsyra, allt ondt kom i rörelse, allt godt bäfvade – menniskorna kämpade på jorden och andarna i himmelen. ~~Trollen fingo ha sin dag~~ Vargar kommo från Dofre med trollkäringar på ryggen, naturmakterna gåfvos fria, och skogsfrun kom till Ekeby.

Kavaljérerna kände henne ej. De trodde, ~~att~~ hon var en fattig och nödställd kvinna, som en grym ~~man~~ svärmor jagat till förtviflan. Så gåfvo de henne skydd, ~~de höllo henne dold i Ekeby innersta rum~~, vördade henne som en drottning och älskade henne som ett barn och kallade henne grefvinna.

~~Hybelejen~~ Kevenhüller ensam såg ~~hvem~~ hvad hon var. Till en början var nog han bländad som alla andra. Men en dag hade patron Julius och Örneclou, som ej blygdes att betjäna henne som skräddare, sömmat henne en ~~skrud af~~ klädning grönt skiftande siden. Och när hon fick den på, kände ~~Hybelejen~~ Kevenhüller igen henne.

Där ~~låg~~ satt hon, bäddad på siden, på den bästa soffan på Ekeby, och alla de gamle männen gjorde sig till narrar för att tjäna henne. Kock var en, och kammartjänare en annan, ~~och~~ en föreläsare, ~~och~~ en hofmusikant, ~~och~~ en skomakare: alla hade de tagit sin syssla.

Sjuk skulle det heta, att hon ~~där~~ var, det lede trollet; men ~~Hybelejen~~ Kevenhüller visste nog, hur det var beställdt med den sjukan. Hon hade dem till ett åtlöje allihop, det hade hon.

~~Hybelejen~~ Han varnade Kavaljérerna för henne. "Se på de små, skarpa tänderna," sade han, "och de vilda, lysande ögonen.

Vf 132a - 325v

Vf 132a - 326r

"Hon är skogsfrun — allt ondt är i rörelse i denna förskräckliga tid. Jag säger er, hon är skogsfrun, hit kommen till vårt fördärf. Jag har sett henne förr."

Sannerligen är ej människornas förblindelse stor, då deras hjärtan äro rörda! Kavaljererna voro som en mor, den där fått en bortbyting i vaggan. Icke kan hon förmå sig att se det stora hufvudet och den mörka hyn; hon tycker, att trollungens hesa skrikande är likt hennes barns kvittrande skratt, hon kan ej se, att läpparna äro tjocka och att naglarna kröka sig som klor.

(Och så var det med kavaljererna: de voro färdiga att döda ~~Hyltebejen~~ Kevenhüller då han ville öppna deras ögon.

Men så snart ~~Hyltebejen~~ Kevenhüller sett henne och känt igen henne, kom arbetslusten öfver honom. Det började brinna och sjuda i hans hjärna, hans fingrar värkte af lust att kröka sig om hammare och fil; han kunde ej kämpa med sig själf. Med bittert hjärta satte han på sig arbetsrocken och stängde in sig i ~~ele~~ en ~~verkstad~~ gammal klensmedja, som skulle bli hans verkstad.

Då gick det ett rop ifrån Ekeby ut öfver ~~alla~~ hela Värmland: "~~Hyltebejen~~ Kevenhüller har börjat arbeta."

Och man lyssnade andlöst efter hammarslagen från den stängda verkstaden, efter filarnas raspning och bäljens stönande.

Ett nytt ~~under~~ verk skall se dagen. Hvari månde det bestå? Skall han nu lära oss att gå på vattnet eller att resa en stege upp till sjustjärnorna?

Ingenting är omöjligt för en sådan man. Med egna ögon ha vi sett honom bäras genom luften af vingar, vi ha sett hans vagn brusa genom gatorna. Han har skogsfruns gåfva; ingenting är omöjligt för honom.

Dag och natt lågo smedpojkarna på lur utanför verkstaden och en midnatt fingo de lön för sin möda. Det blef ljust därinne som om det varit klar dag, de sågo genom fina dörrspringan hur ett hjul svängde rundt i ilande fart och på samma gång flögo gnistor och eld ut ur ekrar och hjulring, till sist lågade hela hjulet som en ~~klar~~ skifva af eld som en sol. Hyltebejen hade gjort en sol.

Ögonblicket därpå kom han ut ur verkstaden ~~med~~ ~~det~~ bärande eldhjulet. Sommarnatten var ej mörk, men ~~nu var~~ blef den ~~tio~~ med ens till ljus dag. Hyltebejens sol gnistrade

Vf 132a - 326v

En natt, den första eller andra i Oktober, hade han urverket färdigt. Han kom ut ur verkstaden med och hade det i handen. Det var ett hjul, som oupphörligen gick rundt, ~~och~~ då det vände sig, lyste ekrarna som eld, och värme och ljus utgick därifrån. Kevenhüller hade gjort en sol.

(Då han kom ut ur verkstaden med den, blef natten så ljus, att sparfvarna började kvittra och molnen brinna till morgonrodnad.

Det var den härligaste uppfinning. På jorden skulle ej mer finnas ~~hvarken~~ mörker eller köld. Det svindlade för hans hufvud, när han tänkte den tanken. Dagens sol skulle fortfara att gå upp och ned, men då han försvann, skulle tusenden och åter tusenden af hans eldhjul flamma öfver landet, och luften skulle darra af värme såsom på den hetaste sommardag. Då skulle man inbärga mogna skördar under midvinterns stjärnehimmel; smultron och lingon skulle ~~sedan~~ kläda skogsbackarna året om; isen skulle aldrig binda vattnet.

Sedan nu uppfinningen var ~~gjord~~ färdig, skulle han skapa en ny jord. Hans eldhjul skulle bli de fattiges pels och grufarbetarens sol. Han ~~gaf~~ skulle gifva drifkraft åt fabrikerna, lif åt naturen, som nu måste sofva från vår till höst, ~~ett~~ en ny rik och lycklig tillvaro åt menskligheten.)

(Men han visste väl, att allt detta var drömmar och att skogsfrun aldrig skulle tillåta honom att mångfaldiga sitt eldhjul. Och i sin vrede och hämndlystnad tänkte han, att han ville döda henne, och så visste han knappt mer hvad han gjorde.

Han gick upp till manbyggnaden, ~~ty~~ och i förstugan tätt under trappan satte han ned eldhjulet. Det var hans mening att huset skulle fatta eld och trollet brinna inne.

Sedan gick han åter in i sin verkstad och satt där tyst lyssnande.

Vf 132a - 327v

Vf 132a - 328r

~~utgångsdörren när månte han brinna inne~~ han den ~~grönklädda~~.

Det blef rop och skri på gården. Nu började det märkas, att en stor bragd var gjord.

Ja, spring om, skriken, klämten! Nu brinner hon dock inne, skogsfrun, som ni bäldade på sidan.
Månne hon vrider sig i plågor, månne hon flyr undan lågorna från rum till rum. Ah, hvad det gröna sidenet skall låga, och hur ~~tög~~ flammorna skola leka i det strida håret. ~~Brinn den hexa brinn den~~ Friskt mod, flammor, friskt mod, fången henne, sätten eld på henne; hexan brinna! Frukten ej för hennes trollord, lågor! Låten henne brinna. Den lefver, som för hennes skull måst brinna genom hela sitt lif.

~~Må~~ Klockor klämtade, vagnar rasslade, sprutor drogos fram, vatten bangades upp ~~mot~~ från sjön, folk stormade till från alla byar. Det var skrik och jämmer och befallningar; det var tak, som störtade in; det var det förfärliga knastret och dånet af eldsvådan. Men intet störde ~~Hyllebergsjön~~ [Kevenhüller]. Han satt på huggkubben och gned händerna.

Så hörde han ett brak, som om himlen störtat samman, och han for upp i jubel. "Nu är det gjort," utbrast han. "Nu kan hon ej undkomma, nu är hon krossad under bjelkarna eller bränd af lågorna. Nu är det gjordt."

~~Det är~~ Och han tänkte på Ekeby ära och makt, som måst uppoffras för att skaffa henne ur världen. De härliga salarna, där så mycken fröjd bott, rummen, som ~~genljöda~~ [genljudit] af minnenas glädje, borden, som dignat under ~~rätter~~ [läckra rätter], de ~~härliga~~ [dyrbara] gamla möblerna, silfver och porslin, som ej mer kunde tillrättaskaffas...

Och så for han upp med ett anskri. Hans eldhjul, hans sol, modellen, ~~den~~ på hvilken allt berodde, hade han ej ställt in den under trappan för att åstadkomma eldsvådan?
~~Hyllebergsjön~~ [Kevenhüller] såg ned på sig själf, förstenad af fasa.
"Är jag tokig?" sade han. "Hur kunde jag göra något sådant?"

Vf 132a - 328v

Vf 132a - 329r

I samma stund öppnades verkstadens väl stängda dörr, och ~~en kvinna~~ den grönklädda steg in.

Skogsfrun stod där på tröskeln, småleende och fager. Hennes gröna klädning hade ej fel eller fläck, ingen brandrök hade satt sig fast i hennes ~~strida~~ hår. Hon var sådan han sett henne ~~förut~~ på Karlstad torg i ~~sina~~ unga dagar. (vitt) yrssvansen släpade mellan hennes fötter, och hon hade all skogens vildhet och doft med sig.

"Nu brinner Ekeby," sade hon och skrattade.

~~Hyblejon~~ Kevenhüller hade släggan lyft och ~~skulle~~ ämnade kasta den i skallen på henne, men så fick han se, att hon i handen bar hans eldhjul.

"Se hvad jag har räddat åt dig," sade hon.

~~Hyblejon~~ Kevenhüller kastade sig på knä för henne. "Du har bräckt min vagn, du har krossat mina vingar, och du har ~~gjort mig till mordbr~~ förstört mitt lif. Haf nåd, haf förbarmande med mig!"

Hon klättrade upp på hyfvelbänken och satte ~~ster~~ sig, alltjämt lika ung och skämtsam, som då han första gången såg henne på Karlstad torg.

"Jag finner, att ~~jag~~ du vet hvem ~~dig~~ jag är," sade han. —

"Jag känner dig, och jag har alltid känt dig," sade den stackars mannen. "~~Åter~~ Du är snillets... gif mig nu fri. Tag din gåfva ifrån ~~dig~~! Tag underverksgåfvorna ifrån mig! Låt mig vara en vanlig människa! Hvarför förföljer du mig? Hvarför förstör du mig?"

"Galning," sade skogsfrun. "Jag har aldrig velat dig något ondt. Jag gaf dig en stor belöning; men jag kan äfven taga den ifrån dig, om den ej behagar dig. Men betänk dig väl. Du kommer att ångra dig."

"Nej, nej," utbrast han, "tag ifrån mig underverkskrafterna."

"Först måste du förstöra det här," sade hon och kastade eldhjulet framför honom på golfvet.

Han tvekade ej, han svängde släggan öfver den glimmande solen. Gnistorna flögo om honom, skärfvor och eldslågor dansade omkring honom, så stampade hjulet urverket stod, allt var ~~an~~ förstört.

Då han såg upp från detta arbete satt skogsfrun ~~på tröskeln~~

Vf 132a - 329v

Vf 132a - 330r

Han tvekade ej. ~~Han~~ svängde släggan öfver den glim-
mande eldsolen, som blott var ett styggt trolltyg, då den ~~det~~ ej
fick ~~vara~~ användas till nytta för tusenden. Gnistorna flögo
kring rummet, skärfvor och eldslågor dansade kring honom,
och så låg äfven hans sista underverk i spillror.

"Ja, så tar jag min gåfva ifrån dig," sade skogsfrun.

Då hon stod i dörren ~~och~~ för att gå och skenet från elds-
vådan ~~därute~~, öfverströmmade henne, såg han efter henne ~~och hon stod där hög och stolt.~~
~~skön alldeles förändrad utan rofsel~~ för sista gången.

Skönare än någonsin förr syntes hon honom, ~~men också~~
~~ondskefullare~~. och ej mer ondskefull, ~~Hon~~ endast sträng och stolt.

"Tölming," sade hon. "Förbjöd jag dig någonsin att låta andra
eftergöra dina verk? Hvad ville jag annat än skydda ~~småttets~~
man från handtverksarbetet."

Därmed gick hon. Men Kevenhüller blef vansinnig ett par
dagar. Därefter var han en vanlig människa igen.

Ekeby stora byggnad var bränd. Ingen människa blef dock
skadad. ~~Grefvinnan Elisabet hade varit ute och promenerat med~~
~~Gösta Berling under den månklara natten, tjänstefolket hade ej gått~~
~~till sängs.~~ Men det var stor sorg för kavaljererna, att det gäst-
fria hem, där de njutit så mycket godt, skulle lida så mycken
skada under deras tid.

~~Märk det säger den lilla allegorien till sist att hvarhelst~~
~~sist~~ Den stackars lilla allegorien kan väl ej behöfva någon
förklaring. "Märk blott detta" säger den själf att då världs-
branden uppstår skall den vara antänd af någon snilleto man
som ej ~~tillåtits göra nytta~~ är förtviflad öfver att ej kunna göra
nytta åt människorna.

Ack, sena tiders barn, om det varit ni eller jag, som mött
skogsfrun på Karlstad torg! Tror ni ej, jag har gått i sko-
gen och ropat: "Skogsfru, skogsfru det är jag, Kevenhüller
Kevenhüller," ~~men hon har ej kommit.~~ Men hvem ser henne
nu för tiden? Hvem klagar ~~som~~ ~~fo~~ i våra dagar öfver att
ha fått för mycket af hennes gåfva?

Vf 132a - 330v

Broby marknad.

Den första fredagen i Oktober börjar den stora Broby marknad, som varar i åtta dagar. Det är höstens stora högtid. ~~som vanligen inväntades med~~ Den föregås af slagt och bak i hvarje stuga; de nya vinterdräkterna äro då ~~vara~~ färdiga att bäras första gången; helgdagsrätter sådana som klengås och ostkaka stå på bordet dagen om; bränvinsransonerna fördubblas; arbetet hvilar. Det är fest i hvarje gård.

Tjänare och arbetsfolk få då ut sina löner och hålla långa öfverläggningar om hvad de skola köpa på marknaden. Långväga folk kommer i små flockar vandrande framåt vägen med rensel på ryggen och staf i handen. Många måste ock drifva ~~med~~ sina kreatur till marknaden för att få dem sålda nu i denna nödens tid. Små envisa ungtjurar och ~~bock~~ getter, som stå stilla och sätta frambenen rätt i backen, ~~och köra med hufvudet mellan benen~~ ställa till mycken förtret för ägaren och mycken glädje för åskådarna. Gästrummen på herregårdarna äro fyllda af kära gäster: nyheter utbytas, och priser på boskap och [illegible] diskuteras. Barnen gå och drömma om marknadsgåfvor och marknadspenningar.

Och på den första marknadsdagen, hvilket vimmel rör sig ej då uppför Broby backar och öfver det vida marknadsfältet! Stånd äro resta, där städernas köpmän breda ut sina varor, medan dalfolk och västgötar stapla upp sitt gods på oändliga räckor af "skifvor", öfver hvilka hvita tygtak fladdra. Lindansare, ~~och~~ positif och blinda fiolspelare ~~fiorna~~ dit nog af, likaså ~~och af~~ ~~blinda fiolspelare~~, af spåmän, af karamellförsäljare och af bränvinskrogar. Bortom ståndsraderna stå stenkärl och träkärl på uppradade. Lök ~~och persilja~~ och pepparrot, ~~och~~ äpplen och päron bjudas ut af trädgårdsmästare från de stora gårdarna. Vidsträckta kvadrater af marken äro upptagna af rödbruna kopparkärl med blank förtenning.

Det märkes dock väl på marknadsrörelsen, att nöd råder i Svartsjö och Bro och Löfvik, och de andra

Vf 132a - 331v

Löfsjösocknarna; handeln går dåligt vid stånd och skifvor. Mesta rörelsen är det på det stora kreaturstorget, ty många måste ~~byta~~ sälja ko och häst för att själfva kunna lefva öfver vintern. Där pågår ock det vilda, spännande hästbytet.

Muntert är där på Broby marknad. Har man än ~~inga~~ blott pengar ~~i fickan~~ till ett par supar, så kan man hålla modet uppe. Och det är då ~~ej~~ ~~pengarna~~ bränvinet ensamt som ~~göra det~~ vållar glädjen: ~~där kommma~~ när människorna från de ensliga skogshemmen ~~med~~ komma till marknadsfältet med dess böljande massor, ~~af först~~ måste de först förfäras, då de höra bruset af hela den skrikande, skrattande skaran, men då de komma midt in i hopen, blifva de liksom yra af glädje, förvildade af det brusande marknadslifvet.

Visst blir mycket handel af bland så många människor, men den är dock knappast hufvudsaken. Det viktigaste är att få med sig en ~~god~~ ~~stora~~ af påsäkt och vänner bort till kärrorna och bjuda på ~~fårpylsa~~ fårpölsa, klenås och bränvin, eller att öfvertala tösen att ta emot psalmbok och silkesklände, eller att gå och se ut marknadsgåfvor åt de små därhemma.

~~Ibland samlas~~ Alla människor, som ej måst stanna hemma för att se till hus och boskap, äro komna till denna Broby marknad. Där äro kavaljerer från Ekeby och skogsbönder från Nygård, hästhandlare från Norge, finnar från de norra skogarna, skojare från landsvägarna ~~och att hvarje bonde från och herreman från hela Löfsjö härad~~.

Ibland samlas hela det brusande hafvet i en hvirfvel, som svänger sig i yra ringar kring en medelpunkt. Ingen vet hvad som finns innerst, förrän ett par poliser bryta sig igenom hopen för att göra slut på ett slagsmål eller resa upp en kullvält kärra.

(Och i nästa ögonblick är det en ny folkskockning omkring en köpman, som mumhugges med en krokig jänta.

Så fram mot middagen börjar det stora slagsmålet. Bönderna hafva fått för sig, att västgötarna

Vf 132a - 332v

Vf 132a - 333r

begagna för korta alnmått, och där uppstår först
gräl och oväsen ~~sedan~~ omkring deras skifvor; sedan öfver-
går det till våldsamheter. Det vet nog enhvar, att för de
många, som i de dagarna ej såga annat än nöd och elände
för sig, var det just som en glädje att få slå till, att
kunde just göra detsamma ~~hvar mot~~ hvem som träffades ~~eller hvad~~.
(Och såsnart de starke och stridslystne sett, att ett
slagsmål är i gång, rusa de till från alla håll. Kaval-
jererna ämna just bryta fram för att stifta fred på sitt
eget vis, och dalkarlna skynda till för att hjälpa
västgötarna.

Starke Måns från Fors ~~Högberg~~ är den, som ~~börjat leken~~.
~~Han har först kastat sig öfver en västgöte och börjat prygla~~
~~honom och~~ är ifrigast inne i leken. Full är han, och vred
är han; nu har han ryckt omkull en västgöte och börjat
prygla upp honom, men vid dennes nödrop skynda
hans landsmän till och försöka tvinga starke Måns att
släppa kamraten lös.)

~~Då skall ej~~ (Då vältar starke Måns tygpackorna ned från
en af skifvorna och griper själfva skifvan, som är en
aln bred ~~tung~~ och åtta alnar lång ~~bred~~ samt hopfogad af tjocka
plankor, och börjar svänga den som sitt vapen.

Han är en förfärlig man, starke Måns. Det var han ~~han var det~~, som
sparkade ut en vägg i arresten i Filipstad, han, som ~~har~~
lyfte ~~lyfta~~ en båt ur sjön och bar den på sina axlar. ~~..~~ Nu kan
man tro, att då han börjar slå omkring ~~framför~~ sig med den
tunga skifvan, då flyr hela folkhopen, ~~och~~ västgötarna
med.)

(Men starke Måns är efter dem, svänger omkring sig
med den tunga skifvan. För honom är det ej mer
fråga om vänner eller fiender; han vill bara ha någon
att slå, nu sedan han fått ett vapen.

Folket flyr i förtviflan undan honom. Män och kvin-
nor skrika och springa. Men hur är det möjligt att fly
för kvinnorna ~~af hvilka~~ flera hafva sina barn ~~små~~ vid
handen? Stånd och kärror stå dem i vägen; oxar och kor,
som blifva vilda af larmet, hindra dem att komma
undan.

Vf 132a - 333v

I ett hörn mellan stånden har en hop af dem blifvit inklämd, och mot denna stormar jätten. Tycker han sig inte midt i skaran se en västgöte! Han höjer skifvan och låter den falla. I blek, rysande ångest mottaga kvinnorna anfallet, kryppande samman under det dödande slaget.

Men då skifvan hvinande faller ned öfver dem, bryter dess kraft mot en mans uppsträckta armar. En man har ej krupit samman, utan rest sig öfver mängden, en man ~~man~~ har af fri vilja mottagit slaget för att rädda de många. Kvinnors och barn stå oskadde. En man har brutit slagets våldsamhet, men han ligger nu också medvetslös på marken.

Starke Måns lyfter ej upp sin skifva för att storma vidare. Han har ~~mött~~ mannens blick, just då skifvan störtade ned på hans hjässa, och den har slagit honom med förlamning. ~~Han låter polisen binda honom utan motstånd~~ Han låter sig bindas och bortföras utan motstånd.

Men i ilande fart löper kring marknaden det ryktet, att starke Måns slagit ihjäl kapten Lennart. Man säger, att han, som varit folkets vän, ~~dödt~~ dött för att rädda kvinnor och värnlösa barn.

Och det blir stilla öfver de vida fälten, där lifvet nyss brusade i sin vildaste fart; handeln stannar af, slagsmålet upphör, gillena vid matsäcksskrinan äro slut, förgäfves locka lindansarna ~~och~~ på ~~folk~~ åskådare.

Folkets vän är död, folket har fått sorg. I tyst trängsel strömmade alla mot den plats, där han fallit. Han ligger utsträckt på marken, alldeles medvetslös; något sår synes ej, men själfva hufvudskålen tyckes vara tillplattad.

Några män flytta honom varligt ~~upp på~~ upp på skifvan, som jätten tappat. De ~~trodde~~ tro sig märka, att han ännu lefver.

"Hvart skola vi bära honom?" fråga de hvarandra.

"Hem", svarar en barsk röst ur hopen.

O, ja, I gode män, bären honom hem! Lyften upp honom på era axlar och bären honom hem! Han har varit Guds lekboll, han har drifvits som en fjäder för fläkten

Vf 132a - 334v

af hans ankla. Bären honom nu hem!

Det sårade hufvudet har hvilat på den hårda britsen i fängelset, på halmkärfven i ladan. Låten det nu få komma hem och hvila mot en stoppad kudde! Han har lidit oförskylld skam och plåga, han har förjagats från sin egen dörr. Bären honom nu hem! En irrande flykting har han varit, vandrande Guds vägar, hvar han kunde finna dem, men hans längtans land var detta hem, hvars port Gud stängt för honom. Bären honom hem. Kanske står ~~de öppna~~ hans hem öppet för den, som dött för att rädda kvinnor och barn.

Nu kommer han ej som en ~~fånge~~ förbrytare, ledd af raggande dryckesbröder; han ledsagas af ett sörjande folk, i ~~hvilket~~ hvars hyddor han bott, ~~och hvilkas lidande h~~ medan han hulpit dess lidanden. Bären honom nu hem!

~~Sex män ly~~ Och de göra så. Sex män lyfta skifvan, där han ligger, på sina axlar och bära honom bort från marknadsfältet. Där de gå fram, vika människorna åt sidan och stå stilla; ~~med~~ männerna blotta sina hufvuden, kvinnorna niga, såsom de göra i kyrkan, då Guds namn nämnes. Många gråta och torka sina ögon.

Så komma de och förbi kavaljererna, ~~men~~ flera sluta sig i all stillhet till bärarna och följa kapten Lennart, då följa mycket folk deras exempel.

Andra börja tala om hvilken man han varit, ~~och hvilken hjälp de haft af honom~~, så god, så munter, så rådsnar och så gudfruktig. Märkligt är ock att se, hur snart en af bärarna tröttnar, en annan ~~andra~~ helt sakta kommer och för sin skuldra in under skifvan.

Så kommer kapten Lennart också förbi den platsen, där kavaljererna stå

"Får väl gå med och se till, att han kommer riktigt hem," säger Beerencreutz och lemnar sin plats vid vägkanten för att gå med upp till Helgesäter. Hans exempel följdes af många.

Marknadsfältet ~~blef~~ blir liksom öde; folket ~~drog~~ drager med kapten Lennart upp till Helgesäter. Man måste ju se till, att han ~~fick~~ får komma hem. Allt detta nödvändiga, som skulle köpas, ~~fick~~ får vara, som det ~~var~~ är; marknadsgåfvorna åt de små därhemma ~~blefvo~~ blifva glömda, psalm-

Vf 132a - 335v

Vf 132a - 336r

bokskåpet ~~blef~~ blir aldrig afslutadt, silkeduken, som lyst i jäntans ögon ~~fick~~ får ligga kvar på disken. Alla måste gå med och se till att Kapten Lennart kommer hem.

Då tåget kommer fram till Helgesäter, är där tyst och öde. Åter trummar öfverstens näfvar mot den stängda ingångsdörren. Alla tjänare ~~voro~~ äro på marknaden; Kaptenskan är ensam hemma och vaktar huset. Nu är det ock hon, som öppnar.

Och hon frågar, så som hon frågat en gång förr:

"Hvad vill ni?"

Hvarpå öfversten svarar, såsom han svarat en gång förr:

"Vi äro här med din man."

Hon ser på honom, där han står styf och trygg som alltid. Hon ser på bärarna bakom honom, som gråta, på hela folkmassan därbakom. Hon står där på trappan och ser in i hundratal af gråtande ögon, som ängsligt stirra upp till henne. Sist ser hon på mannen, som ligger utsträckt på båren, och trycker handen mot hjärtat.

"Detta är hans rätta ansikte," mumlar hon.

Utan att fråga mer lutar hon sig ned, ~~och~~ drar undan en regel ~~från~~ och slår upp förstugudörrarna på vid gafvel, går sedan före de andra in i sängkammaren.

Öfversten och kaptenskan hjälpas åt att draga ut dubbelsängen och skaka ut bolstern, och så blir Kapten Lennart åter bäddad på mjukt ~~linne~~ dun och hvitt linne.

"Lefver han"? frågar hon.

"Ja," svarar öfversten.

"Finns det hopp?"

"Nej. Det är ingenting att göra."

Det ~~var~~ är tyst en stund, så kommer en plötslig tanke öfver henne.

"Gråta de för hans skull, alla dessa?"

"Ja." ~~sva~~

"Hvad har han då gjort?"

"Det sista ~~är det~~ han gjorde var att låta starke Måns slå ihjäl sig för att rädda kvinnor och barn från döden."

Han sitter åter tyst en stund och tänker.

"Hvad hade han för ansikte, öfverste, då han kom hem för två månader sedan?"

Vf 132a - 336v

Vf 132a - 337r

Öfversten ryckte till. Nu förstår han, nu först förstår han.
"Gösta hade ju mutat honom!"
"Så var det för ett kavaljersstrecks skull, som jag stängde honom ute från hans hem." Hur vill ni stå till svars för sådant, öfverste?"
Beerencreutz höjde på de breda axlarna.
"Jag har mycket att svara för." ~~Huru~~
"Men jag menar, att detta måtte vara det värsta du gjort!"
"Så har jag heller aldrig gått en tyngre väg än den i dag hit upp till Helgesäter. För öfrigt äro det två till, som hafva skuld i detta."
"Hvilka då?"
"Sintram är den ena, den andra är kusin själf. Kusin är en sträng kvinna. Jag vet att många försökt att tala ~~omring~~ med dig om din man."
"Det är sannt", svarar han.
Sedan ber hon honom berätta om dryckesgillet i Broby. Han berättar allt, så godt han kan minnas, och hon lyssnar tyst. Kapten Lennart ligger alltjämt medvetslös på sängen. Rummet ~~är~~ är alldeles fullt af gråtande menniskor (ingen ~~tänkte~~ tänker på att utestänga denna bedröfvade skara. Alla ~~kvr~~dörrar ~~stå~~ öppna, alla rum, trappor och förstugor äro fyllda af tysta, ängsliga menniskor, tätt ute på gården ~~stå~~ de i täta flockar.
Då öfversten slutat, höjer kaptenskan rösten och säger:
"Om här finnas några kavaljerer inne, så ber jag dem gå härifrån. Det är mig svårt att se dem, då jag sitter vid min mans dödsläger."
Utan ett ord vidare stiger då öfversten upp och går. Så göra ock Gösta Berling och några andra kavaljerer, som följt kapten Lennart. Folket viker skyggt åt sidan för den lilla skaran af förödmjukade män.
Då de äro borta, säger kaptenskan:
"Vill någon af dem, som sett min man under denna tid, säga mig hvar han uppehållit sig och hvad han sysslat med?!"
Så börja de då därinne att bära vittnesbörd om kapten

Vf 132a - 337v

Vf 132a - 338r

Lennart inför hans hustru, som misskänt honom och i stränghet förhärdat sitt hjärta för honom. Nu ljuder det åter, de gamla hymnernas språk. Män tala, som aldrig läst annan bok än bibeln ~~och~~. På bildspråk ur Jobs bok, med ordvändningar från patriarkernas dagar, tala de om den Guds vandringsman, som gick omkring och hjälpte folket.

Det varar länge, innan de få tala ut. Medan skymningen kommer och kvällen, stå de kvar och tala; en ~~man~~ efter annan träder fram och ~~talar~~ förtäljer om honom inför hans hustru, som ej velat höra hans namn nämnas.

Där finnas de, som kunna tala om, huru han funnit dem på sjuksängen och botat dem. Där äro vilda slagskämpar, som han tämt. Där äro bedröfvade, som han upprättat, försupne, som han tvingat till nykterhet. Hvar och en, som varit stadd i outhärdlig nöd, hade sändt bud på Guds vandringsman, och han hade alltid förmått hjälpa, åtminstone hade han förmått väcka hopp och tro.

~~Kapten Lennarts barn~~

Hela kvällen ljuder hymnernas språk inne i sjukrummet. Ute på gårdarna stå de täta hoparna och vänta på slutet. De veta hvad som försiggår därinne; det, som säges högt vid dödsbädden, hviskas från man till man därute. Den, som har något att säga, tränger sig sakta fram. "Det är en, som kan vittna," säger man och ~~skjuter~~ lemnar honom ~~plats~~ ~~att~~ Och de träda fram ur mörkret, aflägga sitt vittnesmål och sjunka åter ned i mörkret.

"Hvad säger hon nu?" fråga de utanförstående, då någon kommer ut. "Hvad säger hon, den stränga frun på Helgesäter?"

"Hon strålar som en drottning. Hon småler som en brud. Hon har flyttat fram hans länstol till bädden och laggt på den de kläderna, som hon själf väft åt honom."

Men så ~~vardt~~ blir en tystnad bland allt folket. Ingen säger det, alla veta det på en gång: "han dör."

Kapten Lennart slår upp sina ögon, ser och ser nog. Han ser hemmet, folket, hustrun, barnen, kläderna och småler. Men han har blott vaknat upp för att dö. Han drar ett rosslande andetag och ger upp andan.

Vf 132a - 338v

Vf 132a - 339r

Då tystna berättelserna, men en ~~afside~~ röst stämmer upp en ~~begrafni~~ dödspsalm. ~~Då~~ Alla stämma ~~alla~~ in, och buren af hundratals ~~af~~ starka röster stiger sången mot höjden.

Det är jordens afskedshelsning till den flyende själen.

Vf 132a - 339v

Skogstorpet

Det var många år före det, då kavaljererna styrde Ekeby. Vallgossen och vallflickan lekte sammman i skogen, byggde hus af flata stenar, plockade hjortron och bredo alfvar. Födda i skogen voro båda. Skogen var deras hem och sätesgård. Med allt där lefde de i frid, såsom man lefver i frid med tjänare och husdjur.

De små räkwarde lo och räf för sina gårdshundar, vesslan var deras katt, hare och ekorre voro deras bekkaste vater. Björnar och elgar voro deras storboskap, ufvar och orrar sutto i deras fågelbur, granarna voro deras tjänare och ungbjörkarna gäster vid deras gillen. De kände hog hålan, där huggormarna låga sammanslingrade under vinterhvilan, och då de badat hade de sett tomtormen komma simmande genom det klara vattnet; men de fruktade hvarken orm eller rå, sådant hörde skogen till, och den var deras hem. Där kunde intet skrämma dem.

Djupt inne i skogen låg torpet, där gossen bodde. Dit ledde backig skogsväg, berg stodo runtom och skymde solen, bottenlös myr låg nära och utånde året om frostkall dimma. Föga lockande syntes slik bostad för stättfolket.

Vallgossen och vallflickan skulle en dag bygga bjönelag samman, bo där i skogstorpet och lefva af sina händers arbete. Men innan de blefvo gifta, kom krigets olycka öfver landet, och gossen tog värfning. Hem kom han åter utan sår eller skadad lem, men märke för lifvet hade han fått af den färden. Allt för mycket af världens ondska och människors grymma framfärd mot människor hade han skådat. Han blef ur stånd att se det goda.

Till en början såg ingen någon ändring på honom. Med sin barndomskäresta gick han till presten och tog ut lysning. I Skogstorpet ofvan Ekeby blef deras hem, såsom de längesedan aftalat, men i det hemmet rådde ingen trefnad.

Hustrun gick där och såg på mannen som på en främmande. Allt sedan han kom ur kriget, kunde han

Vf 132a - 340v

Vf 132a - 341r

ej känna igen honom. Han skrattade högt och talade litet. Hon var rädd för honom.

Han gjorde ingen förtret eller skada, och ~~han~~ han var en flitig arbetare. ~~dock~~ Dock blef han ~~snart~~ föga afhållen, ty han ~~trodde~~ alla ~~om~~ ondt. ~~Det var också det att han~~ ej Själf kände han sig som förhatad främling. Nu voro skogens djur hans fiender. ~~som skymde~~ Berget, ~~bort~~ som skymde solen, och myren, som sände dimma, voro hans ovänner. Skogen blir ~~stygg~~ hemsk bostad för den, som bär på onda tankar.

Ljusa minnen förvärfve den, som vill lefva ~~bland~~ i ödemarker! Eljest ser han blott mord och förtryck bland växter och djur, ~~som~~ liksom han förut sett det bland människor. Han ~~ser~~ väntar ondt af allt ~~som han kände~~ han möter.

Ej kunde Jan Hök, soldaten, ~~han~~ själf tyda ~~sitt sinnelag~~ hvad som brast honom, men han märkte, att intet gick honom väl. Föga frid ljöd ~~ham~~ ~~kände sig i strid med allt~~. Jämerna, som väx te upp i ~~hans hem~~ där blefvo starka, men vilda. ~~Ena~~ Härdade och modige ~~att~~ män vorodett, men åfven de lefde i strid med ~~allt~~ hvar man.

Hustrun hans lockades ~~af ödsligheten~~ i sin sorg att utforska ödemarkens hemligheter. I myr och snår sökte hon helsobringande örter. De underjordiskes väsen begrundade hon och visste hvad offer, som behagade dem. Hon kunde bota sjukdom och ge goda råd åt dem, som ~~voro i~~ hade älskogssorger. Hon vann rykte som trollkunnig och blef skydd, fastän hon gjorde människor mycken nytta.

En gång tog hustrun sig för att tala med mannen om hans bekymmer.

"Alltsedan du gick i krig," sade hon, "har du varit som förbytt. Hvad gjorde ~~du~~ de med dig där?"

Då for han upp och var nära att slå henne, och sammalunda gick det hvarje gång hon talade om kriget. Han råkade då i vansinnig vrede. Af ingen ~~annan~~ tålde han höra ordet krig och snart blef det kändt, att han ej kunde fördraga ~~detta~~ talet därom. Så togo sig människorna i akt för ~~detta~~ det samtalsämnet.

Men ingen af hans krigskamrater ~~visste~~ kunde berätta, att han gjort mer ondt än andra. Han hade kämpat som en god soldat. Det var blott ~~detta~~ allt förfärliga han sett, som skrämt honom så, att han sedan ej såg något

Vf 132a - 341v

annat än det onda. Från kriget härledde han all
sin sorg. Han tänkte, att all naturen hatade honom,
därför att han tagit del i sådana ting. De som men-
veta ~~tro~~ kunna trösta sig med ~~tanken på~~, att de ~~räddat~~ kämpat för
fosterland och ära. Hvad visste han om sådant? Han kände
blott, att allt hatade honom, därför att han ~~vållat skada~~ ut-
gjutit blod och vållat skada.

~~När~~ Vid den tiden, då majorskan blef drifven från Ekeby, bodde han ensam
i sin stuga. Död var hustrun, och sönerna borta. ~~Om~~
Vid marknadstider fylldes dock ~~stugan~~ skogstorpet af gäster. De svart-
håriga, mörkhyade skojarna togo in där. ~~De trifdes bäst~~ trifvas bäst
hos den, som de flesta sky. Små, långhåriga hästar klät-
tra de då uppför skogsvägen, dragande kärror, lastade med för-
~~tennar~~verktyg, med barn och trasbylten. Kvinnor, tidigt
åldrade, med dragen uppsvällda af rökande och dryckjom
~~följde kärrorna~~ och män med bleka, skarpa ansikten och
seniga kroppar följde kärrorna. Då ~~de~~ skojarna kommo till skogs-
torpet blef där muntert lif. Bränvin och kortspel och
högljudt glam bragte de med sig. Om stölder och hästbyten
och blodiga slagsmål visste de att förtälja.

~~Söndag~~ På fredag började Broby marknad, och då blef
kapten Lennart dödad. Starke Måns, som gaf dråpslaget, var
son till gubben i skogstorpet. Då skojarna på ~~Söndags~~ lördags ef-
termiddag sutto ~~samman~~ tillsammans däruppe, räckte de
därför ~~gubben~~ den gamle Jan Hök bränvinsflaskan oftare
än vanligt och talade med honom om fängelselif och fångkost
och ransakning, ty sådant hade de ofta pröfvat.

Den gamle satt på huggkubben i ~~spiselhörnan~~ spiselvrån och talade föga.
Hans stora, glanslösa ögon stirrade ut öfver den vilda ska-
~~ran~~ ra, som fyllde rummet. Skymningen var kommen, ~~men~~ torrvedsbra-
san gaf ljus. Trasor, ~~och~~ elände och bister nöd belyste
den.

Öppnades så dörren helt sakta, och in trädde två kvinnor.
Det var den unga grefvinnan Elisabet, följd af Brobyprestens
dotter. Sällsam tedde hon sig för den gamle, då hon trädde
in i brasans ljuskrets. (Ståtlig och strålande i blid skönhet,)
~~Ljus och [illegible] syntes vit kom hon in bland de mörka, förhärdade männi-~~
~~skor.~~

Vf 132a - 342v

Vf 132a - 343r

Hon berättade för den därinne, att Gösta Berling ej varit sedd på Ekeby, alltsedan kapten Lennart dag. Hon och hennes tjänarinna hade gått uppe i skogen och sökt honom hela eftermiddagen. Nu såg hon, att härinne funnes män, som mycket vandrat och kände alla stigar. Hade de sett honom? Hon hade kommit in för att hvila och fråga om de sett honom.

Det var en gagnlös fråga. Ingen af dem hade sett honom.

De satte fram en stol åt henne. Hon sjönk ned på den och satt tyst en stund. Larmet i stugan hade förstummats. Alla sågo på henne och undrade öfver henne. Så blef hon skrämd af tystnaden, ryckte till och sökte en likgiltig sak att tala om.

Hon vände sig till gubben i vrån. "Jag tycker mig hafva hört, att ni varit soldat, gamle far," sade hon. "Tala om något från kriget!"

Än mer förstenande tyst blef det. Gubben satt som om han intet hört.

"Det skulle mycket roa mig att höra talas om krig af en, som själf varit med," fortfor grefvinnan, men hon afbröt sig tvärt. Brobyprästens dotter skakade på hufvudet åt henne. Hon måtte hafva talat opassande ord. Alla de församlade människorna sågo på henne, som om hon brutit mot det passandes enklaste lag. Plötsligt höjde en skojarhustru sin skarpa röst och frågade:

"Det är visst hon, som varit grefvinna på Borg?"

"Det är det."

"Det var annat det än att löpa kring skogen efter den galna prästen. Tvi för sånt byke!"

Grefvinnan reste sig och bjöd farväl. Hon hade hvilat nog. Kvinnan, som talat, följde henne ut genom dörren.

"Grefvinnan förstår," sade hon, "jag fick lof att säga något, ty det går ej an att tala med gamle far om krig. Han tål inte höra det ordet. Jag mente väl jag."

Grefvinnan Elisabet skyndade bort, men hon hejdade sig snart. Hon såg den hotande skogen, det skymmande berget och det rykande träsket. Hemskt måtte det vara att bo här för den, hvars sinne fylles af onda minnen. Hon kände medömkan med den gamle, som satt därinne med de mörka skojarna till sällskap.

"Jungfru Anna Lisa", sade hon, "låt oss vända om! De voro goda mot oss därinne, men jag uppförde mig illa. Jag vill tala med den gamle om gladare ting."

Vf 132a - 343v

Och lycklig öfver att hafva funnit någon att trösta gick han åter in i stugan.

"Det är så," sade han, "att jag tror, att Gösta Berling går här i skogen och tänker på att ta lifvet af sig. Det är därför viktigt, att han snart blir funnen och hindrad därifrån. Jag och jungfru Anna Lisa hafva trott oss se honom ibland, men så har han försvunnit för oss. Han håller sig i trakten af berget, där Nygårdsflickan slog ihjäl sig. Jag kom nu att tänka på, att jag väl ej behöfver gå ända ned till Ekeby för att skaffa hjälp. Här sitta många raska män, som lätt skulle kunna fånga honom."

"Ut er i väg karlar," utbrast skojarkvinnan. "När grefvinnan ej håller sig för god att be skogsfolket om en tjänst, ska ni genast gå."

Männen reste sig genast och gingo att söka. Den gamle Jan Hoff stilla och stirrade framför sig med glanslös blick. Skrämmande dyster och hård, satt han där. Den unga frun fann ej ord att säga honom. Då såg hon, att ett barn låg sjukt på en halmkärfve och märkte, att en kvinna hade ondt i en hand. Genast började hon ansa de sjuka. Hon var snart god vän med de sladdrande kvinnorna och lät visa sig de minsta barnen.

Om en timme kommo männen åter. De förde Gösta Berling bunden in i stugan. På golfvet framför spiselden lade de ned honom. Hans kläder voro rifna och smutsiga, ansiktsdragen aftärda och ögonen vilda. Förskräcklig hade hans färd varit under dessa dagar: på den fuktiga marken hade han legat, han hade borrat ned händer och ansiktet i mossjorden, släpat sig fram öfver stenhällar, trängt genom de täta snår. Godvilligt hade han ej följt männen, men de hade öfvermannat och bundit honom.

Då hans hustru återsåg honom sådan, vardt hon vred. Hon löste ej hans bundna lemmar utan lät honom ligga kvar på golfvet. Med förakt vände hon sig från honom.

"Så du ser ut," sade han.

"Inför dina ögon hade jag ej mer ämnat komma," svarade han.

"Är jag då ej din hustru? Är det ej min rätt att vänta, att du kommer till mig med din sorg? Med bitter ängslan har jag väntat på dig i dessa

Vf 132a - 344v

Vf 132a - 345r

två dagar." ~~med bitter ånger~~

"Jag hade ju vållat ~~fått min del skuld~~ i Kapten Lennarts olycka. Hur kunde jag våga att visa mig för dig? Hur kunde jag?"

"Rädd var du sällan, Gösta."

"Den enda tjänst jag kan göra dig, Elisabet, är att befria dig från mig."

Outsägligt förakt glimmade under hennes sammandragna ögonbrynen ned mot ~~henne~~ honom.

"Till en självmördares enka vill du göra mig!"

Hans anletsdrag förvredos ~~af bittert lidande.~~

"Elisabet, låt oss gå ut i den tysta skogen och tala samman!"

"Hvarför skulle ej dessa människor kunna höra oss?" utbrast hon, ~~me~~ talande i gälla tonfall. "Äro vi bättre än någon af dem? Har någon af dem vållat mer sorg och skada än vi? De äro skogens och landsvägens barn, de hatas af hvar man. Låt dem höra, hur synd och sorg äfven följa ~~herren till~~ herrskaren öfver Ekeby, den af alla älskade Gösta Berling! ~~Är~~ Tror du din hustru håller sig för bättre än någon af dem? ~~Gör han det~~ du det? eller gör du det?"

Han reste sig mödosamt på armbågen och såg på henne med uppflammande trots. "Jag är ej så usel, som du tror."

~~Och han berättade för henne~~ Då fick han höra dessa två dagars historia. Först ~~Han~~ hade Gösta ~~drifvit han~~ ~~hade strifvit~~ omkring i skogen, jagad af samvetskval. Han ~~hade~~ kunde ej ~~kunnat~~ utstå att möta en människas blick. Men han ~~hade~~ ej tänkt på att dö. ~~eftersom han för längesedan lofvat majorskan att ej mörda sig.~~ Han ~~hade~~ ämnade draga till fjärran land. På söndagen ~~förmiddag~~ steg han dock ned från höjderna och gick fram till Bro kyrka. Än en gång ville han se folket: Löfsjö härads fattiga, hungrande folk, som han drömt om att tjäna, då han ~~satat~~ suttit vid Brobyprestens kumhög, som han kommit att älska, då han sett det draga bort i vatten med den döda Nygårdsflickan. Gudstjänsten var började, då han kom till kyrkan, ~~och~~ han smög sig upp på en läktare och såg ned på folket. Grymma kval grepo honom då. Han hade velat tala till det, trösta det i dess fattigdom och hopplöshet. ~~men han fick ej tala i Guds hus.~~ Hade han blott fått tala i Guds hus, han skulle, så hopplös han var, ett ord af hopp och frälsning för ~~dem~~ alla.

Då ~~steg~~ lemnade han kyrkan ~~och~~ gick in i sakristian och skref den kungörelse, som hans hustru ~~han själf~~ redan kände. Han hade lofvat, ~~att arbetet~~.

Vf 132a - 345v

Vf 132a - 346r

skulle återupptagas på Ekeby och säd där utdelas till de mest
behöfvande. Han hade kopprats, att hans hustru och kaval
jererna skulle uppfylla hans löften, då han vore borta.
~~Och Sjä~~ ~~ville han~~ gå, men ~~måtte då~~ stannade ~~vid åsyn~~
af ~~en kistan~~ framför ~~dörren till~~ sockenstugan. Han ~~var~~ förstod
~~att den~~

Kommen ut, såg han framför sockenstugan en kista stå
~~på svarta pallar~~. Den var grof, i hast tillyxad; ~~men~~ väl prydd med
kransar af lingonris ~~och~~ svart krusflor. ~~så~~ Han förstod, att ~~folket~~
~~bedt kaptenskan att låta~~ ~~den~~ det var ~~förvarade~~ kapten Lennarts ~~lik~~. Folket
hade väl bedt kaptenskan att påskynda begrafningen, så att den
stora mängden af marknadsbesökande skulle kunna ~~kunde~~ öfvervara jordafärden.
Han stod och såg på kistan, då lades på hans axel en tung hand.
Sintram ~~stod där~~ ~~var~~ hade kommit fram till honom.

"Gösta" sade han "om du vill göra en människa ett
riktigt spratt, så lägg dig att dö. Det finns intet knipslugare
än att dö, ingenting som så lurar en ärlig man, som intet
ont anar. Lägg dig att dö!*" säger jag."**

Förfärad lyssnade ~~han~~ Gösta till hvad den elake talade.
Denne klagade öfver väl lagda planers förolyckande.
Hela Löfsjö härad hade han velat fördärfva. Öde bygd
hade han velat se vid Löfvens strand. Därför hade han
gjort kavaljererna till traktens herrar, därför hade han
~~fördrifvit~~ låtit Brobyprästen utarma folket, därför hade
han framkallat torkan och hungersnöden. På Broby mark
nad skulle det afgörande slaget ~~stått~~ hafva stått. Hetsadt af olyckor
skulle folket hän gifvit sig ~~hän~~ åt mord och stöld. ~~Sedan var~~
~~slagsmålet i full gång och~~ Sedan skulle rättegångar kommit,
~~upplopp kommit~~ och utarmat folket. Hungersnöd, upplopp
och alla slags ~~nöd~~ olyckor skulle härjat. Så ödsligt och förhatligt skulle
till sist landet blifvit, att ingen kunnat bo där, och
allt detta skulle varit Sintrams verk. Hans glädje och
stolthet skulle det varit, ty han var ond. Han älskade
öde ~~mark~~ trakter och ~~vild by~~ obruten mark. Men denne, som vetat
att dö i rätta stunden, hade fördärfvat allt för honom.
~~Folket hade ej gifvit sig hän till synd, och han skulf~~
~~hade mist friheten.~~

Vf 132a - 346v

och hungersnöden skulle hafva börjat. ~~utan hjelp.~~
Och här skulle hafva blifvit ett så armt och förbannadt land att ingen velat bo här annat än ulf och björn och den gamle Sintram. Hela Löfsjö härad skulle hafva legat öde. Minns du gamle Kung Göstas ord, pojke? Hvarken hund eller hane skulle hafva hörts där. ~~Och det skulle hafva lyckats men denne förstörde det."~~

Då frågade honom Gösta, hvartill allt detta skulle tjänat.
"Det skulle hafva behagat mig, Gösta, ty jag är ond. Jag är slagbjörnen på fjället, jag är snöstormen på slätten, jag tycker om att mörda och förfölja. Bort, säger jag, bort med människor och människors verk. Jag tycker ej om dem. Jag kan låta dem löpa mellan mina klor och göra sina krumpsprång; det kan också vara lustigt för en ~~gång~~ stund, men nu var jag mätt på lek, Gösta, nu ville jag hugga till, nu ville jag döda och fördärfva."

~~Elisabet~~ Han var galen, helt galen. ~~Jag kan se det nu.~~ Han började för länge sedan ~~på lek~~ med dessa helvetes-konster, och nu hade ondskan tagit öfverhand, nu trodde han sig vara en ande från afgrunden. Nu hade han närt och fostrat det onda inom sig, så att det tagit väldet öfver hans själ. Så kan ock högmodet göra människor galna ~~så~~ (liksom kärleken och grubblet. ~~Och se mig hade jag ej varit med om att egga honom i hans galenskap ondska. Hade jag ej skuld i hans galenskap, Elisabet. Och det var ej galenskap~~ men bara detta, som ~~han uttänkt~~, hade ej kapten Lennart slätt, då hade förvisso allt gått så som han velat. ~~Åh Elisabet!"~~
~~Han satt tyst en stund; så började han åter.~~
"Han var rasande, den elake brukspatronen, och i sin vrede ~~ko~~ började han rycka i Ristans kransar och krusflor, men då ~~sprang~~ ropade Gösta Berling ~~upp~~ fr
"Rör inte Ristan!"
~~Hvarfor de~~ Ve, ve, va! ~~Skall~~ skall jag inte röra den! ~~Kade han~~ Jo jag skall kasta ~~den~~ min vän Lennart på marken och förtrampa ~~hans~~ hans kransar. Ser du ej hvad han gjort mig? Ser du ej ~~hur jag kommer åkande~~ i ~~fina~~ hvitkn grå kalescher jag kommer åkande?"
Och Gösta Berling såg då att ~~hur~~ ett par fångkärror med länsman och häradstjänare stodo och väntade utanför kyrkogårdsmuren.

Vf 132a - 347v

193-35

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a

Vf 132a
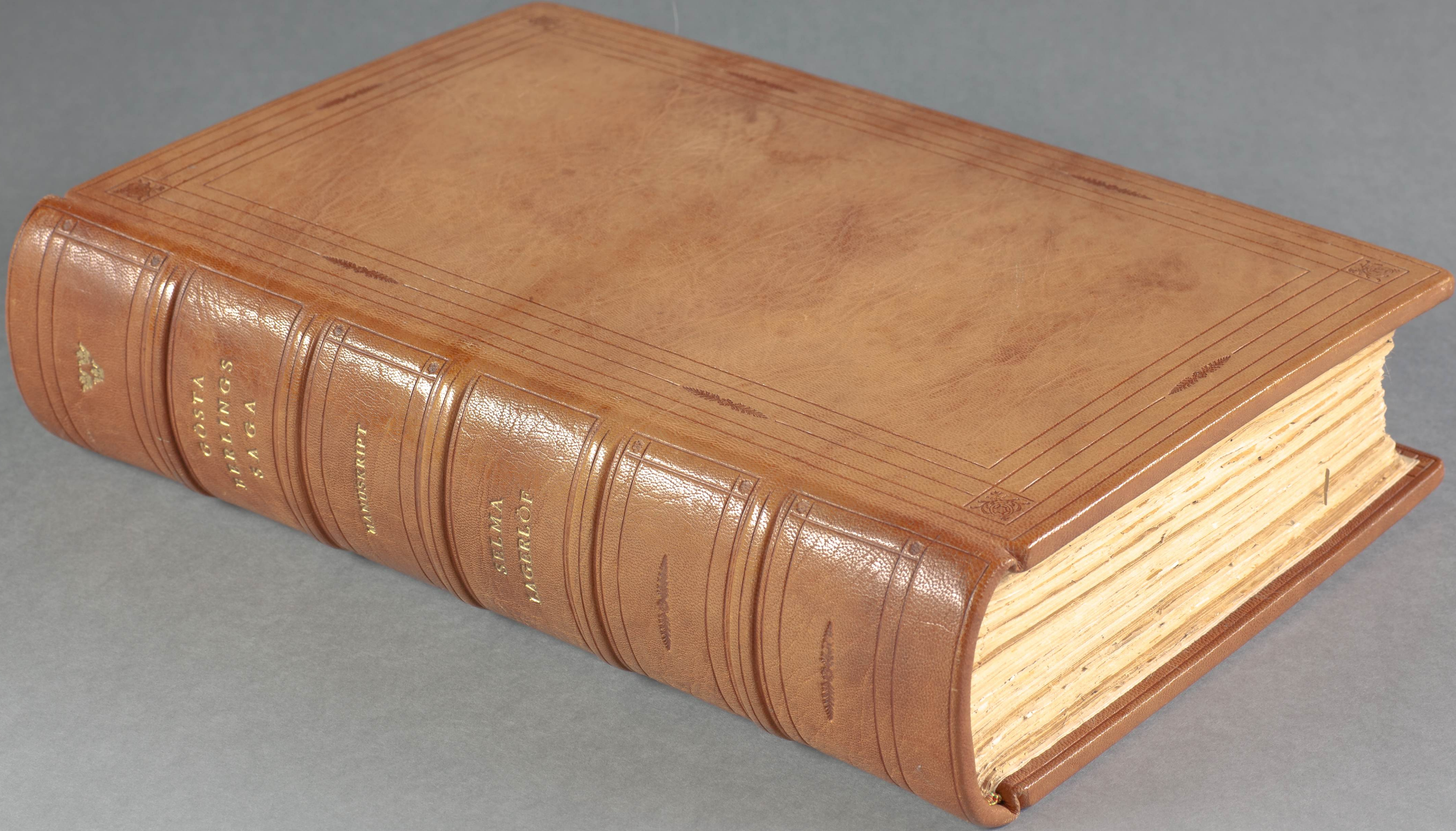
Vf 132a